

Cum notis variorum. sc. Gatakeri
Vide Præfationem Dacierij
Causaboni &c.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

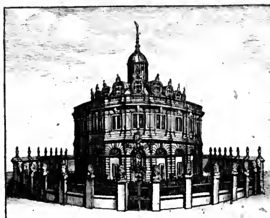
Τῶν εἰς ἑαυτὸν Βιβλία ιβ'.

MARCI ANTONINI

IMPERATORIS

Eorum quæ ad ſeipſum Libri XII.

Recogniti & notis illuſtrati.

OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO.
Anno MDCCIV.
Impenſis *Ant. Peiſley*, & *Geor West* Bibliop.

Imprimatur,

GUL. DELAUNE,

Vice-Can. *Oxon.*

December. 22. 1704.

REVERENDO VIRO

GEORGIO ROYSE

S. T. P.

COLLEGII ORIELENSIS

PRÆPOSITO

ET ECCLESIÆ BRISTOLIENSIS

DECANO

IN lucem denuo em issus Te ultro invisit *Antoninus*, ingratus illis futurus hospes, qui præ suis ipsorum vitiis haud æquo animo alienas intuentur virtutes; Tibi autem gratissimus, qui omne genus literas, quas feliciter adeo excoluisti, ad vitam agendam non ad ostentationem adhibes, cuique quicquid in *Antonini* moribus vel scriptis præclarum est, non admirationi est cum multis, sed imitioni cum paucis.

Communis est Vestrum utriusq; laus, ad virtutem tendentibus non solum viam indicasse, sed & exemplo præisse; & sapientiæ nomen non tam verborum quam vitæ gravitate meruisse: par etiam plane

in utroque humanitas; vitia ſanare, non exprobrare, nec errantes odiſſe, ſed emendare utriuſque eſt: hoc Te excellere fateamur neceſſe eſt, quod ut Ethnicæ Ille virtuti, Tu Chriſtianæ decus & ſplendorem addideris; & eo plus dignitatis ad veram religionem, quam ad falſam Ille, adjeceris, quò adſtricto Illius & Stoico dicendi genere ad flectendos hominum animos, & vitia corrigenda efficacior eſt eloquentiæ Tuæ vis & copia. Eam præcipue in Philoſophia diſciplinam ille ſectatus eſt, quæ omnem aſpernata florem orationis, ſolo argumentorum pondere & momentis, id quod propoſuit, effecit: in Te autem, cujus abſolutiſſimam diſſerendi rationem ſtupemus, ſummam loquendi elegantiam & ſuavitatem non deſideramus. Id Ille egit, ut virtus per ſe ſine ornatu placeret: Tu nihil adjumenti ei deeſſe oportere putas, quod ad illius cultum quemvis alliceret.

Non temere igitur eſt, *Vir Ornatiſſime*, quod Tuum præcipue nomen *Antonino* prælucere voluerim, cum, ſi quibus minus placuerit Magnus hic morum magiſter, quod nonnunquam forſan præ tenebris Ethnicis pauliſper cæcutierit, vel, ut Scholæ Stoicæ diſcipulus, nitori non multum ſtuduerit, habere hinc poſſit, quo famam multis jam ſæculis confirmatam apud eos tueatur, quoties meminerint aſſiduam Illius lectionem ad mores Tuos formandos, & ingenium fingendum non minimum contuliſſe.

Tibi omni officio

Devinctiſſimus

R. I.

Præfatio.

NOnnullis forsan mirum sit, novam nunc demum adornari Antonini editionem post repetitas hac in re tot clarissimorum virorum curas, quæ nihil alienæ industriæ vel ingenio reliquisse videantur. Verum cum ille, qui de Antonino optime meritus est, Gatakerus, eas ediderit annotationes, quæ, multa & varia licet eruditione refertæ, præ mole tamen lectori etiam minime fastidioso possint esse satietati; Alii, in nonnullis plus satis prolixi, multa, quæ interpretis ope indigebant, intacta reliquerint: non ingratum me Antonini amantibus facturum speravi, si ex omnium annotationibus selectis quæ in rem essent, novis etiam, siquando opus esset, adjectis, eum commentarium conficerem, qui & auctori lucem afferret, nec tamen lectori tædium.

Quibus autem adminiculis adjutus hoc perficere studuerim, si quæras, Lector; scias velim imprimis me plurimum debere Viro Clarissimo & amicissimo, Bibliothecæ Bodleianæ Præfecto, qui pro singulari ejus in litteris promovendis studio operis hujus suscipiendi auctor & suscepti adjutor fuit; dein iis editionibus me non parum acceptum referre, quæ hanc meam præcesserunt, quas & hic recensere non pigebit. Ex iis tempore non dignitate princeps est Xylandri prima, qui Antoninum latine à se versum, brevibusque notis illustratum,

ſtratum, Tiguri edidit A. D. 1558. *in quo tamen famæ ſuæ ex hujuſmodi ſtudiis quæſitæ, & doctorum expectationi minime reſpondet, propter philoſophiæ veteris & præcipue Platonicæ ignorantiam, ut Caſaubono videtur. Hanc ſecuta eſt altera Baſileæ A. D.* 1568. *ſuperiore non multo præſtantior: mendas quidem typographicas haud paucas in latina verſione ſuſtulit, at quæ propria erant ipſius* παροράματα *typographicis longe moleſtiora pleraque reliquit: in Græco vero contextu emendando parum aut nihil præſtitit, ut ait idem Caſaubonus: (hanc enim ipſe non vidi.) Xylandrum multis poſt annis ſecutus eſt Annotator Lugdunenſis, qui Antoninum edidit A. D.* 1626. *verum illi quam Xylandro infelicius ſucceſſit; cum illius errores ſuis auxerit. Multo felicius in hoc opere verſatus eſt Mer. Caſaubonus, Magni Iſaaci Filius: qui Antoninum cum verſione latina & notis eruditis edidit Londini A. D.* 1643. *Anglicam etiam ejus verſionem dedit, qua tamen caruiſſe potuiſſemus propter ingenioſam Cl. Collieri verſionem, qui id in Antonino effecit, ut non minus delectare poſſit, quam prodeſſe. Caſaubono proximus erat Gatakerus, qui Antoninum nova verſione à ſe donatum Cantabrigiæ edidit A. D.* 1652. *una cum erudito, ſed longo nimis, commentario, cui & inſeruit notas & emendationes nonnullas à Viris Clariſſ. Salmaſio, Bootio, & Patricio Junio ſecum communicatas. Oxoniæ etiam prodiit Antoninus è Theatro Sheldoniano, A. D.* 1680. *Typis ſane elegantibus & nitidis. Gatakeri editio Londini etiam prodiit A. D.* 1697. *cura Cl. Stanhopii: ut & Trajecti ad Rhenum, A. D.* 1698. *cum cæteris Gatakeri operibus criticis. Atque hæ ſunt, quibus uſus ſum, Antonini editiones: de cæteris, ſi quæ ſint, non fui multum ſollicitus. unam Gallicam Dacierii fruſtra à me quæſitam moleſte tuli:*

tuli: hanc tamen curam mihi magna ex parte leniit Cl. Stanhopius; qui præcipuas Dacierii observationes, à se latine conversas, in suæ editionis calcem rejecit.

Quid ipse his omnibus adjumentis instructus præstiterim, paucis accipe. Antonini Textum exhibendum curavi, prout editus est à Gatakero, cujus & distinctionem in sectiones retinui, ut & ejus versionem, licet nonnunquam paululum à me immutatam, cum vel Antonini mens vel perspicuitatis aut latinitatis ratio postulare visa est; latinitati tamen non adeo studui, ut omnia quæ non essent Ciceroniani ævi vocabula repudiarem, modo auctoris sensum bene exprimerent. ex Gatakero autem, & cæteris omnibus, notas, quæ mihi maxime placuerunt, excerpsi; quibus & meas, parcius licet, addidi. In variantibus lectionibus, & doctorum conjecturis, de quibus nonnulli majore, quam par est, studio decertare solent, modum adhibendum censui: ut enim eas apposui, quæ ad auctorem intelligendum, vel illustrandum quicquam conferre videbantur; sic eas, quæ ineptæ, falsæ, inutiles essent, præterire religioni non habui; cum ii, quibus divina Marci sapientia placet, hujusmodi minutiis delectari non possint.

Præter hosce duodecim Marci libros epistolas etiam quasdam illius nomen præferentes ex variis auctoribus imprimendas curavi, ut & nonnullas aliorum ad eum datas, quo clarior esset illius in singulis scopus. quamvis de eis omnibus, utrum genuinæ sint, inter doctos non satis conveniat, lectoris tamen judicio submittendas censui, ne quid Antonini a me prætermissum quereretur: orationes vero duas ex Herodiano, & Dione Cassio, quæ tamen exstant in priore editione Oxoniensi, utpote ab Historicis ipsis confictas consul-

to

to omisi: duos etiam indices, quo nihil huic nostræ editioni deesset, adjeci. Si quid præstiterim, Lector, quod Tibi usui esse possit, me hujus, quicquid est, operæ non pænitebit: sicubi impegerim, aut Tibi minus satisfecerim, æquiorem tamen Temet (uti spero) præbebis, cum plus laboris quam gratiæ hujusmodi conatibus inesse solet.

TESTI-

TESTIMONIA
DE
Marco Vero Aurelio Antonino
IMPERATORE.

Suidas in Μάρκῳ.

ΜΑΡΚΟΣ βασιλεὺς Ῥωμαίων· ὃν ἐκπλήττεσθαι σιωπῇ μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾴδιον, οὐδενὸς λόγου ταῖς τοῦ ἀνδρὸς ἀρεταῖς ἐξισουμένου. ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, οὔτε κατὰ δέος, οὔτε καθ' ἡδονὴν τρεπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. καὶ ἦν ἄρα ἐκείνων μιμητὴς, οὐ μόνον κατὰ τὴν τῶν διαιτημάτων ἐπιτήδευσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν μαθημάτων σύλληψιν. οὕτω γοῦν ἐκ νέας κομιδῇ τῆς ἡλικίας διέλαμπεν, ὡς πολλάκις τὸν Ἀδριανὸν ἐπὶ τοῦτον ἐθελῆσαι τὸν τῆς βασιλείας ἀγαγεῖν κλῆρον. ἐπεὶ δὲ ἔφθασε τὸν Εὐσεβῆ πρότερον κατὰ νόμον ποιησάμενος, ἐκείνῳ μὲν τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν ἐφύλαξε. τοῦτον δὲ συνοικεῖν ἔγνω διὰ τῆς ἐπιγαμίας τῷ Εὐσεβεῖ, ὡς ἂν κατὰ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν εἰς τὴν ἡγεμονίαν παρέλθοι. τόν τε γοῦν ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἐβίω, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθεὶς· καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγούμενος, καὶ τὴν ἄκραν δυναστείαν καρπούμενος, πρὸς οὐδεμίαν ἀλαζονείαν

MARCUM regem Romanorum silentio admirari, quam pro dignitate laudare facilius est: cum nulla ejus virtutes consequi & verbis exprimere eloquentia possit. Ab ineunte enim ætate mox vitam tranquillam stabilemque adeo sibi instituit, ut nunquam vel timore vel voluptate vultum mutasse visus sit. Stoicos præ cæteris Philosophos laudabat, eosque non vivendi tantum genere, sed etiam doctrinæ opinionumq; studio sectabatur. Tam luculentum autem ejus admodum adolescentis adhuc ingenium fuit, ut sæpenumero Adrianus de transferenda in ipsum imperii successione cogitaverit. Sed cum Pium jam antea sibi legitime adoptasset, suam illi successionem servavit: Marcum vero affinem ei & familiarem esse voluit, ut ita generis successione ad imperium perveniret. Vixit autem Marcus privatus adhuc adeo modeste, ut nemini popularium Romæ se anteferret, nec adoptatione generis ingenium mutaret. Et ad imperium evectus, cum omnia jam solus gubernaret, & summa meraque potestate frueretur, nullum unquam arrogan-

tiæ ſignum edidit. ſed & beneficiis collocandis liberalis ac copioſus fuit: & in gentium ac provinciarum gubernatione bonus ac moderatus.

ἀπήχθη πώποτε. ἀλλὰ ἦν ἐλεύθερος καὶ δαψιλὴς ἐν τοῖς εὐεργετήμασιν. ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διοικήσεσι.

Herodianus hiſtor. l. I.

IMperator Marcus filias quidem ſuſcepit complures, mares autem duos. Horum alter natu minor, adoleſcentulus admodum, fato eſt functus. Veriſſimo nomen fuit. Alterum vero Commodum nomine, magna diligentia, curaque pater educavit, accitis undique viris doctrina claris, maximaque propoſita mercede, uti mores pro ſe quiſque filii ingeniumque excolerent. Filias porro, quum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate atque modeſtia, vitæque innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaque ducebat.

II. Virtutem nullam non magnopere exercuit, adeo literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorumque ſecundus. Argumenta ſunt permulta, quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt.

III. Adeo vero civilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſque Imperatorum ſapientiæ ſtu-

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο πλείους, ἄρρενες δὲ δύο. τῶν δὲ ἀρρένων τούτων ὁ μὲν ἕτερος κομιδῇ νέος τὸν βίον μετήλλαξε. Βηείσιμος δ᾽ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τὸν δὲ περιόντα Κόμμοδον καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀνεθρέψατο, πάντοθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμωτάτους ἐπὶ συντάξεσιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν, ὅπως συνόντες ἀεὶ παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν. τάς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι, τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις· οὐ τοὺς γένους μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπροὺς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα.

β΄. Ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελεν αὐτῷ· λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέντα.

γ΄. Παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέτριον βασιλέα· τούς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας· μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν

φίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι ἐπιτηδεύσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ἡ τῶν ἐκείνου καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον, ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.

dium non verbis aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæque continentia uſurpavit. Quo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumque homines vitam principis æmulari.

Dio Caſſius hiſt. Rom. l. 71. ex Joan. Xiphilini epitome.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄριστα δὴ πάντων τῶν ἐν κράτει τινὶ γενομένων ἄρξας, οὕτως μετήλλαξεν, εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πλεῖστον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν· αὐτὸς μὲν γὰρ ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο, καὶ οὔτε ἑκὼν οὔτε ἄκων ἐπλημμέλει· τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ οὔτε ἐπολυπραγμόνει, οὔτε ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τῶν δὲ ἑτέρων οὐ προσεποιεῖτο. καὶ ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε, πρόδηλον. ἔτη γὰρ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας, κἀν τούτοις τῷ τε πρὶν Ἀντωνίνῳ συχνὸν χρόνον ὑπάρξας, καὶ αὐτὸς ἐννέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐταρχήσας, ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. οὕτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. ——— πλεῖστον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη· καὶ γὰρ πρὶν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο· τοῖς τε γὰρ συγγενέσι

Itaque Marcus inter omnes, qui cum aliqua potentia fuerunt, optime adminiſtrato imperio, ſic deceſſit. multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia. Nam ipſe quidem ab omnibus peccatis abſtinebat, quum nec ſponte, nec imprudens delinqueret, ſed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curioſe inquirebat, nec puniebat. ſi quis autem boni quid faceret, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac quidem nihil ſimulate, ſed omnia ex virtutis præſcripto egiſſe perſpicuum eſſe poteſt ex eo, quod cum octo & quinquaginta annos, menſeſque decem, ac dies viginti duos vixerit, in iiſque ſub Antonino patre diu ſocius imperii fuerit, ipſeque decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen ſui ſimilis in omnibus, nec ulla unquam in re mutatus fuit. Itaque vere fuit vir bonus nec quicquam ſimulatum habuit. magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis, & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit. --- Plurimum tamen ab ipſa natura evectus fuit. Antequam enim cum iis verſaretur, magnopere contendebat ad ſtudium virtutis: qua in re propin-

quis suis, qui multi erant & potentes, & locupletes, ita satisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus esset: atque ob eam caussam præsertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis insolens fuit. tam Græcis, quam Latinis, tam eloquentiæ quā philosophiæ præceptis semper imbuebatur.

πᾶσι, πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλουσίοις τε οὖσιν, οὕτω τι ἔτι παῖς ὢν ἤρεσεν, ὥστ' ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιηθεὶς, οὐχ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο.

Julianus in Symposio.

TUM Marcus visus est cætera plane admirandus vir, & præcipue prudentia excellere, tanquam, credo, qui probe nosset, ubi loqui & tacere deceret.

ΕΔοξε δὲ οὖν ὁ Μάρκος, τά τε ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἅτε οἶμαι διαγινώσκων, λέγειν θ' ὅπου χρὴ, καὶ σιγᾷν ὅπῃ καλόν.

Justinus apologia 2. ad Adrianum, Antoninum Pium, Marcum, & Lucium.

PII & philosophi, & justitiæ custodes & eruditionis amatores ubique auditis.

ΕΥσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε πανταχοῦ.

Melito lib. ad Imperatorem apud Euseb. hist. Eccles. l. 4. c. 26.

TE vero, quippe qui idem quod illi de nobis sentias, imo etiam longe humanius atque sapientius; tanto magis confidimus omnia esse facturum quæ rogamus.

ΣΕ δὲ καὶ μᾶλλον περὶ τούτων τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφοτέραν, πεπείσμεθα πάντα πράσσειν, ὅσα σου δεόμεθα.

Jul. Capitolinus in Marco.

MArco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qui sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipse tantæ tranquillitatis, ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio. Philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosque magistros acceperat, & undique ipse collegerat.

Quamvis esset constans,erat etiam verecundus: erat frugi, sine contumacia; verecundus sine ignavia;sine tristitia,gravis.

In imperio ita civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.

Dabat totum se philosophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, quam est actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis; fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos. Cum igitur in amore omnium imperasset, atque ab aliis modo pater,modo frater,modo filius,ut cujusque ætas sinebat,diceretur,& amaretur,octavo-decimo anno imperii sui,sexagesimo & primo vitæ,diem ultimum clausit.tantusque illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit; certis omnibus quod à diis commodatus,ad deos rediisset. Denique priusquam funus conderetur, ut plerique dicunt, (quod neque antea factum fuerat, neque postea) Senatus populusque non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.

Tantum sane valet boni principis vita, sanctitas,tranquillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Denique Antonino, cum suos mores semper teneret, neque alicujus insusurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deusque etiam nunc habetur.

Aurel. Victor in Breviario.

Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profecto quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani.

A principio vitæ tranquillissimus, ut ab infantia vultum nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit.

Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus.

Quod de Romulo ægre creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt; Marcum cælo receptum esse.

Æl.

Æl. Spartianus in Severo.

QUid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliquiſſet hæredem?

Claudianus de Honorii conſulatu 4.

NON tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis. ——— *Et mox.*
——— omne tonantis
Obſequium Marci mores potuere mereri.

Fra. Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

ADde his M. Aurelium Antoninum longe ſapientiſſimum, eum dico, qui philoſophicum maluit quam Cæſareum nomen.

Idem in Libro Auguſtali.

FUit enim magnus philoſophus, ſanctitate vitæ omnibus præponendus; nunquam mutans vultum. qui vir tantæ virtutis, poterat dici felix, ſi uxorem Fauſtinam, & filium Commodum non habuiſſet.

Lilius Gyraldus, hiſt. de poëtis dial. 3.

FUit hic unus inter Cæſares omnes æquiſſimus, ac optimus, expreſſum illud certe in eo eſt, quod à philoſophis quæri ſolet, cur ex optimis parentibus peſſimi plerumque filii naſcantur. Nam quo M. Antoninus melior & juſtior, eo filius Commodus immanior & ſceleratior.

De

TESTIMONIA.

De hoc SCRIPTO.

Anonymus quidam εἰς βιβλίον Μάρκου, *quod ex vetustis membranis exhibuit Cl. Salmasius ad Vulcatii Cassium.*

Εἰ λύπης κρατέειν ἐθέλεις,
Τὴν δὲ μάκαιραν ἀναπτύσσων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ὑπὸ γνώμην ὀλβίστην
Ῥεῖά κεν ὄψεαι ἐσσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παρερχομένων,
Τερπωλήν ἀνίην τε
Καπνοῦ μηδὲν ἀρειοτέρην.

Gul. Canterus novar. lect. l. 7. c. 1.

DUodecim conscripsit de officio suo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos: Et cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata merito sordere possint.

Annotator Lugdunensis.

MArci Philosophi scriptio abscissa & horrida est, sed firma & potens, quæ sapit Imperatorem, & in qua multa silentur quæ suppleri oporteat. Utitur vocibus plane suis, quas raro apud alios auctores invenias.

ERRATA

ERRATA ſic emendentur. *In Textu.*

P. 2. *l.* 10. pro τῆς lege ϰ̀ *p.* 31. *l.* penult. συνεπτηχσομεῖ *p.* 48. *l.* 24. δ'. *p.* 49. *l.* 8. ἀπομεμέρισται, *p.* 59. l. ult. ταῦτα *p.* 61. *l.* 12. περὶ κακῶν *p.* 62. *l.* 4. σύνησις *l.* 21. εὐφραίνει *p.* 74. *l.* penult. ὁλόκληρον *p.* 81. *l.* 24. ἐνέργεια *p.* 116. *l.* 22. contriſtare. *p.* 140. l. 9. & 10. μεταβάλλει ὧδε *p.* 216. *l.* 5. ἀξιῶν. *p.* 229. *l.* 31. opportuno. *p.* 235. *l.* 10 & 11. quantula.

In Notis.

P. 31. *l.* 4. δευτέρας *p.* 63. *l.* 4. θάνατος, ἀίρι γένεσις· ϰ̀ *p.* '83. *l.* 2. [3] Locum. *p.* 88. *l.* 18. ipſe *p.* 137. *l.* 2. δὲ πε. *p.* 144. *l.* 21.[6] Τὰ ibid. *l.* 22. [7] Subintelligi *p.* 151. *l.* 2. [2] Vide *p.* 155. *l.* penult. poſt *refringantur* inſere *Gatak.* *p.* 159. *l.* 5. *quando.* *p.* 206. *l.* 9. nonnunquam. *p.* 224. *l.* 2. depravatus.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

[1] Τῶν εἰς ἑαυτὸν Βιβλίον α'.

MARCI ANTONINI

IMPERATORIS

Eorum quæ ad ſeipſum Lib. I.

α'. ΠΑΡΑ τοῦ πάππου Οὐήρου, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

β'. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ τοῦ γεννήσαντος, τὸ αἰδῆμον, καὶ ἀῤῥενικόν.

γ'. Παρὰ τῆς μητρὸς, τὸ θεοσεβὲς, καὶ μεταδοτικόν· καὶ ἐφεκτικὸν οὐ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἔτι δὲ τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν, καὶ πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς.

δ'. Παρὰ τοῦ προπάππου, [2] τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι· καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδα-

1. AB avo meo Vero *accepiſſe agnoſco*, moribus eſſe candidis, & ab iracundia alienis.

2. A fama memoriaque genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantum, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, quique ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat quam longiſſime, contentum eſſe.

4. A proavo, quod publicas exercitationes adierim; quodque bonis præceptoribus privatim

1 Hic Titulus à viris doctis varie explicatur. veriſimile tamen eſt, ut putat *Dacierius*, hoc titulo inſignitos fuiſſe hoſce libros, quia continent meditationes quas ſecum privatim habuit *Antoninus*, & quia per totum opus ad ſe unum loquitur. 2 Τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσ. *&c.* negativa prorſus expuncta, legit *Meric. Caſaub.* ductus illis *Capitolini* verbis. *Frequentavit & declamatorum Scholas publicas.* Negativam retinet *Dacier.* & illa *Capitolini* verba intelligit de *Marco* noſtro, viro facto, & imperium adepto, non puero, prout hic locus intelligi debet.

tim fim ufus; & quod in res iftiufmodi impenfe erogandum intellexerim.

5. Ab educatore, ne *in certamine equeftri* Prafinæ aut Venetæ factioni, neve *in gladiatorio* Thraci aut Secutori fautor fierem: ut labores fuftinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me neutiquam immifcerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

6. A Diogneto, ne rebus inanibus ftudium impenderem: neve eis fidem haberem, quæ à præftigiatoribus magifq; de incantationibus, deque dæmonibus averruncandis, aliifq; ejufmodi *impofturis* dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, neve † infana rerum iftiufmodi admiratione tenerer: utq; libere dicta æquanimiter fuftinerem. *eidem debeo*, quod Philofophiæ me addixerim; quodque Bacchium primum, tum Tandafidem, & Marcianum audive-

σκάλοις κατ' οἶκον χρήσασθαι· καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν.

έ. Παρὰ τοῦ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε Βενετιανὸς, μήτε παλμυλάριος ἢ [1] σκυτάριος γενέσθαι· καὶ τὸ φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ αὐτουργικὸν· καὶ τὸ ἀπολυπράγμον, καὶ τὸ [2] δυσπρόδεκτον διαβολῆς.

ϛ'. Παρὰ Διογνήτου, τὸ ἀκενόσπουδον· καὶ τὸ ἀπιστητικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τερατευομένων, καὶ γοήτων περὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς, καὶ τῶν τοιούτων λεγομένοις· καὶ τὸ μὴ [3] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας· καὶ τὸ οἰκειωθῆναι φιλοσοφίᾳ· καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν [4] Βακχίου, εἶτα [5] Τανδάσιδος, καὶ [6] Μαρκιανοῦ,

1 Σκυτάριος legendum cenfet *Lipf.* Saturn. l.2.c.24. ita ut parmularius fit, qui Thracibus, parmas geftantibus; fecutorius five fecutorianus, qui Secutoribus favebat. De his videfis *Lipfium* & antiquitatum fcriptores. 2 Legendum cum *Gatakero* δυσπρόσδεκτον. 3 Ὀρτυγοκοπεῖν *Suid.* Ludi genus Græcis familiare, de quo confuli poffunt *Suidas* & *Pollux.* l. 9. c. 8. *Gatak.* 4 Forfan Εὐτυχίου: nam *Eutychius Proculus Siccenfis* inter grammaticos Latinos, quibus *Marcus* ufus eft, à *Capitolino* ponitur. *Gatak.* 5 *Cafaub.* ad *Capitol.* *Andronem* legi debere cenfet, hoc enim *Magiftro Mufico ac Geometra* ufus eft Marcus. nec minus probabilem fore conjecturam putat *Gatakerus*, fi legatur *Bafilides*, quem Marco *præceptorem* quoque fuiffe memoriæ proditum eft. 6 Pro *Mareiano*, *Metianum* fubftituendum effe fufpicatur *Gatak.* de quo *Capitol.* *Studuit & Juri*, *Audiens L. Volufium Metianum*: vel cum *Cafaub.* *Mætianum*, quæ proclivior erit mutatio. † Prius erat *rebus iftiufmodi animum adjicerem*, quod vim verbi ἐπτοῆσθαι non fatis exprimit. de eo enim hoc dicitur, qui præ infano alicujus rei ftudio apud fe vix eft, & amantium infanias præcipue denotare folet. Sic *Lucianus*, ἐς γυναῖκας ἐπτοῆσθαι, & in fragmento *Sapphus* apud *Longinum.* Τό μοι τὰν καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν, quod vertit *Catullus.* *Mifero quod omnes* " *Eripit fenfus mihi.*

κιανοῦ· καὶ τὸ γράψαι διαλόγους ἐν παιδί· καὶ τὸ σκίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα [1] τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐχόμενα.

ζʹ. Παρὰ Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ χρῄζειν διορθώσεως, καὶ θεραπείας τοῦ ἤθους· καὶ τὸ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [2] τοῦ συγγράφειν περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι, ἢ φαντασιοπλήκτως τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν [3] εὐεργετικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι· καὶ τὸ ἀποστῆναι ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ [4] ἀστρολογίας· καὶ τὸ μὴ ἐν [5] στολῇ κατ᾽ οἶκον περιπατεῖν, μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν· καὶ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν, οἷον τὸ ὑπ᾽ αὐτοῦ τούτου ἀπὸ Σινοέσσης τῇ μητρί μου γραφέν·

rim: quod dialogos, puer adhuc, conſcripſerim: quodque *pro ſtratis* grabatulum ac pellem expetiverim; cæteraque inſtitutionis Græcanicæ adminicula.

7. A Ruſtico, quod in eam cogitationem devenerim, morum correctione, curationeque indigere me: quodque ad æmulationem ambitionemque Sophiſticam nullus declinaverim, vel de theorematibus aliquid conſcribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obeundi operaſq; edendi peritiam oſtentando, quo ad ſtuporem ac admirationem mei homines traherem: quod rhetoricæ item, poeticæque, & dictionis elegantioris † ſtudia deſierim: ac ne togatus intra ædes obambularem, neve ejuſmodi alia, *quæ faſtum reſiperent*, facerem: epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcil. earum quas Sinueſsâ ad matrem meam idem

1 Eorum nempe qui à Philoſophis Stoicis inſtituebantur. *Caſaub.* ad *Perſ. Sat.* 3. v. 53. 2 Τὸ legi vult *Gatak.* vel τῷ cum *Mer. Caſaub.* quod & expreſſit in verſione. 3 Ἐνεργητικὸν *Xyland.* optime, opinor: quod bifariam poteſt intelligi, vel de eo qui occupatiſſimum eſſe ſe ſimulat, cujuſmodi eſt ille apud *Martialem* l. 1. epigr. 80. *Semper agis cauſas & res agis Attale ſemper* &c. vel de eo qui virium roboriſque corporei oſtentandi gratia ſe exercet. *Gatak.* 4 Ἀστρολογίας *Xyland.* Ego tamen nihil iſthic movendum cenſuerim, cum ἀστειολογία ſermonis elegantiam, ſeu feſtivitatem indicet, cujus ſtudium cum *Rhetorica* & *Poetica* aptiſſime conjungitur. *Gatakerus.* 5 Stola fuit veſtis muliebris ut & Citharœdica, & Scenica, at tali amictu nec domi nec foris *Marcus* noſter honeſte uti potuit. Stolam itaque laxius noſter hic uſurpaſſe videtur, pro toga, ſive prolixiore quavis veſte, qua induti in publicum procedere ſolebant. *Gatak.* † *Studiis abſtinuerim* vertit *Gatak.* verum non crediderim *Antoninum* adeo ſui oblitum eſſe, ut dicat ſe ab his ſtudiis penitus abſtinuiſſe, cum paulo ſupra, in parte laudis pueritiæ ſuæ ponat, quod dialogos puer ſcripſerit, γράψαι διαλόγους ἐν παιδί. Neque hoc à diſcipulis ſuis exigunt Stoici, cum ut ait *Seneca* (*Epiſt.* 88.) Studia liberalia *ſunt hactenus utilia, ſi præparant ingenium, non detinent.*

idem ipſe dederat: adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem adverſus eos, qui offenſionis cauſam dederint, aut deliquerint aliquid, ſimulatque illi in gratiam redire vellent: porro ut accurate legerem, nec comprehenſione ſummaria contentus eſſem; nec garrulis quibuſvis temere aſſentirer; *huic denique debeo*, quod Epicteti commentarios legerim, quorum is è domo ſua copiam mihi fecit.

καὶ τὸ πρὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας [1] εὐανακλήτως καὶ [2] εὐδιαλλάκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, διακεῖσθαι· καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοοῦντα ὁλοσχερῶς, μηδὲ τοῖς [3] περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι· καὶ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἴκοθεν μετέδωκε.

8. Ab Apollonio, ut liber eſſem; firmumque ac certum citra fluctuationem omnem conſilii ingeniique tenorem retinerem; neque aliud quicquam, vel minimum, præter rationem ſolam, intuerer: ut idem ſemper eſſem, in doloribus acerrimis, in liberorum amiſſione, in morbis diuturnis: adhæc, quod in ipſo, tanquam in exemplari vivo evidenter conſpexerim, poſſe eundem, *prout occaſiones ſe dabant*, & vehementiſſimum & remiſſum eſſe; ſed & quod in diſciplinis tradendis neutiquam moroſe ſe gereret: quodque hominem viderim, qui peri-

η΄. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον, καὶ [4] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον· καὶ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδὲ ἐπ᾽ ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸν λόγον· καὶ τὸ ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνου, ἐν μακραῖς νόσοις· καὶ τὸ ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότατος εἶναι καὶ ἀνειμένος· καὶ τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικόν· καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς ἐλάχιστον

1 Tranſlatum videtur à re militari. ἀνακλητικὸν enim eſt *claſſicum, quo receptui ſignum datur.* εὐανακλήτως itaque διακεῖσθαι, prout *Marcus* noſter loquitur, proprie is dicitur, *qui ad claſſicum illud exaudiendum promptus eſt*, & ad pugnam intermittendam proclivis, atque hinc ducta metaphora, *qui ad ſimultates deponendas facilem ſe exhibet. Gatak.* 2. Εὐδιαλλάκτως *Xyland.* quod ſequitur *Gataker.* 3. Περὶ [ἄλλων] [vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι *Xyland.* ut vel de *calumniatoribus*, vel de *Ardelionibus*, quos Græci dicunt περιαυτολόγους, intelligatur. verum retineri poteſt illud περιλαλεῖν, ut blaterones, garruli, nugaceſque deſignentur. *Gatak.* 4. Hominis eſt qui certo ſemper propoſito, & conſilio res agit, qui non fluctuat in deliberatione ſua nec quicquam incertis fortunæ caſibus, eorum quæ acturus eſt, permittit, quod qui faciunt, κυβεύειν τοῖς πράγμασι Græci eos dicunt. *Salmaſ.*

1 Sic

χιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐντρέχειαν τὴν περὶ τὸ παραδιδόναι τὰ θεωρήματα· καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς [1] δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξηττωμένον διὰ ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

θ'. Παρὰ [2] Σέξτου, τὸ εὐμενές· καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ οἴκου τοῦ πατρονομουμένου· καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κατὰ φύσιν ζῆν· καὶ τὸ σεμνὸν ἀπλάστως· καὶ τὸ [3] στοχαστικὸν τῶν φίλων κηδεμονικῶς· καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τὸ [4] ἀθεώρητον τῶν οἰομένων· καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μὲν πάσης προσηνεστέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, αἰδεσιμώτατον ἢ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ᾽ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶναι· καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀ-

tiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palam faceret: ab isto didici, & quo modo beneficia, quæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæq; affectu paterno administratæ specimen: ac de vita naturæ convenienter instituenda cogitationem: gravitatem item neutiquam personatam: & sedulam amicorum observationem: & imperitorum, eorumque qui citra considerationem opinione mera ducuntur, tolerationem: & mores quibusvis accommodatos, ita ut quamvis consuetudo ipsius adulationem omnem suavitate vicerit, in veneratione tamen eisdem ipsis eodem ipso tempore non minus exstiterit: ad hæc dilucidam ac methodicam cum inventionem, tum dispositionem decretorum ejusmodi, quæ ad vitam recte instituendam con-

1. Sic infra c. 16. *τὰς δοκούσας τιμάς*, ut & l. 4. c. 3. *τῶν εὐφημεῖν δοκούντων*. quia hoc loco multa vulgo habentur, quæ Stoici eo nomine neutiquam dignanda censent. *Gatak.* 2 Sexto sc. Chæronensi, *Plutarchi* nepote. *Gatak.* ex *Capitolino* & *Eutropio*. 3 *In consulendo amicis sagacitatem* vertit *Xyl.* ut *στοχάζεσθαι* hic sit *conjectari*, & *conjectando sagaciter indagare* quid quis velit, quove opus habeat. Atque ita *Marcus* usus est infra, c. 14. *Μὴ δεῖσθαι στοχασμοῦ τοὺς φίλους*. Sed melius *Casaub.* *Amicorum ingenia sedulo observare*, ut *στοχάζεσθαι* isthic sit *observare*, & *observando rationem alicujus habere*, quo ad ingenium ejusdem se accommodet. *Gatak.* 4 Legendum fortasse *τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων*. i. e. *inconsiderantiam eorum qui leviter res perpendunt, & solam οἴησιν, pro attentiore & districtiori examinatione afferunt. Salmas.* Forsan & *τῶν ἀθεωρήτως οἰομένων, eosque qui citra considerationem opinantur, & de rebus quibusvis temere statuunt. Gatak.*

I Quod

conducerent: quodq; nec iracundiæ, nec perturbationis alius alicujus, indicium exhiberem; sed cum affectibus immunis prorsus existerem, ad affectum genuinum essem tamen propensissimus: favere promptus, sed sine strepitu: varieque, citra ostentationem, eruditus.

ναγκαίων δογμάτων· καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασίν ποτε ὀργῆς, ἢ ἄλλου τινὸς πάθους παρασχεῖν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον· καὶ τὸ [1] εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί· καὶ τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως.

10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abstinere; nec probrose excipere, si quis barbarum quid, vel solœcum, vel absonum protulerit, sed illud tantum, quod dici debuerat, dextre proponere; idque sub specie vel respondendi, vel calculum dictis adjiciendi, vel de re ipsa, non autem de dictione, una dispiciendi, vel per aliam aliquam istiusmodi scitam, sed quæ oblique facta sit, commonefactionem.

ι΄. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον· καὶ τὸ μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βάρβαρον, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προενεγκαμένων, ἀλλ᾽ ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ἀποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οὐχὶ περὶ τοῦ ῥήματος, ἢ δι᾽ ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

11. A Frontone, ut scirem, quæ invidentia, versutia, simulatio tyrannidem consequatur: quodque ut plurimum qui patricii nobis nuncupantur, ab effectu genuino alieniores existant.

ια΄. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ [2] ἐπιστῆσαι, οἵα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις· καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν οἱ καλούμενοι οὗτοι παρ᾽ ἡμῖν εὐπατρίδαι, ἀστοργότεροί πως εἰσί.

12. Ab Alexandro Platonico, ne crebro, neve nisi necessitate

ιβ΄. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ

1. *Quod bene passim audiret, idque sine strepitu*, quum *nec ipse* sc. *sibi plauderet*, & aliorum plausus nihil moraretur, sed suppimeret potius: quod de *servatore* nostro *Evangelistæ*. Atque hoc sensu εὔφημον accepit *Casaub.* ac si τὸ εὔφημον idem esset, quod τὸ εὔδοξον. Verum cum pro honorifica existimatione externis indiciis palam facta, quæ solet aliis exhiberi, frequentissime adhibeatur, ut & ab ipso *Marco* infra. c. 13. hunc sensum in versione expressit *Gatak.* 2 Ut *scirem* vertit *Xyland.* potius ut *considerarem*, *animadverterem*, est enim ab ἐφίστημι, non ab ἐπίσταμαι. *Gatak.*

1 Οὐήρου

μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολός εἰμι· μηδὲ διὰ τοιούτου τρόπου συνεχῶς παραιτεῖσθαι τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον τὰ περιεστῶτα πράγματα.

adactus, aut dicto aut scripto significem alicui, non vacare me: neve hoc modo sub negotiorum me graviter distinentium prætextu officia ea, quæ pro cujusque conditione vitæ hujus necessitudo à nobis exigit, solens deferam.

ιγ'. Παρὰ Κατούλου, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλου αἰτιωμένου τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενος, ἀλλὰ πειρᾶσθαι καὶ ἀποκαθιστάναι ἐπὶ τὸ σύνηθες· καὶ τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐκθύμως εὔφημον, οἷα τὰ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου ἀπομνημονευόμενα· καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

13. A Catulo, ne neglectui haberem amicum de re quavis apud me querentem, etiamsi forsan ejus querimoniis ratio nulla subesset, sed in statum ipsum pristinum restituere anniterer: ut præceptores prompte impenseque prædicarem; quod de Domitio atque Athenodoto refertur: liberosque meos affectu sincero prosequerer.

ιδ'. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου [1] Σεβήρου τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ φιλοδίκαιον· καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, κατὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων· καὶ ἔτι παρ' αὐτοῦ τὸ ἀμελὲς, καὶ

14. A fratre meo Severo, familiares diligere; veri justique rationem habere: item quod per eundem Thraseam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôsse ceperim; & quod imaginem animo conceperim status popularis, in quo per æqualitatem jurisque æquabilitatem res administrentur; regnique, in quo subditorum libertate nihil antiquius habeatur: ab eodem item didici, simpliciter

1 Οὐήρου legendum censet *Jos. Scal.* ad *Euseb.* & *Salmas.* ad *Capitol* quod & ipse aliquando suspicatus eram ex *Dione Caß.* & *Capitol.* apud quos *Verus* Marci frater adoptione & imperii consors toties occurrit. sed cum *Verus* ille vitæ fuerit impurissimæ, *Claudium Severum* Philosophum Peripateticum, quem inter cæteros audivisse *Marcum* nostrum auctorem habemus *Capitolinum*, intellexisse crederem; nisi quod non constat, qua ratione fratrem illum appellaret, ideoque pro ἀδελφοῦ quid si legamus φίλου? *Gatak. Severum* Peripateticum hic intelligi putat *Dacier.* & fratrem eum *Marcum* appellare, quia eum fratris loco dilexit.

1 Legendum

pliciter vivere, & in philoſophiæ cultu conſtanter perſiſtere; prompte benefacere, impenſe largiri; ſpes bonas fovere, & de amicorum dilectione nihil ambigere: quin & eum, quorum mores minus probaret, palam id præ ſe ferre; nec, quid vellet nolletve, familiaribus conjectu difficile relinquere; ſed aperto ſe prodere.

15. A Maximo, mei compotem eſſe; nec ulla in re tranſverſum abripi: atque animo bono eſſe, cum in morbis, tum & in aliis caſibus adverſis: moribus eſſe probe temperatis, ſuavibus, verendis: negotia objecta citra quiritationem conficere: adhæc *ita ſe gerere*, ut fidem quibuſvis faceret, quæcunque diceret, ex animi ſententia dixiſſe; quæcunque faceret, animo haud malo feciſſe: tum etiam nihil admirari, ad nihil obſtupeſcere, nuſquam feſtinum, aut ſegnem eſſe; nuſquam perplexum, aut dejectum, aut ringi ſolitum: nec rurſus iracundiæ, aut ſuſpicionibus deditum: adhæc ad benefa-

ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας· καὶ τὸ εὐποιητικὸν, καὶ τὸ εὐμετάδοτον ἐκτενῶς· καὶ τὸ εὔελπι, καὶ τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι· καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τοὺς καταγνώσεως ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας· καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι στοχασμοῦ τοὺς φίλους αὐτοῦ περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί οὐ θέλει, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

ιέ. [1] Παράκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, καὶ κατὰ μηδὲν [2] παρείφορον εἶναι· καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις· καὶ τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους, καὶ μειλίχιον, καὶ γεραρόν· καὶ οὐ σχετλίως κατεργαστικὸν τῶν προκειμένων· καὶ τὸ πάντας αὐτῷ πιστεύειν, περὶ ὧν λέγοι, ὅτι οὕτως φρονεῖ, καὶ περὶ ὧν πράττοι, ὅτι οὐ κακῶς [3] πράττῃ· καὶ τὸ ἀθαύμαστον, καὶ ἀνέκπληκτον, καὶ μηδαμοῦ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν, ἢ ἀμηχανοῦν, ἢ κατηφὲς, ἢ [4] προσσεσηρὸς, ἢ πάλιν θυμούμενον, ἢ ὑφορώμενον·

1 Legendum videtur vel cum *Mer. Caſaub.* Παρὰ Κλ. Μαξίμου. vel cum *Salmaſ.* & *Gatak.* Παρὰ Μαξίμου. 2 Ita *Baſil.* ſed perperam: itaque legendum eſt vel παράφορον cum *Junio*, vel περίφορον cum *Mer. Caſaub.* Prius in verſione ſequitur *Gatak.* 3 Πράττει *Gatak.* 4 Προσσεσηρὸς *Gatak.* Vertit *Xyland. Gaudii nimium*: *Caſaub. ridere*, ſed ita ut *riſus exceſſum* deſignet. At *Gatakerus* vertit, *ringi*, i. e. *tacitum ſtomachari*, *cum aliud præ te feras*, uti explicat *Donatus* in *Terent.* Σεσηρέναι enim eſt *dentibus renidere*, & uſurpatur plerumque *de riſu ſimulato*, qualis eorum qui Græcis γναθμοῖς ἀλλοτρίοις, Latinis, *malis alienis ridere* dicuntur, vel etiam de indignatione diſſimulata, & quæ iſtiuſmodi oris habitu ſe prodit, qui riſum vel irriſionem præ ſe fert. *Gatak.*

1 Cum

ρώμενον· καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ συγγνωμονικόν· καὶ τὸ ἀψευδὲς, καὶ ἀδιαστρόφου μᾶλλον ἢ διορθουμένου φαντασίαν παρέχειν· καὶ ὅτι οὔτε ᾠήθη ἄν ποτέ τις ὑπερορᾶσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ, οὔτε ὑπέμεινεν ἂν κρείττονα αὑτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν· καὶ τὸ [1] εὐχαριεντίζεσθαι.

ιϛʹ. Παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ ἥμερον, καὶ μενετικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων· καὶ τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς· καὶ τὸ φιλόπονον καὶ ἐνδελεχές· καὶ τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν· καὶ τὸ ἀπαραιτήτως εἰς τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἑκάστῳ· καὶ τὸ ἔμπειρον, ποῦ μὲν χρεία ἐντάσεως, ποῦ δὲ ἀνέσεως· καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων· καὶ [2] ἡ κοινονοημοσύνη· καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες· ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμ-

ciendum & ignoscendum promptum esse: ac veracem se præbere, atque hominis ejusmodi specimen dare, qui perverti nesciret potius, quam qui corrigi unquam opus haberet: *denique* quod nemo quisquam inventus fuerit, qui vel contemptui ab illo haberi se existimaret, vel præstantiorem se illo opinaretur: & quod urbanitatis laudem neutiquam affectaverit.

16. A patre mansuetudinem, & in rebus accurate jam decretis constantiam immotam: in istis, qui habentur, honoribus gloriæ inani nihil concedere: laboribus ferendis cum libentem tum & assiduum se dare: ad eos audiendum promptum esse, qui adferre quid poterant, quod in publicum conduceret: à nemine posse abduci quin pro merito suo unicuiq; rependeret: probe nosse, ubi vehementius, ubi remissius agere opus esset: ab adolescentium amoribus se coercere: civiliter admodum se gerere: amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberam permittere, nec peregre euntem comitandi nisi ipsis allubesceret necessitatem imponere: nec iis immutatum depre-

1 Cum hoc verbum non alibi occurrere putat *Gatakerus*, legi vult εὐχαριεντίζεσθαι, & sic vertit. At receptam lectionem retinent *Xyland. Casaub.* & *Dacier.* & hic designari volunt, *facetias homine liberali & ingenuo dignas.*
2 Vocabulum compositione nova, vel a nostro fabricatum vel à suis receptum: hoc enim Stoicis familiare fuit nova subinde, prout usus postularet, procudere vocabula. *Gatak.* Vertit *Xyland.* *quod utilitati publicæ omnes curas impendebat.* At *Isaac. Casaub.* & *Salmas.* ad *Hist Aug.* explicant de *civilitate, & virtute illa, per quam censeri communi cum cæteris civibus jure, æquo animo aliquis patitur.*

deprehendi, etiamsi occasione aliqua impediti, eum neutiquam essent comitati: in consiliis, quid facto opus esset, accurate perquirendo constanter insistere, nec in specie rerum obvia quavis acquiescentem, indagationem incidere: etiam amicorum retinendi studiosum esse, nec fastidio mutantem, nec insane diligentem: in statu quocunq; forte contentum esse, vultuq; serenum: è longinquo futuri præsagum: & de minimis quibusque citra tumultum providum: acclamationes omnemque adulationem reprimere: imperio quæ necessaria erant sedulo custodire, sumptus caute attemperare, de rebus istiusmodi sugillantes patienter sustinere: nec in Deis colendis superstitiosum, nec in hominibus, aut muneribus, aut blanditiis auram captare popularem, sed in rebus quibusque sobrium, solidum, núsquam ineptum, aut novitatis studiosum. *Porro* ad vitam commodius transigendam conducentibus rebus, quarum copiam illi uberrimam sors suppeditabat, citra fastum, nec libere tamen minus uti, ut & præsentibus simpliciter frueretur, neque absentia multum desideraret:

βάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων· καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς συμβουλίοις, καὶ ἐπίμονον, [1] ἀλλ' οὐ τὸ προαπέστη τῆς ἐρεύνης ἀρκεσθεὶς ταῖς προχείροις φαντασίαις· καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές· καὶ τὸ αὔταρκες ἐν παντὶ, καὶ τὸ φαιδρόν· καὶ τὸ πόρρωθεν προνοητικόν· καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν ἀτραγῴδως· καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ [2] σταλῆναι· καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενετικὸν τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων [3] τονῶν καταιτιάσεως· καὶ τὸ μήτε περὶ τοὺς Θεοὺς δεισιδαίμον, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ ἀρεσκευτικὸν, ἢ ὀχλοχαρὲς, ἀλλὰ νῆφον ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμοῦ ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ τοῖς εἰς εὐμάρειαν βίου φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρηστικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἅπτεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι· καὶ

1 *Καὶ ὅτι οὐ προαπέστη* ex conjectura corrigit *Gatak*. 2 *Συσταλῆναι Xyland.* verum mutatu nihil opus: cum & *στέλλεσθαι* & *σταλῆναι*, comprimendi, reprimendique sensum obtineat. *Gatak.* 3 *Τινῶν Xyland.* cui assentit *Gatak.*

1 Vocem

καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς οὐερνάκλος, μήτε ὅτι σχολαστικὸς, ἀλλ᾽ ὅτι ἀνὴρ πέπειρος, τέλειος, ἀκολάκευτος, προεστάναι δυνάμενος καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἐξονειδιστικόν ἔτι δὲ τὸ εὐόμιλον, καὶ εὔχαρι οὐ κατακόρως· καὶ τὸ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, οὔτε ὡς ἄν τις φιλόζωος, οὔτε πρὸς καλλωπισμὸν, οὔτε μὴν ὀλιγώρως· ἀλλ᾽ ὥστε διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρῄζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός. μάλιστα δὲ τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, οἷον τὴν φραστικὴν, ἢ [1] τῶν τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων· καὶ συσπουδαστικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστοι κατὰ τὰ ἴδια προτερήματα εὐδοκιμῶσι. πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πράσσων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. ἔτι δὲ τὸ μὴ εὐμετακίνητον καὶ ῥιπταστικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πρά-

à nemine aut ſophiſtam, aut vernaculum, aut ſcholaſticum dici, ſed virum maturum, conſummatum, adulatione ſuperiorem, rebus & propriis & alienis adminiſtrandis idoneum. adhæc vere philoſophantes in honore habere, cæteris nihil exprobrare. in congreſſibus facilem & feſtivum, nec ad faſtidium id tamen: corporis ſui curam tam probe attemperare, ut nec vitæ avidus videretur, aut elegantiæ ſtudioſus, nec neglectui tamen id habere; ſed per ſuam ipſius diligentiam efficere, ut medicorum pharmacis fomentiſve externis quam minime indigeret. quod maximum eſt, citra invidentiam eis concedere, qui in facultate aliqua claruerunt, ſive oratoria, ſive legum vel morum vel aliarum quarumvis rerum notitia: ſed & operam illis conferre ſuam ut pro eis, quibus maxime præcellebant, dotibus, exiſtimationem ſinguli ſuam conſequerentur. cum ſecundum majorum inſtituta omnia exſequeretur, ne hoc quidem affectare, ut majorum inſtituta præciſe obſervare videretur. adhæc nec dimoveri proclivem eſſe nec divagari, ſed cum locis, tum & rebus eiſdem

1 Vocem hanc è margine in textum irrepſiſſe putat *Mer. Caſaub.*
2 Tranſponenda illa τῶν τὴν & legendum τὴν τῶν. Verum deeſſe vocula aliqua videtur cui articulus prior innitatur. Itaque ἐμπειρίαν poſt πραγμάτων ſupplet *Patr. Junius*, qui & ἱστορίας nomine non *Hiſtoriam* vult intelligi, ſed *peregrinationem, & locorum diſſitorum luſtrationem*: ego *notitiam* opinor quoquo modo acquiſitam. *Gatak.*

 1 Loco

dem, immorari solere: post capitis, quibus affici solebat, dolores, recentem statim vegetumque ad consueta munera *redire*: arcana haud multa, sed pauca admodum & rarissima habere, eaque quæ ad rempublicam duntaxat pertinerent: prudentiam item & moderationem, in spectaculis exhibendis, fabricis exstruendis, congiariis largiendis, aliisque istiusmodi; utpote cum is esset, qui non ad celebritatem ex rebus à se gestis acquirendam, sed id duntaxat quod facto erat opus, respiceret. non illi intempestivus balneorum usus: non ædificandi studium insanum: non de victu, non de vestium textura tincturave, non de servitiorum specie exquisita curiositas: toga, qua Lorii utebatur, à villa inferiore compa-

γμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν· καὶ τὸ μετὰ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα· καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον· καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς [1] τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, οὐ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσι εὐδοξίαν. οὐκ [[2] ἐν] ἀωρεὶ λούσης· οὐχὶ φιλοικοδόμος· οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής, οὐ περὶ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, οὐ περὶ [3] σωμάτων ὥρας· ἡ [4] ἀπὸ Χωρίου στολὴ, ἀνάγουσα ἀπὸ τῆς [5] κάτω ἐπαύλεως,

1 Loco huic sine dubio corrupto sic medetur *Salmas.* qui legit τοιούτοις. ἄνθρωπος δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. vel etiam τοῖς τοιουτοτρόποις. πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. 2 Ἐν illud exhibet *Basil.* omittit *Salm.* & *Lugd.* retinet *Casaub.* ego vel expunxerim, vel si retinere visum, ἀωρείᾳ legerim. *Gatak.* 3 Σώματα hic pro *servis* sive *famulis* usurpatur, sic *Antholog.* l. 1. σώματα πολλὰ τρέφειν i. e. *Servos.* & *Aristot. Rhetor.* l. 1. c. 5. εὐθένεια κτημάτων καὶ σωμάτων, mox σωμάτων illud quasi explicans quid velit, ἀνδραπόδων inquit πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. *Romanorum* autem hac in parte curiositatem, an luxuriam, tangit inter cæteros *Juvenal. Sat.* 5. v. 55. & *Seneca. epist.* 95. *Gatak.* 4 Ἐπιχώριος, vel ἐπὶ Λωρίου *Salmas.* si prius legatur, intelligendus est de veste indigena, non exotica. Sin hoc, quod etiam editio *Lugd.* exhibet, *Lorium* villam designat, in qua *Pius* & educatus & versatus plurimum: palatium enim ibi construxit, & tandem ibidem defunctus est, auctore *Capitolino. Gatak.* 5 Intellige vel de vico quodam hoc nomine *Romæ* appellato, in quo vulgares togæ fiebant, ac venum ibant, vel potius de villa aliqua rustica infra *Lorium* ubi ejusmodi togæ fiebant. *Salmas.*

1 Forsan

παύλεως, [1] καὶ τὰ ἐν Λανουβίῳ τὰ πολλά· τῷ [2] τελώνῃ ἐν Τούσκλοις παραιτουμένῳ ὡς ἐχρήσατο, καὶ πᾶς [3] ὁ τοιοῦτος τρόπος. οὐδὲν ἀπηνὲς, οὐδὲ μὴν ἀδυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἱδρῶτος· ἀλλὰ πάντα διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἐπὶ σχολῆς, ἀταράχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, συμφώνως ἑαυτοῖς. ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους μνημονευόμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι. τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ [4] ἔπι καρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, [5] οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

ιζ'. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοὺς διδασκάλους, ἀγαθοὺς οἰκείους, συγγε-

rata: Lanuvii tunicatus plerumq; : in Tusculano, sed quod excusare solebat, pænulatus : totius *denique* vitæ facies hæc fuerat. nihil immite, nihil immodestum, nihil vehemens, aut de quo usurpari posset, quod solet vulgo dici, *Ad sudorem usque*: sed quasi per otium cum consideratione matura, placide, tranquille, composite, strenue, consentanee sibi invicem disposita universa. ita quadrabat in illum, quod de Socrate perhibetur, quod & abstinere & frui rebus eis norat, quibus plerique nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse autem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud vero vere viri est animo consummato invictoque plane præditi. qualem *denique* in Maximi ægrotatione se exhibuit.

17. Deis acceptum fero, quod bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, bonos familiares, necessarios, ami-

1 Forsan, ἀχίτων ἐν Λανουβίῳ τὰ πολλά, ut intelligat sine tunica *Lanuvii* egisse *Pium*, quod in *Catone minore* notat *Plutarchus*, καταβὰς εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνυπόδητος, καὶ ἀχίτων. Vel etiam ἐν χιτῶνι, seu χιτὼν ἐν Λανουβίῳ τ. π. ut in sola tunica secessum illum *Lanuvinum* transegisse dicatur, quomodo plerumq; *Romani* ruri solebant & in provinciis. Hinc tunicata quies tam sæpe *Martiali* laudata. l. 10. *ep.* 51. *Salmas.* 2 Τῷ φελώνῃ ἐν Τούσκλοις, an Τούσκοις, παραιτουμένως ἐχρήσατο. cum in *Tuscos*, an *Tusculanos* agros secederet non jam tunicatus ibi agebat ut *Lanuvii*, sed penulam superinduebat: quod cum faceret, excusabat tamen se & quasi veniam deprecabatur, hoc est quod ait παραιτουμένως ἐχρήσατο. *Salmas.* 3 Ὁ τρόπος τοιοῦτος *Boot.* 4 Conjicit *Gatak.* ἐπικαρτερεῖν, vel ἐγκαρτερεῖν. 5 Οἷος *Gatak.*

1 Supplen-

amicos, bona omnia fere habuerim. tum quod adversus neminem eorum temere aliquid deliquerim, etiamsi ita affectus fuerim, ut, si occasio incidisset, ejusmodi aliquid admisissem. cæterum numinis beneficio factum est, quod nulla ex rerum concursu occasio contigerit, quæ affectum illum proderet. ab iisdem fuit, quod apud avi concubinam non sim diutius enutritus: quod ætatis florem indelibatum servaverim, nec ante tempus justum virilitatis specimen dederim, sed ultra etiam quam opus erat, id facere distulerim. quod principi patrique eidem subditus fuerim, qui me à fastu omni alienum redderet; fidemque faceret, posse in aula ita degi, ut nec satellitio, nec vestitu insigniore, nec funalibus statuisque istiusmodi, atque apparatu consimili opus sit: sed posse eum, qui rebus præest, ita contrahere sese, ut ad privati speciem proxime accedat, nec propterea tamen, vel demissius, vel remissius se gerat in eis, quæ pro republica ad morem imperatorium sunt exsequenda. quod fra-

νεῖς, φίλους, [1] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν. καὶ ὅτι περὶ οὐδένα αὐτῶν προέπεσον πλημμελῆσαί τι, καίτοι διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτο· τῶν Θεῶν ἡ εὐποιΐα τὸ μηδεμίαν συνδρομὴν πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν. καὶ τὸ μὴ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου· καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι· τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι καὶ [2] ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου. τὸ ἄρχοντι καὶ πατρὶ ὑποταχθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸν τῦφον ἀφαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν τοῦ, ὅτι δυνατόν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιοῦντα, μήτε δορυφορήσεων χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, [3] μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου· ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτόν, καὶ [4] νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα. τὸ [5] ἀδελφοῦ τοιούτου τυχεῖν, δυναμένου

1 Supplendum *ἀγαθὰ*, quod excidisse existimem, ut sit [*ἀγαθὰ*] *σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν*. *Gatak.* 2 Est de tempore, quod liberum datur, aliquid sumere, quo cum possis frui nolis tamen. Phrasis duriuscula, & insolens. *Gatak.* 3 *Lipsius* ad *Tacit. principatus insignia* intelligi vult, inter quæ *ignis prælatio*, de quo more *Herodianus* passim. Verum *M. Casaub.* in adversum contendit, *Lampadasque* & *statuas* sive *imagines* eodem refert, ad *simulacra* sc. *lampadas manibus gestantia*, de quibus *Lucret.* l. 2. v. 25. & *Homer. Odyss.* ή. v. 100. *Casaubono* accedit *Dacier.* 4 Legendum cum *Gatakero μὴ διὰ*, sive ut *M. Cas.* νὴ Δία μὴ διὰ τοῦτο. 5 Quis hic sit *Marci* frater, se nescire profitetur *Gataker.* at intelligi vult *Dacier.*

μένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με· τὸ παιδία μοι ἀφυῆ μὴ γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα· τὸ μὴ ἐπὶ πλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι, ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην, εἰ ᾐσθόμην ἐμαυτὸν εὐόδως προϊόντα. τὸ φθάσαι, τοὺς τροφέας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι, οὗ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, τοῦ [1] μή, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι Ἀπολλώνιον, Ῥούστικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου ἐναργῶς καὶ πολλάκις, οἷός τίς ἐστι· ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν διαδόσεσι καὶ συλλήψεσι, καὶ [2] ἐπινοίαις, μηδὲν κωλύειν ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με, ἢ ἀπολείπεσθαι ἔτι τοῦτο παρὰ τὴν ἐμὴν αἰτίαν, καὶ παρὰ τὸ μὴ διατηρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας· τὸ ἀντισχεῖν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοι-

trem eum nactus sim, qui ad curam mei agendam suis moribus me exstimularet, quique simul honore affectuque erga me suo animum mihi oblectaret: quod liberi mihi neque ingenio tardi, nec corpore distorti obtigerint: quod progressus non fecerim ampliores in rhetorica, poetica, studiisque aliis ejusmodi, quæ me forsan præpeditum detinuissent, si in eis me feliciter profecisse sensissem. quod nutritios meos ad honores, quod expetere ipsi videbantur mihi, mature evexerim, nec spe distulerim, cum juvenes adhuc essent, deinceps id facturum me. quod Apollonium, Rusticum, Maximum norim. quod de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras satis ac frequentes eas cogitationes in animo habuerim: ut, quantum ad Deos attinet, ac suggestiones, adjutationes, inspirationes ab ipsis profectas, nihil obstet omnino quo minus juxta naturæ præscriptum confestim vivam, nisi ipse tandem in culpa sim, qui Deorum submonitiones, & tantum non claras præceptiones neutiquam observem: quod in vita, qualis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit:

quod

cier. de *Lucio Vero* imperii consorte, quem licet vitæ impurissimæ unice *Marcum* nostrum amasse testem affert *Capitolinum*. 1 Pro μὴ, με adscripsi sensu exigente. *Gatak.* 2 Ἐπιπνοίαις mavult *Gatak.* atque ita *Mer. Cas.*

1 Ex

quod nec Benedictam, nec Theodotum attigerim: sed & postea, ex affectibus amatoriis, quibus correptus fueram, ad sanitatem redierim: quod cum Rustico sæpe succenserem, nihil ultra admiserim, cujus pœnitere me posset. quod mater mea, quamvis juvenis esset decessura, mecum tamen novissimos ætatis annos transegerit. quod quotiescunque animus fuit pauperi alicui, aut alias indigo, opem ferre, nunquam responsum est, non suppetere nummos mihi unde id fieret: quodque nulla mihi unquam talis necessitas obtigerit ut ab alio sumere cogerer. quod uxor ejusmodi mihi obvenerit, tam obsequens, tam amans, tam simplex: quod ea fuerim illorum copia instructus, qui ad liberos educandos mihi idonei existerent. quod per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cum alia, tum adversus sanguinis exscreationem & capitis vertiginem: quod & Cajetæ aliquando fa-

ὕτω βίῳ· τὸ μήτε [1] Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε [1] Θεοδότου· ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι· τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥυστίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ᾽ ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν τελευτᾷν τὴν τεκοῦσαν, ὅμως οἰκῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη. τὸ ὁσάκις ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται· καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ᾽ ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν· τὸ τὴν [2] γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, οὑτωσὶ μὲν πειθήνιον, οὕτω δὲ φιλόστοργον, οὕτω δὲ ἀφελῆ· τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι. τὸ δι᾽ ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλά τε, καὶ ὡς μὴ πτύειν αἷμα καὶ μὴ ἰλιγγιᾷν, καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ [3] ὥσπερ χρήσῃ.

1 Ex pellicibus aulicis videtur illa fuisse, ex exoletorum numero iste. *Gatak.* 2 Uxor ejus fuit *Faustina*, *Pii* filia, mulier famosissima, & moribus nequissimis, si de ea vera narrant Historici: quod tamen, ut ait *Capitolinus*, *Antoninus vel nescivit vel dissimulavit*, cum *ea laudata petiit à senatu ut honores* illi mortuæ *ædemque decernerent*, & in illius memoriam quam plurima fecit, prout videre est apud *Capitolinum* in ejus vita. 3 Ita *Xyland. in not.* & vertit *quomodo utaris.* at in versione *sicut Crasæ*, ut sit nomen proprium loci alicujus. Χρύσῃ legit *Mer. Cas.* & alludi putat ad *Chrysen* Homericum *Phœbi* sacerdotem Deis vota facientem παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης Ιλ. ά. nam *Cajeta* oppidum *Campaniæ* maritimum. Χρύσῃ etiam legit *Dacier.* Sed intelligi vult de loco, non homine, erat autem *Chrysa* villa in *Troade* sita, *Apollini* sacra. *Gatakerus* in versione sequi videtur lectionem *Salmasii*, καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ εὐτυχῆσαι.

1 [Τὸ]

χρήσῃ. [1] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τινα σοφιστὴν, μηδὲ [2] ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ [3] τύχης δεῖται.

ctum est. quod cum philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliquem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortuna indigebant.

Τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ.

Quæ apud Quados ad Granuam.

1 [Τὸ] ὅπως τε *Salmas.* τὸ ὅπως ἐπ. *Gatak.* 2 Forsan ἀποκαθῆσθαι. *Gatak.* 3 Τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potius *fortuitos*, rerumque contingentiam providentia divina dispositam & gubernatam. Stoici enim omnia fato fieri statuebant, & fortuita etiam quæ dicuntur eodem referebant. *Gatak.* Sic l. 2. c. 3. *Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων.*

LIB. II.

1 MANE prædicere *memento* tibi, Hodie futurum eſt, ut rem habeam cum curioſo aliquo, ingrato, protervo, doloſo, invido, illiberali. obveniunt illis iſta omnia à bonorum malorumque inſcitia. ego vero, cum & naturam boni norim, quod honeſtum, malique, quod inhoneſtum ſit, ipſamque adeo delinquentis naturam, quod congener mihi ſit, non tam quod ſanguinis feminiſque ejuſdem, quam quod mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi poſſe me ab horum ullo compertum habeo: (neque enim inhoneſta re aliqua me quiſquam involverit) ſed nec ſuccenſere congeneri poſſum, eumve odiſſe. ſiquidem ad mutuas operas nati ſumus; quo modo pedes, manus, palpebræ, dentium ſuperiorum inferiorumque ordines. adverſari itaque ſibi invicem præter naturam. adverſantis eſt autem ſuccenſere & averſari.

ΒΙΒΛΙΟΝ β'.

α' ΕΩθεν [1] προλέγειν ἑαυτῷ, Συντεύξομαι περιέργῳ, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀκοινωνήτῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις παρὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ἐγὼ δὲ τεθεωρηκὼς τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτάνοντος φύσιν, ὅτι μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος, ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νοῦ, καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος, οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι· αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς [2] περιβάλλει· οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, οὔτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, ὡς πόδες, ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ στοῖχοι τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ὀδόντων. τὸ οὖν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν. ἀντιπρακτικὸν δὲ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι.

β'. Ο,

1 Subintelligendum δεῖ, χρὴ, μέμνησο, vel tale quid. *Gatak.* 2 Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν infra c. 11. metaphora ab amictu ducta, qui corpori circumjicitur. Sic *Pſal.* 109. *v.* 18, 19. ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον.— γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον ὃ περιβάλλεται. *Gatak.*

1 Eandem

β′. Ὅ, τί ποτε τοῦτό εἰμι, [1] σαρκία ἐστὶ καὶ πνευμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. ἄφες τὰ βιβλία· μηκέτι σπῶ. [2] οὐ δέδοται· ἀλλ᾽ ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τῶν μὲν σαρκίων καταφρόνησον· λύθρος καὶ ὀστέα, καὶ [3] κροκύφαντον, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. θέασαι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐστίν· ἄνεμος· οὐδὲ ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμούμενον, καὶ πάλιν ῥοφούμενον· τρίτον οὖν ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε [4] ἀπονοήθητι· γέρων εἶ· μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι· μηκέτι καθ᾽ ὁρμὴν [5] ἀκοινώνητον νευροσπαστηθῆναι· μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχερᾶναι, ἢ μέλλον [6] ὑποδύεσθαι.

2. Quicquid sum, constat id omne caruncula, animula, & parte principante. *proinde* mitte libros: nec distrahere amplius: (nihil obstat, quo minus hoc facias) sed tanquam qui jam statim moriturus sis, carnes istas contemnas: cruor est, & ossicula, & reticulum ex nervis, venulis, arteriisque contextum. Quin & animam considera, qualis sit: spiritus est, *sive aër*; nec is semper idem, sed qui jugiter efflatus denuo resorbetur. tertium restat, pars illa principatum gerens. tu ergo sic tecum: senex es: partem tui principem servire ulterius ne siveris: sed nec motibus à communione humana alienis raptari: nec fatum, vel præsens inique ferre, vel futurum pavere.

γ′. Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας

3. Deorum opera providentiæ

1 Eandem distributionem habes sæpius repetitam l. 3. c. 16. l. 12. c. 3. Idem fere aliis verbis *Apostolus* ad *Thessal. ep.* 1. c. 5. v. 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. quo loco τὸ σῶμα est quod *Marco* hic σαρκία· ἡ ψυχὴ, quod πνευμάτιον· τὸ πνεῦμα, quod τὸ ἡγεμονικόν. *Gatak.* 2 Forsan ἐρωτηματικῶς legi debet οὐ δίδοται; *annon datur? annon in tua potestate positum est*, ut hoc facias? h. e. ut distractione & perturbatione omni immunem te reddas. *Gatak.* 3 Sic *Gatak.* verum omnes, quas vidi, editiones habent κροκύφαντος genere masculino. Hoc autem nomine nec *omentum* cum nonnullis, nec *cutem* cum *M. Casaub.* designari existimat *Gatak.* sed *contextum* illum integrum qui per corpus totum permeat, *venarum*, *nervorum*, *arteriarum* intercursantium, sibique invicem implexorum, quo corporis moles quasi continetur & constringitur. 4 Forsan ἐπινοήθητι. *Gatak.* 5 Ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur *motus* sive *impulsus* ejusmodi denotare *qui à naturæ communis generisve humani communione ac commoditate alieni sint.* Inculcat enim *Marcus* passim, esse hominem ζῶον κοινωνικὸν l. 5 c. 16. 30. &c. & ab eo actiones eas motusque exigit, qui sint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαὶ l. 11. c. 37. *Gatak.* 6 *Subterfugere* vertit *Xyl.* quem & *Mer. Casaub.* sequitur. Forsan ergo ὑπεκδύεσθαι legerant, at malim ego ὑποδείσασθαι, pavere. *Gatak.*

tiæ plena ſunt. nec quæ fortuna fiunt, abſque naturæ ope proveniunt, aut ſine connexu implexuque rerum earum quæ providentia diſpenſantur. inde profluunt omnia: accedit & neceſſitas quædam, & totius mundi, cujus tu pars es, utilitas. illud eſt autem parti unicuique bonum, quod univerſi fert natura, quodque ad eandem conſervandam conducit. porro conſervant mundum hunc, ſicut elementorum, ita & concretorum ex his mutationes. Iſta tibi ſufficiant: decretorum vice jugiter ſint. librorum vero ſitim pelle; ut ne murmurans moriaris, ſed vere propitius, Deoque ex animo gratus.

4. Memento, quamdiu iſta diſtuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujuſnam mundi pars ſis, & cujuſnam mundi rectoris propago: ſed & præſcriptum eſſe tibi temporis terminum: quod niſi ad *animum* ſerenandum accommodaveris, avolaturum eſt illud, te ſimul abrepto, nec deinceps rediturum.

5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut quicquid in manibus eſt, ſtrenue peragas, prout Romanum, virumque decet, cum exquiſita, nec accerſita tamen,

μεστά. τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ· πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον, οὗ μέρος εἶ. παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις, καὶ ὃ ἐκείνης ἐστὶ σωστικόν. σώζουσι δὲ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶν στοιχείων, οὕτως καὶ αἱ τῶν συγκριμάτων μεταβολαί. ταῦτά σοι ἀρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔστω. τὴν δὲ βιβλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς, ἀλλὰ ἵλεως ἀληθῶς, καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος τοῖς θεοῖς.

δ'. Μέμνησο ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλλῃ, καὶ ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν παρὰ τῶν θεῶν, οὐ χρᾷ [1] αὐταῖς. δεῖ δὲ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι, τίνος κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόρροια ὑπέστης· καὶ ὅτι ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τοῦ χρόνου, ᾧ ἐὰν [2] εἰς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, οἰχήσεται, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται.

ε. Πάσης ὥρας φρόντιζε στιβαρῶς, ὡς Ῥωμαῖος, καὶ ἄῤῥην, τὸ ἐν χερσὶ μετὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀπλάστου σεμνότητος,

1 Tranſitio à numero ad numerum haud infrequens. ſic *Pythag. aur. Carm.* Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται. *Gatak.* 2 Legendum tranſpoſitis voculis ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπ. vel. ᾧ ἐὰν ε. τ. ἀ. μὴ χρήσῃ. *Gatak.*

1 Ἀπὸ

τητος, καὶ φιλοστοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητος πράσσειν· καὶ σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν. ποριεῖς δὲ, ἂν ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, ἀπηλλαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [1] αἱροῦντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ δυσαρεστήσεως πρὸς τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας τις, δύναται εὔρουν καὶ θεουδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι παρὰ τοῦ ταῦτα φυλάσσοντος.

ς'. [2] Ὕβριζε, ὕβριζε αὐτὴν, ὦ ψυχή· τοῦ δὲ τιμῆσαι σεαυτὴν οὐκέτι καιρὸν ἕξεις· [3] εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυσται, μὴ αἰδουμένῃ σεαυτὴν, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς τιθεμένῃ τὴν σὴν εὐμοιρίαν.

ζ'. [4] Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα· καὶ σχολὴν παρέχε σεαυτῷ τοῦ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι ῥεμβό-

tamen, gravitate, humanitate, libertate, justitia: animumque interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces autem, si tanquam vitæ tuæ novissimam, actionem unamquamque peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; simulatione itidem, & amore sui, eorumque quæ à numine destinata sunt aversatione. Vides, quam pauca sint, quæ siquis tenuerit, prosperam ac divinam propemodum vitam degere detur. siquidem & dii ipsi nihil amplius exigent ab eo, qui ista observaverit.

6. Ignominia, ignominia, inquam, te afficis, ô anima. honorem autem tibi tuum vindicandi, haud erit amplius opportunitas. fugit enim unicuique brevis ætas. ea vero tibi prope confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

7. Ne te distrahant, quæ extrinsecus obveniunt tibi: sed otium tibi præstes, quo boni aliquid addiscas, & huc illuc ferri

1 Ἀπὸ τοῦ κρείττονος λόγου rescribi postulat *Annotator Lugd.* Sed nihil mutandum, & vertendum, *à dictante ratione*, sive *à rationis dictamine.* Usitatum est λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, dictat, poscit, exigit. *Gatak.* 2 Ὑβρίζεις, vel ὑβρίζεις vult *Gatak.* at *M. Casaub* lectionem receptam sequitur, & quasi εἰρωνικῶς dictum accipit. 3 *M. Casaub.* legendum autumat, ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ᾽ ἑαυτῷ] vel etiam repetito quod mox sequitur, [αἰδουμένῳ ἑαυτόν.] ut sensus sit, *felicitas cujusque pendet à seipso*: vel *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verum procliviorem fore emendationem putat *Gatak.* si legatur φεύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. vel ut *Salmas.* βραχὺς ὁ βίος. vel ut legit *Boot.* εἷς γὰρ ὁ βίος. 4 Legere videtur *M. Casaub.* τί περισπᾷ σε. ego malim μὴ περισπάτω σε. *Gatak.*

ri desinas. cæterum & alia hic hallucinatio cavenda est. nugas siquidem agunt actuosi haud pauci, dum vitam agendo conterunt, sed scopum, ad quem conatus suos cogitationesque omnes dirigant, sibi propositum nullum habent.

8 Vix, aut ne vix quidem quisquam ideo infeliciter agere deprehensus est, quia in alienis animis quid ageretur non animadverterit: cæterum qui animorum suorum motus non attendunt, hi vero infeliciter agant necesse est.

9. Horum meminisse semper oportet, quæ universi, quæ tua natura sit, quomodo hæc ad illam affecta, qualisque pars qualis universi existat; quod etiam nemo sit, qui prohibere te possit, quo minus ea facias dicasque semper, quæ naturæ illi, cujus pars es, consentanea fuerint.

10. Philosophice Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgo conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quam quæ per iram admittuntur. etenim, qui irascitur, cum dolore quodam & contractione animi occulta à rationis tramite declinare videtur: qui vero per cupidinem delinquit, quia voluptate vincitur, intemperantior quodammodo, & in peccando effœminatior vide-

μένος. ἤδη δὲ καὶ τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον. ληροῦσι γὰρ καὶ διὰ πράξεων, οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ, καὶ μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

η'. Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν ἄλλου ψυχῇ γίγνεται, οὐ ῥᾳδίως τις ὤφθη κακοδαιμονῶν· τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

θ'. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ ὁποῖόν τι μέρος, ὁποίου τοῦ ὅλου οὖσα, καὶ ὅτι οὐδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει, ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

ι'. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [1]κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελούμενα τῶν κατὰ θυμόν. ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ λεληθυίας συστολῆς φαίνεται τὸν λόγον ἀποστρεφόμενος· ὁ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολαστότερός πως φαίνεται, καὶ θηλύτερος ἐν

1 *Ex communiore hominum sensu & sententia.* quia Stoici peccata omnia paria esse statuebant. *Gatak.*

ἐν ταῖς ἁμαρτίαις· ὀρθῶς οὖν καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἤπερ τὸ μετὰ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προηδικημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ διὰ λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι· ὁ δὲ αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρμηται, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα κατ' ἐπιθυμίαν.

ιά. Ὡς ἤδη δυνατοῦ ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου, οὕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν. κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλλοιεν· [1] ἢ δ' εἴ τι οὐκ εἰσιν, ἢ οὐ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων, τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλλὰ καὶ εἰσι, καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων· καὶ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ περιπίπτῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο· τῶν δὲ λοιπῶν εἴ τι κακὸν ἦν, καὶ τοῦτο ἂν προεῖδον, ἵνα ἐπῇ τὸ πάντη μὴ περιπίπτειν αὐτῷ. ὃ δὲ χεῖρον μὴ ποιεῖ ἄνθρωπον, πῶς ἂν τοῦτο βίον ἀνθρώπου χείρω ποιήσειεν; οὔτε δὲ κατ' ἄγνοιαν, οὔτε εἰδυῖα μὲν, [2] μὴ δυναμένη δὲ προφυλάξασθαι,

tur: recte igitur, nec indigne philosopho pronunciavit, amplioris esse criminis, quod cum voluptate, quam quod cum dolore admittitur. atque omnino alter ei similior existit, qui prior læsus doloris ratione ad irascendum adigitur: cum is sponte sua ad lædendum feratur, qui ad perpetrandum quidquam cupidine ducitur.

II. Ita quæque facias cogitesque oportet, ut qui confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siquidem Dii sunt, nihil est grave. neque enim malo ullo illi involvent te. si vero, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, quid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum vel providentiæ inani? cæterum & sunt illi, & res humanas curant: & ne in ea, quæ vere mala sunt, incidat quisquam, in ipsius arbitrio prorsus posuere: reliquorum siquid malum exsisteret, & de hoc utique pariter prospexissent, quo in ipso situm foret, in istud quoque ne incideret. at vero, quod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere quî possit? nec imprudens autem, nec prudens utique, sed præcavere aut corrigere impotens, universi

1 Εἰ δὲ ἤτοι ex conjectura adscribit *Gatak.* 2 Observat *Mer. Casaub.* recte tangere isthic & ex parte corrigere *Marcum*, Stoicum dogma quoddam, quod potentiæ divinæ impie detrahit, quo censebant illi ideo bona malaque externa hæc quibusvis ex æquo obvenire, quod Deus aliter ista disponere nequibat. Sic *Arrianus* in *Epictet. l.* 1. *c.* 1 & *Seneca* passim. *Gatak.*

1 Supplendum

niversi natura neglexit ista: nec errorem tam immanem admisisset unquam, sive per impotentiam, sive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis malisque ex æquo hominibus, nullo facto discrimine, contingere pateretur. atqui mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & paupertas, ista omnia bonis pariter malisque contingunt, cum nec honesta ea, nec inhonesta sint. nec bona itaque, nec mala sunt.

12. Facultatis rationalis est, considerare, quam velociter evanescant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujusmodi sint omnia quæ sub sensum cadunt; horumque ea maxime, quæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum fastu celebrantur: quam vilia, quam contemnenda, quam sordida, caduca, mortua sint. quinam ii sint, quorum opiniones vocesque claritatem *largiuntur*. quid sit ipsum mori: quodque siquis rem ipsam per se intueatur, cogitationeque ab illa submoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet quam opus naturæ. opus autem na-

ἢ διορθώσασθαι ταῦτα, ἡ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν· οὔτε ἂν τηλικοῦτον ἥμαρτεν, ἤτοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν, ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ. θάνατος δέ γε καὶ ζωή, δόξα καὶ ἀδοξία, πόνος καὶ ἡδονή, πλοῦτος καὶ πενία, πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνῃ ἀνθρώπων τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς, οὔτε καλὰ ὄντα, οὔτε αἰσχρά. οὔτ' ἄρ' ἀγαθά, οὔτε κακά ἐστι.

ιβ'. Πῶς πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δὲ αἰῶνι αἱ μνῆμαι αὐτῶν; οἷά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ τῷ τύφῳ διαβεβοημένα· πῶς εὐτελῆ καὶ εὐκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρά, καὶ εὔφθαρτα, καὶ νεκρά, νοερᾶς δυνάμεως ἐφιστάναι. τί εἰσιν οὗτοι ὧν [1] αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ τὴν εὐδοξίαν. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν· καὶ ὅτι ἐάν τις αὐτὸ μόνον ἴδῃ, καὶ τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ, οὐκέτι ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσε-

ως

1 Supplendum παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejusmodi. Ista enim malim quam cum *Annotatore Lugd.* ἀφαιροῦσι, nisi si utrumque, quod & potest, supplere libuerit. *Gatak.*

1 Legendum

ως δὲ ἔργον εἴ τις φοβεῖται, παιδίον ἐστὶ· τοῦτο μέντοι οὐ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ· πῶς ἅπτεται θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ [1] ὅταν πῶς ἔχῃ διακέηται, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.

ιγ΄. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ ἐκπεριερχομένου, καὶ [2] τὰ νέρθεν γᾶς, φησὶν, ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθομένου δὲ, ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ [3] τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτοῦ καθαρὸν πάθους διατηρεῖν, καὶ εἰκαιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν αἰδέσιμα δι᾽ ἀρετήν· τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, δι᾽ ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν· οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στερισκούσης τοῦ διακρίνειν τὰ λευκὰ καὶ [4] μέλαινα.

turæ ullum quiſquis expaveſcit, puer eſt. verum enimvero mori non eſt opus tantum naturæ, ſed quod eidem & conducat: *ejuſdem denique facultatis fuerit, conſiderare*, homo Deum quomodo, & qua ſui parte contingat; quoque pacto habitura ſe ſit pars iſta, ubi corpore ſoluta fuerit.

13. Nihil homine illo miſerius eſt, qui omnia undique pervagatur, & cum ea quæ ſubter terram ſunt, quod ille ait, ſcrutatur, tum quæ in animis alienis, conjectura nititur indagare; nec intelligit interim ſufficere ſibi, ut cum eo, quem intra ſe gerit, genio verſetur, eumque legitime colat. colet autem, ſi affectibus immunem cuſtodierit, & temeritate alienum, nec offenſum re aliqua, quam vel Dii vel homines egerint. quæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda: quæ homines, cognationis ratione, ſunt amica: ſed & modo quodam miſeranda quandoque ob bonorum malorumque ignorationem. nec ſane defectus hic minor eſt illo, qui alba & nigra internoſcere prohibet.

14.

1 Legendum videtur cum *Gatakero* πῶς ἔχῃ ὅταν διίκηται *quomodo ſe habeat anima, ubi permeaverit, ſive pertigerit*; ad Deum ipſum nimirum, vel ad locum illum, quicunque ille tandem fuerit, ſibi divinitus deſtinatum, poſtquam a corpore ſejuncta fuerit. Vel etiam cum *M. Caſaub.* ὅταν διαχέηται *ubi diffuſa & diſſipata fuerit*, corporis nimirum compage ſoluta. Varias autem hac in parte Stoicorum ſententias apud *Lipſium* legas *Phyſiolog. Stoic. l. 3. c. 14. Gatak.* 2 *Pindari* verba ſunt à *Socrate* in *Platonis Theætet.* de genuino philoſopho uſurpata. *Gatak.* 3 Mentem cujuſque nunc Dæmonem nunc & Deum dicit. ſic *l. 3. c. 3.* & *l. 3. c. 5.* ut & alibi. *Gatak.* 4 Legendum μέλανα, prout margini adſcripſit *Gatak.*

1 Hanc

14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quenquam: nec aliam ab ea, quam amittit, degere. eodem ergo redit longissimum ætatis spatium, cum eo quod est brevissimum. præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur ergo æquale est omnibus: eademque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum esse constat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit? horum itaque duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, quod omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaque nihil interesse, per centum annos, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem quis visurus sit. alterius vero, quod is qui quam diutissime vixerit, & is qui quam celerrime mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterque. præsens siquidem duntaxat uterque tempus amittit, cum hoc duntaxat habeat, nec amittere possit quis, quod non habet.

15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, quæ à

ιδ'. Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς, καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζῇ· οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν ἀποβάλλει. εἰς ταυτὸ οὖν καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, [1] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, οὐκ ἴσον· καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον οὕτως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. [2] οὔτε γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, οὔτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τούτων οὖν τῶν δύο δεῖ μεμνῆσθαι· ἑνὸς μὲν, ὅτι πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ καὶ ἀνακυκλούμενα, καὶ οὐδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ τὰ αὐτά τις ὄψεται. ἑτέρου δὲ, ὅτι καὶ ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. τὸ γὰρ παρόν ἐστι μόνον, οὗ στερίσκεσθαι μέλλει, [3] εἴπερ γε ἔχει καὶ τοῦτο μόνον· καὶ ὃ μὴ ἔχει τις οὐκ ἀποβάλλει.

ιε'. Ὅτι πᾶν ὑπόληψις. [4] δῆλα μὲν γὰρ τὰ [5] πρὸς τὸν

1 Hanc lectionem retinent *M. Casaub.* & *Dacier.* Verum ad *Marci* mentem accommodatior videtur *Gatakeri* conjectura, qui legit ὡς τὸ ἀπολλύμενον οὖν ἴσον. particulam etiam εἰ delet *Suidas.* 2 Tota hæc raciocinatio argutias Stoicas nimium sapit. Nemo quidem præteritum tempus *amittit, amiserunt* tamen omnes, quod eodem redit. 3 Ὅπερ, vel ὥσπερ *Gatak.* 4 Δηλοῖ *Gatak.* 5 Legendum videtur πρὸς τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ. Fuit autem hic *Monimus*

τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα· δῆλον γὰρ καὶ τὸ χρήσιμον τοῦ λεγομένου, ἐάν τις αὐτοῦ [1] τὸ νόστιμον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δέχηται.

ιϛ΄. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, μάλιστα μὲν ὅταν ἀπόστημα μὲν καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου, ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, γίνηται. τὸ γὰρ δυσχεραίνειν τινὶ τῶν γινομένων, ἀπόστασίς ἐστι τῆς φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἑκάστου τῶν λοιπῶν φύσεις περιέχονται. ἔπειτα δὲ, ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστραφῇ ἢ καὶ ἐναντία φέρηται, ὡς βλάψουσα, οἷαί εἰσιν αἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, ὅταν ἡττᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνου. τέταρτον, ὅταν ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλάστως, καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ εἰκῇ, καὶ ἀπαρακολουθήτως ὁτιοῦν ἐνεργῇ· δέον καὶ τὰ μικρότατα, κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι. τέλος δὲ λογικῶν ζώων, τὸ ἕπεσθαι τῷ [2] τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ.

Monimo dicta sunt. horum autem utilitas comparebit, si quis quæ festive ab illo conscripta sunt, quatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

16. Contumelia se afficit anima humana: imprimis, quando abscessus & quasi struma mundi, quantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqua reliquorum omnium cujusque natura continetur, qui re aliqua obveniente offenditur. deinde cum vel hominem quemcunque aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui, hujusmodi sunt autem irascentium animæ. tertio contumelia se afficit, cum voluptati vel dolori succumbit. quarto, cum simulat, ac ficte vel falso agit quicquam, loquiturve. quinto, quoties actionem aut conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temere agit, & nescià ipsa, quid velit: cum etiam minutissima quæque ita sint agenda, ut ad finem ipsum referantur: finis autem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibusque obsequantur.

17.

nimus Diogenis & Cratetis sectator, *Laert.* l. 6. quænam vero hujus dicta hic respexit *Marcus*, incertum est. *Gatak.* 1 Hoc ideo dictum est, quia *Monimus*, teste *Laertio*, γέγραφε παίγνια σπουδῇ λεληθυίᾳ μεμιγμένα, i. e. *Ludicra quædam scripsit, quibus seria subessent. Gatak.* 2 Orbem *urbis ac civitatis* instar habere vult, in qua homines universi cives cum sint, civitati illius legibus ac institutis se conformare per omnia debent. sic. l. 3. 11. ἀνθρώπους πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν, &. l. 4. 3. ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις, & alibi. *Gatak.*

1 Ῥέμβος

17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: natura, fluxa: sensus, obscurus: corporis universi fabrica, putrescere prona: anima, vaga: fortuna, res impervestigabilis: fama, quiddam judicii expers: &, ut verbo dicam, omnia, corporis quidem fluvius; animæ vero, somnium & fumus: vita, militia, & hospitis in peregrino mora: fama posthuma, oblivio mera. quidnam est ergo, quod *hominem* deducere & transmittere possit? res sola & unica est, philosophia. ea autem in hoc consistit, ut genium quis suum interim conservet integrum, contumelia ac læsione omni immunem, voluptate ac dolore omni superiorem, nihil temere aut ficte simulateque agentem, sibi sufficientem, cum, ut alii faciant aut ne faciant quid, opus nihil habeat: porro quæcunque eveniunt ac destinantur sibi ita excipientem, tanquam inde obvenientia unde venerit ipse: mente denique propitia placidaque mortem ipsam exspectantem, tanquam elementorum eorum dissolutionem, ex quibus animal unumquodque consistit. si autem elementis ipsis nihil grave contin-

ιζ'. Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ μὲν χρόνος, στιγμή· ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα· ἡ δὲ αἴσθησις, ἀμυδρά· ἡ δὲ ὅλου τοῦ σώματος σύγκρισις, εὔσηπτος· ἡ δὲ ψυχή, [1]ῥόμβος· ἡ δὲ τύχη, δυστέκμαρτον· ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμός· τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος καὶ τῦφος· ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένου ἐπιδημία· [2]ἡ ὑστεροφημία δέ, λήθη. τί οὖν τὸ [3]παραπέμψαι δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δέ, ἐν τῷ τηρεῖν [4]τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, μηδὲν εἰκῆ ποιοῦντα, μηδὲ διεψευσμένως καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆσαι· ἔτι δὲ τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα, ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῷον συγκρίνεται. εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον δι-

1 Ῥέμβος *Xyland.* quod sequitur *Gatak.* 2 Rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam*, petas licet ex l. 3. 10. & l. 4. 35. *Gatak.* 3 Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel à *funebris pompæ & exsequiarum solennitate* traducta. *Una est*, inquit, *virtus. quæ magnifice transmittere potest*, non ad rogos, sed ultra rogos, ad posteros. *Gatak.* 4 Vide ad c. 13. hujus libri.

διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, διὰ τί ὑπίδηταί τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; κατὰ φύσιν γάρ· οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

git, quod in alterum unumquodque eorum jugiter transmutatur, cur illam, quæ omnibus accidit, mutationem ac dissolutionem metuat aut suspectam quis habeat? secundum naturam quippe fit: nihil est autem malum quod est naturæ consentaneum.

Τὰ ἐν Καρνούντῳ.

Quæ Carnunti.

LIB.

LIBER III. BIBΛΙΟΝ γʹ.

1. NON est hoc tantum nobis cogitandum, singulis diebus absumi vitam, minoremque ejusdem superesse portionem: sed & illud reputandum, quod, si quis diutius vitam protraxerit, incertum sit, utrum mentis vires pariter idoneas sit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam quæ ad rerum divinarum humanarumque peritiam contendit. nam si delirare cœperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqua, neutiquam deficient: ea vero vis, qua sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & quæ animo conceperit distincte explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, & ejusmodi universa, quæ rationem probe subactam desiderant, *hæc, inquam, vis* jam prorsus exstincta jacebit. Festinandum itaque, non hac sola

αʹ. Οὐχὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται· ἀλλὰ κἀκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ ἐπὶ πλέον βιώη τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία αὖθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπείων. ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρξηται, τὸ μὲν διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζεσθαι, καὶ ὁρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, οὐκ ἐνδεήσει· τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι, καὶ τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀκριβοῦν, καὶ τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ, εἰ ἤδη [1] ἐξακτέον αὐτὸν, ἐφιστάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμοῦ συγγεγυμνασμένου πάνυ χρήζει, προαποσβέννυται. χρὴ οὖν ἐπείγεσθαι,

οὐ

1 Stoicorum hoc est dogma, licere, immo oportere, quandoque è vita sese educere; & εὔλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cum justa causa*, quam illi censebant, *demigrandi daretur*. ut *Cic. Tuscul.* l. 1. & *Laert. in Zenon.* εὐλόγως τέ φασιν ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γένηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. vide & *Senecam* ep. 70. & alibi. *Gatak.*

1 Id

οὐ μόνον τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν ἐννόησιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν παρακολούθησιν προαπολήγειν.

β'. [1] Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα παραφυλάσσειν, ὅτι καὶ τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι εὔχαρι καὶ ἐπαγωγόν. οἷον ἄρτου ὀπτωμένου παραρρήγνυταί τινα μέρη· καὶ ταῦτα οὖν τὰ διέχοντα οὕτως καὶ τρόπον τινὰ παρὰ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἐπιπρέπει πως, καὶ προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνεν. καὶ ἐν ταῖς [2] δρυπετίσι ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἴδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ προστίθησιν. οἱ στάχυες δὲ κάτω νεύοντες, καὶ τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐκ τοῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕτερα, κατ' ἰδίαν εἴ τις σκοποίη, πόῤῥω ὄντα τοῦ εὐειδοῦς, ὅμως διὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολουθεῖν, συνεκοσμεῖ καὶ ψυχαγωγεῖ. ὥστε εἴ τις ἔχει πάθος καὶ ἔννοιαν βα-

ratione, quia mortem propius per momenta singula acceditur, sed hac insuper, quia rerum consideratio & intellectus, ante mortem nos sæpenumero destituit.

2. Etiam istud est observatu non indignum, quod ea quoque quæ à natura genitis superveniunt, gratiam suam quandam & venustatem obtinent. quemadmodum panis cum coquitur particulas quasdam diffindi cernimus: attamen intercisa & hiantia ista, quamvis ab artis pistoriæ instituto aliena, decoris speciem quandam præ se ferunt, & comedendi desiderium suo modo irritant. ficus quoque, ubi plene maturuerint, dehiscunt. sed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem quandam baccæ conciliat. spicæ itidem deorsum vergentes, & leonis supercilium, & aprorum ab ore diffluens spuma, multaque alia istiusmodi, quæ seorsim siquis intueatur, sunt venustate omni procul; quia tamen rebus naturalibus adnascuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium quoque animos afficiunt. proinde, siquis animum ac cogitationem norit altius defigere

in

1 Id hic agit *Marcus*, ut ostendat, illis, quæ nonnulli tanquam desormia, inutilia, aut etiam noxia incusant, suam nec deesse venustatem nec utilitatem. *Dacier*. 2 *Δρυπεπέσι Xyland*. quod rectius videtur. dictas enim δρυπετεῖς sive ἐλαίας, sive ἰσχάδας, παρὰ τῷ πίπτειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπανομένας monet *Eustath.* ad *Il.* ξ'. & Odyss *μ'*. ut & *Suidas*. at vero δρυπετεῖς secundum *Hesych.* παρὰ τὸ πίπτειν, ut significet τὰς ἀπὸ τοῦ δένδρου πεπτωκυίας, ὠμάς. *Gatak.*

1 *Glossar.*

in ea quæ in universo hoc fiunt, nihil fere etiam in eis, quæ quasi appendicis cujusdam loco *res naturales* consequuntur, deprehendet, quod non etiam cum oblectatione quadam huic ipsi commendare sese videatur. quin & idem ferarum rictus veros haud minore cum voluptate contuebitur, quam pictorum fictorumve arte per imitationem expressos. tam vetulæ item vetulive maturitatem quandam ac decorem, quam & quicquid in pueris venustatis animum allicientis deprehenditur, castis oculis spectare poterit. denique contingunt multa hujusmodi, quæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qui adversus naturam operaque ejusdem animum habuerit probe conciliatum.

3. Hippocrates, ubi multos sustulerat morbos, morbo tandem & ipse sublatus est. Chaldæi, cum multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompeius, C. Cæsar, cum tot urbes funditus evertissent, tot hominum myriades in prælio cecidissent, ipsi quoque tandem vita excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cum pro-

θυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐχὶ δόξει αὐτῷ καὶ τῶν κατ᾽ ἐπακολούθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως [1] διασυνίστασθαι. οὕτως δὲ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, οὐχ ἧσσον ἡδέως ὄψεται, ἢ ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμούμενοι δεικνύουσιν. καὶ γραὸς καὶ γέροντος ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτοῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾷν δυνήσεται. καὶ πολλὰ τοιαῦτα οὐ παντὶ [2] πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ᾠκειωμένῳ [3] προσπεσεῖται.

γ΄. Ἱπποκράτης πολλὰς νόσους ἰασάμενος, νοσήσας ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν· εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήϊος, καὶ Γάϊος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ἐν παρατάξει πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν κατακόψαντες, καὶ αὐτοί ποτε ἐξῆλθον τοῦ βίου. [4] Ἡράκλειτος, περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως

1 *Glossar.* *Διασυνίστημι, constituo, instituo.* potest tamen & in *commendandi* sive conciliandi significatu sumi, qui τῷ συνίστασθαι solennis est. *Gatak.*
2 *Non cuivis credibilia* vertit interpres uterque. ego malim, *non cuivis grata.* gratiam enim, decorem, venustatem, supra inculcaverat. & πιθανὸν, *gratum, blandum lepidum, elegans.* sic *Lucian.* πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. *Aristid.* καλοὶ γὰρ οὗτοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. *Gatak.* 3 Προσπεσεῖται *Gatak.*
4 Vide *Laertium*. l. 9.

ἐκπυρώσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς βολβίτῳ καταχεχρισμένος ἀπέθανεν. [1] Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες, Σωκράτην δὲ ἄλλοι [2] φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης· ἔκβηθι. εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενὸν, οὐδὲ ἐκεῖ. εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ λατρεύων τοσούτῳ χείρονι [3] τῷ ἀγγείῳ. [4] ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν· τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων, τὸ δὲ γῆ καὶ λύθρος.

δ'. Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [5] ἤτοι γὰρ ἄλλου

lixe differuisset, aqua *intercute* viscera distentus, stercoreque oblitus bubulo, interiit. Democritum pediculi, Socratem etiam pediculi, sed aliusmodi, sustulerunt. quorsum ista? navem conscendisti, navigasti; appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, ne ibi quidem, numinis est inane. sin sensu cariturus sis, desines voluptatibus ac doloribus distineri; desines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id quod inservit? cum alter mens & genius, alter limus & sanies fit.

4. Quod supereft vitæ reliquum, ne conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi siquid ad communem utilitatem spectaverit; puta, cogitando, quid iste vel ille agat,

1 Atqui *Laert.* l. 9. ex *Hermippo*, senio confectum duntaxat obiisse tradit, & quamvis diversa à se invicem de *Democriti* obitu tradant auctores, à *Marco* tamen omnes dissentiunt. *Gatak.* 2 *Anytum* & *Melitum* innuit, quos *pediculos* non absurde nominat, quasi animalcula vilissima. de lenonibus paria *Plautus Curcul.* Act. 4. Sc. 2. *Item genus est lenonium inter homines, meo quidem animo "Uti muscæ, culicesque, pedesque, pulicesque.* Ubi *pedes*, pro *pediculis*. Ideoque non opus est ut quicquam mutet *Xyland.* qui substituit, historiam, ut ait, secutus, *Socratem cicuta absumpsit. Gatak.* 3 Corpus ἀγγεῖον sive *vasculum* appellat, quomodo σκεῦος *Apost.* ad *Thess. ep.* 1. c. 4. v. 4. & *Cicero* Tusc. l. 1. *Corpus est quasi vas animi aut aliquod receptaculum. Gatak.* 4 Locus proculdubio perperam habitus. Legendum opinor vel οὗ περίεστι, *quo, illud quod inservit, præstantius est*: vel ἢ [οὐ] περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν; *annon præstantius est id quod inservit? Gatak.* 5 Lego ἤ τοι γὰρ (vel ἢ γὰρ τοῦ) ἄλλου ἔργου τήρησις, τουτέστι, φανταζόμενος &c. quod quidem σολοικοφανὲς esse videtur, locutionis tamen genus nec *Marco* nostro nec aliis scriptoribus insolens. vide ad l. 4. 48. Potest tamen tota perioche ita concipi: Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις· τουτέστι, φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι &c. *Gatak.*

agat, & quorsum *hoc vel illud agat*, quid loquatur, quid cogitet, quid machinetur, & cætera. etenim operis alieni observatio, à mentis propriæ custodia cogit evagari. oportet itaque in cogitationum serie frustraneum, & superfluum omne declinare: curiosum autem & malignum multo magis: assuefacere vero te debes, ut ea duntaxat cogites, de quibus siquis subito te requisiverit, quid nunc in animo versas? libere statim respondere queas, istud vel illud: unde palam fiat extemplo, esse omnia *apud te* simplicia benevolaque, animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, quæcunque voluptatem aut luxum ullo modo respiciant; aut æmulationem etiam, aut invidentiam & suspicionem, aut aliud quidlibet, de quo proloqui pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ita compositus, quo minus in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cum deorum sacerdos ac minister quidam existat, eoque, quod intra se gerit, numine, rite utatur, quod hominem *utique* præstat intaminatum voluptatibus, dolore omni illæsum, contumelia intactum, improbitatis ne sen-

ἔργου στέρῃ, τουτέστι φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῆ καὶ μάτην ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν περιΐστασθαι, πολὺ δὲ μάλιστα τὸ περίεργον, καὶ κακόηθες· καὶ ἐθιστέον ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μετὰ παρρησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ καὶ τό· ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι ὅτι πάντα ἁπλᾶ καὶ εὐμενῆ, καὶ ζώου κοινωνικοῦ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινὸς, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινὸς, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἔτι ὑπερτιθέμενος, τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, [1] ἱερεύς τις καὶ ὑπουργὸς θεῶν, χρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτοῦ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, [2] πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης [3] ἀναίσθητον

1 *Stobæus Tom.* 1. *l.* 2. de Stoicis :- Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φαῦλον δὲ μηδένα. & *Porphyr.* de abstinent. l. 2. Ὁ ὄντως φιλόσοφος, τοῦ ἐπὶ πᾶσι Θεοῦ ἱερεύς. ita viri Sancti in sacra pagina nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ *Apocal.* 1. 6. & 5. 10. *Gatak.* 2 *Injuria* sive *contumelia intactus.* Siquidem injuria ad sapientem non pervenit. *Vid. Senecam de constant. sap.* c. 5. *Gatak.* 3 *Improbitatis,* alienæ sc. *ne sensu quidem ullo affectus.* h. e. adversus eam perinde affectus ac qui ne sentiat quidem. *Gatak.* 1 Lo-

ναίαθηλον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα· μὴ πολλάκις δὲ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φανταζόμενον, τί ποτε ἄλλος λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει, καὶ τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ· κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται, ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα [1] συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέμνηται δὲ, καὶ ὅτι συγγενὲς πᾶν τὸ λογικὸν· καὶ ὅτι κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐστί. δόξης δὲ οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων μόνον. οἱ δὲ μὴ οὕτως βιοῦντες, ὁποῖοί τινες οἴκοι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, οἷοι μεθ' οἵων φύρονται, μεμνημένος διατελεῖ. οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸν παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεται, [2] οἵγε οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται.

tientem quidem; certaminis præstantissimi, ne ab affectu scilicet ullo subvertatur, athletam; justitia penitus imbutum; ex animo prorsus amplexantem quæcunque ex lege divina illi attributa contigerint: qui raro admodum, nec citra magnam aliquam atque in commune utilem occasionem advertat, quid alius quispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibique ab universo destinata cogitat assidue: & illa quidem honesta præstat, ista optima esse persuasum habet. sors enim unicuique assignata & conducit ei, & in eum finem est eidem collata. meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoquoque hoc exigere, ut hominum quorumvis curam habeat. porro nec à quibuslibet existimationem esse amplectendam, sed ab eis tantum, qui naturæ consentaneam vitam agunt. qui secius vivunt, quales sint domi, quales foris, quomodo noctu, quomodo interdiu se gerant, quales cum qualibus volutentur, in memoria habet. itaque laudem illorum nihili pendit, qui ne sibi quidem ipsis placent.

5. Ne-

1 Locus obscurus, eoque magis quod vocabula ista nusquam alibi deprendisse meminerim. Forsan tamen hoc voluit, *& præscriptum est*, à mundi nimirum administratore Deo, *& conducit etiam*, ut idem sit τὸ συνεμφέρει quod τὸ συμφέρει; vel, *& in nos infertur, & nos etiam secum fert*, eo nimirum quo destinamur. *Gatak.* 2 *Seneca epist. 9. Nisi sapienti sua non placent. omnis stultitia laborat*

5. Neque invitus *quicquam* agas, neque societatis communis immemor, nec nisi re probe prius explorata, aggressus, nec *affectibus* abreptus. sed nec sensus tuos exornet sermonis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis vero, ut qui in te residet Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qui ita se composuerit, ut qui promptus decedere, classicum duntaxat, quo è vita avocetur, exspectet. quique nec juramento proprio, nec alius cujusquam testimonio opus habeat. porro vultus adsit hilaris, animusque ita comparatus, ut nec externo aliquo indigeas ministerio, nec tranquillitate ea, quam ab aliis suppeditari necesse sit. rectum denique, non surrectum esse oportet.

6. Si quid in vita humana deprehenderis præstabilius justitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c, ut uno verbo absolvam omnia, animo ita affecto, ut in eis quæ secundum rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis quæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat: si quid, inquam, præstan-

ε΄. Μήτε ἀκούσιος ἐνέργει, μήτε ἀκοινώνητος, μήτε ἀνεξέταστος, μήτε ἀνθελκόμενος· μήτε κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω· μήτε πολυρρήμων, μήτε [1] πολυπράγμων ἔσο. ἔτι δὲ [2] ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω προστάτης ζώου ἄρρενος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολιτικοῦ, καὶ Ῥωμαίου, καὶ ἄρχοντος, ἀνατεταχότος ἑαυτὸν, οἷος ἂν εἴη τις περιμένων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ τοῦ βίου [3] εὔλυτος. μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. [4] ἐν δὲ τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχουσιν. ὀρθὸν οὖν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον.

ς΄. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, καὶ καθάπαξ τοῦ ἀρκεῖσθαι ἑαυτὴν τὴν διάνοιάν σου ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχεται, καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἀπονεμομένοις· εἰ τοῦτο, φημὶ, κρεῖσσόν

τι

borat fastidio sui. & *Aristot. Ethic.* l. 9. c. 4 Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι, καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Gatak.* 1 Vide L. 4. c. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu *Laert.* l. 7. in *Zenon.* Ἀπράγμονάς τε εἶναι· ἐκκλίνειν γὰρ τὸ καθῆκον. *Gatak.* 2 Vide ad l. 2. 13. 3 Forsan εὐλύτως, ut infra, c. 7. εὐλύτως ἄπιθι. *Gatak.* 4 Vitiosa proculdubio scriptura. existimaverim legi posse ἓν δὲ, vel, quia id forsan Poetarum est peculiare, ἔνι δὲ, ἀντὶ τοῦ, ἔνεστι δὲ, vel quia moniti seu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, aut ἐνέστω δέ. *Gatak.* 5 Ἐν illud abesse debere putat *Gatak.*

1 Le-

τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπόμενος, τοῦ ἀρίστου εὑρισκομένου ἀπόλαυε. εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτοῦ τοῦ ἐνιδρυμένου ἐν σοὶ δαίμονος, τάς τε ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότος ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, καὶ τῶν αἰσθητικῶν πείσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφειλκυκότος, καὶ τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτόν, καὶ τῶν ἀνθρώπων προκηδομένου· εἰ τούτου πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα εὑρίσκεις, μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥέψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον καὶ τὸ σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ· ἀντικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ [1] ποιητικῷ ἀγαθῷ, οὐ θέμις, οὐδ' ὁτιοῦν ἑτερογενές, οἷον τὸν παρὰ πολλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχάς, ἢ πλοῦτον ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν. πάντα ταῦτα, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατεκράτησεν ἄφνω, καὶ παρήνεγκεν. σὺ δέ, φημί, ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ τούτου ἀντέχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, εἰ μὲν τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει· εἰ δὲ τὸ

tius hoc adverteris, eo te vertas, eodemque tanquam bono præstantissimo, quo fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cum ita fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa quæque diligenter exploret, & à sensuum affectionibus quod Socrates dicebat, sese abstraxerit, Deis autem se regendum permiserit, hominibusque quibusvis curam lubens impendat: si animo sic affecto inferiora vilioraque cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiquam locum concedas, ad quam animo devergente si inclinaveris quicquam, bonum illud proprium & peculiariter tuum quo minus libere colas præferasque, obstabit: bono siquidem rationali & publicum spectanti nihil extraneum ex-adverso consistere fas est; vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, aut vitam voluptuariam. hæc enim omnia, si vel minimum convenire visa fuerint, prævalebunt confestim & abripient te. at tu simpliciter libereque id quod præstantius est eligito, eique strenue adhærescito. præstat autem id quod conducit. itaque si *conducere tibi videbitur*, quatenus ratione præditus es, retineas; sin, quatenus

[1] Lego πολιτικῷ, cum codices excusi perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim l. 7. 72. ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. & l. 10. 2. ἔστι δὲ τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν. *Gatak.*

[1] Ἄτυφον

quatenus animatus es tantum, repudies; judiciumque, quo minus externa rerum facie ſpecieque corrumpatur, integrum ſervare curæ ſit, quo rerum examen exquiſitius inſtituas.

7. Nihil unquam in pretio pro utili habeas, quod eo te adigat, ut fidem fallas, modeſtiam deſeras, oderis quemquam, ſuſpectum habeas, exſecreris, ſimules, appetas quicquam quod parietes circumjectos velamentaque deſideret. qui enim mentem geniumque eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non frequentia opus habet: quod eſt maximum, victurus eſt, *mortis* nec appetens, nec metuens: quin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio temporis prolixiore an contractiore anima ſua corpore incluſa utatur: utpote qui, ſi ſtatim demigrandum fuerit, perinde promptus ſit decedere, ac aliud quid agere, quod modeſte & decore agi oporteat. hoc autem unum per vitam totam cavet religioſe, ne mens ſibi quicquam eorum ſubterfugiat, quæ animantis rationalis & civilis propria ſunt munera.

ὡς ζώῳ, ἀποφῆναι, καὶ [1] ἀτύφως φύλασσε τὴν κρίσιν μόνον, ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

ζʹ. Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτοῦ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί τινος τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένου. ὁ γὰρ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ [2] ὄργια τῆς τούτου ἀρετῆς προελόμενος, τραγῳδίαν οὐ ποιεῖ, οὐ στενάζει, οὐκ ἐρημίας, οὐ πολυπληθείας [3] δεήσεται· τὸ μέγιστον, ζήσει, [4] μήτε διώκων, μήτε φεύγων· πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνου τῷ σώματι περιεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ᾽ ἔλασσον χρήσεται, οὐδ᾽ ὁτιοῦν αὐτῷ μέλει· κἂν γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δέῃ, οὕτως εὐλύτως ἄπεισιν, ὡς ἄλλο τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων· τοῦτο μόνον παρ᾽ ὅλον τὸν βίον εὐλαβούμενος, τὸ τὴν διάνοιαν ἔν τινι τῶν οἰκείων νοεροῦ πολιτικοῦ ζώου [5] τροπῇ γενέσθαι.

ηʹ. Οὐ-

1 Ατυφον mavult *Gatak.* 2 A myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργια *Edit. Lugd.* male, nec melius *Annotator* ἔργα. *Gatak.* 3 Δεήσεται *Lugd.* quod & mavult *Gatak.* 4 Aliquid deeſſe videtur quod ſic ſupplet *Gatak.* [τὸν θάνατον] μήτε διώκων. μήτε φεύγων. 5. *Annot. Lugd.* τρόπῳ. atque ita prorſus accipit Interpres uterque. Sed falſus uterque: τροπὴ ſiquidem hic *fuga*; & ἐν τροπῇ γενέσθαι *in fuga eſſe*, i.e. *fugere, ſubterfugere.* metaphora ab iis qui τρεπόμενοι in prælio ſuperati *in fugam vertuntur. Gatak.*

1 Απο-

η'. Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κεκολασμένου καὶ ἐκκεκαθαρμένου πυῶδες, οὐδὲ μὴν μεμολυσμένον, οὐδὲ ὕπουλον εὕροις. οὐδὲ ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει, ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ τοῦ τελέσαι καὶ διαδραματίσαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἔτι δὲ οὐδὲν δοῦλον, οὐδὲ κομψὸν, οὐδὲ προσδεδεμένον, οὐδὲ [1] ἀπεσχισμένον, οὐδὲ ὑπεύθυνον, οὐδὲ ἐμφωλεῦον.

8. In hominis caſtigati atque expurgati animo, nihil ſuppurati, nihil impuri, nihil ſubdoli offendas. neque vero vitam hujus non conſummatam fatum unquam abruperit, perinde ac ſi tragœdum dixerit quis ante fabulam peractam ſcena ceſſiſſe. quin nec ſervile quippiam in eodem aut affectatum deprehendas, aut addictum, aut abſciſſum, aut quod cenſuram refugiat, aut quod latebras requirat.

θ'. Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβου. ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σου μηκέτι ἐγγένηται [2] ἀνακόλουθον τῇ φύσει, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ. αὕτη δὲ [2] ἐπαγγέλλεται [3] ἀπροπτωσίαν, καὶ τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν.

9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ nulla inſit cogitatio, quæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat autem iſta, ut nihil temere ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deiſque obſequentes ſimus.

ι'. Πάντα οὖν ῥίψας, ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε· καὶ ἔτι συμμνημόνευε, ὅτι μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον· τὰ δὲ ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν οὖν ὃ ζῇ ἕκαστος, μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γω-

10. Miſſis itaque rebus cæteris, pauca iſta apud te habeas: meminerìſque inſuper, unumquemque præſens tantummodo ætatis ſpatium, quod puncti inſtar obtinet, vivere: reliquum tempus vel *jam* exactum, vel in incerto plane *ſitum*. exiguum eſt itaque quod vivit quiſque; exiguus

1 *Ἀποσχίζει ἑαυτὸν, ὁ μὴ θέλων τὸ συμβαῖνον, ἢ ὁ ἀκοινώνητόν τι πράσσων*, ut explicat l. 8. c. 34. 2 *Ἀνακόλουθος Lugd.* quod amplectitur *Gatak.* 3 *Illius autem eſt munus* vertit *Xyland.* malim, *poſtulat autem*, ſive exigit iſta. ſic enim *Suid.* *ἐπαγγέλλεται, ἀξιοῖ. Gatak.* 4 *Ἀπροπτωσίαν* definit *Zeno* apud *Laert.* l. 7. *ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκατατίθεσθαι, καὶ μή.* Eſt igitur *ἡ ἀπροπτωσία*, ſive (ut l. 4. 49. & 7. 55.) *τὸ ἀπρόπτωτον* à *temere aſſentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* eodem fere ſenſu occurrit hoc verbum, apud *Plutarchum, Stobæum,* & *Arrianum* in *Epictet.* Fallitur ergo *Budæus* (& eum ſecutus *Stephanus*) cum legi vult *ἀπροσπτωσίαν. Gatak.* 1 *Præ-*

guus & telluris, in quo vitam agit, angulus: exiguum quiddam, quæ & diutissime prorogatur, posthuma fama; eaque homuncionum morti celerrime concedentium, qui ne seipsos probe norint, nedum jam olim defunctum quempiam, successionibus propagata.

11. Eis quæ dixi monitis salutaribus, istud unum adjectum sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius quæ sub cogitationem cadit: quo ipsa per se nuda ex natura sui, eademque integra, per partes sui universas, quale quid sit, distincte possis dijudicare; utque apud te perpendas, & quodnam sit nomen ejus, quæque eorum ex quibus constat, & in quæ futurum est ut resolvatur denuo, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atque expedite vereque discutere posse unumquodque eorum quæ in vita contingunt; eademque sic intueri semper, ut mentem simul subeat, quali mundo qualem usum hoc præbeat, quamnam universi respectu dignitatem obtineat; quamnam, hominem quod attinet, qui civem agit civitatis supernæ illius, cujus reliquæ civitates istæ quasi fa-

νίδιον ὅπου ζῇ· μικρὸν δὲ καὶ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία, καὶ αὐτὴ δὴ κατὰ διαδοχὴν ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδότων οὐδὲ ἑαυτοὺς, οὔτι γε τὸν πρόπαλαι τεθνηκότα.

ια'. Τοῖς δὲ εἰρημένοις [1] παραστήμασιν ἓν ἔτι προσέστω, τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν ἀεὶ ποιεῖσθαι τοῦ ὑποπίπτοντος φανταστοῦ, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι κατ' οὐσίαν γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων διῃρημένως βλέπειν· καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. οὐδὲν γὰρ οὕτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ οὕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινὰ τοῦτο χρείαν παρεχόμενον, τίνα μὲν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, τίνα δὲ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, [2] πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι

1 *Præceptis* vertit *Xyland.* ac si παρακελεύσμασι vel παραινέμασι legisset. *M. Casaub.* *auxiliis*, quo sensu παράστημα nusquam occurrit: quia tamen παρίστασθαι est βοηθεῖν, *adesse, auxiliari*, fieri potest ut *Marcus* παραστήματα hic dixerit, quæ infra βοηθήματα l. 4. c. 50. Potest forsitan & *documentis* reddi: nam παράστασιν quod ejusdem est originis, etiam pro *documento* sumi quandoque, docet *Budeus*. *Gatak.* 2 Vide ad lib. 2. 16.

1 *Ex*

οἰκίαι εἰσίν· τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ πόσον χρόνον πέφυκε παραμένειν τοῦτο, τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιοῦν· καὶ τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, [1] αὐταρκείας, τῶν λοιπῶν· διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστου λέγειν, τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει· τοῦτο δὲ κατὰ τὴν σύλληξιν, καὶ τὴν συμμηρυομένην σύγκλωσιν, καὶ τὴν τοιαύτην σύντευξίν τε καὶ τύχην· τοῦτο δὲ παρὰ τοῦ συμφύλου καὶ συγγενοῦς καὶ κοινωνοῦ, ἀγνοοῦντος μέντοι ὅ τι αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. διὰ τοῦτο χρῶμαι αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον, εὐνόως, καὶ δικαίως· ἅμα μέντοι [2] τοῦ κατ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συστοχάζομαι.

ιβ'. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῇς, ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, εὐμενῶς, καὶ μηδὲν [3] παρεμπόρευμα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἑστῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι· ἐὰν

miliæ exiſtunt: quidnam ſit, & ex quibuſnam principiis conſiſtat, & quamdiu durare natum ſit, quod phantaſiam mihi afficit impræſentiarum: quanam item virtute adverſus rem eam ſit uſus; manſuetudine, puta, fortitudine, veritate, fide, ſimplicitate, frugalitate, an alia aliqua: de ſingulis ergo rebus dicendum eſt; Hoc divinitus venit; hoc à fati ſerie connexa contextaque, vel à concurſu fortuito iſtiuſmodi: hoc à contribuli, congenere, ſodale; qui ipſe quidem quid naturæ ſuæ conſentaneum ſit neſcit. cæterum ego cum norim, ideo adverſus illum benevole juſteque me gero, juxta ſocietatis legem à natura latam: interim tamen in mediis iſtis pro rei cujuſque æſtimatione rationem ejuſdem habeo.

12. Si rationi rectæ obſecutus, id quicquam eſt, quod jam inſtat, ſedulo, ſtrenue, placide egeris, nec extra opus inſtitutum acceſſorium aliquid *reſpexeris*; ſed genium tuum purum integrumque ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes: huic

1. *Ex qua totus ex me aptus ſum* vertit *Xyland.* *æquanimitate*, *Caſaub.* ego, *frugalitate*: ita *Polybius* uſurpavit *Budæo* referente, Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. *frugalitatis nomine cum primis.* *Gatak.* 2 Τῷ καλῷ, h. e. *honeſto*, utpote quod *ſummum* imo *ſolum bonum* cenſebant, μεγίστην ἀξίαν tribuebant Stoici. Cætera omnia etiamſi pro μέσοις h. e. *adiaphoris* ducerent, quædam tamen ex iis in pretio, atque æſtimatione aliqua habebant, quæ ideo προηγμένα, vocabulo a *Zenone* excogitato, i. e. *producta*, (ut *Senec.* ep. 74.) *promota* ſive *præpoſita* (ut *Cicero de fin.* l. 3.) nuncupabant. *Gatak.* 3 Deeſſe videtur verbum aliquod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. *Gatak.*

huic, *inquam*, si adhæseris, nihil ulterius exspectans, nihil fugitans: sed quod præ manibus est juxta naturæ dictamen agere, & in dictis quibusque animo heroico veritatem libere proloqui contentus, prospere plane victurus es. hoc autem quin facias, qui impediat, nullus est.

13. Quemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ita tu dogmata in promptu apud te habeas, quorum ope res cum divinas tum & humanas dignoscas; & rem quamque, etiam levissimam ita peragas, ut qui memineris duo ista esse invicem connexa. neque enim, homines quod spectat, quicquam recte egeris sine habito ad res divinas respectu; nec vice versa.

14. Ne diutius evageris: neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex auctoribus *variis* excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti: ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; quod licet.

15. Nesciunt quam variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, quiescere, quid facto opus est videre, quod quidem non oculis corporeis, sed visu quodam aliusmodi efficitur.

[1] τούτῳ συνάπτῃς, μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρούσῃ κατὰ φύσιν ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ὧν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, εὐζωήσεις. ἔστι δὲ οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλῦσαι δυνάμενος.

ιγ'. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ αἰφνίδια τῶν θεραπευμάτων· οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε πρὸς τὸ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. οὔτε γὰρ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς εὖ πράξεις, οὔτε ἔμπαλιν.

ιδ'. Μηκέτι πλανῶ· οὔτε γὰρ τὰ ὑπομνημάτιά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, οὔτε τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπετίθεσο· σπεῦδε οὖν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σεαυτοῦ· ὡς ἔξεστιν.

ιε'. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ πρακτέα, ὃ οὐκ ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει.

ιϛ'.

[1] Τούτῳ *Mer. Casaub.* quod sequitur *Gatak.*

1 Vide

ιϛ΄. [1]Σῶμα, ψυχή, νοῦς· σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαί, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν τυποῦσθαι φανταστικῶς, καὶ τῶν βοσκημάτων· τὸ δὲ νευροσπαστεῖσθαι ὁρμητικῶς, καὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν [2]ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος, καὶ [3]Νέρωνος· τὸ [δὲ] τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεοὺς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα ἐγκαταλειπόντων, καὶ τῶν ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ οὖν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸ ἴδιόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ, φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ συγκλωθόμενα αὐτῷ· τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως ἑπόμενον ὡς θεῷ, μήτε φθεγγόμενόν τι παρὰ τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργοῦντα παρὰ τὰ δίκαια. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, οὔτε χα-

16. Corpus, anima, mens: corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere, etiam pecudum commune est: affectibus tanquam fidiculis agitari, atque abripi, feris quoque competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deserentibus, & postquam fores sibi occluserint, quidlibet perpetrantibus. Si cætera ergo eorum, qui jam dicti sunt, communia fuerint, restat, ut viri boni hoc sit peculiare, in eis quæ officii sui esse videbuntur, mentis ductum sequi, & fatis volventibus casus vitæ intextos lubenter amplexari; genium vero intra se in pectore situm, nec polluere, nec visorum congerie perturbare, sed placidum servare; huic tanquam Deo, decenter obsequi, nihil à veritate alienum proloquendo, nihil à justitiæ ratione devium exsequendo. Quod si nemo illi fidem habuerit, quod simpliciter, modeste, tranquille degat, neque id à quoquam ægre ferre

1 Vide ad l.2.c.2. 2 Sic dicti sunt non solum qui *ambiguo inter marem & fœminam sexu nati sunt* (ut loquitur *Liv. l. 27.*) verum etiam *molles, effœminati, imbelles.* Ἀνδρόγυνος, ἀσθενής, ἀνίσχυρος. *Hesych.* & *Pollux* de cinædis usurpari docet l.6.c.20. *Gatak.* 3 Locus misere luxatus, quem sic restituit *Gatak.* Νέρωνος, καὶ τῶν Θεοὺς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα ἐγκαταλειπόντων καὶ τῶν [ὁτιοῦν] (αἰσχρὸν ὁτιοῦν *Xyl.* πάντα *Annotator Lugd.*) ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tunc inchoata nova periodo legit εἰ οὖν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν &c.

ferre, aut à via ea, quæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad quem par eſt accedere purum, pacatum, promptum, ſponte ſua fato ſuo ſeſe accommodantem.

λεπτύνει τινὶ τούτων, οὔτε παρατρέπεται τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, εὔλυτον, ἀβιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον.

LIB.

BIBΛΙΟΝ δ'.

α'. Τὸ ἔνδον κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, οὕτως ἕστηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι ῥαδίως. [1] ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην οὐδεμίαν φιλεῖ· ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ [2] ἡγούμενα [3] μεθ' ὑπεξαιρέσεως· τὸ δὲ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ· ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπιπτόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη· τὸ γὰρ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξῳκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφερόμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη.

β'. Μηδὲν ἐνέργημα εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ κατὰ θεώρημα συμ-

LIBER IV.

1. QUÆ intra nos pars principatum obtinet, ubi secundum naturam habuerit se, adversus ea quæ contingunt ita est comparata, ut ad id quod potest & concessum est facile se transferat. neque enim de materia certa ulla solicita est: sed ad ipsa etiam præposita cum exceptione fertur: & quicquid eorum loco adversi se ingerit, id pro materia, in qua exerceat se, habet: quemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, quæ lucernam exilem cito exstinxissent, accommodat sibi & absumit, & ex eis ipsis incrementa capit.

2. Nihil operis est frustra temereve exequendum, neque aliter

1 Possis reddere *attributam & assignatam sibi materiam*. At *Junius* vult ὑποτεταγμένην *subjectam sibi materiam*, quod & *Xyland*. forsan legerit. Hoc est quod vult, de materia circa quam se exerceat non est sollicitus (neque enim hoc in potestate ipsius situm est, eligere quam ipse velit) sed quomodo circa eandem se gerat. *materiam* ergo *assignatam sibi nullam diligit*, quia *medium* quiddam i. e. *adiaphorum* esse novit. *Gatak*. 2 Προκείμενα *Xyland*. at *Gatak*. legi vult προηγούμενα, vel προηγμένα, *ea quæ potiora videntur, præposita*. Vid. ad. l. 3. c. 11. 3 Loco huic lucem afferet *Senecæ* locus quem adducit *Gatak*. ex l. 4. *de benef*. c. 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, si nihil inciderit, quod impediat. Ideo omnia illi succedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præsumit animo, posse aliquid intervenire quod destinata prohibeat.*

1 Margi-

liter quam ut artis regulis quam exactiſſime reſpondeat.

3. Receſſus ſibi requirunt *multi multos*, villas agreſtes, litora, montes: iſtiuſmodi loca & ipſe plurimum ſoles appetere. hoc autem totum vulgarium cum primis eſt hominum, cum liceat, quocunque ipſe volueris tempore in teipſum ſecedere. nuſquam enim aut quietior aut otii amplioris cuiquam ſeceſſus datur, quam in ſuam ipſius animam: præcipue, ſi quis ea intra ſe repoſita habuerit, quorum contemplatione ſummam extemplo tranquillitatem conſequatur: tranquillitatem eam dico, quæ in animi probe compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaque receſſu jugiter uſus, te renova. habeas autem penes te brevia quædam & principalia documenta, quæ ſtatim, ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittantque te nihil ægre ferentem eorum, ad quæ reverteris. ecquid eſt enim, quod ægre ferre debeas? nunquid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines, alterum alterius

πληρωτικὸν τῆς τέχνης ἐνεργεῖσθαι.

γ'. Ἀναχωρήσεις [1] αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη· εἴωθας δὲ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. οὐδαμοῦ γὰρ οὔτε ἡσυχιώτερον, οὔτε ἀπραγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν· μάλισθ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα, εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται· τὴν δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν. συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν, καὶ [2] ἀνανέου σεαυτόν. βραχέα δὲ ἔστω καὶ [3] στοιχειώδη, ἃ εὐθὺς ἀπαντήσαντα ἀρκέσει εἰς τὸ πᾶσαν [4] αὐτὴν ἀποκλύσαι, καὶ ἀποπέμψαί σε, μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ [5] κρίμα, ὅτι τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλή-

1 Margini adſcripſit *Gatak.* αὐτοῖς. 2 *Renova te*, vel *renova memoriam tui*, eorumque quæ apud te habes repoſita, ut mox ἀνανεωσάμενος: vel *recrea te.* Sic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere*, vel *recreare*. *Quintil. inſtit. l. 6. c. 4. Gatak.* 3 *Elementaria* i. e. *elementorum vicem obtinentia*, ut *Xyland.* ſive quæ *elementa contineant doctrinæ univerſæ*, ut *Caſaub.* Quid ſi *ſummaria* dixerimus? quæ rerum *ſummulas* comprehendant. *Gatak.* 4 Si hæc lectio retineatur αὐτὴν ad τὴν ψυχὴν referendum eſt: ſed, quia τῆς ψυχῆς nulla in precedentibus fit mentio, *Gatakerus* ad *Xylandrum* accedit, qui vertit, *qui omni te moleſtia liberent*, ut ἀνίαν aut legerit aut legendum ſaltem cenſuerit. 5 Κρίμα idem eſt hic, quod alibi δόγμα *decretum*, prout reddit *Seneca ep. 95. Gatak.*

1 Confoſſi

ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονεν· καὶ ὅτι τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης· καὶ ὅτι ἄκοντες ἁμαρτάνουσι· καὶ πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, [1] διαδορατισθέντες ἐκτέτανται, τετέφρωνται· παύου ποτέ. ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις· ἀνανεωσάμενος τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. ἀλλὰ τὰ σωματικά σου ἅψεται· ἔτι [2] ἐννοήσας ὅτι οὐκ ἐπιμίγνυται λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ, καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα περὶ πόνου καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατέθου. ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε [3] περισπάσει. ἀπιδὼν εἰς τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως, καὶ τὸ εὐμετάβολον, καὶ ἄκριτον [4] τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων, καὶ τὸ στενὸν τοῦ τόπου ἐν ᾧ περιγράφεται. ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ

cauſſâ natos eſſe: tum æquanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porro invitos delinquere; denique quam multi ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti & in cineres redacti ſint, deſine tandem *tibi moleſtiam faceſſere*. At univerſi ipſius adminiſtratio, & inde obvenientia, ægre tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, aut numinis providentia, aut atomorum concurſu *conſtant univerſa*: vel *ea* etiam *argumenta* quibus liquido demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verum tangunt anguntque te ea quæ corpus attingunt: at tu conſidera, mentem tuam, ubi ſemel agnita vi propria ſubduxerit ſeſe, ſpiritui ſive leniter ſive aſpere moto neutiquam immiſceri. quibus adjicias licet & quæ de dolore ac voluptate audieris aliquando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forſan te torquet. cogita quam cito oblivione ſepeliantur omnia, quamque vaſtum chaos infiniti ævi utrinque conſiſtat: tum quam inanes plane applauſus iſti: quam mutabile & judicii expers faventium vulgus; quam anguſto denique ſpatio laus iſta terminetur. ſiquidem & terra tota puncti

1 *Confoßi* vertit *Xyland.* malim *velitantes, ſeſe mutuo impetentes.* Δορατιζόμενοι, δόρασι μαχόμενοι *Heſych.* inde διαδορατισμοὶ, *velitationes* infra l. 7. 3. *Gatak.* 2 Ἐννόησον *Lugd.* 3 Περισπᾷ *Jun.* 4 Τῶν εὐφημιῶν δοκούντων lego, ſenſu exigente. *Gatak.*

1 In

puncti instar habet; hujusque ipsius angulus quam exiguus incolitur? istic autem *agentium* quota pars, & hi quales sunt, qui te celebraturi sint? proinde, memento tandem in particulam istam secedere: & cum primis cave distraharis, cave obnitaris, liber esto potius, resque ipsas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Ista autem duo præ reliquis ad manum tibi sint maxime, ad quæ jugiter intendas. alterum, quod res ipsæ animam non attingunt, sed extrinsecus immotæ manent: molestiæ autem ab opinione sola proveniunt. alterum vero, quod universa quæ hic vides, mox sunt mutatura, nec futura amplius. sed & perpende tecum, quam multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus *constat*, opinione vita.

4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio qua rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea quæ quid agendum, quid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex quoque communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex conse-

στιγμή, καὶ ταύτης πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοιπὸν οὖν μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς ἐς τοῦτο τὸ [1] ἀγρίδιον ἑαυτοῦ· καὶ πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ κατεντείνου, ἀλλὰ ἐλεύθερος ἔσο, καὶ ὅρα τὰ πράγματα ὡς ἀνήρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔστω τὰ δύο. ἓν μὲν, ὅτι τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα· αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δὲ, ὅτι πάντα ταῦτα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω [2] μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔτι ἔσται· καὶ ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας συνεχῶς διανοοῦ. ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις· ὁ βίος, ὑπόληψις.

ζ'. Εἰ τὸ [3] νοερὸν ἡμῖν κοινὸν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μὴ, λόγος κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός· εἰ τοῦτε, πολῖται ἐσμέν· εἰ τοῦτο, πολιτεύματός τινος μετέχομεν· εἰ τοῦτο, ὁ κόσμος

1 In *cor* nimirum, quod *mentis* domicilium statuebant Stoici. *Laert.* 7. in *Zenone*, Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. vid & *Plutarch. de Philosoph. placit.* l. 4. c. 5. *Gatak.* 2 Μεταβαλεῖ *Jun.* 3 Νοερὸν *Gatak.*

1 Deesse

μος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσει τις τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν δὲ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρου στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρῶδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ μηδὲ εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται) οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει ποθέν.

έ. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, φύσεως μυστήριον. σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων [1] εἰς ταυτά. ὅλως δὲ οὐκ ἐφ' ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη. οὐ γὰρ παρὰ τὸ ἑξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς.

ς'. [2]Ταῦτα οὕτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ οὗτος τεθνήξεσθε· μετὰ βρα-

quenti, civitatis instar mundus est. ecquam enim aliam excogitaverit quisquam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergo nobis intellectu, ratione, atque adeo lege agere posse, nisi inde, è communi illa civitate? sicut enim quicquid in me terreum existit, à terra aliqua mihi pro parte mea obvenit; quicquid humidum, ab elemento diverso; quicquid aëreum, à fonte suo aliquo; quicquid calidum & igneum item à fonte aliquo peculiari: (nihil enim aut ex nihilo provenit, aut ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

5. Tale quiddam mors est quale nativitas; naturæ *utrumque* mysterium est. ex iisdem elementis concretio illic, in quæ istic resolutio, nihil omnino, cujus quenquam pudeat. cum nil subsit, quod animali intellectu prædito non congruat, vel constitutionis ejusdem rationi repugnet.

6. Ab ejusmodi hominibus fieri istiusmodi necesse est. siquis aliter vult esse, idem ficum succo carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum, ut vestrum uterque defungatur: tum paulo post ne

nomina

1 Deesse videntur voces aliquot necessario supplendæ, ut sensus sit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταυτά, vel ut l. 10. 7. [καὶ διάλυσις] εἰς ταυτά. *Gatak.*
2 Abrupta ista, nec cum prioribus cohærentia. Monitum continent adversus injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inquit, *ab istiusmodi perpetrari solenne est.* *Gatak.*

1 Legit

nomina quidem utriusque superfutura.

7. Opinionem tolle, tollitur simul & *querimonia* illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum *omne*.

8. Quod hominem ipsum se deteriorem non facit, nec illius vitam fecerit deteriorem; sed nec damno aut interiore aut exteriore affecerit.

9. Commodi sui caussa natura facere hæc cogitur.

10. *Cogita*, etiam juste contingere, quicquid contingit: id quod si sedulo observaveris, facile deprehendes. non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa *consequi universa*, & tanquam ab eo, qui pro dignitate cuique suum tribuit, provenire. hoc itaque prout cœpisti, observare pergas: & quicquid feceris, bonum te præstes, quomodo bonus quis proprie dicitur. in omni actione tua serves istud.

11. Tu ne ea opineris, quæ is autumat, qui contumelia te afficit; vel etiam quæ ille autumare te vult: verum res ipsas, quomodo vere se habeant, cogites.

χὺ δὲ οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται.

ζ'. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ βέβλαμμαι. ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρται ἡ βλάβη.

η'. Ὃ χεῖρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ, τοῦτο οὐδὲ τὸν βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτει, οὔτε ἔξωθεν, οὔτε ἔνδοθεν.

θ'. [1] Ἠνάγκασται ἡ τοῦ συμφέροντος φύσις τοῦτο ποιεῖν.

ι'. Ὅτι πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει· ὃ ἐὰν [2] ἀκριβῶν παραφυλάσσῃς, εὑρήσεις. οὐ λέγω μόνον κατὰ τὸ ἑξῆς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ ὡς ἂν ὑπό τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. παραφύλασσε οὖν ὡς ἤρξω· καὶ, ὅ, τι ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποίει, σὺν [3] τὸ ἀγαθὸς εἶναι, καθ' ὃ νενόηται [4] ἰδίως ὁ ἀγαθός. τοῦτο ἐπὶ πάσης ἐνεργείας σῶζε.

ια'. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβρίζων κρίνει, ἢ οἷά σε κρίνειν βούλεται· ἀλλ' ἴδε αὐτά, ὁποῖα κατ' ἀλήθειάν ἐστι.

ιβ'. Δύο

1 Legit *Gatak.* ἠνάγκασται ἕνεκα τοῦ συμφέροντος ἡ φύσις τοῦτο ποιεῖν. Commation autem hoc superioribus adfigit *Casaub.* sequentibus præfigit *Xyland.* cum neutra satis cohæret: dictionis series hiulca est, & deesse aliquid videtur. ad sequentia potius dicti mens vergit, ut rationes varias simul congerat, ob quas æquanimiter contingentia quæque ferre oporteat: quia nempe necessaria, utilia, justa. *Gatak.* 2 Ἀκριβῶς *Gatak.* 3 Τῷ *Lugd.* quod probat *Gatak.* 4 *Virum bonum* dicit, *non quomodo omnes candidatos bonos viros, quomodo obvios si nomen non succurrit dominos salutamus*, (ut *Seneca* ep. 3.) *sed perfectum, absolutum, quem malum facere nulla vis, nulla necessitas possit.* Itaque τὸ ἰδίως νενοημένον hic opponitur τῷ κοινότερον λεγομένῳ c. 20. *Gatak.*

1 Hoc

ιβ'. Δύο ταύτας ἑτοιμότητας ἔχειν ἀεὶ δεῖ· τὴν μὲν, πρὸς τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ [1] τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγος ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὴν δὲ, πρὸς τὸ μεταθέσθαι, ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μετάγων ἀπό τινος οἰήσεως. τὴν μέντοι μεταγωγὴν, ἀεὶ ἀπό τινος πιθανότητος ὡς δικαίου, ἢ κοινωφελοῦς γίνεσθαι, καὶ τὰ παραπλήσια τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, οὐχ ὅτι ἡδὺ ἢ ἔνδοξον ἐφάνη.

12. Duo ista in promptu tibi semper sunt habenda: alterum, nihil ut facias, nisi quod partis regere legemque dare natæ ratio suggesserit, *idque* ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem diversam transeas, siquis affuerit, qui te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen *sententiæ* mutatio ista niti semper debet probabilitate aliqua, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad quod transitur, non autem quod jucundum aut gloriosum existat.

ιγ'. Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν οὐ χρᾷ; τούτου γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ποιοῦντος, τί ἄλλο θέλεις;

13. Ratione præditus es? Sum. cur ergo ea non uteris? hæc enim si quod suum est fecerit, ecquid est amplius quod requiras?

ιδ'. Ενυπέστης, ὡς μέρος. ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι· μᾶλλον δὲ ἀναληφθήσῃ εἰς [2] τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν κατὰ μεταβολήν.

14. Tanquam pars *universi hujus*, exstitisti. in id quod produxit te evanesces: vel potius mutatione quadam interveniente in rationem seminalem recipieris.

ιε'. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερον. διαφέρει δὲ οὐδέν.

15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citius, alia serius decidit: *citius autem an serius*, nihil interest.

ιϛ'. [3] Εντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις, οἷς νῦν θηρί-

16. Intra decimum diem Deus illis ipsis videberis, quibus nunc

1 Hoc est, τοῦ ἡγεμονικοῦ, sive *mentis*, quam & τὸ κυριεῦον supra c. 1. & τὴν κυβερνῶσαν l. 7. 64. vocat. *Gatak.* 2 Id est, *Deum* ipsum unde decisus, & cujus pars es secundum Stoicos. *Gatak.* Vid. infra c. 21. 3 Possunt hæc intelligi vel de mutatione, ac metamorphosi illa stupenda quam in sapiente suo prædicabant Stoici, & exagitat *Plutarch. in Paradox Stoic.* vel de vulgi mutabilitate, cui hodie quis *bellua* aut *simia*, eique rursus intra paucos dies idem *genius* aut *Deus*. *Gatak.*

nunc pro bellua & simia haberis, si ad decreta rationisque cultum te retuleris.

17. Tu ne tanquam annorum millia aliquot adhuc victurus, *rem geras*. instat fatum: dum vita suppetit, dum datur, bonus esto.

18. Quantum is otii lucratur sibi, qui non animadvertit, quid proximus quis dixerit, egerit, cogitaverit: sed quid ipse tantum agat quo id justum sit piumque; nec, ut Agatho loquitur, mores nigros quod resipiat. non est itaque circumspiciendum, sed lineæ insistendum, per quam citra evagationem omnem recta curras.

19. Qui de fama posthuma anxie solicitus est, non cogitat fore ut unusquisque eorum qui ipsius meminerint, mox fato sit concessurus: & qui huic successerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis per stupentes eosdemque mox exstinctos propagata, & ipsa prorsus exstinguatur. finge, vero & immortales, qui tui meminerint, memoriamque tui & ipsam immortalem fore, quid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum laus quid facit? nisi

ρίον καὶ πίθηκος, ἐὰν ἀποκάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου.

ιζ'. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. τὸ χρεὼν ἐπήρτηται· ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γενοῦ.

ιη'. Ὅσην [1] ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη· ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον ᾖ, καὶ ὅσιον, [2] ἢ κατὰ τὸν ἀγαθὸν μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον.

ιθ'. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν [3] ἐπτοημένος, οὐ φαντάζεται ὅτι ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ [3] ἐπτοημένων καὶ σβεννυμένων προϊοῦσα. ὑπόθου δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη· τί οὖν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ οὐδὲν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; ἀλλὰ πρὸς τὸν

1 Εὐχολίαν *Gatak.* 2 Locus corruptus, in quo restituendo laborant docti. Legit *Junius* ὅσιον, καὶ ἀγαθόν. μὴ μετὰ νωθείας περιβλέπεσθαι. *Xylander* pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, fuerit. *Gatakerus Xylandri* lectione ex parte admissa, legit ἢ κατὰ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ᾖ. δεῖ δὲ μὴ περιβλέπεσθαι. Cæterum *Bcot.* legi mavult περιτρέπεσθαι, ut respondeat τῷ τρέχειν ὀρθὸν quod mox sequitur. 3 Vid. ad lib. 1. c. 6.

1. Sic

τὴν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος, πλὴν ἄρα διὰ [1]οἰκονομίαν τινά; [2]πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν, ἄλλου τινὸς ἐχόμενον λόγου λοιπόν.

forsan ratione dispensationis cujusdam? omittis enim intempestive id quod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

κ'. Πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ τὸν ἔπαινον· οὔτε γοῦν χεῖρον ἢ κρεῖττον γίνεται τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τῶν κοινότερον καλῶν λεγομένων· οἷον ἐπὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ δὲ δὴ ὄντως καλόν [3]τινος χρείαν ἔχει, οὐ μᾶλλον ἢ νόμος, οὐ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια· οὐ μᾶλλον ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. τί τούτων διὰ τὸ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρεται; σμαράγδιον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον γίνεται, ἐὰν μὴ ἐπαινῆται; τί δὲ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

20. Bonum etiam qualecunque, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam laudem habet. itaque laudando nec melius nec deterius efficitur. atque hoc de eis quoque dico, quæ vulgari sermone bona dicuntur: puta, de rebus corporeis artiumque operibus. quod est igitur vere bonum, id nihilo ulterius indigebit, non magis quam lex, quam veritas, quam benevolentia, quam modestia. ecquid eenim horum vel laude fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi laudatur? quid aurum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

κα'. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαί, πῶς αὐτὰς ἐξ ἀϊδίου χωρεῖ ὁ ἀήρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ τῶν ἐκ τοσούτου αἰῶνος θαπτόμενα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, ἡ τούτων [4]πρὸς ἥν τινα διαμονὴν μεταβολὴ καὶ διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ·

21. Animæ si perennant, quomodo eas ab æterno ceperit aër? quomodo vero, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt corpora terra capit? sicut enim, hic corpora, ubi ad spatium aliquod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt:

1 Sic *Chrysippus* & *Diogenes* (ut *Cicero* de fin. l. 3. 57.) *Utilitate detracta, ne digitum quidem ejus* (i. e. bonæ famæ) *causa porrigendum esse dicebant*: atque hoc est quod *Marcus* hic dicit εἰ μὴ κατ' οἰκονομίαν τινά. *Gatak.* 2 Παρεὶς, vel παρεὶς, & postea ἐχόμενος. *Gatak.* Παρελθόντες & ἐχόμεν λόγου. tunc inchoata nova periodo Λοιπὸν πᾶν legit *Boot.* 3 [Οὐ] τινος vel τίνος interrogative legendum censet *Gatak.* 4 [Μετὰ] πόσην τινά. *Gatak.*

dunt : ita & animæ, in aërem translatæ, ubi aliquandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem universi rationem receptæ: locumque hoc pacto faciunt aliis intra sedes easdem insuper recipiendis. hoc respondere licebit, si pro concesso sumatur, animas corporibus esse superstites. quin & reputanda est non sepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, sed & animalium, quæ quotidie tum à nobis, tum à bestiis, comeduntur. quam ingens enim horum turba absumitur, & in vescentium visceribus hac ratione quasi sepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iste, dum partim in sanguinem, partim in aëriam, igneamque naturam transmutantur. quænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

οὕτως αἱ εἰς τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαί, ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι μεταβάλλουσι καὶ χέονται, καὶ [1] ἐξάπτονται, [2] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον χώραν ταῖς [3] προσσυνοικιζομέναις παρέχουσι. τοῦτο δ' ἄν τις ἀποκρίναιτο ἐφ' ὑποθέσει τοῦ τὰς ψυχὰς διαμένειν. χρὴ δὲ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θαπτομένων οὕτωσι σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἑκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. ὅσος γὰρ ἀριθμὸς καταναλίσκεται, καὶ οὕτωσί πως θάπτεται ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι, καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα [4] αὕτη, διὰ τὰς ἐξαιματώσεις, διὰ τὰς εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσεις. τίς ἐπὶ τούτου ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας; διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ [5] αἰτιῶδες.

22. Noli divagari, sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur: in omni viso intellectus integer servetur.

κβ΄. Μὴ ἀπορρέμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι· καὶ ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν·

κγ΄. Πᾶν

1 Allusum ad eorum dogma, qui *animam igneam* statuebant: in quo censu cum aliis haud paucis, & Stoici. vid. *Plutarch.* de *Philosoph. placit.* l. 4. c. 3. *Gatak.* 2 Vnam animam communem & universalem somniabant Stoici, unde reliquæ omnes essent quasi decisæ, sive quæ reliquarum omnium fons quidam existeret; in quem etiam denuo quasi refunderentur. *Gatak.* 3 Προσσυνοικιζομέναις *Gatak.* 4 Αὐτὴ *Gatak.* 5 *Formam* [seu *causam* ut vertit *Casaub.*] i. e. Deum. Sic enim de Stoicis *Laert.* l. 7. in *Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην. τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον. τὸν Θεόν. & *Seneca* epist. 64. *Universa ex materia & Deo constant* &c. *Gatak.*

1 *Mundus*

κγ΄. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοι εὐάρμοστόν ἐστι,[1] ὦ κόσμε. οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοι εὔκαιρον. πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις. ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνος μέν φησι, [2] πόλι φίλη Κέκροπος· σὺ δὲ οὐκ ἐρεῖς, ὦ πόλι φίλη Διός;

κδ΄. [3] Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν. [4] μή ποτε ἄμεινον τὰ ἀναγκαῖα πράσσειν, καὶ ὅσα ὁ τοῦ φύσει πολιτικοῦ ζώου λόγος [5] αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ὀλίγα πράσσειν. τὰ πλεῖστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράσσομεν, οὐκ ἀναγκαῖα ὄντα ἐάν τις περιέλῃ, εὐσχολώτερος καὶ ἀταρακτότερος ἔσται. ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν, μή τι τοῦτο οὐ τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας περιαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας· οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι.

23. Quicquid tibi convenit, ô Munde, convenit & mihi. nihil mihi immaturum vel ſerum eſt, quod eſt tibi tempeſtivum. fructus inſtar id eſt omne mihi, quod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia *ſunt*, in te *conſiſtunt*, ad te *redeunt*. O *Urbs amica Cecropis*, inquit ille: tu vero non dicturus es, O *Urbs amica Jovis?*

24. *Pauca agas*, inquit, *ſi tranquillus eſſe cupis*. an non præſtiterat dixiſſe, quæ neceſſaria ſunt agas, quæque animantis civilis ratio dictat, & quo modo dictat. iſtud enim non eam duntaxat, quæ bona agendo, ſed & eam quæ pauca agendo comparatur, tranquillitatem producit. pleraque enim eorum quæ dicere & facere conſuevimus, cum neceſſaria non ſint, ſi amputaverimus, à negotiis multo vacabit magis, minuſque perturbata futura eſt nobis vita noſtra. oportet itaque ad ſingula ſibi ſuggerere, an non iſtud ex earum numero eſt, quæ non ſunt neceſſaria? nec actiones tantum, ſed cogitationes etiam minus neceſſariæ ſunt recidendæ. ſiquidem id agendo fiet, ut nec actiones conſequantur ſupervacaneæ.

25. Peri-

1 *Mundus* Stoicis Deus ipſe. *Ephiphan.* Hæreſ. Στωϊκοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσι. & *Seneca.* quæſt. nat. l. 2. c. 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipſe enim eſt totum quod vides, totus operibus ſuis inditus* &c. *Gatak.* 2 Ex tragœdo aliquo deſumptum. *Gatak.* 3 Hoc dixiſſe *Democritum*, docet nos *Seneca* de ira l. 3. c. 6. & de tranquill. c. 12. *Gatak.* 4 Μηδὲν ἄμεινον τοῦ ἀναγκαῖα πράσσειν legit *Xyland.* & eum ſecutus *Caſaub.* priorem lectionem retinet *Gatak.* & ὅρα, βλέπε, vel iſtiuſmodi aliquid deeſſe putat. 5 Vid. ad l. 2. c. 5.

1 Perſtringere

25. Periculum facito, quomodo procedat tibi vita viri boni: *eum dico*, qui rebus ab universo sibi assignatis acquiescit, & propria actione, quæ justa, affectione, quæ benevola sit, contentus agit.

26. Illa vidisti? & ista vide. ne te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliquis? sibi peccat. boni aliquid tibi obvenit? ab initio tibi, quicquid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justeque agendo. in animo remittendo sobrie te geras.

27. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta quidem ea, sed, ut mundus sit tamen. quid enim? fierine potest, ut in te mundus quidam sit *& dispositio concinna*, in universo vero inconcinnitas mera? idque rebus omnibus ita *quamquam* discretis ac diffusis, conspirantibus *tamen*.

28. Mores nigri, effœminati, præfracti, belluini, pecuini, pueriles, stolidi, subdoli, scurriles, perfidi, tyrannici.

29. Si peregrinus in mundo est, qui ignarus est eorum, quæ

κε'. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τοῦ ἀρεσκομένου μὲν τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις, ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει δικαίᾳ καὶ διαθέσει εὐμενεῖ.

κς'. Ἑώρακας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σεαυτὸν μὴ τάρασσε. ἅπλωσον σεαυτόν. ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοί τι καλῶς; ἐκ τῶν ὅλων ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο, καὶ συνεκλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον· τὸ δ' ὅλον, βραχὺς ὁ βίος. κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. νῆφε ἀνειμένος.

κζ'. [1] Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος, ἢ κυκεὼν· συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἢ ἐν σοὶ μέν τις κόσμος ὑφίστασθαι δύναται, ἐν δὲ τῷ παντὶ ἀκοσμία; καὶ ταῦτα οὕτως πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ συμπαθῶν.

κη'. [2] Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, περισκελὲς ἦθος, θηριῶδες, βοσκηματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικὸν, κίβδηλον, βωμολόχον, [3] καπηλικὸν, τυραννικόν.

κθ'. Εἰ ξένος κόσμου, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, οὐχ

1 Perstringere hic videtur *Epicurum* & ejus sectatores. 2 *Mores* varios atque ingenia hic recenset *Marcus*, quos stylo suo perstringeret, atque vitandos moneret. *Gatak.* 3 *Mercenarii* vertunt nonnulli. Malim cum *Gatakero perfidi*; à Cauponibus sc. ductum, quorum perfidia & fraudes adeo notæ, ut in proverbium abierint; sic *Horat.* Sat. 1. l. 1. *Perfidus hic Caupo.*

1 Ignarus

οὐχ ἧττον ξένος, καὶ [1] ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα. φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον· τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι· πτωχὸς, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, καὶ μὴ πάντα ἔχων παρ' ἑαυτοῦ τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. ἀπόστημα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ τοῦ δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσιν. ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤνεγκεν. ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, μιᾶς οὔσης.

in mundo exiſtunt: perinde certe in mundo peregrinus eſt, qui ignarus eſt rerum quæ in eodem geruntur. profugus, qui rationem civilem fugit: cæcus, qui mentis oculos clauſos habet: mendicus, qui alterius cujuſquam indiget, neque apud ſe habet quicquid ad vitam conducat. abſceſſus mundi, qui abſcedit, ſeque à naturæ communis ratione ſejungit, dum eis quæ contingunt offenditur. hoc enim *quicquid eſt*, profert eadem, quæ & te protulit. abſceſſus civitatis, qui animam propriam à rationalium reliquorum *anima*, quæ una omnium eſt communis, abſcindit.

λ'. Ὁ μὲν [2] χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ [3] χωρὶς βιβλίου· ἄλλος [4] οὗτος [5] ἡμίγυμνος. [6] ἄρτους οὐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ· ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων οὐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

30. Iſte ſine tunica philoſophatur; ille ſine libro: alius quiſpiam ſeminudus. panes, inquit, cum deſint, rationi tamen inſiſto: mihi vero, inquit alter, cum nec ex diſciplinæ exercitio, qui præberi ſolet, commeatus ſuppetat, perſiſto tamen.

λα'. Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες

31. Quam didiciſti artem, eam

1 Ignarus rerum quæ in mundo geruntur is eſt, qui attonitus infortuniis hæret animo; quo ſe vertat neſcius, & quod accidit inique ferens. *Dacier.* 2 Ita *Cynici. Salmaſ.* ad *Tertull. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem tunicam non gerebant.* & *Lucian.* Τί ποτε, ὦ οὗτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Gatak.* 3 *Cleanthen* fortaſſe reſpicit, qui cum præ extrema rerum inopia libros tabulaſque unde emeret non haberet, à *Zenone* prælegente excerpta in Lateribus, & Conchis, necnon Oſſibus bovinis deſcripſiſſe perhibetur. *Dacier.* Vide *Laert.* l. 7. ſegm. 174. 4 Malim, οὗτος. *Gatak.* 5 De Cynicis *Cyprian.* orat. de patient. *Exerti ac ſeminudi pectoris inverecunda jactantia.* De *Alcidamante* Cynico *Lucian.* in ſympoſ. Ἐς τοὔδαφος κατακαβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. *Gatak.* 6 Hoc vult: nihil impedire, quo minus quiſpiam, etiam in ſumma rerum omnium indigentia, operam det philoſophiæ, in eaque perſiſtat. Sic *Senec.* ep. 17. *Licet ad philoſophiam etiam ſine viatico pervenire. Gatak.*

eam diligito, eidemque acquiescito. quod autem vitæ reliquum est, *ita* exigito, ut qui Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nullique homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

32. Cogita, verbi gratia, tempora sub Vespasiano *acta*, eadem prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes: nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, mortem obeuntes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspicionibus indulgentes. insidias struentes, mortem aliquorum expetentes, de rerum statu præsente quiritantes, amantes, opes congerentes, consulatus, regnive appetentes. ita transiit, nec jam usquam est illorum vita. Rursus ad Trajani tempora te transferas: eadem denuo cuncta comperies. istorum quoque vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia nota peculiari aliqua designata, vel etiam gentes totas contemplare; simulque considera, quam multi cum in rebus istiusmodi enixe se contendissent, paulo post occiderint, & in elementa sua resoluti sint: illi vero cum primis sunt memoria recolendi, quos ipse noris aliquando se rebus inanibus disti-

φίλει, τούτῳ προσαναπαύου. τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

λβʹ. Ἐπινόησον λόγου χάριν τοὺς ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καιρούς, ὄψει [1] ταῦτα πάντα· γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας, ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. οὐκοῦν ἐκεῖνος μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι οὐδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τοῦ Τραϊανοῦ μετάβηθι· πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας [2] ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει, καὶ βλέπε, πόσοι κατενταθέντες, μετὰ μικρὸν ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα δὲ ἀναπολητέον ἐκείνους, οὓς αὐτὸς ἔγνως κενὰ σπωμένους, ἀφέντας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν

κατα-

1 *Ταὐτὰ* vel *τὰ αὐτὰ* vult *Gatak.* 2 *Periodos* vertit *Casaub.* Malim, *signaturas*, sive *signationes*; ut *ἐπιγραφαὶ χρόνων*, sint *tempora* regis alicujus imperio, aut ejusmodi nota aliqua insigniore *designata*. *Gatak.*

1 Male

κατασκευὴν, καὶ τούτου ἀπρὶξ ἔχεσθαι, καὶ τούτῳ ἀρκεῖσθαι. ἀναγκαῖον δὲ ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. οὕτως γὰρ οὐκ ἀποδυσπετήσεις, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ.

λγ'. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, [1] γλωσσήματα νῦν. οὕτως οὖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυυμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστι, Κάμιλλος, [2] Καίσων, [3] Οὐόλεσος, [4] Λεοννάτος, κατ' ὀλίγον δὲ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται· ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. καὶ ταῦ-

nuisse, cum id interim facere, quod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodemque contentum esse, neglexerint. illud etiam istic meminisse oportet, in actione unaquaque eam, quæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentia esse attemperandam. ita fiet, ne quando fastidio corripiaris, si in rebus minoris æstimationis, non diutius, quam par est, fueris occupatus.

33. Quæ fuerunt usitata quondam vocabula, glossematum loco nunc *habentur*. pari modo & eorum, qui quondam celeberrimi fuerunt, nomina, quasi glossemata quædam nunc facta sunt: Camillus, Cæso, Volesus, Leonnatus: paulo post Scipio, & Cato: tum Augustus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim sunt omnia, citoque fabularum instar obtinent: mox & oblivione prorsus obruuntur. atque hæc de eis dico, qui

1 Male accepit ista *Xyland.* cum vertit *Usitata quondam vocabula, nunc interpretationis loco sunt.* Potius interpretatione opus habent. *Glossemata* enim sunt *voces minus usitatæ,* ut interpretatur *Quintil.* l. 1. & *Dionys. Halicarn.* in *Thucydidis* historia observat quædam γλωσσηματικὰ καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσείκαστα τοῖς πολλοῖς. *Gatak.* 2 *Cæsonis* nomine insignes plures exstiterunt. è quibus *Cæso Fabius,* de quo *Liv.* l. 2. *Unus ille vir ipse Consul rempub. sustinuit;* &c. *Cæso* etiam *Quintius,* de quo idem *Liv.* l. 3. *Unus impetus tribunitios popularesque procellas sustinebat. Gatak.* 3 *Volesi* cujusdam sævitia atque immanitate insignis meminit *Seneca* de ira l. 2. c. 25. *Volesus nuper sub Divo Augusto proconsul Asiæ cum CCC una die securi percussisset, incedens inter cadavera vultu superbo, quasi magnificum quiddam conspiciendumque fecisset, Græce proclamavit; O rem regiam! Quid hic rex fecisset? Gatak.* 4 Λεονάτος *Suidæ;* qui *Philippo* Macedoni sanguine materno conjunctum refert fuisse, & ab eodem una cum *Alexandro* filio, cujus æqualis erat, educatum. *Leonatus* item *Curtio* & *Justino.* Verum *Diodoro* Siculo, & *Arriano* *Leonnatus,* ut *Marco* hic, dicitur. *Gatak.*

1 Adspexit

qui cum admiratione hominum aliquando claruerunt. cæteri enim ſtatim atque exſpiraverint, ignoti ac ne fando quidem auditi fiunt. porro quidnam eſt hoc ipſum memoriam æternam conſequi? mera vanitas. ecquid eſt igitur, in quod ſtudium conferre par ſit? unum hoc, ut mens ſit juſta, actio ſocialis, † ſermo mendacii expers, affectio prompta ad amplectendum quicquid contigerit, ut neceſſarium, ut familiare, ut principio fonteque iſtiuſmodi profluens.

34. Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, quibuſcunque libuerit rebus te deſtinet.

35. Dieculæ fere unius ſunt, & quod commemorat & quod commemoratur.

36. Hoc jugiter conſidera, omnia iſta quæ fiunt, mutatione fieri: & aſſueſce te cogitationi iſti, nihil æque diligere univerſi naturam, ac ea quæ jam exſiſtunt mutare, *& ex eis ſic mutatis* nova *prioribus* ſimilia refingere. ſeminis enim rationem habet quandam quicquid eſt, ad id quod ex eodem futurum eſt. etenim ſemina ea ſola opinari, quæ in terram uterumque dejiciuntur, plebejum eſt nimis.

37. Jamjam moriturus es: necdum ſimplex es, impertur-

λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πως λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, [1] ἄϊστοι, ἄπυστοι. τί δὲ καί ἐστιν ὅλως ἀείμνηστον; ὅλον κενόν. τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο, διάνοια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαὶ, καὶ λόγος οἷος μήποτε διαψεύσασθαι, καὶ διάθεσις ἀσπαζομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς ἀναγκαῖον, ὡς γνώριμον, ὡς ἀπ᾽ ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

λδʹ. Ἑκὼν σεαυτὸν τῇ Κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συνῆσαι, οἷς τισί ποτε πράγμασι βούλεται.

λεʹ. Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονευόμενον.

λϛʹ. Θεώρει διηνεκῶς, [2] πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται· καὶ ἐθίζου ἐννοεῖν, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὂν τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. σὺ δὲ μόνα σπέρματα [3] φαντάζῃ τὰ εἰς γῆν, ἢ μήτραν καταβαλλόμενα· τοῦτο δὲ λίαν ἰδιωτικόν.

λζʹ. Ἤδη τεθνήξῃ, καὶ οὔπω οὔτε ἁπλοῦς, οὔτε ἀτάραχος, οὔτε ἀνύποπτος

1 Adſpexit *Telemachi* verba apud *Homerum* Odyſ.. ά. v. 242. Οἴχετ᾽ ἄϊστος, ἄπυστος. *Gatak.* 2 Ὅτι, vel πῶς π. vel mox γίνεσθαι legendum cenſet *Gatak.* 3 Φαντάζῃ vel φαντάζεις *Caſaub.* † Ratio te nunquam fallat. *Xyland.*

Τὰς

ποτε βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, ὅτι ἵλεως πρὸς πάντας, ὅτι τὸ φρονεῖν ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος.

λη'. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ [1] τοὺς φρονίμους, οἷα μὲν φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν.

λθ'. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσταται· οὐδὲ μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει [2] τοῦ περιέχοντος. ποῦ οὖν; ὅπου τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμβάνον σοί ἐστι. τοῦτο οὖν μὴ ὑπολαμβανέτω, καὶ πάντα εὖ ἔχει. κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ τὸ σωμάτιον, τέμνηται, καίηται, διαπυΐσκηται, σήπηται, ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τούτων μόριον, ἡσυχαζέτω· [3] τουτόν ἐστι, κρινέτω μήτε κακόν τι εἶναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύναται κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὃ γὰρ [4] καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, οὔτε τοῦτο κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὔτε παρὰ φύσιν.

μ'. Ὡς ἓν ζῶον τὸν κόσμον, μίαν οὐσίαν καὶ ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς ἐπινοεῖν· καὶ πῶς εἰς αἴσθησιν μίαν τὴν τούτου,

batus, nihil suspicans extrinsecus tibi posse damni afferri, cunctis propitius, juste agere unicam prudentiam ratus.

38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qualia fugiant, qualia prosequantur.

39. In alterius mente malum tuum non est situm: sed nec in mutatione & alteratione *corporis animam* ambientis. ubi ergo? in ea nimirum parte tui, quæ de malis opinatur. ista *malum* nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, quod huic proximum est corpusculum, secetur, uratur, suppuretur, putrescat, quiescat tamen pars ea quæ de istis opinatur. h. e. ne censeat aut malum aut bonum esse, quod viro malo bonoque pariter potest obvenire. quicquid enim & secundum naturam & præter eandem viventi ex æquo contingit, id ipsum neque secundum neque præter naturam est.

40. Cogita jugiter, mundum esse animalis unius instar, quod materiam unam, animamque unam obtineat: item quomodo ad sensum hujusce, unum & illum

1 Τὰς φροντίδας *Gatak.* 2 *Cœlum* vertit *Xyland.* atque ita τὸ περιέχον crebro sumitur, pro cœlo sive aere ambiente. Ego vero cum *Casaub.* corpus potius ipsum intelligi existimo, quod animam quasi ambit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι dicit l. 3. 7. *Gatak.* 3 Τουτέστι *Xyland.* quod in versione expressit *Gatak.* 4 Deest alterum distributionis membrum, ita supplendum; ὃ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ &c. *Gatak.*

1 Pulchram

lum, omnia referantur: unoque quasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda concurrant: quis denique rerum connexus & contextus fit.

41. *Animula es cadaver gestans*; aiebat Epictetus.

42. Nihil mali est rebus mutationem subeuntibus: sicut nec boni eis quæ mutatione interveniente consistunt.

43. Flumen quoddam & torrens rapidus est ævum, ex eis quæ hic fiunt *consistens*. simul enim atque comparuerit quicquam, abripitur; & aliud quidem abripitur, illud vero denuo inferetur.

44. Quodcunque contingit, tam consuetum, tamque notum est, quam aut rosa vere, aut æstate fructus. tale quiddam & morbus, & mors, & calumnia, & insidiæ, & quicquid fatuos homines vel exhilarat vel contristat.

45. Subsequentia antecedentibus semper apte annectuntur. neque enim est quasi enumeratio *simplex* rerum à se invicem discretarum, quæ necessitate tamen quadam contineantur; sed rationi consentanea connexio; & quemadmodum ea quæ in mundo existunt, concinne admodum certo inter se ordine componuntur: ita & quæ fiunt, non successionem nudam, sed admirabilem quandam concinnitatem præ se ferunt.

πάντα ἀναδίδοται. καὶ πῶς ὁρμῇ μιᾷ πάντα πράσσει· καὶ πῶς πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια· καὶ οἵα τις ἡ σύννησις καὶ συμμήρυσις.

μα'. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

μβ'. Οὐδέν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις· ὡς οὐδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

μγ'. Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

μδ'. Πᾶν τὸ συμβαῖνον οὕτως σύνηθες καὶ γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει· τοιοῦτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλή, καὶ ὅσα τοὺς μωροὺς εὐφράνει ἢ λυπεῖ.

με'. Τὰ ἑξῆς ἀεὶ τοῖς προηγησαμένοις οἰκείως ἐπιγίνεται· οὐ γὰρ οἷον [1] καταρίθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως, καὶ μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχουσα· ἀλλὰ συνάφεια εὔλογος· καὶ ὥσπερ συντέτακται συνηρμοσμένως τὰ ὄντα, οὕτως τὰ γινόμενα οὐ διαδοχὴν ψιλὴν, ἀλλὰ θαυμαστήν τινα οἰκειότητα ἐμφαίνει.

μς'. Ἀεὶ

1 Pulchram admodum ejus, quod voluit *Antoninus*, imaginem exhibet hæc similitudo. Numeri nempe sibi invicem non connectuntur: addas licet, vel demas quantum libet, quod reliqui est perinde integrum manet. *Dacier*.

1 Inter

μϛ'. Ἀεὶ τοῦ [1] Ἡρακλειτείου μεμνῆσθαι· ὅτι γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [2] τοῦ ἐπιλανθανομένου ᾗ ἡ ὁδὸς ἄγει· καὶ, ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι τούτῳ διαφέρονται· καὶ οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται· καὶ, ὅτι οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ γὰρ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ [3] ὅτι οὐ δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν.

46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terræ mors eſt, aquam fieri; aquæ mors eſt, aërem fieri; aëris vero, ignem fieri*: & è converſo. illius quoque meminiſſe *profuerit*, qui quo via duceret, oblitus eſt. quodque plerique à ratione illa diſſentiunt, qua cum vel maxime converſantur jugiter, quaque univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, quibus quotidie occurrunt: item nihil tanquam per ſomnum agendum, dicendumve, ſiquidem dormientes quoque multa agere, & dicere videmur: ſed nec puerorum inſtar *quicquam agendum h. e.* ex mera traditionis ratione, quia à parentibus ſic accepimus.

μζ'. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην, οὐκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποιοῦ, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον ἢ αὔριον, εἴ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; οὕτως καὶ τὸ εἰς πολ-

47. Quemadmodum ſi Deorum quis prædiceret tibi, aut cras, aut ſummum perendie, moriturum te, haud in magno poneres, niſi animi eſſes abjectiſſimi, perendie potius quam craſtino mori. quantulum enim intereſſet? pari modo nec magni quicquam

1 Inter *Heracliti* dogmata apud *Laert.* l. 9. πυκνούμενον τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι. &c. & *Plut.* de EI *Delph.* οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις· ἀλλ' ἔτι &c. *Gatak.* 2 Videtur vel ad Hiſtoricum aliquid, vel ad dictum aliquod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, quo via, quam inſiſtit, ducit. Accommodari poteſt vel ad eos, qui nullo certo vitæ actionumque ſine propoſito ſibi, temere huc illuc divagantur. Vel ad eos etiam qui ad bonum aliquod tendere ſeſe opinantur, cum ad exitium ſuum properant. *Gatak.* 3 Locus depravatus, quam ſic reſtituere velim, ὅτι οὐ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τουτέστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρειλήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt mere nudeque*, abſque juſto diligentique examine; *juxta illud* quicquid tandem fuerit, *quod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hic *Marco* valeat, quod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἀλόγως *Origeni* adv. *Celſ.* l. 1. *Gatak.*

1 Inter-

quicquam existimes, ad millesimum annum potius, quam ad crastinum diem.

48. Crebro apud te reputa, quot medici sint mortui, qui super decumbentes, *tanquam conclamatos jam*, supercilia contraxerint: quot mathematici, qui aliorum fata quasi magnum quid *esset id posse*, prædixerint: quot philosophi, postquam de morte & immortalitate tam multa disseruissent: quot strenui bellatores, cum multos trucidassent: quot tyranni, postquam vitæ necisque potestatem, tanquam extra mortis aleam positi, diro cum fastu exercuerant: quot etiam urbes, ut sic dicam, intermortuæ sint; Helice, Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem quoscunque noveris ipse, qui vice frequenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: quamque exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias tanquam

λοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε.

μη΄. Ἐννοεῖν συνεχῶς· πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις [1] τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συσπάσαντες· πόσοι δὲ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὥς τι μέγα προειπόντες· πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διατεινάμενοι· πόσοι δὲ ἀριστεῖς πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινοῦ φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι κεχρημένοι· πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, ἵν' οὕτως εἴπω, τεθνήκασιν, [2] Ἑλίκη, καὶ [3] Πομπήϊοι, καὶ [4] Ἡράκλανον, καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἔπιθι δὲ καὶ ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [5] ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη, ὁ δὲ ἐκεῖνον· πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. [6] τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα

ὡς

1 Interpretatur *Dacierius* de medicis, qui *super ægros* (non *conclamatos* utvult *Gatak.*) sed *præter spem sanatos, supercilia contraxerint* prout solent qui de re quavis superbiunt. Veretur autem Cl. *Stanhopius* ne *Dacierii* expositio verbo minus conveniat, quum fastuosis solenne sit non συσπάσαι, sed ἐπᾶραι potius τὰς ὀφρῦς. 2 *Helice*, *Achaiæ* urbs, de qua *Plin.* Hist. nat. l. 2. c. 92. *Helicen & Buram in sinu Corinthio pontus abstulit.* vid. & *Strab.* l. 1. & *Senec.* Quæst. Nat. l. 6. c. 26. *Gatak.* 3 *Campaniæ* oppidum, de qua *Tacit.* l. 15. Annal. *Motu terræ, celebre Campaniæ oppidum Pompeii, magna ex parte proruit.* Vid. & *Senec.* Quæst Nat. l. 6. c. 1. *Gatak.* 4 *Campaniæ* etiam oppidum, quod secundum *Senecam* 12. Quæst. nat. terræ motu periit. Aliter tamen *Cassius* l. 66. *Gatak.* 5 Σολοικοφανὲς sive ἀνακόλουθον esse videtur, quod loquendi tamen genus & apud nostrum (infra c. 50.) & apud alios non raro occurrit. *Eurip.* πολλὰ δὲ Πάλαι προκόψασ', οὐ πόνου πολλοῦ με δεῖ. *& Terent. Nos omnes quibus est alicunde objectus labor, Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est. Gatak.* 6 Τὸ γὰρ ὅλον *Casaub.* quod sequitur *Gatak.*

1 Errat

ὡς ἐφήμερα καὶ εὐτελῆ· καὶ ἐχθὲς μὲν [1] μυξάριον, αὔριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα. τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου κατὰ φύσιν διελθεῖν, καὶ ἵλεων καταλῦσαι· ὡσανεὶ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

μθʹ. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ᾗ διηνεκῶς τὰ κύματα προσρήσσεται· ἡ δὲ ἕστηκε, καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται τὰ φλεγμαίνοντα τοῦ ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. οὐμενοῦν· ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγὼ ὅτι τούτου μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ παρόντος θραυόμενος, οὔτε ἐπιὸν φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο· ἄλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσεν. διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου, ὃ οὐκ ἔστιν [2] ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότευγμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ

quæ diurna & vilia sint: quod enim heri mucus fuerat, cras salsura sit aut favilla. utque temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas: perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, † *naturam* quæ protulit collaudans, arborique è qua prodiit gratias agens.

49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter cum allidantur, ipsum tamen consistit, undarumque circumfusum sibi æstum compescit. Infelicem me, *inquit ille*, quod mihi istud contigerit. imo, felicem me quod etiamsi contigerit, nil doleam tamen, nec aut præsentibus frangar, aut futura reformidem. accidere enim ejusmodi quid cuivis poterat: at non quivis citra animi ægritudinem *casum* ejusmodi tulisset. quamobrem ergo illud infelicitatis potius, quam felicitatis istud *loco habetur*? num illud hominis infortunium dicis quod naturam humanam fine suo excidere non efficit? an id autem, ut tibi videtur, naturam humanam fine suo excidere efficit quod non

fit

1 Errat *Xyland.* (ut & *H. Stephanus* in Thesauro,) cum μυξάριον nomen piscis esse putat. Est enim diminutivum a *μύξα mucus*: hujusmodi diminutiva sunt Stoicis familiaria, prout videre est apud *Epictetum*, ut & *Marcum* nostrum supra c 20. μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον. atque hæc eo fine illi usurpasse videntur, quo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum quendam innuerent. *Gatak.* 2 *Quod naturæ humanæ adversatur* vertit *Gatak.* laxe nimis; cum, ut ipse observat, ἀπότευγμα est *frustratio, aberratio* à fine scopoque sibi proposito: & hoc loco naturæ humanæ ἀπότευγμα dicitur, *quod eam impedit, quo minus finem sibi propositum assequatur*: hunc igitur sensum in versione expressi. † Terram, *Dacier.* & *Casaub.*

1 Forsan.

fit præter ejusdem voluntatem? quid autem ea velit, non est ut nunc discas. nunquid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, assentiendi temeritate, errore immunem, modestum, liberum, aut aliud quid eorum, quæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa? memineris deinceps, quoties inciderit quicquam quod ad tristitiam impellat te, decreto hoc uti: Non est infelix casus iste, sed fortiter ferre hoc felicitatis est.

50. Vulgare quidem hoc est, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, si eos recolas qui vitæ avidi eidem fuerint diu immorati. quid enim amplius illis, quam immature defunctis *contigit?* Omnino jacent alicubi *defuncti & illi*, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, aut si quis alius hujusmodi, qui postquam multos extulerant, efferebantur & ipsi. exiguum enim omnino intercedit spatium; idque per quot *molestias*, cum quibus *hominibus*, in quali corpusculo exantlatum? ne ergo pro re momenti alicujus

παρὰ τὸ βȣ́λημα τῆς φύσεως αὐτȣ̃ ἐστι; [1] τί ȣ̃ν τὸ βȣ́λημα, μεμάθηκας; μή τι ȣ̃ν τὸ συμβεβηκὸς τȣ̃το κωλύσει δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἔμφρονα; [2] ἀπρόπτωτον; ἀδιάψευστον; αἰδήμονα; ἐλεύθερον; τ' ἄλλα [3] ἃ συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τȣ̃ ἀνθρώπȣ ἀπέχει τὰ ἴδια; μέμνησο λοιπὸν ἐπὶ παντὸς τȣ̃ εἰς λύπην σε προαγομένȣ, τȣ́τῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι· [4] ȣ̓χ ὅτι τȣ̃το ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

ν'. Ἰδιωτικὸν μὲν, ὅμως δὲ ἀνυτικὸν βοήθημα πρὸς θανάτȣ καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλησις τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. τί ȣ̃ν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πȣ̃ ποτε κεῖνται, [5] Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰȣλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιȣ̃τος, [6] οἳ πολλȣ̀ς ἐξεκόμισαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τȣ̃το δι' ὅσων, καὶ μεθ' οἵων ἐξαντλȣ́μενον, καὶ ἐν οἵῳ σωματίῳ; μὴ ȣ̃ν ὡς

1 Forsan sic distinguendum: Τί ȣ̃ν τὸ βȣ́λημα; μεμάθηκας. *Quidnam est igitur quod vult natura? didicisti* jampridem; ipse satis nosti. quid id autem sit, in sequentibus indicat. *Gatak.* 2 Vid. ad lib. 3. 9. 3 Forsan, ὧν συμπαρόντων. *Gatak.* ὧν etiam MS. *Hæschel.* habere testatur *Casaub.* qui & prius illud ex solo errore typographico natum censet. 4 Ὅτι ȣ̓χὶ *Gatak.* 5 Longævus nemo hoc nomine occurrit. Est apud *Suidam* Καικίλιος quidam qui (ut ille refert) sub *Augusto Cæsare & ad Adrianum* usque sophisticen seu rhetoricen *Romæ* professus est: dignus omnino qui in hoc censu collocetur, cum inter utriusque horum imperium seculum solidum intercedat. *Gatak.* 6 Sententia ἀνεκδόλευθος. vide supra c. 48. *Gatak.*

ὡς πρᾶγμα. βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγερηνίου;

να'. Ἐπὶ τὴν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντομος δ' ἡ κατὰ φύσιν· ὥστε κατὰ τὸ ὑγιέστατον, πᾶν λέγειν καὶ πράσσειν. ἀπαλλάσσει γὰρ ἡ τοιαύτη πρόθεσις [1] κόπων, [2] στρατείας, καὶ πάσης [3] οἰκονομίας, καὶ κομψείας.

habeto. si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, quid tandem distabit, triduanus qui fuerit, ab eo qui secula tria transegerit?

51. Via compendiaria semper incedas. compendiaria est ea, quæ secundum naturam est, in omni nimirum cum dictione, tum actione, veri rectique curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis militiaque, sed & dissimulatione omni atque ostentatione immunem præstabit.

1 Innuuntur omnes istæ ægritudines Principibus familiares, quas Prudentia civilis male comparata, & officiosum peperit Majestatis tuendæ studium. *Dacier*. 2 *Contentione* vertit *Casaub*. sensu metaphorico, qui huic loco magis quidem videtur convenire. Dubitat tamen an apud profanum aliquem scriptorem στρατεία aut στρατεύεσθαι hoc sensu unquam occurrat. illud tamen *Sti. Jacobi* huic non multum absimile putat. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; 3 *Solertiam* etiam possis dicere seu *prudentem morum Compositionem*. *Dacier*.

LIBER V.

1. MAne, cum gravatim exsurgis, in promptu sit *tecum hoc modo differere*; Ad opus humanum jam expergiscor: num vero ægre feram, si ad ea agenda proficiscor, quorum gratia natus & in mundum productus sum? aut nunquid ad hoc conditus sum, ut stragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, *inquis*, oblectat magis. Nunquid ergo ad oblectandum te natus es? non autem ad faciendum aut agendum aliquid? an non arbusculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides, eam quam in mundo stationem obtinent, excolere satagentes? tu *autem*, quæ hominis sunt, facere recusas? & non properas *potius* ad id, quod naturæ tuæ convenit? At quiete quoque opus est, *inquis*. Est *fateor*; sed quiescendi modum etiam natura præscripsit. præscripsit & edendi atque bibendi: tu vero ultra modum, ultra id quod sufficit, in istis procedis. cæterum in agendo secus te geris, & intra id quod poteras, *contines te*. etenim *vere*

ΒΙΒΛΙΟΝ ε΄.

α΄. ΟΡθρου ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι· ἔτι οὖν δυσκολαίνω, εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧν ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο κατασκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς στρωματίοις ἑαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον. πρὸς τὸ ἥδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως δὲ οὐ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας, τὰς ἀράχνας, τὰς μελίσσας, τὸ καθ' αὑτὰς συγκοσμούσας κόσμον; σὺ οὐ θέλεις τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν φύσιν; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι δεῖ. ἔδωκε καὶ τούτου μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μέν τοι καὶ τοῦ ἐσθίειν, καὶ πίνειν· καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς. ἐν τῇ πράξεσι δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ. οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. ἐπεί τοι καὶ

τὴν

τὴν φύσιν ἂν σου, καὶ τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις· ἄλλοι τε τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις, ἄλουτοι καὶ ἄσιτοι. σὺ τὴν φύσιν τὴν σαυτοῦ ἔλασσον τιμᾷς, ἢ ὁ τορνευτὴς τὴν τορνευτικήν, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τὴν ὀρχηστικήν, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον, καὶ οὗτοι, ὅταν προσπαθῶσιν, οὔτε φαγεῖν, οὔτε κοιμηθῆναι θέλουσι μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναύξειν πρὸς ἃ φέρονται. σοὶ δὲ αἱ κοινωνικαὶ πράξεις πλέστεραι φαίνονται, καὶ ἥσσονος σπουδῆς ἄξιαι;

temet non diligis. alioqui naturam tuam, quæque illa vult, diligeres: siquidem artes suas qui diligunt artifices, earundem operibus etiam intabescunt, illuvie inediaque affecti. tu *vero* naturam tuam minoris æstimas, quam tornator tornaturam, aut histrio histrioniam, aut avarus argentum, aut ambitiosus gloriolam. & isti enim, ubi rebus hisce addicti fuerint, nec cibum, nec somnum capere magis expetunt quam ista, ad quæ tam enixe feruntur, promovere: num autem tibi actiones societatem humanam spectantes sordeant magis, quam ut pari industria dignæ censeantur?

β'. Ὡς εὔκολον, ἀπώσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τὴν ὀχληρὰν ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι.

2. Quam facile est imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ita amoliri & abstergere, ut in summa statim tranquillitate consistas?

γ'. Ἄξιον ἑαυτὸν κρῖνε παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν· καὶ μή σε παρειπάτω ἡ ἐπακολουθοῦσά τινων μέμψις ἢ [1] λόγος. ἀλλὰ [2] ἐκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίου. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίᾳ ὁρμῇ χρῶνται· ἃ σὺ μὴ περιβλέπου, ἀλλ' εὐθεῖαν πέραινε, ἀκολουθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία δὲ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

3. Nullum aut sermonem aut actionem indignum te censeas, qui naturæ fuerit consentancus: neque avertat ab eo te, quæ sequi possit, quorumlibet hominum reprehensio aut vituperatio. sed si dictu factuve honestum fuerit, indignum te ne existimes. habent enim illi mentem propriam, proprioque ducuntur impulsu: Quæ tu noli attendere, sed recta perge, naturæ tum propriæ, tum & communi obsecutus. eadem enim est harum utriusque via.

4. Per

1 Ψόγος. *Jun.* quod arridet *Gatakero*. 2 Cæteræ omnes, quas vidi, editiones habent εἰ καλὸν prout requirit sensus & margini adscripsit *Gatak.*

1 Cæteræ

4. Per ea quæ naturæ ſunt conſentanea incedo, donec occumbens tandem conquieſcam, eo exſpirando, unde ſpiritum quotidie haurio, eoque recidendo, unde & ſeminium mei pater, & ſanguinem mater, & lac nutrix collegit; unde quotidianum per tot annos cibum potumque accepi, quod calcantem, & ad tam varios uſus eo abutentem me ſuſtinuit.

δ'. Πορεύομαι διὰ τῶν κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσωμαι, ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφός· ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τοσούτοις ἔτεσι βόσκομαι, καὶ ἀρδεύομαι, ὃ φέρει με πατοῦντα, καὶ εἰς τοσοῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.

5. Acumen tibi non eſt, quod ſit admirationi cuiquam. multa tamen ſunt alia, de quibus dicere nequeas, non eſſe te *ad ea* aptum natum. hæc itaq; præſta, quæ in te omnino ſunt ſita, animum ſincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abſtinentem, ſorte contentum, paucorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, ſerium, ſublimem. an non intelligis quam multa præſtare jam poſſis, ad quæ quin habilis ſis & aptus, nihil eſt quod cauſere, infra *hæc* tamen ſponte perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliquem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum incuſare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari,

ε'. Δριμύτητά σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι. ἔστω· ἀλλὰ ἕτερα πολλά, ἐφ' ὧν οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, οὐ γὰρ πέφυκα. ἐκεῖνα οὖν παρέχου, ἅπερ ὅλα ἐστὶ ἐν σοί, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνόν, τὸ φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ ὀλιγοδεές, τὸ εὐμενές, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέριττον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνει, πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος πρόφασις, ὅμως ἔτι κάτω μένεις ἑκών; ἢ καὶ γογγύζειν, καὶ γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταιτιᾶσθαι, καὶ [1] ἀρεσκεύεσθαι, καὶ [2] περπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα ῥιπτάζεσθαι

τῇ

1 Cæteræ editiones habent ἀρέσκεσθαι, quod & ſtare poſſe fatetur *Gatak.* cum eodem ſenſu apud *Plutarchum* occurrat περὶ παιδ. ἀγωγῆς. 2 Diſſident à ſe invicem annotatores in vocabulo iſto explicando apud *Paulum* Apoſtolum 1 *Cor.* 13. 4. Ego crediderim commodiſſime poſſe verti, *non effert ſe*; non eſt jactationi aut vanæ oſtentationi dedita. Ita *Heſyh.* Πέρπερος, μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Περπερεύεται, κατεπαίρεται. *Suidas* etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπηρμένος. *Gatak.*

1 Κατα-

τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς κατεσκευάσθαι, ἀναγκάζῃ; οὐ, μὰ τοὺς θεούς· ἀλλὰ τούτων μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο. μόνον δὲ, εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος, καὶ δυσπαρακολουθητότερος [1] καταγινώσκεσθαι, καὶ τοῦτο δὲ ἀσκητέον, μὴ [2] παρενθυμουμένῳ, μηδὲ ἐμφιληδονοῦντι τῇ [3] νωθείᾳ.

ς'. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν περί τινα πράξῃ, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐ πρόχειρος, [4] ἄλλως μέντοι παρ' ἑαυτῷ, ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται, καὶ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν· ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκούσῃ καὶ μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ, μετὰ τὸ ἅπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. ἵππος δραμὼν, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος δὲ εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιβοᾶται, ἀλλὰ μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τὴν βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοῖς τρόπον τινὰ ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; ναί· ἀλλ' αὐτὸ τοῦ-

cogeris? nequaquam, per Jovem; sed his omnibus jam olim licuit tibi esse immunem. hoc tantummodo nomine si notari poteras quod tardiori hebetiorique ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neque insuper habendo, neque in eadem tibi complacendo.

6. Est, qui ubi gratum quid alicui fecerit beneficium imputare proclivis sit. est, qui etiamsi imputare haud ita proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, quidque fecerit, novit. est &, qui quid fecerit, quodammodo ne novit quidem; sed viti similis est, quæ racemum ubi tulerit, fructumque sibi proprium semel dederit, nihil ulterius requirit. sicut equus ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ita iste ubi benefecerit, non clamore prosequitur, sed ad aliud *ejusmodi opus* se transfert; quemadmodum vitis ad racemos alios denuo suo tempore producendos. in horum ergo numero esse oportet, qui quid faciant, ipsi quodammodo ne intelligunt quidem? ita

1 Καταγινώσκῃ, vel καταγινώσκεσθαι [μέλλῃς] legendum putat *Gatak.* 2 *Ne eam subinde cogitares*, vertit *Xyland. ne ea nimium afficiaris*, *Casaub.* Potius, *non negligens, non neglectim habens*, sed quantum in te est, tarditatem hebetudinemque tuam corrigere & sanare contendens. παρενθυμεῖσθαι enim *animum non advertere, negligere.* [*Arrian.*] *Epictet.* l. 4. c. 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἑκὼν, ὑποπαρενθυμηθῇ δὲ, ἀπώλετο. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit. Marcus* ipse l. 6. c. 20. πολλὰ παρενθυμώμεθα, *negligamus multa. Gatak.* 3 Lego νωθείᾳ, vel ut *Annotator Lugd.* νωθρείᾳ. *Gatak.* 4 Forsan ἀλλὰ, vel ἀλλ' ὅς. *Gatak.*

1 Particu-

ita plane. At hoc ipsum, inquis, quid agas intelligere necessarium est. est enim societatis legem colentis proprium hoc, ut sentiat se secundum legem illam agere; & ut velit etiam, per Jovem, eum quocum sic agit, id persentiscere. Verum est, fateor, quod dicis: veruntamen, quod jam dictum est, si secius ceperis, ex eorum numero futurus es, quorum priore loco memineram: siquidem & illi rationis specie quadam probabili abducuntur. tu autem, si id quod dixeram recte intelligere volueris, noli metuere, ne hac de caussa benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

τὸ δεῖ παρακολουθεῖν. ἴδιον γὰρ, φησὶ, τοῦ κοινωνικοῦ, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ νὴ Δία, βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι. ἀληθὲς μὲν ἐστι ὃ λέγεις· τὸ δὲ νῦν λεγόμενον [1] παρεκδέχῃ, διὰ τοῦτο ἔσῃ εἷς ἐκείνων, ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι παράγονται. ἐὰν δὲ θελήσῃς συνεῖναι τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο παραλίπῃς τι ἔργον κοινωνικόν.

7. Atheniensium votum erat, *Plue, plue, chare Jupiter, super Atheniensium arva & prata.* aut nihil omnino precari, aut hoc modo simpliciter & ingenue precari par est.

ζ'. [2] Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἤτοι οὐ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ οὕτως, ἁπλῶς καὶ [3] ἐλευθέρως.

η'. Ὁποῖον

1 Particulam ἂν deesse puto, ut sit [ἂν] παρεκδέχῃ, *si secius ceperis.* Ita enim significat τὸ παρεκδέχεσθαι. *Euseb.* Hist Eccles. l. 3. c. 39. *Papiam* narrat, πολλὰ ἀποστολικῶς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apostolicis secius acceptis*, commentitia multa tradidisse. *Gatak.* 2 Utrum Athenienses laudet, ut qui non privatim sibi suisque, sed universæ simul Reipub. bona optarent: an vituperet, quod suæ tantum Reipub. non universæ hominum communitati, & humano simpliciter generi; ambiguum putat *Casaub.* Posterius *Xylandro*, prius *Dacierio* placet. 3 Ἐλευθερίως legit *Casaub.* ad *Pers.* Sat. 2. qui & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι opponi censet *preci emaci*, prout loquitur *Persius*; quam interpretatur, vel eam quæ habet conjunctum sacrificium majoris alicujus victimæ, aut votum rei consecrandæ; vel quæ toties fuit repetenda, & tam assidue ac λιπαρῶς καὶ ἐκτενῶς facienda, ut hoc ipsum pretii loco censeri possit. Mihi videtur *Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι orationis simplicitatem* quandam denotare, qualis illa Atheniensium formula, quæ generali quadam ac familiari ratione *Jovem* compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxie soliciteque præscribit: At τὸ ἐλευθερίως ejusmodi orationem, quæ alios etiam contribules, conterraneos, aut extraneos etiam nobiscum una comprehendat. *Gatak.*

1 *Æsculapium*

η'. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν [1] ὁ Ἀσκλήπιος τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν, ἢ ἀνυποδησίαν· τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό, συνέταξεν τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολήν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτόν τι σημαίνει, [2] ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο, ὡς κατάλληλον εἰς ὑγίειαν· καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ τέτακταί πως πρὸς αὐτὸ [3] καταλλήλον εἰς τὴν εἱμαρμένην. οὕτως γὰρ καὶ αὐτὰ συμβαίνειν ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ τοὺς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, ἢ ταῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ συνθέσει. Ὅλως γὰρ ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται· οὕτως ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται. νοοῦσι δὲ ὃ λέγω, καὶ οἱ τέλεον ἰδιῶται. Φασὶ γάρ, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ· οὐκοῦν τοῦτο τούτῳ ἐφέρετο, καὶ τοῦτο τούτῳ συνετάτ-

8. Cujusmodi illud est, quod dici solet, *Æsculapium* huic vel illi *coordinasse*, ut equitet, ut frigida proluatur, ut discalceatus incedat: ejusmodi quiddam est, & quod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, *liberos* amittat, aut aliud tale quippiam. siquidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, ac si diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanquam quod ad ejusdem sanitatem conducat: atque istic pariter, quicquid unicuique contingit, ad illud ordinatur quodammodo quod fato congruum existat. atque hinc est quod ea convenire nobis dicimus, quomodo lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cum sibi invicem scite compositi coaptantur. omnino enim una quædam est *rerum omnium* compages. & quemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, quo corpus ejusmodi sit, consummatur; ita ex caussis universis, quo caussa sit ejusmodi fatum, conficitur. intelligunt hoc quod dico etiam rudissimi quique. dicunt enim, tulit hoc illi; *sors nimirum.* hoc

1 *Æsculapium* medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi suggere opinabantur. in quo argumento frequens admodum est *Aristides* in orationibus sacris. Orat. 1. ἀλουσίαν προστάττει ὁ θεός. & ibid. ἀσιτίαν ἐπιτάξει. *Gatak.* Potest tamen, ut putat *Casaub.* Ἀσκλήπιος hic κοινῶς pro quovis medico accipi, cum ita *Max. Tyrius* differt. 30. usurpet. 2 Corrige ex MS. *Heschel.* ἔταξε τούτῳ τοῦτο ὡς κατ'. & mox τέτακταί πως αὐτῷ κατ'. *Casaub.* 3 *Ad fatum*, sive *fato congruens & consentaneum.* ita *Dioscoridi* τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* & *Marco* nostro φαντασίαι καταλλήλαι, *cogitationes congruæ*, *l.* 7. 2. *Gatak.*

1 Legit

hoc itaque illi ferebatur; istudque illi coordinabatur. proinde ita excipiamus ista, quomodo ea solemus, quæ Æsculapius præceperit. multa siquidem & in illis aspera sunt, quæ sanitatis spe tamen libenter admittimus. ejusmodi itaque quiddam videatur tibi, eorum quæ naturæ communi visa sunt, perfectio & consummatio, cujusmodi, est valetudo tua. eodemque modo, quicquid evenerit, quamvis asperius visum fuerit, libens admittito, quandoquidem ad mundi integritatem Jovisque prosperitatem atque felicitatem ferat. neque enim tulisset is, nisi ad universi bonum contulisset. cum nec natura quælibet quicquam ferat, quod non *ei mundo*, qui ab ipsa administratur, congruens existat. ita duplici ratione diligas oportet, quicquid evenerit tibi. altera, quod tibi natum & tibi coordinatum, & ad te quodammodo affectum est, à caussis antiquissimis retro tibi contextum. altera, quod universi gubernatori prosperitatis & consummationis, atque adeo permansionis ipsius procurandæ ex parte caussa sit. mutilatur enim integrum ipsum, si quid vel minimum abscindas

τετο. δεχώμεθα οὖν αὐτά, ὡς ἐκεῖνα [1] ὁ Ἀσκλήπιος συντάττει. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχέα· ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς ὑγιείας. τοιοῦτόν τι σοι δοκείτω, ἄνυσις καὶ συντέλεια τῶν τῇ κοινῇ φύσει δοκούντων, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ οὕτως ἀσπάζου πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, διὰ τὸ ἐκεῖ ἄγειν, ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου ὑγίειαν, καὶ [2] τὴν τοῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν. οὐ γὰρ ἂν [3] τοῦτό τινι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. οὐδὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα φύσις φέρει τι, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ᾽ αὐτῆς κατάλληλόν ἐστι. οὐκοῦν κατὰ δύο λόγους στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ᾽ ἕνα μέν, ὅτι σοι ἐγίνετο, καί σοι συνετάττετο, καὶ πρός σέ πως εἶχεν, ἄνωθεν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ᾽ ἕτερον δέ, ὅτι τῷ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, καὶ νὴ Δία, [3] τῆς συμμονῆς αὐτῆς αἴτιόν ἐστι. πηροῦται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν διακόψῃς τῆς συναφείας

1 Legit *Gatak.* ἃ vel [ἃ] ὁ Ἀσκληπ. 2 Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantum sed παράλογα etiam merito reputes, quod malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. quanquam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. Verum mundum illi pro Deo habebant. vid. ad l. 4. 23. *Gatak.* 3 Forsan τοῦτό τι. *Gatak.* 4 Ita l. 2. 3. σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί. *Gatak.*

1 Vult

φείας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, οὕτω δὲ καὶ τῶν αἰτίων. διακόπτεις δὲ ὅσον ἐπὶ σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, καὶ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

θʹ. Μὴ σικχαίνειν, μηδὲ ἀπαυδᾷν, μηδὲ ἀποδυσπετεῖν, εἰ μὴ καταπυκνοῦταί σοι τὸ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν· ἀλλὰ ἐκκρουσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, καὶ φιλεῖν τοῦτο, ἐφ' ὃ ἐπανέρχῃ· καὶ μὴ ὡς πρὸς [1] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι· ἀλλ' ὡς οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ σπογγάριον καὶ τὸ ὠὸν, ὡς ἄλλος πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς καταιόνησιν. οὕτως γὰρ οὐδὲν [2] ἐπιδείξει τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ προσαναπαύσῃ αὐτῷ. μέμνησο δὲ ὅτι φιλοσοφία μόνα θέλει ἃ ἡ φύσις σου θέλει· σὺ δὲ [3] ἄλλο ἤθελες οὐ κατὰ φύσιν. τί γὰρ τούτων προσηνέστερον; ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐχὶ [4] διὰ τοὺς σφάλ-

à connexione & continuitate, ut partium universi, ita & caussarum. abscindis autem quantum in te est, quando moleste fers aliquid, tollisque quodammodo.

9. Noli ægre ferre, aut animum despondere, aut stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, haud perinde semper successerit. verum, *ubi* excussum *aliquando te senseris*, regredere, pluribusque pro officii humani ratione gestis contentus sis, atque illud, ad quod regrederis, fac diligas. nec, tanquam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed quomodo ad ovum & penicillum, qui oculis laborant, quomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, *confugit*. ita nihil deerit ulterius, quod rationis obsequelæ conciliet te, sed ei sponte tua acquiesces. illud autem memineris, philosophiam ea sola velle, quæ natura tua ipsa velit: tu vero aliud aliquid velis, quam quod naturæ tuæ convenit. ecquid enim istis blandius fuerit? voluptas autem nonne hac ratione

1 Vult nos ad philosophiam recurrere, non ægre & gravatim, quomodo ad pædagogum Scholamve pueri, sed tanquam laborantes ad medicinam, quæ dolorem mitigat, morbum amoveat. *Gatak.* 2 Locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: legendum forsan, οὐδὲν ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, quod inducat te ad obsequendum rationi*; *Vel*, οὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. *nihil aliud desiderabis, nisi ut rationi obsequaris* At *Boot.* ἐπιδείξεις mavult: sic *Senec.* ep. 103. *Ipsam philosophiam non debebis jactare*: & mox; *Licet sapere sine pompa.* atque eo etiam *Casaub.* abit. *Gatak.* 3 Forsan legendum, ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν. *Gatak.* 4 Lego cum *Xyland.* διὰ τοῦτο σφ. quia προσηνέστερόν τι blandius quiddam esse videtur, cum nihil minus exsistat. Inde *Platonis* dictum, *Escam malorum esse voluptatem, qua capiantur homines, ut hamo pisces.* Cicer. de Senect. *Gatak.*

ratione nos fallit? sed vide, gratiorne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æquanimitas, sanctitas. ipsa vero prudentia quid gratius *compereris*, cum facultatem intelligentia scientiaque in te præditam ejusmodi cogitaveris, quæ nusquam impingat, sed in omni re prospere feratur?

10. Res quidem ipsæ adeo sunt abditæ, ut philosophis haud paucis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit. quin & Stoicis perceptu difficiles admodum videntur. *estque revera* assensus noster omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium est, qui sententiam falsus quandoque non mutaverit? ad subjecta jam ipsa si transieris, quam caduca, quam vilia sunt; quæque etiam cinædo, scorto, latroni in possessionem cedere possint. mores autem eorum, quibuscum degis, si adverteris, tales esse comperies, ut etiam gratissimum quemlibet vix sustineas, ut ne adjiciam seipsum etiam vix sustinere quenquam. in hujusmodi itaque caligine ac sorde, tantoque materiæ, temporis, motuum, rerumque

λει; ἀλλὰ θεάσαι εἰ προσηνέστερον μεγαλοψυχία, ἐλευθερία, ἁπλότης, εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί προσηνέστερον; ὅταν τὸ ἄπταιστον, καὶ εὔρουν ἐν πᾶσι τῆς παρακολουθητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δυνάμεως ἐνθυμηθῇς.

ι. [1] Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύψει ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις οὐκ ὀλίγοις οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε [2] ἢ παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶναι. πλὴν αὐτοῖς γε τοῖς Στωϊκοῖς δυσκατάληπτα δοκεῖ. καὶ πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή· ποῦ γὰρ ὁ ἀμετάπτωτος; μέτιθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα· ὡς ὀλιγόχρονα, καὶ εὐτελῆ, καὶ δυνάμενα ἐν κτήσει κιναίδου, ἢ πόρνης, ἢ λῃστοῦ εἶναι. μετὰ τοῦτο ἔπιθι ἐπὶ τὰ τῶν συμβιούντων ἤθη, [3] ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τοῦ χαριεστάτου ἀνασχέσθαι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [4] ἑαυτόν τις μόγις ὑπομένει. ἐν τοιούτῳ οὖν ζόφῳ καὶ ῥύπῳ καὶ τοιαύτῃ [5] ῥήσει τῆς τε οὐσίας καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τῶν κινουμένων,

1 Id *Antonino* erat in animo, ut omnibus patefaceret, quantum à recta via aberraverint, dum in Scientia, Opibus, Voluptatibus, Negotiis, Rebus denique externis quibuscunque spem suam & summum bonum collocarent. *Dacier.* 2 Delendum censet ἢ illud *Casaub.* cum eo ablato perfecta sit oratio, servato manca. 3 Χαριεστάτου illud, vel ad eum referri potest cujus mores ferantur. *Vix est, etiam gratissimi ac urbanissimi istorum mores ferre.* Vel ad eum etiam, qui viventium una mores ferat: quod vix fecerit *etiam qui gratissime ac maxima cum comitate se gesserit.* Sed illud potius. *Gatak.* 4 Vid. ad l. 3. 4. 5 Lego ῥεύσει, vel ῥύσει, ut infra c. 23. ἥ τε οὐσία οἷον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Gatak.*

1 Locus

κινουμένων, τί ποτ᾽ ἐστὶ τὸ ἐκτιμηθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπουδασθῆναι δυνάμενον, οὐδ᾽ ἐπινοῶ. τοὐναντίον γὰρ δεῖ παραμυθούμενον ἑαυτὸν περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ μὴ ἀσχάλλειν τῇ διατριβῇ, ἀλλὰ τούτοις μόνοις προσαναπαύεσθαι· ἑνὶ μὲν τῷ, ὅτι οὐδὲν συμβήσεταί μοι, ὃ οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐστίν· ἑτέρῳ δὲ, ὅτι ἔξεστί μοι μηδὲν πράσσειν παρὰ τὸν ἐμὸν θεὸν, καὶ δαίμονα. οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβῆναι.

ιαʹ. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ; παρ᾽ ἕκαστον τοῦτο ἐπανερωτᾷν ἑαυτὸν, καὶ ἐξετάζειν τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι· καὶ τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; μήτι παιδίου; μήτι μειρακίου; μήτι γυναικαρίου; μήτι τυράννου; μήτι κτήνους; μήτι θηρίου;

ιβʹ. Ὁποῖά τινά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐντεῦθεν λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχοντά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη [1] τί· ὑπὸ τῶν

motarum fluxu, nihil possum comminisci, quod æstimatione studiove dignum videatur. contra potius solari se quemque par fuerit, dissolutionem sui naturalem operiendo, moramque interea haud gravate ferendo, dum duobus hisce acquiescit prorsus; altero nimirum, nihil obtingere sibi posse, quod non sit universi naturæ conseutaneum: altero, in sua esse potestate situm, ut nihil faciat præter genii Deique sui voluntatem. hanc enim transgredi qui cogat, nullus est.

11. Quam ad rem anima nunc utor mea? hoc te jugiter interroga, simulque te percontare; Ecquid mihi nunc versatur in parte mei illa, quæ principalis dici solet? aut cujusnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adolescentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

12. Cujusmodi sint quæ plerisque bona videntur, hinc licet deprehendere. si quid eorum quæ revera bona sunt mente quispiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, justitiam, fortitudinem, ista, inquam, si animo præconceperit, non sustinebit adjectum huic audire quicquam, quod non rei bonæ probe congruat. at vero quæ vulgo

1 Locus depravatus: Legendum forsan, Τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ οὐκ ἐφαρμόσει. *Siquis*, inquit, *eorum aliquod, quæ vere bona sunt, puta Justitiam. &c. animo ac cogitatione præceperit, his semel mente præceptis nihil vel ipse subjungere, vel adjectum ab alio quopiam audire sustinebit, quod non aptissime cum boni natura consistat. Gatak.*

1 Illud

go pro bonis habentur, ubi animo præconceperit quis, auribus æquis accipiet, facileque admittet, tanquam apte adjectum id, quod à comico quandoque dictum est. ita etiam vulgus hominum differentiæ istius habent aliquam notitiam. alioquî enim non offenderet & tanquam dictu indignum repudiaretur, si de illis enunciaretur; cum de divitiis eisque fortunæ bonis quæ ad luxum pompamve ferunt, tanquam apte sciteque dictum admittamus. Eas nunc & quæras licet, utrum in honore habendæ, aut in bonis censendæ sint res hujusmodi, quibus animo prius conceptis illud commode possit adjici, homini istis instructo præ opulentia sua *non suppetere, ubi ventris onus deponat.*

13. Forma consto & materia: harum neutra in nihilum interibit, quemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergo pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliquam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis autem hujusmodi opera & ipse exstiti, & qui me genuerant, atque ita retro in a-

ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις, ἐξακούσεται, καὶ ῥᾳδίως δέξεται, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον [1] τὸ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ εἰρημένον. οὕτως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν. [2] οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλούτου καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκληρημάτων παρεδεχόμεθα, ὡς ἱκνουμένως καὶ ἀστείως εἰρημένον. πρόϊθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ ὑποληπτέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκτημένον αὐτὰ [3] ὑπὸ τῆς εὐπορίας οὐκ ἔχειν ὅποι χέσῃ.

ιγ΄. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα· οὐδέτερον δὲ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεται· ὥσπερ οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη. οὐκοῦν καταταχθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. καὶ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ· καὶ ἤδη εἰς τὸ ἄπειρον. κατὰ τοιαύτην δὲ μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντι εἰς

ἄλλο

1 Illud utique quod in periochæ hujus extrema clausula ponitur. *Gatak.* 2 Lego, οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ᾽ ἐκείνων] οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τοῦ π. vel cum *Salmas.* οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτων μὲν οὐ προσέκοπτεν, &c. forsan & sequentia tunc ita concepta fuerint: οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τοῦ πλ. *Gatak.* 3 Forsan *Aristophanis* illud in Concion. respicit, Ἀλλ᾽ ἐν καθαρῷ πῶς τις ἂν χέσας τύχοι; At *Boot.* legendum existimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus conquerentis, non suppetere amplius ubi opes suas reponat. *Gatak.*

1 Vid.

ἄλλο ἄπειρον. οὐδὲν γὰρ κωλύει οὕτως φάναι, κἂν [1] κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

ιδʹ. [2] Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ᾽ ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶνται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς· ὁδεύουσι δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ κατορθώσεις αἱ τοιαῦται πράξεις ὀνομάζονται, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

ιεʹ. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει. οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπου, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, οὐδὲ τελειότητές εἰσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ κατεξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπροσδεῆ τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ᾽ ἂν ὁ ἐ-

liud infinitum. nihil enim vetat, quo minus hoc dicam, etiamſi ſecundum periodos, finibus certis terminatas mundus iſte digeratur.

14. Ratio arſque ipſa rationalis, facultates ſunt, quæ ſibi operibuſque ſuis ipſæ ſufficiunt. à ſuo itaque cientur prodeuntque principio; at ad propoſitum ſibi finem recta proficiſcuntur. unde & recte factorum appellationem ſortitæ ſunt actiones iſtiuſmodi, qua viæ rectitudo ſignificetur.

15. Nihil horum hominis eſſe dicendum eſt, quod non ad hominem qua homo eſt, pertinet. iſta enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in iſtis conſiſtit, aut naturæ humanæ finis, aut bonum aliquod quod ad finem hunc conficiendum conducat. tum ſiquid iſtorum ad hominem pertineret, hominis non eſſet ea deſpectui habere eiſque ſeſe opponere: nec laude dignus haberetur, qui iſtis minus indigentem ſe præſtiterit. imo ne bo-

nus

1 Vid. l. 10. 7. Apud *Laert.* l. 7. in *Zenon.* Stoici volunt Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων ποιὰς περιόδους ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾷν. Inde περιοδικαὶ illæ παλιγγενεσίαι quarum meminit *Marcus* l. 11. 1. ubi vide. Cæterum & ante Stoicos *Heraclitus* ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον κατά τινας περιόδους aſſerebat auctore *Laertio* l. 9. *Gatak.* 2 Non aſſecutus eſt *Xyland.* quid hic *Marcus* vellet. Monet autem, quod & ſæpe alibi inculcat, rationem artemque rationalem eſſe ejuſmodi facultates, quæ ſibi ipſæ ſufficiunt, nec ullius rei extra ſe adminiculo opus habent, vel ad opus ſuum exercendum, vel ad finem conſequendum. *Gatak.*

1 Scribo

nus quidem vir esset, qui sibi horum alicui interdixerit, siquidem ea vere bona existerent. atqui contra, quo quis horum hisque similium plura sibi detraxerit, aut ab aliis detracta æquanimiter sustinuerit, eo melior merito censetur.

16. Talis futura est mens tua, qualia ea sunt quæ creberrime cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergo illam cogitationibus istiusmodi: verbi gratia; ubicunque vivere, ibidem & bene vivere licere. in aula vero vivere licere: ergo & in aula bene vivere dari. & rursus, cujus gratia quidque conditum est, ad id agendum esse conditum; ad quod autem agendum conditum est, ad id ferri: ad quod fertur vero, eo finem suum situm habere: in quo autem finis rei cujusque situs est, eodem utile bonumque ejusdem constare: bonum itaque animantis ratione præditi, societas est. ad hanc enim natos esse nos, supra demonstratum est. an non enim liquet plane, deteriora quæque præstantiorum gratia *esse condita*, præstantiora sui invicem? præstant autem inanimiatis quidem animata; ex animatis vero quæ ratione sunt prædita.

17. Quæ fieri nequeunt, sectari insanum est. fieri autem non potest, quin istiusmodi quædam improbi agant.

λαπλωλικὸς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. νῦν δὲ ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ [1] ἀφαιρούμενά τι τούτων ἀνέχηται, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

ις'. Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν· οἷον, ὅτι ὅπου ζῆν ἔστιν, ἐκεῖ καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ δὲ ζῆν ἔστιν· ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. καὶ πάλιν, ὅτι οὗπερ ἕνεκεν ἕκαστον [2] κατεσκεύασται, πρὸς ὃ δὲ κατεσκεύασται, πρὸς τοῦτο φέρεται· πρὸς ὃ φέρεται δὲ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ· ὅπου δὲ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου· τὸ ἄρα ἀγαθὸν τοῦ λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δέδεικται. ἢ οὐκ ἦν ἐναργὲς, ὅτι τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; κρείττω δὲ τῶν μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα· τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

ιζ'. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν· ἀδύνατον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

ιη'. Οὐ-

1 Scribo, ἀφαιρούμενά τινα vel ἀφαιρούμενός τι τ. quod eodem redit. *Cas.* 2 Κατεσκεύασται, [πρὸς τοῦτο κατεσκεύασται] legendum censet *Gatak.*

1 Immu-

ιη'. Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει, [1] ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, καὶ ἤτοι ἀγνοῶν ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην εὐσταθεῖ, καὶ ἀκάκωτος μένει. δεινὸν οὖν ἄγνοιαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

18. Nihil cuiquam contingit, quin à natura habeat, ut id ferre possit. aliis eadem contigere, qui vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique mansere. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentia plus posse.

ιθ'. Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὁπωστιοῦν ψυχῆς ἅπτεται· οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν· οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται· τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη· καὶ οἵων ἂν κριμάτων καταξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ προσυφεστῶτα.

19. Res ipsæ nulla ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola sese mutat movetque. qualia autem decreta fuerint, quibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia quæque.

κ'. Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκειότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον εὖ ποιητέον αὐτοὺς καὶ ἀνεκτέον· καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανταί τινες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, ἓν τῶν ἀδιαφόρων μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, οὐχ ἧσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. ὑπὸ τούτων δὲ ἐνέργεια μέν τι ἐμποδισθείη ἄν. ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως, οὐ γίνεται ἐμπόδια [2] διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν, καὶ τὴν περιτροπήν. περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ [3] προηγού-

20. Alia quidem ratione nobis conjunctissimus est homo; quatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at quatenus in actionibus debitis obsistunt nobis quandoque, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo, nihilo minus quam aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verum conatus aut affectus impedimentum non datur, exceptionis atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens, transfertque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. *ita fit*

1 Immutandæ voculæ, ut sic legatur; ὃ οὐχὶ ἐκεῖνος πέφυκε φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiquam contingit, quod ipsum is non natus sit ferre.* ad ferendi enim potestatem a natura tributam respexisse *Marcum* subsequentia docent, quibus alios eadem pertulisse monet, vel per ignorantiam vel ostentationem. *Gatak.* 2 Vid. ad l. 4 1. 3 Vid. Ibid.

1 Per

fit, *ut* & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

21. Eorum quæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito: hoc est autem illud, quod *cæteris* omnibus utitur, quod *reliqua* omnia administrat. pari modo & quod in te præstantissimum est, colito: hòc est autem, quod superiori illi affine est. istud enim est, quod cæteris in te omnibus utitur; & à quo vita tua gubernatur.

22. Quod civitati non est noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, quibus noceri tibi posse videbitur: si civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: quin & etiamsi civitati nonnihil inde nocumenti accederet, ne sic quidem succensendum esset civitatem lædenti, sed ostendendũ in quo delinquat.

23. Sæpe cogita, quanta cum celeritate abripiantur & subtrahantur, quæ sunt fiuntque universa. est enim *rerum* natura instar fluvii cujusdam, *qui* in jugi *fit* fluxu: effectiones vero mutationibus continuis, & caussæ ipsæ conversionibus innumeris subjacent: nec quod consistat fere quicquam est. *cogita* itidem vastum istud utrinque adjacens præteriti ac futuri temporis immensum, quo conduntur uni-

μένον· καὶ περὶ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου τούτου ἐφεκτικόν· καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνστατικόν.

κα΄. Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐν σοὶ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ ἐπὶ σοῦ τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, τοῦτό ἐστι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται.

κβ΄. [1] Ὃ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερὸν, οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. ἐπὶ πάσης τῆς τοῦ βεβλάφθαι φαντασίας τοῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα· εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι· εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν.[2] τί τὸ παρορώμενον.

κγ΄. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς καὶ ὑπεξαγωγῆς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. ἥ τε γὰρ οὐσία οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει· καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις τροπαῖς· καὶ σχεδὸν[3] οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον τοῦ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, ᾧ πάντα ἐναφανίζεται.

1 Per *civitatem* hic mundum ut sæpe alibi intelligit. Vid ad l. 2. 16.
2 Locum hunc sine dubio mutilum sic supplet *Gatak.* [δεικτέον δὲ] sive [ἀλλὰ δεικτέον] τί. 3 Vitiosa interpunctio. Lego, οὐδὲν ἑστὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον &c. *Gatak.*

1 Id

φανίζεται. πῶς οὖν οὐ μωρὸς ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ σχετλιάζων, ὡς ἔν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαντι;

κδ΄. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις· καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος, οὗ βραχὺ καὶ ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται· καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόστον εἶ μέρος;

κε΄. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ; ὄψεται· ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. ἐγὼ νῦν ἔχω, ὅ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ πράσσω ὅ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

κϛ΄. Τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μέρος, ἄτρεπτον ἔστω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ [1] λείας ἢ τραχείας κινήσεως· καὶ μὴ συγκρινέσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω [2] αὐτὸ, καὶ περιοριζέτω τὰς πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. [3] ὅταν δὲ ἀναδιδῶνται κατὰ τὴν ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ

versa. qui igitur non pro fatuo merito habeatur, qui istis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqua, quæ ad spatium perbreve molestiam exhibeat, quiritatur, quasi diu id fiat?

24. Memineris & naturæ universæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & universi, cujus spatium breve & momentaneum tibi assignatum est; & fati, cujus quantilla es particula?

25. Peccat quis aliquid adversus me? ipse viderit: propriam habet dispositionem, operationem propriam. ego nunc habeo, quod nunc habere me vult rerum natura; facioque quod nunc me facere vult natura mea.

26. Quæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel asperum carnis tuæ motum: nec se *carni* immisceat, sed circumscribat sese, & intra membrorum limites coerceat affectiones istas. quod si alia ratione se ad mentem subvexerint, quatenus nempe ea corpori unita est, tunc sensui, cum à natura sit, non est obnitendum:

1 Id est, *à voluptate vel dolore.* eadem periphrasis supra l. 4. 3. λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. *Gatak.* 2 Legendum potius αὐτό. *Gatak.* Locum hunc illustrabit *Senecæ* locus quem affert *Gatak.* ex l. 2. de ira c. 2. *Omnes motus qui non voluntate nostra fiunt, invicti & inevitabiles sunt: ut horror frigida aspersis, ad quosdam ictus aspernatio, ad pejores nuncios subriguntur pili, & rubor ad improba verba suffunditur, sequiturque vertigo prærupta cernentes. quorum quia nihil in nostra potestate est, nulla quo minus fiant, ratio persuadet. sensum enim hominis nulla exuit virtus.*

1 Corpus

obnitendum: ſed ſiſtenda partis principalis cenſura, ne de his tanquam aut bonis aut malis ſententiam ullam ferat.

27. Cum Deis vivendum. hoc autem faciet, qui animum exhibuerit ita jugiter affectum, ut rebus ſibi deſtinatis acquieſcat; faciatque quæcunque genius ille voluerit, quem ſui particulam à ſe avulſam Jupiter cuique attribuit, præſidem ducemque eidem futurum. hic autem cujuſque mens eſt & ratio.

28 Num ſuccenſes ei qui hircum olet? num ei, cui halitum gravem os emittit? quid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri nequeat quin tale quid ab utroque ſe proferat. at homo, inquis, ratione præditus eſt, poteſtque ſi advertat, dignoſcere quid delinquat. Bene tibi ſit. proindè tu quoque, ratione cum ſis præditus, rationali facultate tua eandem in illo excitato, *errorem* oſtendito, commonefacito. ſiquidem enim te audiverit, ſanaſti eum, nec ira amplius opus jam erit. [Nec tragœdus, nec ſcortum.]

29. Quo modo vivere cogitas *vita mox* exceſſurus, eodem, ſi volueris, vivere jam licet. ſin id

πειρατέον ἀντιβαίνειν· τὴν δὲ ὑπόληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, μὴ προστιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν ἐξ αὐτοῦ.

κζ. Συζῆν θεοῖς. συζῇ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις, ποιοῦσαν δὲ ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ· οὗτος δέ ἐστιν, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος.

κη. Τῷ γράσωνι μήτι ὀργίζῃ; μήτι τῷ ὀζοστόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσει; τοιοῦτον στόμα ἔχει, τοιαύτας μάλας ἔχει, [1] ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος λόγον ἔχει, φησὶ, καὶ δύναται συννοεῖν ἐφιστάνων τί πλημμελεῖ. εὖ σοι γένοιτο· τοιγαροῦν καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ διαθέσει λογικὴν διάθεσιν· δεῖξον, ὑπόμνησον. εἰ γὰρ ἐπαΐει, θεραπεύσεις, καὶ οὐ χρεία ὀργῆς· [[2] οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη.]

κθ'. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, οὕτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεστιν. ἐὰν δὲ μὴ

1 Corpus ita affectum non poteſt non ejuſmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejuſmodi actiones edere. *Gatak.* 2 Verba hæc, de quorum ſenſu non convenit inter interpretes, à cæteris ſejungit *Dacier.* & ſic explicat. *Ab ignava demiſſione ſimul & à tumida elatione animi temperandum vult. Scortorum moribus propior eſt illa, quibus nihil aut ſordet aut pudorem incutit. Trag cos hæc ſpirat, qui perſonam exuere neſcii vaniſſimo turgent faſtu, & Thraſones nunquam non agunt.*

1 Stoicum

μὴ ἐπιτρέπωσι,[1] τότε καὶ τοῦ ζῆν ἔξιθι· οὕτως μέν τοι, ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων. [2] καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. [3] τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοιοῦτον οὐδὲν ἐξάγει, μένω ἐλεύθερος, καὶ οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω· θέλω δὲ κατὰ φύσιν τοῦ λογικοῦ, καὶ κοινωνικοῦ ζώου.

λ'. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν· καὶ τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾷς πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπένειμεν ἑκάστοις, καὶ τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

λα'. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις· εἰ πρὸς πάντας σοι μέχρι νῦν ἐστι τὸ μήτε τινὰ ῥέξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν. ἀναμιμνήσκου δὲ, καὶ δι' οἵων διελήλυθας, καὶ οἷα ἤρκεσας ὑπομεῖναι. καὶ ὅτι πλήρης

minus permiserint, *quibuscum hic degis*, exeas licet è vita; ita tamen, ut qui nihil mali passus est. si fumus *molestus est mihi*, discedo. cur hoc momenti alicujus esse videatur? interim vero dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote quem nemo prohibere possit, quo minus faciam quæ velim: velim autem quæ & animantis ratione imbuti & ad societatem nati naturæ sunt consentanea.

30. Universi mens communionis mutuæ amans est. itaque deteriora quæque præstantiorum caussa fecit: præstantiora sibi invicem conciliavit. vides *ut res singulas* ordine justo subdiderit, congesserit, pro dignitate sua suum cuique attribuerit, præstantissimas mutuo sibi invicem consensu devinxerit.

31. *Recole tecum* quo modo te hactenus gesseris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunquid hactenus adversus horum aliquem, quod minus deceat, quicquam vel facto, vel dicto etiam admiseris. recole quoque quæ transegeris *negotia*, quibusque sustinendis suffeceris. *cogita* &

1 Stoicum hoc dogma pietati parum consentaneum: de quo vide ad l. 3. 1. *Gatak.* 2 Legendum, *εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι.* *Si me fumus in* loco aliquo, ubi versari tunc contingit, *vexat* maleque habet, *discedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, quo tria notantur, quæ domo exigant, *fumus, stillicidium, & mulier rixosa.* Vid. *Drus.* Proverb. class. 2. l. 1. adag. 213. Emendationem ex [*Arriani*] *Epicteto* adfirmo, cujus ista sunt, differt. l. 1. c. 25. *καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι. ἂν μέτριον, μενῶ. ἂν λίαν πολὺν, ἐξέρχομαι. Gatak.* 3 *Quid hoc rei esse putas?* vertit *Xyland.* immo *cur hoc grave ducis*, (vita sc. discedere) aut tanquam molestum quiddam horrescis? ita siquidem *τὸ πρᾶγμα* usurpatur supra l. 4. 50. *μὴ ὡς πρᾶγμα. Gatak.*

1 Vide

& vitæ tuæ historiam jam esse consummatam, munereque tuo te jam defunctum. *recole* itidem, quot præclara videris; quot voluptates ac dolores spreveris; quot pro gloriosis habita neglectui habueris; quot improbis denique æquum te exhibueris.

32. Quorsum arte instructum ac peritum quenquam rudes animæ imperitæque conturbent? verum quænam est anima perita arteque instructa? Ea quæ principii finisque rerum est gnara, rationisque illius quæ res omnes permeat, ac per ævum omne statis periodis universum hoc administrat.

33. Cinis jamjam *futurus es*, aut ossa nuda; nomenque tantum, vel ne nomen quidem *tui*, *superfuturum est*. nomen autem ipsum nihil est aliud quam sonitus *inanis* & echo quædam. quin & illa ipsa, quæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana sunt, putida, exilia, canicularum instar invicem rixantium, aut puerulorum secum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterum fides, modestia, justitia & veritas, ad cœlum, à terra longe lateque patente, *sese contulerunt*. ecquid igitur restat quod te istic detineat? siquidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nesciæ;

ἤδη σοι ἱστορία τοῦ βίου καὶ τελεία ἡ λειτουργία· καὶ πόσα ὤπται καλά· καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων ὑπερεῖδες· πόσα δὲ ἔνδοξα παρεῖδες· εἰς ὅσους δὲ ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένου.

λβ΄. Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; τίς οὖν ψυχὴ ἔντεχνος καὶ ἐπιστήμων; ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος, καὶ τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος [1] κατὰ περιόδους τεταγμένας οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

λγ΄. Ὅσον οὐδέπω σποδὸς ἢ σκελετὸς, καὶ ἤτοι ὄνομα, ἢ οὐδὲ ὄνομα· τὸ δὲ ὄνομα, ψόφος καὶ ἀπήχημα. τὰ δὲ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρὰ, καὶ κυνίδια διαδακνόμενα, καὶ παιδία φιλόνεικα, γελῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. πίστις δὲ καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη καὶ ἀλήθεια, [2] πρὸς ὄλυμπον, ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης. τί οὖν ἔτι τὸ ἐνταῦθα κατέχον; εἴγε τὰ μὲν αἰσθητὰ εὐμετάβλητα, καὶ οὐχ ἑστῶτα· τὰ δὲ αἰσθητήρια,

1 Vide supra. c. 13 2 Ex *Hesiodi* oper. l. 1. v. 195. Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτον, προλιπόντ᾽ ἀνθρώπους, Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. *Gatak.*

1 Τί

τήελα, ἀμυδρὰ καὶ εὐπαρατύπωτα· αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον, ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος· τὸ δ' εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν· [1] τί οὖν περιμένεις; ἵλεως τὴν εἴτε [2] σβέσιν εἴτε μετάστασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται τί ἀρκεῖ; τί δ' ἄλλο ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν· ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι· ὅσα δὲ ἐκτὸς ὅρων τοῦ κρεαδίου, καὶ τοῦ πνευματίου, ταῦτα μεμνῆσθαι μήτε σὰ ὄντα, μήτε ἐπὶ σοί;

sensus ipsi hebetes & imagines falsas admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sanguine emissa: apud eos, qui istiusmodi sint, celebrem esse, inane quiddam. quin ergo exspectas placidus, vel exstinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit, quid sufficerit nisi ut Deos colas celebresque, hominibus benefacias, sustineas eos eisdemque abstineas; meminerisque ea omnia, quæ extra corpusculi animulæque tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

λδ'. Δύνασαι ἀεὶ εὐροεῖν, εἴγε καὶ ὁδεύειν, εἴγε καὶ ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ [3] πράσσειν δύο ταῦτα κοινὰ, τῇτε τοῦ θεοῦ, καὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ [4] παντὸς λογικοῦ ζώου ψυχῇ· τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου· καὶ τὸ ἐν τῇ δικαϊκῇ διαθέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐνταῦθα ὄρεξιν ἀπολήγειν.

34. Prospere tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si rite incedere potueris, rectaque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ, sive Dei, sive hominis, sive alius alicujus animantis duo ista: alterum, quod ab alia re nulla possit impediri; alterum, quod in *animi* affectione actioneque justa bonum suum situm habeat, nec ultra hæc quicquam appetere necesse habeat.

λε'. Εἰ μήτε κακία ἐστὶ τοῦ-

35. Si nec aut vitiositas hæc mea

1 Τὶ οὖν περιμένεις ἵλεως τ. legit *Gatak.* & sic vertit. Verum sensus, quem ex recepta lectione alii exprimunt, *Marci* menti videtur accommodatior: Sc. Cum hæc ita sint vilia & nihili, *Quid hic opperiris*? quid est quod te hic diutius detineat? ad quod ipse quasi respondet; ἵλεως τὴν &c. non quod harum rerum alicujus amore capior, sed quia vellem *placidus, & æquo animo exspectare* meam ipsius *sive exstinctionem sive translationem.* 2 Ambigue hic loquitur ut sæpe alibi. Vid. supra l. 4. 21. & l 8. 25 *Gatak.* 3 Distinctio plena post πράσσειν est collocanda. *Gatak.* 4 Hoc ideo, quia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal ratione instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; uti ex *Plutarch.* de *oracul. cess.* patet. *Gatak.*

1 Quomodo

mea sit, aut effectum vitiositatis meæ; nec communitas ea læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem autem quid læserit?

36. Ne imaginatione ulla temere abripiaris: sed *opis tuæ indigis*, prout potes & par est, opem feras. nec si in rebus mediis hisce detrimentum sustinuerunt, ideo lædi eos existimes. nihil enim mali subest. sed quemadmodum senex discedens alumni turbinem poscebat, cum turbinem tamen, *hoc est, ludicrum quiddam*, esse meminisset: ita & istic te geras. ad rostra ubi declamitans fueris,

τι ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμὴν, μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρομαι; [1] τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;

λζʹ. [2] Μὴ [3] ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι· ἀλλὰ βοηθεῖν μὲν κατὰ δύναμιν καὶ κατ' ἀξίαν. κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλαττῶνται, μὴ μέντοι βλάβην αὐτὸ φαντάζεσθαι. [4] κακὸν γὰρ ἔθος. ἀλλ' ὡς [5] ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν τοῦ θρέπτου ῥόμβον ἀπῄτει, μεμνημένος, ὅτι ῥόμβος· οὕτως οὖν καὶ ὧδε. [6] ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβό-

1 Quomodo sc. *Læditur communitas* (i. e. mundus) licet forsan mali aliquid tibi obtigerit? immo potius si id recte feras, ἄγει ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου ὑγίειαν, καὶ τὴν τοῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν. ut loquitur supra c. 8. 2 Hoc velle videtur, ne in opem egenis afflictisve aliis quibusvis ferendo, id statim admittamus, quod imaginatio forsan suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliquid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id quod l. 7. 43. dixit, μὴ συνεπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. & *Epictet.* enchir. c. 22. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ &c. *Gatak.* 3 Ὁλοσχερῶς hic ut l. 9. 3. ἀντὶ τοῦ ἀσκέπτως, *temere, temerarie*, positum existimo ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit *Marco*, quod ταχέως συναρπάζεσθαι *Epicteto* enchir. c. 33. re sc. ipsa non satis sedulo & accurate perpensa. *Gatak.* 4 Forsan fuerit, κακὸν γὰρ ἔθιν. *Gatak.* 5 Ad fabellam quandam *Marcum* respexisse, aut etiam verba hæc ex Poeta quodam sive Comico sive Tragico attulisse suspicantur interpretes. Hoc autem vult. debere nos ad aliorum ingenium ἐν τοῖς μέσοις quantum licet, nosmetipsos demittere & accommodare: & ut senex ille in fabula ab alumno suo discessurus ῥόμβον i. e. *turbinem* (qui inter crepundia puerilia numeratur) in ejus memoriam quasi rem pretiosissimam servaturus magna verborum pompa postulans inducitur, non quod ipsi expeteret, aut momenti alicujus esse duceret, *quid* ῥόμβος *sit*, & *quanti per se faciendus, haud ignarus*, sed quo puerulo ludibundus (ut fit) adblandiretur, atque ei gratum faceret: Sic etiam illis, quibus mali aliquid, prout vulgo habetur, obtigerit, non acumine philosophico, & rationum pondere probatum ire debemus se nihil mali passos: hoc enim non feret æger eorum animus: sed potius ad eorum ingenia descendere, atque illis solatio & auxilio esse, quasi mali aliquid revera perpessi essent, cavere tamen interim ne hac imaginatione ipsi abripiamur, atque ita se rem habere sentiamus. 6 *Καλῶν* illud pro participio habeo. *Quando ad rostra clamitans fueris*, sive honorem ac dignitatem aliquam aut tibi ipsi, aut cui faves cuipiam ambiendo, sive li-

tem

ἐμβόλων· ἄνθρωπε, ἐπιλάθȣ τί ἰαῦτα ἦν; ναὶ· ἀλλὰ ἴςτοις περι- σπȣ̃δάςα. διὰ ἴςτ' ἐκὶ σὺ μωρὸς γῇς; ¹ ἐγχνόμλω ποτὲ ὁπȣδήποτε καταλειφθεὶς, εὔμοιρος ἄνθρωπος· τὸ δ' εὔμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀπονείμας· ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

an oblitus es, homo, hæc quidnam sint? memini satis, inquis: verum ea sunt, in quibus isti precium studiumque ponunt. num ergo & te fatuum esse necesse est, *quia illi sunt?* quocunque loco deprehensus, felix esse poteris. felix est autem qui sortem sibi bonam comparaverit fors vero bona si quid sit quæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus constat.

tem aliquam vel propriam vel alienam prosequendo. Ita *Gatak.* Verum ad usitatam mortuorum pro rostris laudationem referunt *Casaub.*& *Dacier.* ita ut perstringat Stoicos nonnullos,qui hujusmodi conciones improbabant, atque ideo ab iis religiose nimis abstinebant; dum ipse pro ea, qua erat morum facilitate,consuetudini invalescenti ἐν τοῖς μέσοις obsecutus officium hoc amicis cognatisque demortuis præstare nunquam detrectabat(prout videre est apud *Capitolinum* in ejus vita) etsi aliter forsan de rebus hisce quam vulgus hominum senserit, & instar senis supra memorati, quanti essent, probe meminerit. 1 Locus adeo vel obscurus vel corruptus, ut negotii plurimum interpretibus facesserit. Legit *Gatak.* γίνȣ ποτὲ, ὁπȣδήποτε καταληφθεὶς, εὔμοιρος &c. atque hæc à superioribus sejungenda putat, ut periocham integram cum iis quæ sequuntur conficiant. Verum si admittatur *Dacierii* sensus quem supra exposuimus, apte satis hæc cohærent, modo cum *Boetio* legamus γένοιο ἂν ποτὲ, ὁπȣδήποτε καταληφθεὶς &c. ita ut sit quasi ad priora responsio; v. g. quærens aliquis inducitur, *Num Tu igitur stultus futurus* sis? quia sunt & alii. Minime, inquit, non opus est. *Poteris* enim *ubicunque deprehensus fueris*, & inter quoscunque versari contigerit, *felix esse*, & proinde non stultus. felicitas enim cujusque non ab externo aliquo pendet,sed (ut in sequentibus est) *in bona mentis dispositione, bonisque conatibus atque actibus inde profluentibus* consistit.

LIBER VI.

1. UNiverſi materia obſequens eſt & parere prompta: mens rectrix ejuſdem, nullam in ſe maleficii cauſſam habet: cum malitiam in ſe nullam habeat; neque malefacit cuiquam, nec ab ea quicquam læditur. ſecundum hanc vero fiunt & perficiuntur univerſa.

2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, quod eſt officii tui feceris: item utrum dormituriens, an ſomni ſatur; male audiens, an collaudatus; moriens itidem, an aliud quid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, quod morimur: & in hoc ergo ſufficit, quod præ manibus eſt rite diſponere.

3. Introſpice, caveque ne rei cujuſquam qualitas dignitaſve propria te fugiat.

4. Præſentia hæc omnia quam citiſſime mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiquidem unita ſit *rerum omnium* ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

ΒΙΒΛΙΟΝ ϛ'.

α'. Ἡ τῶν ὅλων οὐσία, εὐπειθὴς, καὶ εὐτρεπής· ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν· κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. πάντα δὲ κατ' ἐκεῖνον γίνεται καὶ περαίνεται.

β'. Μὴ διαφέρου, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς· καὶ πότερον νυστάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων· καὶ πότερον κακῶς ἀκούων, ἢ εὐφημούμενος· καὶ πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἀλλοῖον. μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστὶ καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν· ἀρκεῖ οὖν καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

γ'. Ἔσω βλέπε· μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, παρατρεχέτω σε.

δ'. Πάντα τὰ ὑποκείμενα τάχιστα μεταβάλλει, καὶ ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται, εἴπερ [1] ἥνωται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται.

ε'. Ὁ

1 *Marcum* hic ad diverſas Philoſophorum de hac re ſententias reſpexiſſe putat *Dacierius.* quorum illi *unam* & communem omnium rerum eſſentiam & materiam ſtatuunt, unde originem ſuam vel ipſa Elementa habuerunt, & in quam res omnes, cum pereunt, inſtar exhalationis aut vaporis abeunt & evaneſcunt. alii ipſa Elementa totidem rerum principia, à ſe invicem

ε'. [1] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

5. Novit mens universi rectrix, quomodo se habeat, quid faciat, & in qua materia versetur.

ς'. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι, τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

6. Optimus *injuriam* ulciscendi modus est, *inferenti* ne sis similis.

ζ'. Ἑνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, σὺν μνήμῃ θεοῦ.

7. Hoc uno te oblecta, in eoque acquiesce, ut ab una, quæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

η'. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλει.

8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qualem ipsa voluerit; quæque contingunt quælibet, talia sibi videri facit, qualia ipsa voluerit.

θ'. Κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται. οὐ γὰρ κατ' ἄλλην γέ τινα φύσιν, ἤτοι ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

9. Secundum universi naturam perficiuntur singula. neque enim secundum aliam ullam, quæ vel exterius contineat, vel interius contineatur, vel † extra etiam quasi appensa sit.

ι'. Ἤτοι κυκεὼν καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός· ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, [2] πρόνοια. εἰ μὲν οὖν τὰ πρότερα; τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; τί

10. *Universum* aut est cinnus quidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuo: aut est compages rerum in unum ordine justo convenientium, quæ providentia regatur. si prius illud, quid est, quod desiderem in temeraria miscela colluvieque istiusmodi *ulterius* commorari? aut cur aliud quicquam mihi curæ

vicem toto genere diversa putant, atque adeo res omnes partibus earum disjunctis separatisque, in sua tandem resolvi, unde ortum duxerant, Elementa. 1 Incertum est utrum hæc ad priora pertineant, an alio spectent, & seorsim ponenda fuerint. Illud *Casaubono*, hoc *Xylandro* placuit: quod & ipse secutus sum. De sensu convenit. Menti universi rectrici, quid de singulis faciat, & quo fine quidque faciat, & quale id sit, in quo se vimque suam exerceat satis perspectum ac prospectum esse, etiamsi ista nos quam creberrime lateant. *Gatak.* 2 Legit *Gatak.* [καὶ] πρόνοια. † Foris solutam, & vagam seu independentem *Casaub.* ut l. 4. 45. καταριθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως, *numerum independentem* reddit.

curæ ſit, quam ut quoquo modo in terram redigar? quorſum etiam perturbor? quicquid enim egero, ſuperveniet aliquando diſſipatio. ſin quod poſterius eſt poſitum, rectorem veneror, eodemque fretus, firmus animi conſiſto.

11. Siquando à rebus circumſtantibus per vim quandam adactum perturbari te ſenſeris, cito ad te redi, nec plus quam neceſſe eſt, ab *animi* tenore congruo recede. tenoris enim ſervandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

12. Si novercam ſimul matremque haberes, etiamſi & illam coleres, ad iſtam tamen frequentiſſime te reciperes. harum inſtar habeant apud te, aula & philoſophia: ad hanc ſæpius accede, hac quieſce, cujus ope, cum quæ ibi occurrunt tibi futura ſunt toleratu facilia, tum & ipſe in eis toleratu facilis.

13. De obſoniis atque eduliis ejuſmodi cogitare licet, hoc piſcis eſſe cadaver, hoc avis, hoc ſuis: ac rurſus de falerno, eſſe uvulæ ſuccum; de purpura, eſſe oviculæ capillos conchylii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, mucique cum convulſione quadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ita res ipſas

δέ μοι καὶ μέλει ἄλλου τινὸς, ἢ τοῦ ὅπως ποτὲ [1] αἷα γίνεσθαι; τί δὲ καὶ ταράσσομαι; ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ,τι ἂν ποιῶ· εἰ δὲ θάτερα ἐστι, σέβω καὶ εὐσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι.

ια'. Οταν ἀναγκασθῇς ὑπὸ τῶν περιεστηκότων οἱονεὶ διαταραχθῆναι, ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ, ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

ιβ'. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν ἐστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία· ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι, καὶ προσαναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

ιγ'. Οἷον δὴ τὸ φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων καὶ τῶν τοιούτων ἐδωδίμων· ὅτι νεκρὸς οὗτος ἰχθύος, οὗτος δὲ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοίρου· καὶ πάλιν, ὅτι ὁ Φάλερνος, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου· καὶ ἡ περιπόρφυρος, τρίχια προβατίου αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα· καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, καὶ μετά τινος σπασμοῦ μυξαρίου ἔκκρισις. [2] οἷαι δὴ αὗταί εἰσιν αἱ φαντασίαι καθικνούμεναι

[1] Alluſum monet *Xyland.* ad *Iliad.* η'. v. 99 Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. [2] Lege vel οἷαι δὴ, vel οἷον δή. *Gatak.*

1 Potius

θικνέμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν ἅτινά ποτ' ἐστίν. οὕτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπιστότατα πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰ, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἱστορίαν, [1]ὑφ' ᾗ σεμνύνεται, περιαιρεῖν. δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογιστής· καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα περὶ τὰ σπουδαῖα καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καταγοητεύει. ὅρα γοῦν [2] ὁ Κράτης, τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγει.

attingunt, easdemque pervadunt, ut quænam eæ sint, penitius per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum est, ut res etiam, quæ comprobatu dignissimæ videbuntur, prorsus denudemus, vilitatemque earum intueamur, & tollamus eam, qua evehi solent, narrationis pompam omnem. gravis enim impostor fastus est; & tum maxime effascinat, cum circa ea quis versatur, quæ studio digna videntur. Vide igitur de Xenocrate ipso Crates quid dixerit.

ιδ'. Τὰ πλεῖστα ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀνάγεται, τὰ ὑπὸ [3] ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριωτέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυ-

14. Eorum quæ vulgus hominum admiratur, pleraque ad generalissima rerum capita referuntur, quæ vel forma mera, vel natura continentur; qualia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: quæ autem moderatiores paulo suspiciunt, ad ea referuntur, quæ anima sunt præ-

1 Potius ἐφ' ᾗ. *Gatak.* 2 *Crates* hic Atheniensis an Thebanus, qui & Cynicus? hic opinor. Cæterum *Crates* hic de *Xenocrate* quid dixerit non reperio. Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est canino more *Xenocrati* fastum objecisse, prout *Diogenes* objecerat aliquando *Platoni*, cum illum tamen ἀτυφότατον exstitisse asserat *Laert.* l. 4. *Gatak.* Τύφε, sive, ut alibi *Antoninus*, σεμνοτυφίας suspicione laborasse *Xenocratem* ex *Diog. Laert.* qui σεμνὸν eum & σκυθρωπὸν fuisse, imo vero (quod hic *Antonini* verbum est) ἀξιόπιστον σφόδρα in ejus vita commemorat, facile quivis intelliget. *Casaub.* 2 Ἕξιν definit *Galenus*, auctore *Stephano*, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη *spiritum illum, qui partes compingit & continet*: *spiritus* autem appellatione *forma* designatur. Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vitæ inanem* vel *formam* potius *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, i. e. *facultatis vitalis* exsortem significat: quam ψιλὴν ἕξιν quasi *meram* ὕπαρξιν, sive *exsistentiam Sext. Empir.* adv. Math. l. 8. c. 2. nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως *Marcus* hic distinguit. *Philo* etiam *de mund. immortal.* quatuor gradus rerum naturalium constituit; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νοῦν. ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νοῦν ἀνθρώπων, eodem plane ordine quo hic *Marcus*. quin, ne quid desit eorum quorum *Marcus* hic meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπουδαίων τελειωθεῖσαν. *Gatak.*

1 Sub-

prædita, veluti greges, & armenta: quæ vero politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, quæ anima continentur rationali, non quidem universali illa, sed qua artium cultrix, aliasve solers exsistit, aut qua mere talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterum qui animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is, reliquis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipue incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, quo rationi ac communioni consentanee se habeat geratque, & congeneri suo *cuilibet*, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

15. Quædam fieri properant, quædam fuisse: & illius etiam quod fit, aliquid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant, sicut temporis successio nunquam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in quo consistere non datur, quorsum quis horum sic præterlabentium quicquam in precio habeat? perinde ac si avicularum præter-

χῆς, οἷον, ποίμνας, ἀγέλας· τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἤδη χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, [1] οὐ μέντοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐντρεχὴς, ἢ κατὰ ψιλὸν, τὸ πλῆθος ἀνδραπόδων κεκτῆσθαι. ὁ δὲ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν, οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ἐπιστρέφεται· πρὸ ἁπάντων δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν λογικῶς καὶ κοινωνικῶς ἔχουσαν, καὶ κινουμένην διασώζει, καὶ [2] τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο συνεργεῖ.

ιε'. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι, καὶ τοῦ γινομένου δὲ ἤδη τι ἀπέσβη· ῥύσεις καὶ ἀλλοιώσεις ἀνανεοῦσι [3] [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ παρέχεται. ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ, τί ἄν τις τούτων τῶν παραθεόντων ἐκτιμήσειεν, ἐφ' οὗ στῆναι οὐκ ἔξεστιν; ὥσπερ εἴ τις τι τῶν παραπετομένων στρουθίων φιλεῖν ἄρχοι-

1 Substantias anima præditas in tres classes dividit *Antoninus*. Harum prima Bruta complectitur. Secunda generis humani complures, quibus anima quidem suppetit rationalis; ita tamen ut præterquam quod artibus habiles præstet, & rebus exquisite effingendis idoneos, nihil ultra pertingere videatur. Tertia denique viros vere sapientes, animas illustres, puras, & lumine plenas, ipsi cognatas & similes Deo, cujus etiam genuinas se sentiunt particulas. *Dacier* 2 Vel homini nempe, ut l. 2. 1. vel Deo etiam, ut l. 5. 21. de illis *Xyland.* de isto *Casaub.* intellexit. ego utrumque opinor respexisse. *Gatak.* 3 Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad sequentis clausulæ extremum rejicienda, & post παρέχεται collocanda. *Gatak.*

1 Allusum

ἄρχοιτο· τὸ δ᾽ ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον ἡ ἀφ᾽ αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκῦσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ τὴν πᾶσαν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, ἣν χθὲς καὶ πρώην ἀποτεχθεὶς ἐκτήσω, ἀποδοῦναι ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

ιϛʹ. Τίμιον, οὔτε τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά· οὔτε τὸ ἀναπνεῖν, ὡς τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία· οὔτε τὸ τυποῦσθαι κατὰ φαντασίαν· οὔτε τὸ νευροσπαστεῖσθαι καθ᾽ ὁρμήν· οὔτε τὸ συναγελάζεσθαι· οὔτε τὸ τρέφεσθαι· τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι; οὐχί. οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν κροτεῖσθαι· αἱ γὰρ παρὰ τῶν πολλῶν εὐφημίαι, [1] κρότος γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον, τί καταλείπεται τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ [2] ἴσκεσθαι, ἐφ᾽ ὃ καὶ αἱ ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ

volantium aliquam diligere quis inciperet, cum ea è conſpectu ſtatim abſceſſerit. hujuſmodi res eſt & vita cujuſque, quaſi exhalatio nempe quædam à ſanguine orta, & ab aëre ſpiritus attractio. quale enim quiddam eſt aërem ſemel traxiſſe, mox reddere, quod momentis ſingulis facimus; tale quiddam eſt & totam illam reſpirandi facultatem, quam heri & nudiuſtertius in ortu acceperas, eo redonare, unde primo hauſeras.

16. Non eſt æſtimatione multa dignum aut perſpirari, quod & plantarum eſt; aut reſpirare, quod & pecudum & belluarum eſt, aut à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; aut ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; aut gregatim convenire; aut nutriri: hoc enim perinde eſt atq; alimenti quod eſt ſuperfluum excernere. ecquid eſt igitur, quod precio aliquo dignum ſit? num plauſibus excipi? nequaquam. itaque nec linguarum ſtrepitu excipi. quid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, quam linguarum ſtrepitus? ita cum & gloriolam miſſam feceris, quid tandem ſupererit precio dignum? *hoc unum* opinor, ſecundum conditionis ſuæ rationem, moveri ſeque ſiſtere, hoc eſt, ad quod ſtudia *reliqua* arteſque nos ducunt.

1 Alluſum putat *Dacier.* ad *Euripidis* dictum in *Hecuba* ubi vocat famam γλώσσης κόμπον. 2 Ἴσχεσθαι habent cæteræ editiones, prout margini adſcripſit *Gatak.*

ducunt. omnis enim ars ad hoc collineat, ut quicquid producit, ad opus illud aptum sit, ad quod productum est. siquidem hoc vinitor qui vites colit, hoc qui equos domat, hoc qui canes curat, intendit. quin & puerorum institutiones & disciplinæ ad quid aliud contendunt? istic ergo reperitur quod in precio sit habendum. atque hoc bene si habuerit, nihil aliud quod acquiras, opus erit. non tu desines tandem in precio alia multa habere? nec liber itaque futurus es, nec tibi sufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim necesse erit invidere, æmulari, eos suspectos habere, qui his privare te possunt, eis struere insidias, qui id, quod tu tanti æstimas, possident. omnino necesse erit macerari te, ubi horum tibi aliquid defuerit; & de Diis etiam sæpenumero conqueri. at contra mentem propriam si in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciet, & communioni accommodum, & Diis consentientem, dum quæcunque illi attribuunt ac constituunt, laudas.

17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis vero motus nulla harum via fertur. sed divinius est quiddam, viaque haud facili apprehensu progrediens, prospere semper procedit.

18. Quale, *quæso*, hoc est,

αἱ τέχναι. ἥ τε γὰρ τέχνη πᾶσα [1]τούτου στοχάζεται, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασται· ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδάμνης, καὶ ὁ τοῦ κυνὸς ἐπιμελούμενος, τοῦτο ζητεῖ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε οὖν τὸ τίμιον. καὶ τοῦτο μὲν ἂν εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων περιποιήσῃ σεαυτῷ. οὐ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; οὔτ' οὖν ἐλεύθερος ἔσῃ, οὔτε αὐτάρκης, οὔτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφορᾶσθαι τοὺς ἀφελέσθαι ἐκεῖνα δυναμένους, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ τιμώμενον ὑπὸ σοῦ· ὅλως πεφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὸς ἐνδεῆ· προσέτι δὲ πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι· ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ, σεαυτῷ τε ἀρεστόν σε ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς εὐάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τουτέστιν, ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ διατετάχασιν.

ιζ΄. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φοραὶ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν οὐδεμίᾳ τούτων, ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ ὁδῷ δυσεπινοήτῳ προϊοῦσα εὐοδεῖ.

ιη΄. Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν; τοὺς

μὲν

1 Forsan τούτου: & sic edidit *Casaub.*

1 Πρε-

μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώπους εὐφημεῖν οὐ θέλουσιν· αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, οὓς οὔτε εἶδόν ποτε οὔτε ὄψονται, περὶ πολλοῦ ποιοῦνται. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ προγενέστεροι περὶ σοῦ λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

quod faciunt hom[illegible]? eos qui eodem secum tempore vivunt, laudare cum renuant; ipsi à posteris, qui eos nec norint unquam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc autem idem est prope, ac si quis contristaretur, quia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

ιθ'. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοὶ δυσκαταπόνητον, τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ οἰκεῖον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

19. Noli, siquid tibi fuerit effectu difficile, opinari *ideo*, hominem nullum id posse. Sed siquid fuerit, quod possit quisquam, hominisque sit munus, id te quoque assequi posse existimes.

κ'. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι κατέδρυψέ τις, καὶ τῇ κεφαλῇ [1] ἐρραγεὶς πληγὴν ἐποίησεν. ἀλλ' οὔτε [2] ἐπισημαινόμεθα, οὔτε προσκόπτομεν, οὔτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον· καί τοι φυλαττόμεθα, οὐ μέν τοι ὡς ἐχθρὸν, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἐκκλίσεως εὐμενοῦς. τοιοῦτόν τοι γινέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου· πολλὰ παρενθυμώμεθα, τῶν οἷον προσγυμναζομένων. ἔξεστι γάρ, ὡς

20. Inter exercendum siquis unguibus lancinaverit, aut capite alliso plagam impegerit, nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanquam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo quantum possumus, sed nec tanquam ab hoste, aut tanquam suspicaces, verum ita, ut animo pacato declinemus tantum. eodem plane modo & in reliqua nos vita geramus: ne advertamus illis animum, quæ ab eis, qui *nobiscum in vita* quasi committuntur, *hujusmodi* multa contingunt. licet enim

1 Προσραγεὶς legit *Annotator Lugd.* quod minus placet; quia à scriptura vulgata longius abscedit. Forsan ἐρραγεὶς pro ἐνραγεὶς fuerit, quod apud *Libanium* in vitæ suæ historia reperitur. *Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κιόνων λίθοις ἐνραγεῖσαν τὴν κεφαλήν. Gatak.* Legendum putat *Casaub.* τὴν κεφαλὴν ἐρράγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' οὔτε &c. vel τὴν κεφαλὴν ἀρράξας πληγὴν ἐποίησε. 2 Τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem hic usurpatur, prout & apud *Appian.* ἐμφυλίων l. 5. de milite, qui ludis in subsellia equitum ascenderat. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei testatus est. Xyland.*

nim *illos*, ut dixi, cavere & declinare citra ſuſpicionem ullam aut odium.

21. Si quis convincere me poterit, palamque mihi facere, quod in re ulla minus recte vel ſentiam vel me geram, læto lubentique animo mutabo. ſector enim veritatem, à qua nemo unquã læſus eſt. læditur vero, qui in errore ſuo & ignorantia perſiſtit.

22. Ego, quod mei eſt officii, exſequor. reliqua me neutiquam ſolicitum habent. aut enim anima, aut ratione carent, aut aberrantia ſunt, viæque neſcia.

23. Animantibus, adeoque omnibus in univerſum rebus ac ſubjectis rationis exſortibus, utpote ratione præditus ipſe qui ſis, magno liberoque utaris animo. homines vero, cum rationis ſint tecum participes, tanquam ſocietate tibi conjunctos habeas. in cunctis vero opem divinam advoces: nec intereſſe exiſtimes, quamdiu hæc facturus ſis: ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

24. Alexander Macedo, ejuſdemque mulio, cum mortui ſint, ad idem plane redacti ſunt. vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

25. Cogita tecum, quot intra noſtrum unumquemq;, & tam in corpore, quam & in anima, uno eodemque temporis momento

ἔφην, ἐκκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπεχθεσθαι.

κα΄. Εἴ τίς με ἐλέγξαι, καὶ παραστῆσαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναται, χαίρων μεταθήσομαι· ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ὑφ᾽ ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

κβ΄. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ· τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ· ἤτοι γὰρ ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ πεπλανημένα, καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

κγ΄. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. ἐφ᾽ ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ· καὶ μὴ διαφέρου πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξεις· ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται.

κδ΄. Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τὸ αὐτὸ κατέστησαν· ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς τοὺς αὐτοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους· ἢ διεσκεδάσθησαν ὁμοίως εἰς τὰς ἀτόμους.

κε΄. Ἐνθυμήθητι πόσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνεται, σωματικὰ

λικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά. καὶ οὕτως οὐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ γινόμενα ἐν τῷ ἑνί τε καὶ σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσταται.

κϛ'. Ἐάν τίς σοι προβάλῃ, πῶς γράφεται τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι κατεντεινόμενος προοίσῃ ἕκαστον τῶν στοιχείων; τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται, μήτι ἀντοργιῇ; μήτι οὐκ ἐξαριθμήσῃ πράως, προϊὼν ἕκαστον τῶν γραμμάτων; οὕτως οὖν καὶ ἐνθάδε μέμνησο, ὅτι [1] πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληροῦται. τούτους δεῖ τηροῦντα, καὶ μὴ θορυβούμενον, μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα, περαίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον.

κζ'. [2] Πῶς ὠμόν ἐστι μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ συμφέροντα. καί τοι τρόπον τινὰ οὐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. φέρονται γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως. οὐκοῦν δί-

simul fiant. ita fiet, ne miraculo sit, si multo plura, vel cuncta potius quæ fiunt, in hoc uno, quem mundum utique vocamus, universo, simul producantur.

26. Si quis te rogaverit, Antonini nomen quomodo scribatur, nunquid cum vocis intensione elementa singula proferres? quid igitur? si irascuntur tibi, num tu vicissim illis succensebis? & non potius literas singulas placide enumerare perges? proinde & istic pari modo memineris, officium omne quasi numeris quibusdam absolvi: quibus observatis oportet te nec perturbatum, nec indignationem alia indignatione pensantem, sed recta pergentem, perficere quod præ manibus est.

27. Crudele quiddam est, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur, quæ ad se pertinere sibique conducere opinantur. atqui hoc tu illis quodammodo non permittis facere, cum peccare illos ægre fers. feruntur enim prorsus, *cum peccant*, ad ea de quibus ipsi sic opinantur. Verum res, *inquis*, aliter se habet. tu itaque illos doce, erroremque illis

1 *Marcum* hoc voluisse existimo. Sicut *Antonini* nomen amplius non efficitur, si è litteris quibus constare debuerat, unica tantum inter scribendum prætermittatur; Ita illorum, quæ viri boni officium constituunt simul, quoties animus cujuslibet vel unum habuerit neglectui, Totum deficit &, ut ait *Jacob.* 2. 10. *Quisquis totam legem servaverit, impegerit autem in uno, omnibus tenetur. Dacier.* 2 Πῶς οὐκ ὠμόν ἐστι; sive Ὠμόν πως ἐστὶ *Marcum* scripsisse putat *Gatak.*

illis ostende, sed absque iracundia.

28. † Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, prius animam tibi deficere, quam corpus deficiat.

30. Cave ne in mores Cæsareos transeas, ne inficiaris: solet enim hoc fieri. itaque serva te simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuiuo præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius, dispositio pia, actioque benefica. Tanquam Antonini discipulus,

δασκε, καὶ δείκνυε μὴ ἀγανακτῶν.

κη'. Θάνατος ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς νευροσπαστείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

κθ'. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ τὴν ψυχὴν προαπαυδᾷν.

λ'. Ὅρα μὴ [1] ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς· γίνεται γάρ. τήρησον οὖν σεαυτὸν ἁπλοῦν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, ἄκομψον, τοῦ δικαίου φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φιλόστοργον, ἐῤῥωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς, οἷόν σε ἠθέλησε ποιῆσαι φιλοσοφία. αἰδοῦ θεοὺς, σῶζε ἀνθρώπους. βραχὺς ὁ βίος· εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. πάντα, ὡς [2] Ἀντωνίνου μαθητής· τὸ ὑπὲρ τοῦ κατὰ

1 Frustra est hic *Xyland.* cum τῷ ἀποκαισαρεῦσθαι suspicatur significari, *imperia aut rerum summa deponi.* quem tamen secutus est *Jo. Meursius* in Lexic. Græco-Barb. ubi τὸ ἀποκαισαρεῦσθαι, adducto etiam *Marci* loco hoc ipso, *à Cæsaris dignitate dejici*, exponit. Est enim ἀποκαισαροῦσθαι *in Cæsarem converti, in mores Cæsarianos transire*, vocabulum sc. a *Marco* confictum, eadem analogia; qua ἀποσαρκοῦσθαι, *in carnem concrescere*, *Aristot.* probl. l. 1. ἀποθηριοῦσθαι, *feram bestiam fieri*, *Polyb.* l. 1. ἀποδενδροῦσθαι *Plotino* &c. Est igitur ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, *cave* ne postquam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæque philosophicæ oblitus, *in Cæsarum mores totus transeas*. quales autem *Cæsares* atque Imperatores Romani plerique exstiterint, & quomodo sese in imperio gesserint, notius est quam ut dicto opus sit. *Gatak.*
2 *Pii* sc. cui in adoptionem ab *Adriano* datus est *Marcus*. *Gatak.* † Mors quies est pugnantium inter se sensuum, & in contraria agitationis ad res suscipiendas, & discrepantium mentis discursuum. *Is. Casaub.* ad *Pers.* Sat. 5.

1 Εὐδοκ

Vita Pii.

κατὰ λόγον πραοσομένων εὔτονον ἐκείνου, καὶ τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον καὶ τὸ [1] εὐόδιον τοῦ προσώπου, καὶ τὸ μείλιχιον, καὶ τὸ ἀκενόδοξον, καὶ τὸ περὶ τὴν κατάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον· καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδὼν, καὶ σαφῶς νοήσας· καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως μεμφομένους μὴ ἀντιμεμφόμενος· καὶ ὡς ἐπ᾽ οὐδὲν ἔσπευδεν· καὶ ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο· καὶ ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων· καὶ οὐκ ὀνειδιστὴς, οὐ ψοφοδεὴς, οὐχ ὑπόπτης, οὐ σοφιστής· καὶ ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος, οἷον οἰκήσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ· καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος· καὶ οἷος [2] μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας διὰ τὴν λιτὴν δίαιταν, μηδὲ τοῦ ὑποκρίνειν τὰ περιττώματα παρὰ τὴν συνήθη ὥραν χρήζων· καὶ τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παρρησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον· καὶ ὡς θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας· ἵν᾽ οὕτως εὐσυνειδήτῳ σοι ἐπιστῇ ἡ τελευταία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

fac quæcunque *facis. imitare* constantem illius in rebus rite gestis tenorem, in cunctis æquabilitatem, pietatem, vultus serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; utque nihil omnino prætererit, priusquam sedulo considerasset & liquido perspexisset: utque tulerit immerito reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixe aut festine molitus fuerit: ut delationes non admiserit: ut morum actionumque accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut paucis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus: eodem loci ad vesperam usque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, nisi tempore consueto, necesse habens. adhæc constantiam & æquabilitatem in amicitiis colendis. utque sententiis ipsius libere se opponentes sustinuerit; gavisus etiam, si quis melius quicquam proferret. denique ut citra superstitionem fuerit religiosus. *hæc inquam imitare*, ut probe conscio tibi, sicut illi olim superveniat hora novissima.

Exper-

1 Εὔδιον *Xyland.* quod approbat *Gatak.* 2. Lego, μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ- *Gatak.*

1 Hic

31. Expergiscere, teque revoca. & somno excusso, ubi intellexeris, somnia mera fuisse, quæ te conturbant, ista vigilans jam denuo intuere, quo modo illa es intuitus, quæ in somniis vidisti.

32. Ex corpusculo atque anima consto. corpusculo indifferentia sunt omnia: neque enim res distinguere novit. menti vero indifferentia sunt, quæcunque non sunt peculiaria ejusdem opera. quot vero sunt peculiaria ejusdem opera, hæc omnia in potestate sua sita habet: & ex his etiam ea sola *ad eam pertinent*, quæ circa id quod in manibus jam est, versantur. futura enim & præterita illius opera, & ipsa eidem jam sunt indifferentia.

33. Nullus est pedi aut manui præter naturam labor, dum pes quod pedis est, manus, id quod manus est, faciat. pari modo nec homini, qua homo est, labor *ullus* est præter naturam, dum id quod hominis est, faciat. si autem præter naturam illi non est, nec malum est ei.

34. Quanta voluptate perfunduntur *etiam* latrones, cinædi, parricidæ, tyranni?

35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamsi hominibus

λα'.[1] Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτόν. καὶ ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

λβ'. Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν οὖν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα· οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρεσθαι. τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέν τοι, ἃ περὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται· τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρῳχηκότα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

λγ'. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ ποὺς [2] τὰ τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὰ τῆς χειρός. οὕτως οὖν οὐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὰ τοῦ ἀνθρώπου. εἰ δὲ παρὰ φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

λδ'. [3] Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταὶ, κίναιδοι, πατραλοῖαι, τύραννοι;

λε'. Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄ-

χρι

1 Hic loci seipsum statim à somnis videtur allocutus, occasione ab insomnio quodam minus jucundo congruenter satis arrepta. *Dacier.* 2 Τὰ *Lugd.* 3 Hinc efficitur contra *Epicurum*, voluptatem summum hominis bonum esse non posse, quæ omnibus nullo competit discrimine. *Dacier.*

1 Sic

χρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ἧσσον μέντοι ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης, καὶ τούτου ἀποστῆναι οὐχ ὑπομένουσιν; οὐ δεινὸν εἰ ὁ [1] ἀρχιτέκτων, καὶ [2] ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αἰδέσονται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς;

λϛ'. Η Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνίαι τοῦ κόσμου· πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου· Ἄθως βωλάριον τοῦ κόσμου· πᾶν τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. πάντα μικρά, εὔτρεπτα, ἐναφανιζόμενα. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, ἀπ' ἐκείνου τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ [3] ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν· καὶ τὸ χάσμα οὖν τοῦ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακουργία, ὡς ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων ἐπιγεννήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ οὖν αὐτὰ ἀλλότρια τούτου, οὗ σέβεις, φαντάζου· ἀλλὰ τὴν πάντων πηγὴν ἐπιλογίζου.

λζ'. Ο τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγέ-

imperitis quadantenus concedant, artis tamen suæ rationem nihilominus enixe adversus illos tueantur, nec ab ea quicquam abscedere sustineant? num ferendum ergo, architectum medicumve artis suæ rationem pluris facere quam hominem suæ, quæ est illi cum Diis ipsis communis?

36. Asia, Europa, orbis sunt anguli: mare quodvis orbis guttula: Athos *mons*, ejusdem glebula: tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa *vel directe* profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergo ista ab eo quem colis aliena opinari: sed rerum universarum originem tecum perpende.

37. Qui præsentia videt, cuncta vidit, tum quæ ab æterno fuerit,

1 Sic *Apollodorus* architectus (ut est apud *Dion. Caß. l. 69.*) cum de operibus suis apud *Trajanum* verba habenti, *Hadrianus* obstreperet, Ἄπελθε, inquit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίστασαι. *Gatak.* 2 Iniquius hoc *Antonini*, de medicis judicium videri possit, qui *sordidis* eos artificibus, ut *Xyland.* verterat, aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenseat. Sed vitio illi verti non debet, quod partim Platonicus, partim Stoicus, cum *Platone* Stoicisque locutus sit, quibus quicquid ad moralem philosophiam, aut Θεολογίαν sive Dei cognitionem non pertinet, vulgare sordidumque. *Senec.* ep. 88. *Solæ liberales sunt* (artes nim.) *imo ut verius dicam, liberæ, quibus curæ virtus est.* & *Plato* in Sympos. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα (de Deo & Dæmonibus illic sermo) σοφὸς, δαιμόνιος ἀνήρ. ὁ δὲ ἄλλο τι σοφὸς ὢν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειρουργίας τινὰς, βάναυσος. *Casaub.* 3 Ὁρμήσαντος vult *Casaub.*

1 Κίνησιν

fuere, tum quæ in æternum futura ſunt. cuncta enim cognata ſunt & uniformia.

38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, quæ in mundo ſunt, connexionem mutuam, quamque ad ſe invicem affectionem habeant. ſunt enim omnia quodammodo ſibi invicem implexa, atque ea ratione ſibi invicem amica. alterum enim alterius conſequens eſt, & per connexionem localem, & per conſpirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

39. Quibus deſtinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuſcum *vivere* ſortitus es, homines eos, idque veraciter fac diligas.

40. Organum, inſtrumentum, vas quodlibet, ſi id ad quod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qui condiderat, jam abiit. at in eis, quæ à natura continentur, intus eſt, ibique reſidet, quæ ea condiderat, vis. proinde magis illam vereri oportet; exiſtimandumque tibi, ſi ſecundum illius voluntatem te habueris degeriſque, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic autem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

41. Siquid eorum, quæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malumve eſſe præſumpſe-

νετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσονται· πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

λη′. Πολλάκις ἐνθυμοῦ τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί. καὶ γὰρ ἄλλῳ ἑξῆς ἐστι τοῦτο, διὰ τὴν τοπικὴν [1] κόνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς οὐσίας.

λθ′. Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, τούτους φίλει, ἀλλ᾽ ἀληθινῶς.

ν′. Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ πρὸς ὃ κατεσκεύασται ποιεῖ, εὖ ἔχει. καί τοι ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκποδών. ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ φύσεως συνεχομένων, ἔνδον ἐστὶ, καὶ παραμένει ἡ κατασκευάσασα δύναμις. καθὸ καὶ μᾶλλον αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ καὶ νομίζειν, ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα ταύτης ἔχῃς καὶ διεξαγάγῃς, [2] ἔχειν σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει δὲ οὕτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

να′. Ὅ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὑποστήσῃς αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη, κατὰ τὴν περίπτωσιν

1 Κίνησιν *Xyland.* κόλλησιν *Caſaub.* σύννησιν *Gatak.* 2 Syntaxis verborum ἔχειν poſtulat, quæ & Mſ. *Heſchel.* lectio eſt. *Caſaub.*

1 *Propter*

ρίπτωσιν τοῦ τοιούτου κακοῦ, ἢ τὴν ἀπότευξιν τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ μέμψασθαί σε θεοῖς, καὶ ἀνθρώπους δὲ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ ὑποπτευομένους ἔσεσθαι, τῆς ἀποτεύξεως, ἢ τῆς περιπτώσεως· καὶ ἀδικοῦμεν δὴ πολλά, [1] διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν δὲ μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ [2] κινῶμεν, οὐδεμία αἰτία καταλείπεται, οὔτε θεῷ ἐγκαλέσαι, οὔτε πρὸς ἄνθρωπον στῆναι στάσιν [3] πολεμίου.

μβ'. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ [4] ἀνεπιστάτως. ὥσπερ καὶ τοὺς καθεύδοντας, οἶμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος δὲ κατ' ἄλλο συνεργεῖ· ἐκ περιουσίας δὲ καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ τοῦ τοιούτου ἔχρῃζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν κατατάσσεις· ἐκεῖνος μὲν γὰρ πάντως

ris, necesse erit, ut ubi istiusmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuses, oderis homines, qui horum alterutrius tibi vel autores fuerint, vel etiam fore suspicaris. quin & multa inique agimus, dum ad ista contendimus. at si ea sola, quæ arbitrii sunt nostri, bona malaque censuerimus, nulla jam supererit amplius caussa, aut Deum incusandi, aut inimicitias adversus hominem quenquam gerendi.

42. Ad unum eundemque effectum operam conferunt universi suam, alii scientes ac intelligentes, alii effectionis inscii. quomodo dormientes quoq; Heraclitus, opinor, operarios esse dixit, & ad ea quæ in mundo aguntur, operas conferre. alius vero alio modo operam confert. ex abundanti vero & is qui quiritatur, & qui in adversum nititur, & qui ea quæ fiunt, tollere conatur. nam & sic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, quorum in numerum te referas. siquidem rector ille universi omnino

1 *Propter hanc rerum differentiam* vertit *Xyland.* *si cum opinione differentiæ ad res istas inclinaverimus. Casaub.* quasi διαφορὰ τῷ ἀδιαφορεῖν opponatur. Verum *Marco* τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, est *ad rem aliquam adipiscendam*, vel simpliciter *ferri* vel *cum solicitudine & animi anxietate ferri*, & quasi *d'fferri*: sicut *Plautus*, *amore differri*, dixit Milit. 4. 4. idemque *cupidine differri*, Pœnul. 1. 1. Verto itaque, *dum ad ista contendunt* non in eo sensu *contendendi* vocabulo sumpto, quo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqua contendere*, sed quo πρός τι, *ad rem aliquam*, quam studiose prosequitur, *contendere* quis dicitur. & sic usus est *Marcus* l. 9. 27. 40. & l. 11. 10. *Gatak.* 2 Legendum cum *Gatakero* κενῶμεν. 3 Scribe πολέμου. *Casaub.* 4 Forsan, ἀνεπιστήτως. *Gatak.*

no te probe utetur, teque in operariorum operasque mutuas conferentium partem recipiet. tu vero cave pars ejusmodi sis, qualis in fabula vilis & ridiculus versus ille, cujus meminit Chrysippus.

43. Nunquid Sol pluviæ munus ambit, aut telluris Æsculapius? quid sidera ipsa, nonne diversa quamvis sint, ad unum tamen idemque efficiendum operas mutuas conferunt?

44. Siquid de me eisque quæ mihi sunt obventura Dii consuluerint, omnino bene consuluerunt. etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut autem male mihi facerent, ecquid eos impelleret? ecquid enim vel illis ipsis, vel universo, cujus præcipue curam gerunt, inde accederet? quod si de me speciatim nihil consuluerint, at de rebus universi saltem omnino consuluerunt; quibus & mea cum consecutione necessaria cohæreant, amplecti hæc debeo eisque acquiescere. sin de nulla prorsus re consilia ineunt, quod tamen impium est credere, quorsum tunc immolemus, supplicemus, juremus, alia faciamus, quæ facimus singuli,

σοι καλῶς χρήσεται· ὅλα ὅλα διοικῶν, καὶ παραδέξεταί σε εἰς μέρος τι τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷος ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος ἐν τῷ δράματι, οὗ Χρύσιππος μέμνηται.

μγʹ. Μήτι ὁ ἥλιος τὰ τοῦ ὑετοῦ ἀξιοῖ ποιεῖν; μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τῆς καρποφόρου; τί δὲ τῶν ἄστρων ἕκαστον, οὐχὶ διάφορα μὲν, συνεργὰ δὲ πρὸς τὸ αὐτόν;

μδʹ. Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβῆναι ὀφειλόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο· ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. κακοποιῆσαι δέ με διὰ τίνα αἰτίαν ἔμελλον ὁρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, οὗ μάλιστα προνοοῦνται, ἐκ τούτου περιεγίνετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς κατ' ἐπακολούθησιν καὶ ταῦτα συμβαίνοντα, ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ μηδενὸς βουλεύονται, πιστεύειν μὲν οὐχ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράσσωμεν, ἅπερ ἕκαστα ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιοῦντας

1 *Chrysippi* verba apud *Plutarchum* sic se habent: *Ὥσπερ γὰρ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μέν ἐστι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προστίθησιν· οὕτως ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν· τοῖς δ' ἄλλοις οὐκ ἄχρηστός ἐστιν.* Interest tantum, quod *Marcus στίχον εὐτελῆ, Chrysippus ἐπίγραμμα φαῦλον*, sed uterque *γελοῖον* dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipsam retulerit. *Gatak.*

ζῶντας τὺς θεὺς πράσσομεν. εἰ δ' ἄρα περὶ μηδενὸς τῶν καθ' ἡμῶν βουλεύονται, ἐμοὶ μὲν ἔξεστι περὶ ἐμαυτοῦ βουλεύεσθαι. ἐμοὶ δέ ἐστι σκέψις περὶ τοῦ συμφέροντος· συμφέρει δὲ ἑκάστῳ, τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν καὶ φύσιν. ἡ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική· πόλις καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη, ὡς δ' ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. τὰ ταῖς πόλεσιν οὖν ταύταις ὠφέλιμα, μόνα ἐστί μοι ἀγαθά.

με΄. Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρει· ἤρκει τοῦτο· ἀλλ' ἔτι ἐκεῖνο, ὡς ἐπίπαν ὄψει παραφυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ [1] ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις. κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω.

μϛ΄. [2] Ὥσπερ προσίσταταί σοι τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοειδὲς, προσκορῆ τὴν θέαν ποιεῖ· τοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ βίου πάσχειν. πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν. μέχρι τίνος οὖν;

μζ΄. Ἐννόει συνεχῶς παντοίους ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν

tanquam si Deos præsentes & conversantes nobiscum habeamus? at si de nulla re, inquam, nostra consilia ineunt; quidni egomet mihi consulam? mihi autem deliberatio competit, de eo quod conducat *mihi*. conducit vero unicuique, quod est constitutioni & naturæ ipsius consentaneum. porro natura mea rationalis & civilis est: civitas & patria qua Antoninus Roma; qua homo, mundus. hisce civitatibus quæ utilia, & mihi sunt bona.

45. Quæcunque unicuiq;contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat. sed & illud adjiciatur, quod in universum observatione habita deprehendes, quicquid alicui *conducit*, etiam aliis *conducere*. conducibilis vero vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cum de rebus mediis adhibetur.

46. Quemadmodum afficere te solent ea quæ in theatro locisque ejusmodi repræsentantur, ut eadem semper uniformiter exhibita, spectandi satietatem pariant: eodem modo & in vita tota sis affectus. universa enim sunt sursum deorsum eadem, & ex eisdem. quousque igitur?

47. Istud jugiter cogita, omnis generis, omniumque tam studiorum, quam & nationum homines

1 Legendum forsan καὶ ἑτέροις. hoc est, *ea quæ hominum alicui eveniunt, non universo tantum, sed hominibus etiam aliis aliquo modo conducere. Gatak.*
2 Ὅσπερ *Xyland.* ὥσπερ *Lugd.*

nes, mortem obiisse. descende hoc modo usque ad Philistionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias classes te transfer.eo nimirum nos concedere oportet, quo tot oratores diserti,tot philosophi verendi, Heraclitus, Pythagoras, Socrates; tot Heroes prisci, tot hos secuti imperatores, tyranni: Eudoxus insuper, Hipparchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ hujusce caducæ & in dieculam durantis subsannatores, qualis Menippus, illiusque similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecquid inde illis mali? ecquid & illis, quorum ne nomina quidem supersunt? unicum ergo istic est, quod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiamque colens ipse, cum mendacibus injustisque benevole degas.

δὲ ἐθνῶν, τεθνεῶτας· ὥστε κατιέναι τοῦτο μέχρι [1]Φιλιστίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Οριγανίωνος. μέταθι νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ηράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης· τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον· τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι· ἐπὶ τούτοις [2] δὲ Εὔδοξος, [3] Ιππαρχος, Αρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανοῦργοι, αὐθάδεις· αὐτῆς τῆς ἐπικήρου καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλευασταὶ, οἷον Μένιππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. περὶ πάντων τούτων ἐννόει, ὅτι πάλαι κεῖνται· τί οὖν τοῦτο δεινὸν αὐτοῖς; τί καὶ τοῖς μηδὲ ὀνομαζομένοις ὅλως; ἓν ὧδε πολλοῦ ἄξιον, τὸ μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης εὐμενῆ τοῖς ψεύσταις καὶ ἀδίκοις διαβιοῦν.

48. Oblectare te siquando libuerit, virtutes eorum, qui tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliquam. nihil enim ani-

μη΄. Ὅταν εὐφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων. οἷον, τοῦ μὲν, τὸ δραστήριον· τοῦ δὲ τὸ αἰδῆμον· τοῦ δὲ τὸ εὐμετάδοτον·

1 *Philistio* poeta Comicus erat *Socratis* ætate. quinam autem fuerunt *Phœbus* & *Origanio*, non certo notum est. *Dacier*. 2 Εὔδοξος Αἰσχίνου, Κνίδιος ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου, ἔνδοξον ἐκάλουν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης *Laert. l.* 8. qui & vitam ejus breviter descripsit. *Gatak. Olymp.* 99. ac deinceps etiam 103, claruit. *Vossius* de Scient. Math. c.33.13. quem vide. 3 *Hipparchus* Nicæus, insignis Mathematicus; quem *consiliorum naturæ participem* vocat *Plin.* hist. nat. l. 2. c. 12. vid. & ibid. c.26. *Gatak. Olymp.* 154, ac novem sequentibus floruit. Vid. *Vossium* de scient. Mathemat. c.33. 4.

1 Vid.

τον· ἄλλου δὲ ἄλλό τι. οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐφραίνει, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν, ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. διὸ καὶ πρόχειρα αὐτὰ ἑκτέον.

μθ'. Μήτι δυσχεραίνεις, ὅτι τοσῶν δέ τινων λιτρῶν εἶ, καὶ οὐ τριακοσίων; οὕτω δὲ καὶ ὅτι μέχρι τοσῶν δὴ ἐτῶν βιωτέον σοι, καὶ οὐ μέχρι πλείονος· ὥσπερ γὰρ τῆς οὐσίας, ὅσον ἀφώρισταί σοι στέργεις, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου.

ν'. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. πράττε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν τῆς δικαιοσύνης ὁ λόγος οὕτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τοι βίᾳ τις προσχρώμενος ἐνίστηται, μετάβαινε ἐπὶ τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, καὶ συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει· καὶ μέμνησο ὅτι [1] μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾶς, [2] ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγου. τίνος οὖν; τῆς τοιᾶς δέ τινος ὁρμῆς. [3] τούτου δὲ τυγχάνεις, ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεται.

να'. Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἴδιον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει· ὁ δὲ φιλήδονος,

mum oblectat magis, quam virtutum imagines in moribus eorum qui una degunt nobiscum exserentes se, &c, quam fieri potest confertissime, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaque sint tibi.

49. Nunquid quod tot pondo, non autem trecentorum sis, ægre fers? nec itaque, quod tot annos, non autem plures victurus sis, *ægre feras*. Sicut enim staturæ, sic & temporis, quantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

50. Aliis *quæ justa sunt*, persuadere annitamur. Sed invitis etiam facito, quod justitiæ ratio exegerit. quod siquis vi adhibita obstiterit tibi, tu ad æquanimitatem & tranquillitatem te transfer, eoque quod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, quod cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, quod fieri non potest. quid ergo? conatum istiusmodi. hunc autem assequeris, etiamsi ea quæ conatus fueras, non fiant.

51. In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius:

1 Vid. ad lib. 4. 1. 2 Lege καὶ ὅτι & postea ὀρέγου. *Gatak.* 3 Deesse videtur aliquid. Supplenda forsan conditionalis particula ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προήχθημεν. atque ita sensisse videntur interpretes. Malim tamen adjecta etiam negativa [εἰ καὶ] ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτ' [οὐ] γίνεται. *nos quod nostrum est*, hoc est, conatos esse *consequimur, etiamsi ea ad quæ impulsi fuimus, neutiquam fiant*, neque exitum sortiantur conatus nostri. ὁρμὴν siquidem, i. e. *actum* nostrum, non & *effectum*, quod in aliena potestate situm, nobismet ipsi proponebamus. Vel etiam persona eadem continuata, κἂν ἐφ' οἷς προήχθης, ταῦτα μὴ γίνηται. *Gatak.*

1 Legendum

tuarius: in actione sua vir prudens.

52. Licet de re hac vel illa nihil opinari, atque ita animi perturbationem omnem effugere. neque enim habent in se res ipsæ vim ullam judicia nostra eliciendi.

53. Assuesce eis quæ ab alio dicuntur animum sedulo adhibere, & quantum poteris dicentis animo penitus interesse.

54. Quod examini non conducit, nec api conducit.

55. Si gubernatori nautæ, medico ægroti maledicerent, ecquem alium auscultarent? aut quo modo exsequerentur illi, quod navigantibus salutem pareret, ægrotantibus sanitatem?

56. Quam multi eorum, quibuscum in mundum intraveram, ex eodem jam excessêrunt?

57. Aurigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morsis, aqua formidabilis: *contra* pueris pila pulchrum quid. quare igitur cuiquam succenses? an minus posse putas mentis errorem, quam apud arquatum bilem, apud lymphaticum virus?

58. Quo minus secundum na-

ἰδίαν πεῖσιν· ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν.

νβ΄. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ· αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν ποιητικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων.

νγ΄. Ἔθισον σεαυτὸν πρὸς [1] τὸ ὑφ᾽ ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι [2] ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λέγοντος γίνου.

νδ΄. Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει.

νε΄. Εἰ [3] κυβερνῶνται οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύονται οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτὸς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν;

νς΄. Πόσοι μεθ᾽ ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

νζ΄. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται· καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν· καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν. τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτεριῶντι, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

νη΄. Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς

1 Legendum cum *Gatakero* τοῦ, vel postea λεγόμενον. 2 Vid. ad lib. 5. 5. 3 Recte monet *Gul. Canter.* var. lect. l. 7. c. 1. Legi debere κυβερνῶντας, & ἰατρεύοντας. *Gatak.*

σῆς φύσεως, βιοῦν σε οὐδεὶς κωλύσει· παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

νθ'. Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' οἷα περιγινόμενα, καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν· ὡς ταχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψει, καὶ ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

turæ tuæ rationem vivas, nemo te coëgerit. præter rationem vero naturæ communis nihil tibi contigerit.

59. *Perpende tecum*, quales sint quibus placere cupiunt *quam plurimi*,& quarum rerum potiundi caussa *id velint*,quibusque officiis *ista demereantur*. item quam cito ævum omnia condet, quotque etiam res jam condiderit.

LIB.

LIBER VII.

1. QUID est vitiositas? hoc, quod sæpe vidisti. in omni casu occurrat idem, hoc est quod sæpe vidi. omnino sursum deorsum eadem deprehendes, quibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes; quibus civitates atque familiæ scatent. nihil est novi. consueta & caduca sunt omnia.

2. Dogmata in te aboleri quo modo poterunt, nisi cogitationes his congruæ exstinguantur? quas resuscitare tibi, quoties libuerit, licet. possum de re ista, quod oportet, opinari. si possum, quid perturbatur mihi animus? nihil quicquam ad mentem faciunt, quæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout prius vidisti: hoc est enim reviviscere.

3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armen-

ΒΙΒΛΙΟΝ ζ'.

α'. ΤΙ ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν, ὃ πολλάκις εἶδες· καὶ ἐπὶ παντὸς δὲ τοῦ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὑρήσεις, ὧν μεσταὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυιοι· ὧν νῦν μεσταὶ αἱ πόλεις καὶ οἰκίαι· οὐδὲν καινόν· πάντα [1] καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια.

β'. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτοῖς [2] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [3] ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπί σοί ἐστι· δύναμαι περὶ τούτου, ὃ δεῖ, ὑπολαμβάνειν. εἰ δύναμαι, τί ταράσσομαι; τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὅλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν· τοῦτο μάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ. ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν· ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἑώρας· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

γ'. [4] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, ποίμνια, ἀγέλαι,

1 Συνήθη καὶ *Gatak.* 2 Ab opinione de rebus *Phantasiæ* obvenientibus, & parum ab intellectu perspectis temere judicante, jam antehac sæpe evictum est mala nostra oboriri omnia; nec dubium est quin idem hic loci voluerit *Antoninus. Dacier.* 3 Ὡς *Gatak.* 4 Vana viliaque varia coacervat; quibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus supra l. 5. 33. nec absimilia prorsus infra c. 48. *Gatak.*

1 Aut

ἀγέλαι, διαδορατισμοί, κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς, μυρμήκων ταλαιπωρίαι, καὶ ἀχθοφορίαι, μυιδίων ἐπτοημένων διαδρομαί, σιγιλλάρια νευροσπαστούμενα. χρὴ οὖν ἐν τούτοις εὐμενῶς μὲν καὶ μὴ φρυαττόμενον ἑστάναι· παρακολουθεῖν μέντοι, ὅτι τοσούτου ἄξιος ἕκαστός ἐστιν ὅσου ἄξιά ἐστι ταῦτα περὶ ἃ ἐσπούδακεν.

ta, velitationes, catulis projectum ossiculum, offula in piscinam immissa, formicarum ærumnæ & bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis cita. *hoc genus sunt externa cuncta.* in his igitur benevolum placidumque consistere par est, non autem insolescere: intelligere nihilominus, tanti quemque esse, quanti illud est in quo studium posuerit.

δ'. Δεῖ κατὰ λέξιν παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν γινομένοις. καὶ [1] ἐπὶ μὲν τοῦ ἑτέρου, εὐθὺς ὁρᾷν, ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά· ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου, παραφυλάσσειν, τί τὸ σημαινόμενον.

4. In sermone, eis quæ dicuntur; in conatu omni, eis quæ fiunt animum advertere oportet: & in altero quidem, quid designetur; in altero vero, quorsum referatur, considerandum.

ε'. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς τοῦτο, ἢ οὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ παρὰ τῆς τῶν ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι παραχωρῶ τοῦ ἔργου τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ· ἢ πράσσω ὡς δύναμαι, προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον κατὰ προσχρῆσιν τοῦ ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. ὅ,τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὡ-

5. Sufficitne ad istud mens mea, necne? si sufficit, ea tanquam instrumento ab universi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor: si non sufficit, aut opus illi concedo, qui me melius id efficere potest, nisi aliter ad officium meum pertinuerit; vel quod possum facio, eo adscito qui mentis meæ opera usus id possit, quod ad societatem humanam est hoc ipso tempore tempestivum ac utile. quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero,

1 Aut ista è loco suo mota sunt, aut, quæ ad membra priora pertinent, *Marcus* ipse subjunxit. Hunc itaque in vertendo ordinem sequi præoptabam. *Gatak.*

ro, ad id duntaxat tendere fas eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.

6. Quam multi qui celebres admodum olim exſtitere, oblivioni nunc ſunt traditi? quam multi etiam eorum, qui iſtos celebraverant, jam olim penitus aboliti ſunt?

7. Auxilii ne te pudeat. hoc eſt enim tibi propoſitum, ut quod eſt muneris tui facias, quomodo militi in dimicatione murali. quid ergo, ſi ad propugnaculum aſcendere ſolus, quia claudus es, nequeas, ab altero vero adjutus poſſis?

8. De futuris ſolicitus ne ſis. accedes enim ad ea, ſi ita neceſſe fuerit, ratione inſtructus eadem, qua nunc ad præſentia uteris.

9. Omnia ſunt ſibi invicem implexa, & vinculo quodam ſacro ſibi invicem ſic devincta, ut nihil alterum ab altero ſit alienum. coordinantur enim ſimul, eundemque mundum cohoneſtant. etenim & mundus unus, & Deus unus eſt in omnibus, & † materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis, & veritas una. ſiquidem & perfectio una animan-

δὲ μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὐάρμοστον.

ϛʹ. Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθῃ παραδέδονται; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες πάλαι ἐκποδών;

ζʹ. [1] Μὴ αἰσχύνου βοηθούμενος· πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον, ὡς στρατιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. τί οὖν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὴν ἔπαλξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυνατὸν ᾖ τοῦτο;

ηʹ. Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω. ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

θʹ. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. συγκατατέτακται γάρ, καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. κόσμος τε γὰρ εἷς διὰ ἁπάντων, Θεὸς εἷς διὰ πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ νόμος εἷς, λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν ζώων, καὶ ἀλήθεια μία. εἴγε καὶ τελειότης μία τῶν ὁμογενῶν

1 Periochen ſuperius proximam, à librario aliunde interjectam cenſet *Xyland.* quia quæ hic dicuntur eodem pertineant, quo priora illa c. 4. Sunt quidem argumenti ejuſdem & hæc & illa periocha: verum nihil obſtat, quo minus ita fuerint à *Marco* ipſo digeſta, qui prout in mentem nunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere ſolenne habuit. *Gatak.* † Natura *Xyland.* ſubſtantia *Caſaub.*

1 Verba

νῶν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου μετεχόντων ζώων.

ι'. Πᾶν τὸ ἔνυλον, ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ· καὶ πᾶν αἴτιον, εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον τάχιστα ἀναλαμβάνεται· καὶ παντὸς μνήμη τάχιστα ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

ια'. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.

ιβ'. Ορθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

ιγ'. Οἷόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη τοῦ σώματος, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ἐν διεστῶσι τὰ λογικὰ, πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δέ σοι ἡ τούτου νόησις προσπεσεῖται, ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι μέλος εἰμὶ τοῦ ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ [1] διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, οὔπω ἀπὸ καρδίας φιλεῖς τοὺς ἀνθρώπους· οὔπω σε [2] καταληπτικῶς εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν· ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς· οὔπω ὡς αὑτὸν εὖ ποιῶν.

ιδ'. Ο θέλει, ἔξωθεν προσ-

tium sibi invicem congenerum, ejusdemque rationis participum.

10. Materiale omne, in universi substantiam quam celerrime evanescit: † caussale omne, in universi rationem non minus cito resorbetur; memoria denique rei cujusque pari celeritate in ævo quasi defossa sepelitur.

11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundum naturam, & secundum rationem.

12. Aut rectus, aut erectus *sis*.

13. Quomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis quæ ratione sunt prædita, cum ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conferendas nata *sint utraq;* consideratio hæc animum tuum magis attinget, si te frequenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius quæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis: hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanquam quod fieri deceat tantum facis, nondum perinde acsi tibi ipsi benefacias.

14. Quicquid voluerit, eis ex-

1 Verba illa διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου glossema forsan fuerint. *Gatak.* 2 Καταληκτικῶς legi vult *Gatak.* ita nempe delectat ut ulterius nihil requiras. eadem vox reperitur l. 9. 42. ubi vide. verum καταληπτικῶς retinet *Dacier.* & vertit, *Veram istam & solidam quæ à totius corporis consensu proficiscitur, nondum percipis voluptatem.* Id enim agit *Antoninus*, ut membrum quod cæteris facit bene, eadem opera benefacere & sibi & eodem affici gaudio, evincat, quo illa quibus benefit, perfunduntur. † Spirituale *Dacier.*

trinsecus accidat, quæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, quæ affecta sunt, conquerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id quod contingit, nondum sum læsus. in me autem situm est, nihil tale opinari.

15. Quicquid vel fecerit vel dixerit quisquam, probum esse me oportet. haud aliter, quam si aurum aut smaragdus aut purpura ita jugiter diceret, Quicquid fecerit dixeritve quisquam, smaragdum esse me oportet, nitoremque meum retinere.

16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratia, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit se? an non se ipsa cupiditate incendit? alius quis si terrefacere eam aut contristare possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut ne ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum ne quid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & quando patitur quicquam, conqueratur: animula vero, quæ timet, quæ dolet, quæ super his omnino aliquid opinatur, nihil horum patietur, nisi si ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per

πιπέτω [1] τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς περιστπώσεως ταύτης δυναμένοις. ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ παθόντα· ἐγὼ δὲ, ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, οὔπω βέβλαμμαι. ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

ιε΄. Ο,τι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, [2] ὅ,τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

ιϛ΄. [3] Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ. οἷον, λέγω, οὐ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν. εἰ δέ τις ἄλλος αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑποληπτικῶς οὐ τρέψει εἰς τοιαύτας τροπάς. τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει· τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, οὐδὲν μὴ πάθῃ· [4] οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. ἀπροσδεές ἐστιν

ἐστιν

1 Hoc est, corpusculi mei membris. *Gatak.* 2 Lego, ὅ, τι ἂν τις π. *Gatak.* 3 Manca hæc esse ex sequentibus satis patet. *Bootius* per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & quæ desunt, ita supplenda existimarem. οὐκ ἐνοχλεῖ; οἷον λέγω, οὐ φοβεῖ ἑαυτό; [οὐ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [οὐ κινεῖ; vel οὐκ ἄγει;] *Gatak.* 4 Εἰ οὐκ ἄξεις, vel περιάξεις αὐτὸ εἰς κ. *Salmas.* quam lectionem in versione expressit *Gatak.*

1 Deesse

ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ· κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἀτάραχον, καὶ ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

ιζ΄. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ [1] ἀγαθόν. τί οὖν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία; ἀπέρχου, [2] τοὺς θεούς σοι, ὡς ἦλθες· οὐ γὰρ χρῄζω σου. ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. οὐκ ὀργίζομαί σοι· μόνον ἄπιθι.

ιη΄. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι; τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λούσασθαι δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δέ τι τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; οὐχ ὁρᾷς οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι καὶ ὁμοίως ἀναγκαῖον τῇ τῶν ὅλων φύσει;

ιθ΄. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς

se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eademque ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit aut impediverit.

17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. quid igitur facis hic, ô phantasia? facesse hinc, per deos, uti accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiquo accessisti. nec succenseo tibi tamen: facesse tantum.

18. Cur mutationem quis metuat? ecquid enim fieri potest absque mutatione? ecquid autem aut gratius aut familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunquid aliud utile quicquam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides simile quiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minus necessarium?

19. Per mundi substantiam, tanquam

1 Deesse vocabulum aliquod videtur, quod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim *Marco* censente τὸ πᾶν. Idemque eidem ὁ δαίμων iste. l. 2. 13. 17. & l. 10. 13. quo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Conjecturam meam firmat, quod ex *Platone Clemens* Stromat. l. 2. *Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν· δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν.* *Gatak.* 2 Forsan [νὴ] τοὺς Θεούς. atque ita *Casaub.* Sed nec fortasse νὴ particula illa interjecta opus fuerit. siquidem *Salmasius* formulam usitatam esse monet τοὺς Θεούς σοι, subaudi ὄμνυμι, eamque locutionem occurrere in *Anacreonte* carm. 31. *Ἀφές με, τοὺς Θεούς σοι, Πιεῖν πιεῖν ἀμυστί.* & *Arrian.* in *Epictet.* Dissert. l. 3. c. 26. *Παῦσαι, τοὺς Θεούς σοι, ἐμπαίζων μου τῇ ψυχῇ.* Locus ergo sincerus & integer est. nec ulla ratione admittenda *Annotatoris Lugd.* interpolatio *ἀπέρχου πρὸς τοὺς Θεούς σοι.* *Gatak.*

tanquam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem coöperantia. quot Chrysippos, quot Socrates, quot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de quovis tum homine, tum re succurrat.

διὰ χειμάῤῥου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα, τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ συνεργά, ὡς τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ παντὸς οὑτινοσοῦν σοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος προσπιπτέτω.

20. Hoc unum me solicitum habet, nequid ipse faciam, quod hominis conditio vel minus velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

κ'. Εμὲ ἓν μόνον περισπᾷ, μήτι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ ὃ νῦν οὐ θέλει.

21. Instat tempus, quo tu omnium oblitus eris; instat, & quo omnes tui.

κα'. Εγγὺς μὲν ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περί σου λήθη.

22. Hominis est, etiam eos qui offendunt, diligere. hoc fiet, si una succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitosque peccare: adhæc, paulo post utrosque vestrum morti concessuros; præ omnibus denique, nihil eos te læsisse. neque enim mentem tuam deteriorem facere possunt, quam prius fuerat.

κβ'. Ιδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπροσπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ συγγενεῖς, καὶ δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, καὶ ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι οὐκ ἔβλαψέ σε. οὐ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.

23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanquam è cera, nunc equuleum effingit; quem mox denuo diffingit, ejusdemque materia ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud quidpiam. horum autem quodlibet ad breve temporis spatium subsistit. istis autem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, quam compingi primo fuerat.

κγ'. Η τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηροῦ, νῦν μὲν ἱππάριον ἔπλασε· συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτοῦ· εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλό τι· ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη. δεινὸν δὲ οὐδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ· ὥσπερ οὐδὲ τὸ συμπαγῆναι.

κδ'. [1] Τὸ

κδ'. [1] Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθνήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τὸ τελευταῖον ἀπεσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι· αὐτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. [2] εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν οἰχήσεται, τίς ἔτι τοῦ ζῆν αἰτία;

κε'. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὔπω μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν ποιήσει καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων οὐσίας, ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

κϛ'. Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σέ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. τοῦτο γὰρ ἰδών, ἐλεήσεις αὐτόν, καὶ οὔτε θαυμάσεις, οὔτε ὀργισθήσῃ. ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν εἶναι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοειδές. δεῖ οὖν συγγινώσκειν. εἰ δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνεις τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ κακά, ῥᾷον εὐμενὴς ἔσῃ τῷ παρορῶντι.

κζ'. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα· ἀλλὰ τῶν παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζε-

24. Torvitas vultus est valde præter naturam. ubi ei sæpius assueverit quis, immori solet; vultusque decor ita inde exstinguitur, ut denuo reaccendi omnino nequeat. ex hoc ipso autem intelligas licet esse præter rationem. Siquidem enim *ita vultum quis obfirmaverit*, ut peccati sensus omnis aufugerit, quorsum homo sic affectus vitam protrahat amplius?

25. Quæcunque vides universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliaque ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

26. Cum adversus te quicquid peccaverit quis, considera statim, quid bonum malumve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec aut miraberis, aut succensebis. forsan enim vel idem illud, quod ille, vel aliud quidpiam ejusmodi, ipse bonum esse opinaris. *hoc si fuerit*, & illite ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinquentem æquanimiter feras.

27. Non tam quæ desunt tibi, quam quæ adsunt, cogita. ex his autem selige quæ gratissima

sunt

1 Periochen hanc misere mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones. *Bootio* tamen assentior qui sic effert Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] (vel etiam transpositione tantum facta ἢ) ἐναποθνήσκει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀπεσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Gatak.* 2 Hæc à superioribus tanquam alio spectantia sejungit *Dacier*,

1 Hemi-

ſunt tibi, quo reputes tecum quanto cum ſtudio ea, ni jam adeſſent, tibi requireres. cave tamen interim, nedum iſtis libenter acquieſcis, eo in pretio habere aſſueſcas te, ut ſiquando deeſſe contigerit, turberis.

28. In temet convolutus eſto. mens etenim rationalis ita eſt natura comparata, ut ſibi ſufficiat ipſa juſta agens, & hoc ipſo nacta ſibi tranquillitatem.

29. Imaginationes abſterge. affectuum motus compeſce. tempus præſens circumſcribe. dignoſce, quicquid vel tibi vel alii cuiquam contingit. rem ſubjectam quamque divide & partire in formam & materiam. horam noviſſimam cogita. quod alteri peccatum eſt, ibi, ubi extitit, relinque.

30. Eis quæ dicuntur, animum ſimul intende: in ea quæ fiunt faciuntve, mente altius deſcende.

31. Exorna te ſimplicitate, modeſtia, affectu adverſus res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obſequere.

--*Certa*, inquit ille, *decurrunt omnia lege*.

quid vero ſi elementa ſola? meminiſſe ſuffecerit, lege certa ple-

ναι, καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν. ἅμα μέντοι φυλάσσου, μὴ διὰ τοῦ οὕτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσῃς ἐκτιμᾷν αὐτά, ὥστε, ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι.

κη'. Εἰς αὐτὸν συνειλοῦ. φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο γαλήνην ἔχοντι.

κθ'. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. στῆσον τὴν νευροσπαστίαν. περίγραψον τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου. γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες καὶ ὑλικόν. ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν, ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπου ἡ ἁμαρτία ὑπέστη.

λ'. Συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν τοῖς λεγομένοις. εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.

λα'. Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας, ἀδιαφορίᾳ. φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. ἀκολούθησον θεῷ·

--ἐκεῖνος μέν φησιν, [1] ὅτι πάντα νομιστί.

[2] ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα· ἀρκεῖ δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι τὰ πάν-

1 Hemiſtichium videtur poetæ alicujus: ideo præmiſit, ἐκεῖνος μέν φησι. *Gatak.* 2 Locus corruptus. Legit *Boot.* ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμενα τὰ σ. lectionem autem *Caſauboni* Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; in verſione expreſſit *Gatak.*

1 *Xyland.*

πε νομισὶ ἔχει, [1] ἢ δηλίαν ὀλίγα.

λϐ. Περὶ θανάτε·[2] εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, ἤτοι σϐέσις, ἢ μετάςασις.

λγ'. Περὶ πόνε· τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει· τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν· καὶ ἡ διάνοια τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ [3] ἀπόληψιν διατηρεῖ, καὶ ὁ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γέγονεν. τὰ δὲ κακούμενα μέρη ὑπὸ τοῦ πόνου, εἴ τι δύναται, περὶ αὐτοῦ ἀποφηνάσθω.

λδ'. Περὶ δόξης· ἴδε τὰς διανοίας αὐτῶν, οἷαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσι, οἷα δὲ διώκουσι. καὶ ὅτι [4] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφερόμεναι κρύπτουσι τὰς προτέρας· οὕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρότερα ὑπὸ τῶν ἐπενεχθέντων τάχιστα ἐκαλύφθη.

λε'. Πλατωνικόν·[5] ᾧ οὖν ὑπάρχει διάνοια μεγαλοπρεπὴς, καὶ θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, ἆρα οἴει τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀν-

raque ferri, aut paucis saltem duntaxat exceptis.

32. Ad mortem quod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel *est* exstinctio vel translatio.

33. De dolore *sic habeas*. si ferri non potest, interimit: si diutius duraverit, ferri potest. mens interim opinionis ope tranquillitatem servat suam; nec deterior quicquam *inde* fit pars animi princeps. corporis vero membra, quæ dolore sunt afflicta, ipsa, si quid possunt, de eo statuant.

34. Quod ad gloriam, animos eorum *à quibus, ea expetitur*, considera, & qualia tum fugiant, tum & sectentur. *illud item dispice*, sicut arenarum cumuli, alii aliis superingesti, priora abscondunt; perinde in vita contingere, ut antegressa à succedentibus quam celerrime abscondantur.

35. Platonis dictum. Cui igitur animus sublimis fuerit, quique & tempus omne, & substantiam omnem contempletur; nunquid huic magnum quiddam putas posse videri hominis

1 *Εἰ μὴ λίαν ὀλίγα Boot.* quod sequitur *Gatak. 2 Xyland.* & *Casaub.* pro εἰ legunt ἢ. potest tamen retineri conditionalis particula, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel exstinguatur anima vel transferatur. Gatak.* 3 Per ἀπόληψιν intelligit *Casaub.* obfirmatam animi constantiam, qua doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad se quasi præcludit omnes. verum ὑπόληψιν legit *Gatak.* ut idem sit τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ὑπόληψιν διατηρεῖν, quod supra c. 14. μὴ ὑπολαμβάνειν ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκός. 4 Elegans similitudo, ab arenis mutuata, quarum acervi cumulique, sive ventorum sive fluctuum vehementia ac violentia adacti, alii aliis superveniendo illos isti adoperiunt obruuntque. *Gatak.* 5 Ex libro 6. de Repub. p. 486. Tom. 2. *Edit. Stephan.*

nis vitam? Fieri, inquit, non potest. Neque mortem igitur grave quid reputabit. Minime vero.

36. Antisthenis illud. Male audire, cum benefacias, regium est.

37. Indignum est, vultum animo obsequentem, pro ejus imperio conformare & componere semet; ipsum autem animum ad sui ipsius arbitrium non conformari & componi.

38. *Nam neutiquam hominem rebus irasci decet*:
Nil quippe curant ipsæ.

39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

40. *Spicæ velut frugiferas, sic vitam meti*:
Ut hic sit, ille non sit.

41. *Si me meosque liberos Dii negligant,*
Hujus etiam constat ratio.

42. *Æquum bonumque à me est.*

43. Lamentantibus ne collamenteris, neve commovearis.

θρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἦ δ᾽ ὅς. οὐκοῦν καὶ θάνατον οὐ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος. ἥκιστά γε.

λϛ΄. [1] Ἀντισθενικόν. Βασιλικὸν μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

λζ΄. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ διάνοια, αὐτὴν δὲ ὑφ᾽ ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

λη΄. [2] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρέων·
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

λθ΄. [3] Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

μ΄. [4] Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν,
Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.

μα΄. [5] Εἰ δ᾽ ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ᾽ ἐμώ,
Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

μβ΄. [6] Τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον

μγ΄. Μὴ συνεπιθρηνεῖν, μὴ σφύζειν.

μδ΄. Πλά-

1 Ex *Arrian.* in *Epictet.* dissert. l. 4. c. 6. *Gatak.* 2 *Euripidis* sunt ex *Bellerophonte*, ut docet *Stobæus*, Tom. 2. Tit. 108. *Gatak.* 3 Cujus epici ista sint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probe strenueque gerendam adhortantis. *Gatak.* 4 *Euripidis* esse ex *Hypsipyle* auctor est *Stobæus* Tom. 2. Tit. 108. apud quem ut & apud *Plutarch.* ad *Apollon.* posterior versus sic concipitur; Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. *Gatak.* 5 Ex incerto Tragico, sed pietatis prægnans professio. *Gatak.* 6 Est *Aristophanis* ex *Acarn.* act. 2. [sc. ult.] quod in proverbialem loquendi formulam cessit Ita usurparunt *Cicer.* ad *Attic.* l. 6. ep. 1. & l. 8. ep. 8. & *Clem. Alex.* Strom. l. 6. *Gatak.*

1 Ex

μδʹ. Πλατωνικά. [1] Ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι· ὅτι οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἴει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελος· ἀλλ᾽ οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

44. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justumque illud, referrem. Parum recte censes, mi homo, si hominem, qui vel ullius sit usus, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliquo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id quod agit, justum an injustum, hominisque probi an improbi sit.

μεʹ. [2] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, οὗ ἄν τις αὑτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ᾽ ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

45. *Ejusdem.* Sic enim se revera habet, viri Athenienses; quocunque loco semet collocaverit quis, statum eum sibi optimum ducens, aut à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (uti mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusquam, ne mortis quidem, præ eo quod est turpe, rationem habere.

μϛʹ. [3] Ἀλλ᾽, ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλό τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁποσονδὴ χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, [4] ἐατέον ἐστὶ, καὶ οὐ φιλοψυχητέον, ἀλλ᾽ ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ, καὶ [5] πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν, ὅτι τὴν εἱμαρμένην οὐδεὶς ἂν ἐκφύ-

46. *Ejusdem.* Verum, ô bone vir, illud videris, annon aliud quid generosum esse bonumque existat, quam servare & servari. neque enim hoc est, quod, vir vere qui sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neque vitæ oportet avidum esse; sed istis Deo permissis, & mulierculis etiam fide habita, fieri non posse ut fatum

1 Ex *Platonis* Apolog. p. 28. Tom. 1. *Edit. Stephan.* 2 *Plato* Ibid. 3 Ex *Platonis* Gorgia. p. 512. Tom. 1. 4 Εὐκτέον legitur apud *Platonem.* 5 Lectionem hanc solicitat *Xyland.* quia sc. minime muliebris hæc sententia videatur. *Annotator Lugd.* etiam ταῖς γυναιξὶν audacter deleri jubet. Verum nihil movendum ex *Platone* liquet. suntque etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile, neminemque sibi destinatum unquam effugere valuisse. Catak.*

tum quisquam quoquo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, quomodo tempus hoc, quo victurus sit, quam optime exigat.

47. Astrorum cursus contemplare, tanquam una cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

48. Præclarum est & Platonis illud. Quin & de hominibus sermonem instituentem, contemplari oportet, quasi de specula quadam desuper, terrestria quoque ista, per cœtus, exercitus, agriculturas, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deserta, barbarorum gentes varias, festa, funera, nundinas, miscelam omnigenam, *mundumque* ex rebus contrariis conflatum & instructum.

49. Præterita recole, totque imperiorum mutationes. inde licet & futura prospicere. ejusdem enim generis omnino futura sunt; nec possunt eorum quæ nunc fiunt modulum transgredi. proinde par est, per annos quadraginta vitam perlustrare humanam, atque per annorum decem millia. quid enim amplius sis visurus?

γοι, τὸ ἐπὶ τούτῳ σκεπτέον, τίνα ἂν τρόπον, τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα βιώη.

μζ΄. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους, ὥσπερ [1] συμπεριθέοντα· καὶ τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.

μη΄. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. [2] καὶ δὴ περὶ ἀνθρώπων τοὺς λόγους ποιούμενον, ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ἐπίγεια, ὥσπερ ποθὲν ἄνωθεν, κατὰ ἀγέλας, στρατεύματα, γεώργια, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους, ἀγορὰς, τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκοσμούμενον.

μθ΄. Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν· τὰς τοσαύτας τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολάς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐχ οἷόν τε ἐκβῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων· ὅθεν καὶ ἴσον, τὸ τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἱστορῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

ν΄. [1] Καὶ

1 Tanquam mente tua & cogitatione sidera in motu cursuque suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. Vel, vitæ tuæ momenta tanquam una cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans. *Gatak*.
2 Ubi *Plato* hæc habeat, mihi nondum succurrit. *Gatak*.

1 *Euripides*

ν'. [1] Καὶ τὰ ἐκ γῆς μὲν φύντα, εἰς γαῖαν· τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γένη, εἰς αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. ἢ τοῦτο διάλυσις τῶν ἐν τοῖς ἀτόμοις ἀντεμπλοκῶν, [2] ἢ τοιοῦτός τις σκορπισμὸς τῶν ἀπαθῶν στοιχείων.

50. *Retroque meant, quæ terra dedit Iterum ad terram; ac quod ab ætherio*
Venerat ortu. cæleste poli
Repetit templum.——
aut hoc est atomorum invicem implexorum dissolutio, aut elementorum sensus expertium dif-persio.

να'. [3] [Καὶ] σιτίοισι καὶ ποτοῖς, καὶ μαγγανεύμασι
Παρεκτρέποντες ὀχετόν, ὥστε μὴ θανεῖν.
[4] Θεόθεν δὲ πνέοντ' οὖρον
Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις [5] ἀνοδύρτοις.

51. *Potu, ciboque atqu[e] ... nus cupediis*
Cursum moramur, cita mor[te] ne nos obruat.
Divinitus at spirantem auram
Pati necesse est cum labore & lacrymis.

νβ'. [6] Καββαλιώτερος ἀλλ'

52. Est quisquam te luctæ peri-

1 *Euripidis* ista sunt ex *Chrysippo*, quod ex *Clemente Alex.* Strom. 6. didicimus. refert & *Philo* de mund. immortal. ex quo sic restituenda & disponenda sunt. *Χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας Φύντ' εἰς γαῖαν· τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου Βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον Πόλον ἦλθε πάλιν. Gatak.* 2 Lego, ἢ τοιοῦτος. vel [ἢ] καὶ τ. *Gatak.* 3 Sunt isti apud *Euripidem* versiculi quibus id agit ille ut homunciones ridendos omnibus detestandosque propinaret, qui de vita adeo sunt anxii, ut ista curent cogitentque sola, quæ ad hanc producendam conducunt: in *potu sc. ciboque & id genus cupediis* super modum solliciti, cæterorum negligentes. *Dacier.* Καὶ istic superfluum videtur. Versus sunt ex *Euripid.* supplic. à *Plutarcho* etiam in Consol. ad *Apollon.* laudati. sunt autem varie admodum in *Euripidis* codicibus, apud *Marcum*, apudque *Plutarchum* concepti quod est vitiatorum indicium satis clarum. Apud *Plutarchum* sic se habent, *Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι.* Ego vel *Marcum* sequar lubens vel *Plutarchum*, qui ut verbulo differant, sensu conveniunt. *Gatak.* 4 Hæc aliunde sunt. *Gatak.* 5 Quid si ἀνοδύρτοις, *minime flendis aut lugendis*, verterimus? ut sint κάματοι ἀνόδυρτοι, *labores*, si cum *Flacco* loquamur, *illachrymabiles*; sive *qui lugendi non sint*, sed strenue alacriterque perferendi. quanquam & ἀνοδύρεσθαι est θρηνεῖν, κλαίειν, Suidæ. atque inde poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci. *Gatak.* 6 *Profusior* vertit *Boot.* ut sit ἀπὸ τοῦ καταβάλλειν *dependere, impendere, insumere.* Ego malim καββαλικώτερος & cum *Xyland. luctæ peritiorem* intelligi. καταβάλλειν *dejicere, prosternere* de colluctantibus est frequentissimum. *Eustath.* ad *Hom.* Il. 1. v. 206. Τὸ κάββαλεν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι ἔθετο. ἢ ἀναστρέψας ἄνω εἶτα κατετίθετο. οὕτω καὶ ὁ παλαιστὴς καββάλλει τὸν ἀντίπαλον & apud *Plutarch.* in Apoph. Spartanus quidam de antagonista suo, à quo in certamine superatus & prostratus fuerat, dixisse fertur; οὐ μὲν οὖν κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. quo & respexisse *Marcum* probabile admodum videtur. *Gatak.*

1 Κοινω-

peritior. at *vide* ne liberalior, *fit* ne modeſtior, ne ad caſus quoſvis obſequentior, ne adverſus aliorum errata placidior.

53. Ubicunque effici poterit opus ullum ſecundum rationem eam, quæ mortalibus eſt cum Diis ipſis communis, nihil ibi poteſt eſſe grave. ubi enim fructum conſequi licet actionis proſpere fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi ſupereſt damni ſuſpicio.

54. Omni loco omnique tempore, in te ſitum eſt, & in caſu præſenti pie acquieſcere, & cum hominibus præſentibus ſecundum jus faſque verſari, & viſa præſentia perite explorare, nequid incompertum clam ſubrepat.

55. Nolito aliorum mentes circumſpicere, ſed eo recta intuere, quo natura te ducit; natura, *inquam* univerſi, in eis quæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis quæ tibi ſunt agenda. illud autem eſt unicuique agendum, quod eſt conditioni ipſius conſentaneum. porro, condita ſunt, reliqua quidem rationalium gratia, quemadmodum & in re omni alia, deteriora præſtantiorum; rationalia vero ſui invicem. itaque in hominis natura primum ac præci-

οὐχὶ [1] κοινωνικώτερος, οὐδὲ αἰδημονέστερος, οὐδ᾽ εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, οὐδὲ εὐμενέστερος πρὸς τὰ τῶν πλησίον παροράματα.

νγ΄. Ὅπου ἔργον ἐπιτελεῖσθαι δύναται κατὰ τὸν κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ οὐδὲν δεινόν· ὅπου γὰρ ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι διὰ τῆς εὐοδούσης, καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν προϊούσης ἐνεργείας, ἐκεῖ οὐδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.

νδ΄. Πανταχοῦ καὶ διηνεκῶς ἐπὶ σοί ἐστι, καὶ τῇ παρούσῃ συμβάσει θεοσεβῶς εὐαρεστεῖν, καὶ τοῖς παροῦσιν ἀνθρώποις κατὰ δικαιοσύνην προσφέρεσθαι, καὶ τῇ [2] οὔσῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοτεχνεῖν, ἵνα μή τι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.

νε΄. Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικὰ, ἀλλ᾽ ἐκεῖ βλέπε κατ᾽ εὐθὺ, ἐπὶ τί σε ἡ φύσις ὁδηγεῖ, ἥ τε τοῦ ὅλου διὰ τῶν συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σὴ, διὰ τῶν πρακτέων ὑπὸ σοῦ. πρακτέον δὲ ἑκάστῳ τὸ ἑξῆς τῇ κατασκευῇ· κατεσκεύασται δὲ τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου, τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ, τὸ κοινωνικόν

1 Κοινωνικώτερός σου ἐστί τις *Gatak.* 2 Παρούσῃ *Gatak.*

Genuina

νικόν ἐπὶ δεύτερον ἐστὶ, τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. λογικῆς γὰρ καὶ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον περιορίζειν ἑαυτὴν, καὶ μήποτε ἡττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως· ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι. ἡ δὲ νοερὰ ἐθέλει πρωτιστεύειν, καὶ μὴ κατακρατεῖσθαι ὑπ' ἐκείνων. δικαίως γε. πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον. τούτων οὖν ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν εὐθεῖα περαινέτω, καὶ ἔχει τὰ ἑαυτοῦ.

puum est societatem colere; secundum, corporis affectionibus neutiquam succumbere. est enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumscribere semet, & nec sensus nec affectus motibus unquam superari: animalis enim uterque est. vis autem intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure quidem. etenim *intellectus* natus est eis omnibus uti. tertium in natura rationali est, lapsu & errore immunem esse. his igitur adhærens mens recta procedat, habetque quicquid suum est.

νϛ'. [1] Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα, τὸ λοιπὸν ἐκ τοῦ περιόντος, ζῆσαι κατὰ τὴν φύσιν.

56. Tanquam vita jam functus, ejusdemque munere defunctus plane, quod reliquum est tanquam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

νζ'. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

57. Id solum diligas, quod obvenit, & à fato destinatum est tibi. ecquid enim magis est congruum?

νη'. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματος ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν, ἔπειτα ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο· νῦν οὖν ἐκεῖνοι ποῦ; οὐδα-

58. In omni casu eos ob oculos habeas, quibus eadem cum contigissent ægre tulerunt, pro insueto habuerunt, quiritati sunt. at ubi tandem jam illi? nusquam

1 Genuina hujus articuli mens subobscura, ni me fallat plurimum, isthoc demum recidit. Quod, quemadmodum si nobis esset hodierno die moriendum, nihil esset rerum omnium quod efflagitaremus magis, quam melius vivendi ut spatium protrahatur: idem, quo nunc sunt res nostræ loco, agendum sedulo: Ut ij nempe simus homines, qui potissimum esse volumus, quantum fieri poterit primum: & consilia maturando, mortem quantumvis celeriter appetentem prævertamus. *Dacier.*

1 Σοὶ

nusquam plane. cur tu igitur horum similis esse velis? aut cur non potius motus alienos eis relinquas, qui his alios afficiunt & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, quo modo casibus istiusmodi utare? etenim recte uti poris; *virtutisque* materiam tibi suppeditabunt. tu tantum attende tibi, atque in omni actione tua bonum præstare te velis. denique in utroque horum memineris, medium quiddam esse illud, circa quod actio versatur.

59. Introspice te. intus est boni fons, qui perrenniter scatebit, si jugiter foderis.

60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec motu, nec gestu, temere jactetur. quale enim in vultu specimen sui exhibet mens, dum scite eum atque decenter componit; tale quiddam & in toto corpore exigitur. cæterum ista citra affectationem sunt observanda.

61. Ars vivendi est luctato-

μοῦ· τί οὖν καί σὺ θέλεις ὁμοίως; οὐχὶ δὲ τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; αὐτὸς δὲ περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλος γίνεσθαι; χρήσῃ γὰρ καλῶς· καὶ ὕλη [1] σοῦ ἔσται· μόνον [2] πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς οὗ πράσσεις· [3] καὶ μέμνησο ἀμφοτέρων ὅτι καὶ διάφορον ἐφ᾽ οὗ ἡ πρᾶξις.

νθ΄. [4] Ενδον βλέπε, ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς.

ξ΄. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι, καὶ μὴ διερρίφθαι, μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. οἷον γάρ τι ἐπὶ τοῦ προσώπου παρέχεται ἡ διάνοια [5] συνετὸν αὐτὸ καὶ εὐσχημον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα δὲ ταῦτα σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα.

ξα΄. Η βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ

1 Σοὶ, malim. *Gatak.* 2 Πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ θέλε καλὸς εἶναι legendum censet *Gatak.* 3 Legendum forsan, καὶ μέμνησο ἐπ᾽ ἀμφοτέρων, ὅτι ἀδιάφορον, ἐφ᾽ οὗ ἡ πρᾶξις. In utrisque autem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qui secius se gerunt, tum & in rerum istarum quæ contingunt, usu medium quiddam esse nec bonum sc. nec malum, illud circa quod actio tua versatur. *Gatak.* 4 Bona scilicet indoles, & mens recte disposita, fontis ad instar vivi, donec haurias fluit perennis: sin cessas, arescit illico, nec se diffundit amplius. Hæc utique bonis operibus crebro repetitis fovenda, quibus dum incumbimus strenui, excitatur indies atque reficitur; sin otiosam permittas, languescit protinus & brevi exstinguitur. *Dacier* 5 Συνεσις legi debere suspicatur *Casaub.*

1 Legendum

καὶ ὁμοιοτέρα ἤπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα καὶ οὐ προεγνωσμένα, ἕτοιμος καὶ ἀπτῶς ἑστάναι.

ξβʹ. Συνεχῶς ἐφιστάναι, τίνες εἰσὶν οὗτοι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. οὔτε γὰρ μέμψῃ τοῖς ἀκουσίως πταίουσιν, οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, [1] εἰ βλέπων εἰς τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

ξγʹ. Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, [2] φησὶν, στέρεται ἀληθείας· οὕτως οὖν καὶ δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης, καὶ εὐμενείας, καὶ παντὸς τοῦ τοιούτου. ἀναγκαιότατον δὲ τὸ διηνεκῶς τούτου μεμνῆσθαι. ἔσῃ γὰρ πρὸς πάντας πρᾳότερος.

ξδʹ. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔστω, ὅτι οὐκ αἰσχρὸν, οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ· οὔτε γὰρ καθὸ [3] ὑλική ἐστιν, οὔτε καθὸ κοινωνική, διαφθείρει αὐτήν. ἐπὶ μέντοι τῶν πλείστων πόνων, [4] καὶ τὸ τοῦ Ἐπικούρου σοι βοηθείτω, ὅτι οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον, ἐὰν τῶν ὅρων μνημονεύης, καὶ μὴ προσδοξάζης· κἀκείνου δὲ μέμνησο, ὅτι [5] πολλὰ

riæ quam saltatoriæ similior: *cum in hoc sit posita,* ut adversus contingentia improvisa in procinctu semper quis ac immotus consistat.

62. Crebro tecum perpende, qualesnam sint à quibus probari & prædicari velis, qualique sint mente prædití. ita neque aut incusabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuumque fontes quos habeant, perspexeris.

63. *Omnis anima*, inquit ille, *veritate privatur invita*: quin & justitia pariter, & temperantia & æquanimitate, & hujusmodi quavis virtute. hoc jugiter meminisse cum primis necessarium est. eris enim erga omnes mitior.

64. In dolore omni hoc præsto sit, nec turpem eum esse, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neque enim eam, aut quatenus materiale quiddam, aut quatenus societatis est studiosa, corrumpit. in plerisque vero horum Epicuri illud tibi adsit, nec intolerandum nec æternum esse, si terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio

1 Legendum videtur vel εἰσβλέπων aut εἰ ἐμβλέπεις cum *Gatakero*: vel, ἐμβλέπων, prout in MS. *Hæschel.* exstare testatur *Casaub.* 2 *Plato* in Sophist. *Gatak.* 3 Λογικὴ scribendum putat *Casaub.* 4 Vide supra c. 33. 5 *Occulto modo*, sive *clam & citra sensum nostrum molesta sunt*, interpres uterque. at quomodo nec sentientibus molesta esse possunt? itaque interpunctione mutata, & post λανθάνει adhibita, verto, *multa quæ tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejusdem esse cum dolore naturæ. Gatak.*

tædio nos afficere, quæ non advertimus eandem quam dolor rationem habere, verbi gratia, dormitare, *quando vigilare libet*, æstu affici, fastidio laborare. quoties ergo horum aliquid ægre fers, dic tibi, dolori succumbere te.

65. Cave erga inhumanos sic afficiaris, quomodo ipsi erga homines solent.

66. Unde constat nobis Socratem clara fuisse reliquisque præstantiore indole? neque enim hoc sufficit, quod mortem gloriosissime oppetebat; aut quod cum sophistis acutissime disserebat; aut quod in frigore summo patientissime sub dio pernoctabat; aut quod Salaminium illum sistere jussus, resistere generosissime malebat; aut quod per compita fastuose incedebat; quod tamen an verum fuerit merito dubitaveris. verum illud considerare oportet, quo modo affectam animam habuerit Socrates. utrum hoc contentus agere poterat, quod

πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα, οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, καὶ τὸ ἀνορεκτεῖν· ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως.

ξε΄. Ὅρα μήποτε τοιοῦτον πάθῃς πρὸς τοὺς ἀπανθρώπους, οἷον οἱ [1] ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

ξς΄. Πόθεν ἴσμεν, εἰ [2] τηλαύγης Σωκράτης, καὶ διάθεσιν κρείσσων ἦν· οὐ γὰρ ἀρκεῖ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ [3] πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [4] τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν γενναιότερον ἔδοξεν ἀντιβῆναι, [5] καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο· περὶ οὗ καὶ μάλιστ' ἄν τις [6] ἐπιστήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν· ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι τὰ πρὸς αν-

1 *Ἀπάνθρωποι Gatak.* 2 *Τηλαύγης* legit *Menagius* ad *Laertium* l. 2. Segm. 24. & 61. & eum secutus *Dacier*. & *Telaugem* philosophum intelligi putant *Pythagoræ* filium, & *Empedoclis* magistrum, quem dialogo quodam *Telaugis* nomine insignitum perstrinxit *Æschines*. Vid. *Menagium* locis supra nominatis, ut & in historia *mulierum Philosopharum* in capite de *Theano*. 3 De *excubiis in Pago*(*Martio* forsan) frequentius habitis intelligit *Casaub.* 4 *Salaminius* iste Leo dicebatur (neque enim quod interpretes sensisse videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletissimus, ad quem comprehendendum, quo morte afficeretur, nulla justa de causa, *Socrati* una cum quatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes quos summa rerum tunc *Athenis* residebat. Verum is eorum jussis obtemperare recusabat. Vid. *Platon* Apolog. & epist. 7. *Laert.* 2. &c. *Gatak.* 5 Allusit ad illud *Aristophanis* de *Socrate* in Nubib. Ὅτι βρενθύει ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλεις. *Gatak.* 6 *Ἀπιστήσειεν Gatak.*

I Σὲ

ἀνθρώπους, καὶ ὅσιος τὰ πρὸς θεούς, μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτῶν, μηδὲ μὴν δουλεύων τινὸς ἀγνοίᾳ. μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενος, ἢ ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, μήτε τοῖς τοῦ σαρκιδίου πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.

in rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſquam fruſtra indignatus, nec cujuſquam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum quicquam, aut tanquam peregrinum quid excipiens, aut tanquam intolerandum ſuſtinens, nec carunculæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

ξζ'. Ἡ Φύσις οὐχ οὕτως συνεκέρασε [1] τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖσθαι περιορίζειν ἑαυτόν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ ποιεῖσθαι. λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι. τούτου μέμνησο ἀεί. καὶ ἔτι ἐκείνου, ὅτι ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι. καὶ μὴ ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀπογνῷς καὶ [2]ἐλεύθερος, καὶ αἰδήμων, καὶ κοινωνικός, καὶ εὐπειθὴς Θεῷ.

67. Non ita commiſit natura compagem tui, ut tibi nequeas terminos figere, & quæ tui ſunt muneris per te exſequi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo quis ſit,& ignotus tamen cunctis degat. hoc ſemper memineris; ſed & illud, pauciſſimis ad beate vivendum opus eſſe. quodque etiamſi deſperes dialecticæ aut naturalis ſcientiæ peritiam, nihil eſſe tamen quod animum deſpondeas, quaſi liber & modeſtus fieri nequeas, & communitatis cultor, & obſequens Deo.

ξη'. Ἀβιάστως διαζῆσαι ἐν πλείστῃ θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἅτινα βούλονται, κἂν τὰ θηρία διασπᾷ τὰ μελύδρια τοῦ [3] περιτεθραμμένου τούτου φυράματος. τί γὰρ κωλύει ἐν πᾶσι τούτοις τὴν διάνοιαν σώζειν ἑαυτὴν ἐν γαλήνῃ, καὶ κρίσει περὶ τῶν περιεστηκότων ἀληθεῖ, καὶ χρή-

68. Vi omni immunem, in ſumma animi hilaritate, vitam tranſigere licet, etiamſi quæ libuerit adverſus te vociferentur homines univerſi, etiamſi maſſæ iſtius corporeæ coalitæ & circumdatæ tibi membra feræ diſcerpant. quid enim obſtat quo minus inter hæc omnia mens tranquillam ſe ſervet, de rebus circumſtantibus verè judicet,

1 Σὺ τῷ συγκρίματι *Gatak.* Τὸ σοὶ συγκειμένον *Salmaſ.* 2 Ἐλευθέριος *Caſaub.* 3 Vide ad l. 12. 1.

1 Præter

cet, objectisque commode utatur? ut judicium occurrenti ac irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusdi esse videaris: usus dicat eidem, Te quærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artisque prorsus vel humanæ vel divinæ *exercendæ*. siquidem quicquid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec aut novum est aut tractatu difficile, sed familiare & facile.

69. Hoc in se habet morum perfectio, quod diem omnem tanquam novissimum exigit, nec aut festinat, aut torpescit, aut simulate quicquam agit.

70. Dii, immortales cum sint, non ægre ferunt tamen, quod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talesque qui sint, improbos jugiter sustinere. imo quod amplius est, omnimodam horum curam gerunt. tu vero, qui mox es defiturus, *malos tolerando* defetisceris? idque cum ex eorum ipse sis numero.

71. Ridiculum est malitiam cum tuam, quod potes, non effugias, fugere te *velle*, quod non potes, alienam.

72. Quicquid intellectualis socialisque facultas, nec ad intellectum nec ad usum socialem fa-

σει τῶν ὑποβεβλημένων ἑτοίμης, ὥστε τὴν μὲν κρίσιν λέγειν τῷ προσπίπτοντι, τοῦτο ὑπάρχεις κατ' οὐσίαν, κἂν κατὰ δόξαν ἀλλοῖον φαίνῃ· τὴν δὲ χρῆσιν λέγειν τῷ ὑποπίπτοντι, σὲ ἐζήτουν· ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου ἢ θεοῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικείωται, καὶ οὔτε καινὸν, οὔτε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ γνώριμον καὶ εὐεργές.

ξθ'. Τοῦτο ἔχει ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ μήτε [1] σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, μήτε ὑποκρίνεσθαι.

ο'. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, οὐ δυσχεραίνουσιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσει αὐτοὺς πάντως ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι· προσέτι δὲ καὶ κήδονται αὐτῶν παντοίως. σὺ δὲ ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων, ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, εἷς ὢν τῶν φαύλων;

οα'. Γελοῖόν ἐστι τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, ὃ καὶ δυνατόν ἐστι· τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, ὅπερ ἀδύνατον.

οβ'. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ μήτε νοερὸν, μήτε

1 Præter sensum illum quo supra c. 43. usurpatur σφύζειν, est etiam *Suidæ* ἐπείγειν. *Gatak*.

1 Legendum

μήτι κοινωνικὸν, εὐλόγως καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνει.

ογʹ. Οταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἧς, ϗ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον παρὰ ταῦτα, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

οδʹ. Οὐδεὶς κάμνει ὠφελούμενος. ὠφέλεια δὲ πρᾶξις κατὰ φύσιν. μὴ οὖν κάμνε ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

οεʹ. Η τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν· νῦν δὲ ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον κατ᾽ ἐπακολούθησιν γίνεται, [1] ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν, ἐφ᾽ ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε γαληνότερον ποιήσει, τοῦτο μνημονευόμενον.

cere deprehenderit, id ipsum inferius se merito judicat.

73. Ubi bene tu alicui fecisti, & beneficio ille affectus est, quid stultorum instar tertium quippiam ultra hæc quæras, puta, benefici hominis existimationem, aut beneficii accepti remunerationem?

74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqui emolumentum est actio omnis naturæ consentanea. noli ergo defatigari emolumentum in eo capiendo, quod alteri præstas.

75. Ad mundum condendum universi natura olim se intendit. nunc vero, aut quicquid fit, consequentiæ necessariæ lege certa producitur, aut principalia etiam illa, ad quæ mundi mens peculiariter intenta est, ratione nulla gubernantur. in multis tranquilliorem fecerit te, hoc in memoria si habueris.

1 Legendum contendit *Casaub.* ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστιν, vel etiam, ἢ ἃ λογιστικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστιν. ut sit sensus *rationales creaturas esse objecta principalia, circa quæ peculiaris illa cura, & providentia versatur.* Ego tamen nihil mutandum censeo. hoc enim velle videtur *Marcus*. Ad mundi hujus fabricam producendam ac constituendam, peculiari quodam motu, universi natura accessit. deinceps autem, vel quæcunque in ea contingunt, vi nexus cujusdam & consequentiæ necessariæ lege certa tunc constitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad quæ universi mens præcipue & quasi peculiariter sese intenderit, nulla ratione, sed temere disposita fuerint. at hoc esset absurdissimum, mentem universi, cum ad ista producenda ac constituenda peculiari motu processisset, de futura dispositione atque ordinatione legem nullam tulisse, sed temere ferenda casui fortuito permisisse. *Gatak.*

LIBER

LIBER VIII.

1. HOC etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, quod vitam totam, eam ſaltem quæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophice ductam. ſiquidem cum aliis haud paucis, tum & tibi ipſi compertum eſt, à philoſophia longe te abeſſe: conturbatæ ſunt itaque rationes tuæ: neque adeo aut facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi vere perſpexiſti in quo res ipſa ſita ſit, miſſa exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ quod ſupereſt, quantulumcunque id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaque illa quid velit, intuere, nec te aliud quicquam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per quam multa divagatus, vitam bonam beatamque nuſquam inveneris; non in ſyllogiſmis, non in divitiis, non in gloria, nec in volu-

ΒΙΒΛΙΟΝ η΄.

α. ΚΑΙ τοῦτο πρὸς τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκέτι δύνασαι τὸν βίον ὅλον, ἢ τόν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι· ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ δῆλος γέγονας, πόῤῥω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι οὖν· ὥστε τὴν μὲν δόξαν τὴν τοῦ φιλοσόφου κτήσασθαι, οὐκέτι σοι ῥᾴδιον· ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις· εἴπερ οὖν ἀληθῶς ἑώρακας ποῦ κεῖται τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, τί δόξεις, ἄφες· ἀρκέσθητι δὲ, εἰ κἂν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, [1] ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν. κατανόησον οὖν τί θέλει, καὶ ἄλλο μηδὲν περισπάτω· πεπείρασαι γὰρ περὶ πόσα πλανηθεὶς, οὐδαμοῦ εὗρες τὸ εὖ ζῆν· οὐκ ἐν συλλογισμοῖς, οὐκ ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσει,

1 Legit *Boot.* ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. emendationi aſſentior: Verum mihi aliquod inſuper, quod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Sequitur enim, κατανόησον οὖν τί θέλει. *conſidera ergo quid ea velit.* non *quamdiu*, ſed *quomodo* te vivere velit. unde liquet, de ea re monitum aliquod anteceſſiſſe. forſan ergo legendum, εἰ κἂν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Gatak.*

1 Ποιήσει

λαύσῃ, οὐδαμοῦ. ποῦ οὖν ἐστιν; ἐν τῷ ποιεῖν, ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. πῶς οὖν ταῦτα [1] ποιήσει; ἐὰν δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. τίνα δόγματα; τὰ περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν· ὡς οὐδενὸς μὲν ἀγαθοῦ ὄντος ἀνθρώπῳ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, [2] ἐλεύθερον, οὐδενὸς δὲ κακοῦ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

β'. Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτόν, πῶς μοι αὕτη ἔχει; μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζώου νοεροῦ, καὶ κοινωνικοῦ καὶ ἰσονόμου θεῷ.

γ'. Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Γάϊος, καὶ Πομπήϊος τί πρὸς Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ Σωκράτην; οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν [3] ταυτά· [4] ἐκεῖ

ptate, nec ullibi. in quonam ergo consistit? in eis faciendis quæ exigit natura humana. at hæc quomodo quis faciat? si decreta nactus sit, à quibus appetitiones actusque *istiusmodi profluunt*. quænam, *inquis*, decreta? de bonis malisque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, quod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat, nihil malum, quod non istis contrarium.

2. In omni actione interrogate, quomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? prope adest tempus, quo moriturus sum, omniaque mihi transitura. quid ergo expeto ulterius, si illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eademque cum Deo ipso lege agentis.

3. Alexander, Cajus, Pompejus, quid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siquidem res ipsas perspectas habebant, † formasque earundem & materias. atque hoc modo instructæ erant mentes horum. illis vero, de quam multis solici-

tos

1 Ποιήσει [τις] *Gatak.* 2 Ἐλευθέριον *Casaub.* 3 Lectionem hanc si admittimus, sensus erit, *Eædem erant mentes illorum*: sive, *per omnia sibi invicem consentiebant.* Cæterum *Casaub.* ταῦτα legisse videtur: & *Xyland.* τοιαῦτα, cum vertit, *ita erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, quæ in rerum naturas acutius introspicere, & sagacius intromittere se poterant. hunc sequor. inde ergo factum, ut cum rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidius quicquam quam par erat, appeterent. *Gatak.* 4 Sic restituit *Gatak.* cum prius sine interrogatione legeretur. Est autem hoc ad reges & imperatores supra nominatos referendum (ut volunt *Gatak.* & *Casaub.*) non ad philosophos prout vult *Xyland.* † Caussas *Casaub.*

1 Hoc

tos esse necesse fuit? quam multis rebus inservire?

4. Eadem nihilominus facturos *memineris*, etiamsi tu te ruperis.

5. In primis ne commovearis. *obveniunt* enim secundum rerum naturam universa: ipse autem paulo post, nullus, nusquam futurus es: quomodo & Hadrianus, & Augustus. tum rem ipsam penitius intuitus, eam in se considera. simul memineris, probum esse te oportere. quod autem hominis à te natura exigit, hoc constanter facito, quodque justissimum videbitur, loquitor; placide duntaxat, modeste, citraque dissimulationem.

6. Universi natura hoc solenne habet; quæ istic existunt illo transferre, res mutare, hinc tollere, illic deponere, omnia vices has subeunt: usitata sunt omnia, ut metuendum non sit, nequid novi emergat. Siremps denique omnibus de istis lex.

7. Natura omnis sese prospere procedente contenta est: prospere autem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falso, nec incerto assentitur, impulsus suos ad opera quæ societatem juvent, sola dirigit, appetitiones

ἢ ὅσων προνοία; καὶ δουλεία πόσων;

δ'. [1] Ὅτι οὐδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ διαῤῥαγῇς.

ε'. Τὸ πρῶτον μὴ ταράσσου· πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν· καὶ ὀλίγου χρόνου οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ· ὥσπερ οὐδὲ Ἀδριανὸς, οὐδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα ἀτενίσας εἰς τὸ πρᾶγμα, ἴδε αὐτὸ καὶ συμμνημονεύσας, ὅτι ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ τί τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί σοι μόνον εὐμενῶς, καὶ αἰδημόνως, καὶ ἀνυποκρίτως.

ϛ'. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, τὰ ὧδε ὄντα ἐκεῖ μετατιθέναι, μεταβάλλειν, αἴρειν ἔνθεν καὶ ἐκεῖ φέρειν. πάντα τροπαί· [2] οὐχ ὥστε φοβηθῆναι, μήτι καινόν· πάντα συνήθη· ἀλλὰ καὶ ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις.

ζ'. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐοδούσῃ· φύσις δὲ λογικὴ εὐοδεῖ, ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψευδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκατατιθεμένη· τὰς ὁρμὰς δὲ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνουσα· τὰς ὀρέξεις δὲ καὶ ἐγκλί-

1 Hoc, inquit, animo tuo obversetur, ubi hominum aut injuriis, aut flagitiis commoveri te senseris, eadem facturos etiamsi tu te indignatione confeceris. *Gatak.* 2 Transposita videntur ista: sic forsan collocanda: πάντα συνήθη. ὥστε οὐχὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. *Gatak.*

1 Legit

ἐγκλίσεις τὸ ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένη· τὸ δὲ ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμόμενον πᾶν ἀσπαζομένη. μέρος γὰρ αὐτῆς ἐστιν· ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ φύσεως, πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως, καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης. ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, μέρος ἐστὶ ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας· [1] εἴγε ἴσους καὶ κατ' ἀξίαν τοὺς μερισμοὺς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται· σκόπει δὲ, μὴ εἰ [2] τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ παντὸς, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην [3] τὰ πάντα τοῦδε, πρὸς ἀθρόα τὰ τοῦ ἑτέρου.

η'. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεστιν. ἀλλὰ ὕβριν ἀνείργειν ἔξεστιν. ἀλλὰ ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτερεῖν ἔξεστιν. ἀλλὰ τοῦ δοξαρίου ὑπεράνω εἶναι ἔξεστιν· ἀλλὰ ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι κήδεσθαι αὐτῶν ἔξεστιν.

& aversationes, ad ea sola, quæ in nobis sita sunt, adhibet, à rerum natura denique quicquid assignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars est, ut folii natura pars naturæ est arboris, hoc tantum interest, quod ibi folii natura pars est naturæ sensus rationisque exsortis, & impedimento obnoxiæ. cum hominis natura pars sit naturæ impediri nesciæ, rationalis, justæ. hæc autem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & casus ex æquo distribuit singulis quibusque pro uniuscujusque dignitate. id quod deprehendere licebit, si non seorsim unum aliquod in re ulla consideraveris, sed istius omnia cum alterius alicujus confertim sumptis contuleris.

8 † *Adeo es illiteratus*, ut nec legere possis. at potes contumelia abstinere, potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imo & illorum curam gerere.

9. Nemo

1 Legit *Casaub.* ἤγε, quod probat *Gatak.* 2 Τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν *Casaub.* 3 Divulsa vitiataque ista prout prius legebantur τὰ πάντα. τοῦ δ' ἑτέρ. feliciter, mutatione levissima sic restituit *Casaub.* Proportionis istius, inquit, æqualitatem deprehendas licet, non si unum aliquod in unoquoque consideres; [vel, unum aliquod in hac re cum uno aliquo in alia conferas, si admittatur *Casauboni* lectio τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν] sed si, istius quæque, cum alterius cujusquam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis universis simul sumptis contuleris. Ita siquidem unumquodque in suo genere perfectum exsistere patefiet, nec muscæ aut culici magis quicquam deesse, quod ad muscæ culicisve naturam pertineat, quam elephanti aut leoni. *Gatak.*
† Legere non vacat. *Casaub.*

9. Nemo, aut vitam aulicam, aut tuam etiam, insimulantem te audiat.

10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio quædam, ut qui utile aliquid omiserit: bonum autem quodque necessario etiam est utile; quodque est ejusmodi, id viro bono proboque curæ esse oportet. at neminem virum bonum probumque pœnituerit, quod voluptatem unquam ullam omiserit. neque utile itaque, neque bonum voluptas est.

11. Hoc quidnam in se est ex constitutione sua? quænam illius substantia sive materia? quæ forma? quid in mundo facit? quamdiu consistit?

12. Quando somnum gravatim excutis, reminiscere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ consentaneum esse ut actiones ad communitatem conducentes edas, cum dormire etiam brutis animantibus commune sit. quod autem est naturæ cujusque consentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius est utique.

13. Assidue, in omni, quantum potes, viso menti oblato, considera, quænam ejus natura, ad mores quid faciat, quid in se habeat veritatis.

14. Ubi quenquam conveneris, statim tu tecum, Iste quæ-

θʹ. Μηκέτι σου μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ τὸν σεαυτοῦ.

ιʹ. Ἡ μετάνοιά ἐστιν ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ, ὡς χρήσιμόν τι παρεικότος· τὸ δὲ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελητέον αὐτοῦ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί· οὐδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεικέναι· οὔτε ἄρα χρήσιμον, οὔτε ἀγαθὸν ἡδονή.

ιαʹ. [1] Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ; τί μὲν τὸ οὐσιῶδες αὐτοῦ καὶ ὑλικόν; τί δὲ τὸ αἰτιῶδες; τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ; πόσον δὲ χρόνον ὑφίσταται;

ιβʹ. Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκου, ὅτι κατὰ τὴν κατασκευήν σου ἐστὶ, καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πράξεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι, τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ καὶ προσηνέστερον.

ιγʹ. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης εἰ οἷόν τε φαντασίας, φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι.

ιδʹ. Ὧ, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ πρόλεγε· οὗτος τίνα δόγματα

1 Vide l. 3. 11.

1 Ἔχει

δόγματα ἔχει περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου, καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς τοιάδε τινὰ δόγματα [1] ἔχειν, οὐδὲν θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν τὰ δέ τινα ποιῇ· καὶ μεμνήσομαι, ὅτι [2] ἀναγκάζεται οὕτως ποιεῖν.

ιε'. Μέμνησο, ὅτι ὥσπερ αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, οὕτως εἰ ὁ κόσμος τάδε τινὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός· καὶ ἰατρῷ δὲ καὶ κυβερνήτῃ αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πεπύρεχεν οὗτος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν.

ις'. [3] Μέμνησο, ὅτι, καὶ τὸ μετατίθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. [4] σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, καὶ δὴ καὶ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη.

ιζ'. Εἰ μὲν ἐπὶ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δὲ ἐπ' ἄλλῳ, τίνι μέμ-

nam habet de bonis malisque decreta? qui enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriusque, vel de fama & ignominia, morte & vita, decreta istiusmodi habeat, si hujusmodi fecerit, nihil mirum mihi novumque videbitur. simul & hoc succurret, necessario facere illum quæ facit.

15. Memineris, æque turpe esse mirari quenquam tanquam de re insueta, quod ea mundus, quorum ferax est, profert; ac mirari quenquam, quod ficus ficus ferat, aut mirari medicum, quod quis febricitaverit, gubernatorem, quod ventus adversus flaverit.

16. Memineris æque tibi liberum esse *sententiam* mutare & corrigenti parere, *atque in re cœpta ulla persistere.* etenim & hæc tua est operatio, *utpote* quæ juxta intenticnem judiciumque tuum, atque adeo ex animi etiam tui sententia perficiatur.

17. Si tui istud est arbitrii, cur facis? sin alterius, quem incusas?

1 *Ἔχων Gatak.* 2 Ita l. 10. 30. *βιάζεται. cogitur facere quod facit.* non a vi aliqua externa, sed a principio interno, falso nimirum dogmate, pravo perversoque judicio. *Gatak.* 3 Æque liberum est, inquit, quodque animum ingenuum nihilo magis dedeceat, verum docenti, ubi erraverit quis, obsequi, atque rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, constanter libereque insistere. Corrigere nimirum vult absurdum quorundam errorem, qui *quod semel imbiberint, nolunt deponere,* (ut *Cyprian.* l. 2. ep. 1.) *& pervicaciam constantiæ loco habentes rectiora monenti parere servile ducunt ac illiberale. Gatak.* 4 *Lugd.* melius σὴ & σὴν. deesse tamen forsan videatur ἀρκέσει, aut tale quid. verum distinctio interjecta integram faciet sententiam. Lego igitur, *σὴ γὰρ ἐνέργεια, κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν* &c. *tua enim est operatio & ista, utpote intentioni tuæ consentanea* &c. *Gatak.*

incusas? atomos, an Deos? insani utrumque est. nemo *igitur* est incusandus. si quidem enim potes, rem ipsam corrige. sin minus, quid tibi queri profuerit? nihil autem est agendum frustra.

φῇς; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. οὐδενὶ μεμπτέον. [1] εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον τόδε πρᾶγμα αὐτό. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μέμψασθαι; εἰκῇ γὰρ οὐδὲν ποιητέον.

18. Nihil, quod moritur, mundo excidit. istic autem si manet ac mutat, istic & in sua, quæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atque hæc quoque mutant, nec murmurant tamen.

ιη'. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν οὐ πίπτει. εἰ ὧδε μένει καὶ μεταβάλλει ὧδε καὶ διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια ἃ στοιχεῖά ἐστι τοῦ κόσμου καὶ σά. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ οὐ γογγύζει.

19. Ad opus aliquod natum est unumquodque, *puta*, equus, vitis. quid miraris? sol etiam ipse, Diique reliqui ad opus aliquod exstitere. tu ergo ad quid? nunquid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

ιθ'. Ἕκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος. τί θαυμάζεις; [2] καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρός τι ἔργον γέγονα, καὶ [3] οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

20. Natura rei cujusque rationem habet; tam ad finem, quam ortum & durationem: quemadmodum & is qui pilam mittit, *pilæ pariter rationem habet.* ecquid autem pilæ, vel sursum

κ'. Ἡ φύσις ἐστόχασται ἑκάστου, οὐδέν τι ἔλαττον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τε καὶ διεξαγωγῆς, [4] ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν· τί οὖν ἀγαθὸν

1 *Εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τὸ πρᾶγμα αὐτό. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ.* &c. ex MS. *Heschel.* legit *Casaub.* quod& *Xylandrum* in suo codice reperisse non sine caussa putat, cum illius versio ex hac ipsa lectione videtur expressa. 2 *Καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι ἔργον γέγονε.* *Gatak.* 3 Sidera nimirum, quæ animata esse putabant, & Deorum loco habebant. v. l. 9. 35. *Gatak.* 4 Sejungunt ista à superioribus *Xyland.* & *Casaub.* mihi continuanda prorsus videntur. quemadmodum, inquit, qui pilam mittit, rationem apud se habet, non tantum quomodo motus ille ineatur, sed qua feratur, & quo loco terminetur; sive qua permeet pila, quo pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura consilium iniit, non de ortu tantum, sed de obitu etiam ac progressu cujusque rei. sic *Plautus* sensu non multum ab hoc abhorrenti, prolog. *Captiv.* *Enimvero Di nos quasi pilas homines habent. Gatak.*

1 Νοη-

θὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ καὶ πεπτωκότι; τί δὲ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεστώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια δὲ καὶ ἐπὶ λύχνου.

κα'. Ἔκστρεψον, καὶ θέασαι οἷόν ἐστι, γηράσαν δὲ οἷον γίνεται, ¹ νοσῆσαν δὲ, πορνεῦσαν· βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. προσέτι δὲ καὶ ἐν γωνίᾳ τούτου τοῦ κλίματος, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα πάντες συμφωνοῦσι, καὶ οὐδὲ αὐτός τις ἑαυτῷ· καὶ ὅλη δὲ ἡ γῆ στιγμή.

κβ'. ² Πρόσεχε τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ τῷ σημαινομένῳ· ³ δικαίως ταῦτα πάσχεις· ⁴ μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς αὔριον γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.

κγ'. Πράσσω τι; πράσσω ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν ἀναφέρων· συμβαίνει τί μοι; δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, καὶ τὴν πάντων πηγὴν, ἀφ' ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.

κδ'. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ

missæ boni, vel descendenti cadentique mali? ecquid & bullæ vel consistenti boni, vel subsidenti mali? de lucerna idem dictum sit.

21. Inverte *corpus tuum*, atque inspice, quale sit, ubi senuerit; quale sit, ubi morbidum fuerit; quale sit, spiritum ubi efflaverit. brevis autem est vitæ & qui celebrat, & qui celebratur; & qui commemorat pariter, & qui commemoratur. ad hæc & in plagæ istius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neque omnes inter se consentiunt, neque quisquam sibi. denique terra omnis puncti instar habet.

22. Animum adverte præsenti vel decreto, vel facto, vel dicto. merito hæc pateris, qui bonus mavis cras fieri, quam esse hodie.

23. Facio quicquam? ita facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi quicquam? ita excipio, ut ad Deos referam fontemque rerum omnium, à quo, quæcunque fiunt, ordine præstituto derivantur.

24. Ipsum lavari quale quid tibi

1 Νοσῆσάν τι καὶ ἀποπνεῦσαν legit *Gatak.* 2 Monet ut ad id quod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum sive dictum sit, animum sedulo advertamus. *Gatak.* 3 Separat ista à præcedentibus *Casaub.* possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Merito multa pateris, quia ad id quod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animique suspensus es, & quod præcipue te spectat differs. *Gatak.* 4 Haud integra satis videntur ista, forsan scribendum, ὅτι μᾶλλον δὴ ut ratio reddatur quare tot molestiis conflictetur. Legi tamen possunt & [illegible], [τὸ] μᾶλλον δὲ &c. *Gatak.*

tibi videtur ? oleum, ſudor, ſordes, aqua, ſtrigmentum ; putida omnia. tale quiddam eſt & vitæ pars quævis, & materia ſubjecta quælibet.

25. Lucilla Verum *extulit* ; mox & Lucilla *ipſa elata eſt.* Secunda Maximum ; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum ; mox & Epitynchanus. Antoninus Fauſtinam ; mox & Antoninus. Celer Hadrianum ; mox & Celer. hujuſmodi ſunt omnia. quin & ſolertes illi, aut futurorum præſcii, aut faſtu inflati, ubinam jam ſunt ? ſolertes inquam, quales Charax, Demetrius Platonicus, Eudæmon, & ſi quis alius ejuſmodi; omnia caduca ſunt, & jam olim morte ſepulta ſunt. alii nec brevem ſui memoriam ſunt conſecuti ; alii in fabulas abierunt ; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergo memineris, aut compagem tui diſſipatum iri aut exſtinctum ſpiri-

λύεσθαι; ἔλαιον, ἱδρὼς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιῶδες, πάντα σικχαντά. τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον.

κέ. [1] Λούκιλλα Οὐῆρον· εἶτα Λούκιλλα· Σέκουνδα [2] Μάξιμον· εἶτα Σέκουνδα· [3] Επιτύγχανος Διότιμον· εἶτα Επιτύγχανος. [4] Φαυςῖναν Ἀντωνῖνος· εἶτα Ἀντωνῖνος. τοιαῦτα πάντα. [5] Κέλερ Αδριανόν· εἶτα Κέλερ. οἱ δὲ δριμεῖς ἐκεῖνοι, ἢ προγνωςικοὶ ἢ τετυφωμένοι, ποῦ; οἷον, δριμεῖς μὲν, [6] Χιάραξ καὶ [7] Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς, καὶ [8] Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι· ἔνιοι μὲν οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες· οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες· οἱ δὲ ἤδη ἐκ μύθων ἐξίτηλοι· τούτων οὖν μεμνῆσθαι, ὅτι δεήσει ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιόν σου, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνεῦ-

1 In ſingulis ſubaudienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξηνέχθη. erat autem *Lucilla Marci* filia *L. Vero* imperii conſorti nuptui data, eidemque ſuperſtes. Vid. *Capitolin.* in *Vero. Gatak.* 2 *Maximus* cujus mentio l. 1. 15. inter Stoicos à *Capitolino* recenſetur, quibus *Marcus* noſter in diſciplinam ſe dederit. *Gatak.* 3 Quis iſte *Epytinchanus* & *Diotimus* cui is ſupervixerit & ſucceſſerit, neſcire me fateor. *Gatak.* 4 *Annia Fauſtina Antonini Pii* uxor. Vide *Capitolin.* in *Pio. Gatak.* 5 *Caninius Celer* orator ſive Rhetor, quem & *Marcus* & *Lucius* audierant. vid. *Capitol. Gatak.* 6 Depravatum opinor. forſan Ἱέραξ. *Hieracis* enim apud *Stobæum* reperiuntur fragmenta. vel Χάραξ etiam : ſiquidem *Charax*, Philoſophus Pergamenus, *Suidæ* memoratur. & edit *Lugd.* Χάραξ habet. *Gatak.* 7 *Phalereum*, puto, vult è familia *Platonica*, *Theophraſti* auditorem de quo *Laert.* l. 5. quanquam poteſt etiam *Demetrius* Byzantinus Peripateticus, cujus & *Laert.* ibidem meminit, *Marco* dictus intelligi. Verum illum potius. *Gatak.* 8 *Eudæmon* inter Aſtrologos celebriores recenſetur à *Vitruvio* l. 9. c. 7. *Gatak.*

πνευμάτιον, ἢ μεταςῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ καταχθῆναι

tum aut migraturum, atque alibi diſpoſitum.

κϛ'. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου, ποιεῖν τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, ὑπερόρασις τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινομένων.

26. Homini volupe eſt, quæ hominis propria ſunt, facere. proprium autem eſt hominis, contribuli ſuo benevolum eſſe, ſenſuum motus inſuper habere, viſa probabilia diſcernere, univerſi naturam, eaque quæ ſecundum hanc fiunt, contemplari.

κζ'. Τρεῖς σχέσεις· ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικείμενον· ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα· ἡ δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

27. Affectiones ſinguli quique tres habent; unam ad cauſam ambientem, alteram, ad cauſam divinam, à qua proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos quibuſcum in hac verſatur.

κη'. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν· οὐκοῦν ἀποφαινέσθω· ἢ τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν αἰθρίαν καὶ γαλήνην διαφυλάσσειν, καὶ μὴ ὑπολαμβάνειν ὅτι κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, ἔνδον. καὶ οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

28. Dolor aut eſt corpori malum. *quod ſi ſit*, corpus id cenſeat. aut animæ. at illi licet etiam inter dolores ſerenitatem ſuam tranquillitatemque ſervare, nec opinari malum eſſe. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & averſatio intus eſt; quo mali nihil aſcendit.

κθ'. Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων· νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις· ἀλλὰ βλέπων πάντα ὁποῖά ἐστι, χρῶμαι ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης τῆς ἐξουσίας κατὰ φύσιν.

29. Imaginationes dele; ſæpe tecum ſic loquendo, In poteſtate mea nunc ſitum eſt, ut nulla in hac anima exiſtat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: ſed ut omnibus qualia reapſe ſint perſpectis, pro exiſtimatione ſua ſingulis utar. memento poteſtatis hujus à natura tibi tributæ.

λ'. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὁντινοῦν κοσ-

30. Et in ſenatu, & apud quemlibet privatim, curæ ſit modeſte

deſte potius quam diſerte loqui. ſano vero apud omnes ſermone utare.

31. Auguſti aula, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, aula tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortemque *cogita*, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minus, quod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui. dein* reputa tecum, quam anxie egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliquem ſibi ſuperſtitem relinquerent: cum neceſſe tamen fuerit, ut aliquis tandem ultimus exſiſteret: atque hic rurſus gentis totius mortem conſidera.

μίως, [1] μὴ περιτρανῶς [2] ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.

λα'. Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἔγγονοι, [3] πρόγονοι, ἀδελφὴ, Αγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, [4] Αρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, [5] θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος· εἶτα ἔπιθι [6] τὰς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, οἷον Πομπηΐων· κἀκεῖνο δὲ τὸ ἐπιγραφόμενον τοῖς μνήμασιν, ἔσχατος τοῦ ἰδίου γένους· ἐπιλογίζεσθαι, πόσα ἐσπαδάθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα διάδοχόν τινα καταλίπωσιν· εἶτα, ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι· [7] πάλιν ὧδε ὅλου γένους θάνατον.

λβ'. Συνὴ-

1 *Sana oratione non eſt aperte ſemper utendum* vertit *Xyl.* & *Caſaub.* Verum alia videtur hic *Marci* mens. Ego malim κοσμίως, μὴ περιτράνως. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publice in Senatu & apud unumquemque privatim, eam Sermonis rationem habeas, ut non tam diſerte & eleganter, quam modeſte & decenter loquaris. Oratione vero ſana & ſalubri ſemper utaris.* Siquidem κομψὸν, περίτρανον, περίλαλον *Suid.* & *Etymolog.* Στωμύλλεσθαι, τὸ περιτράνως λέγειν. Alioqui τρανὶς, σαφὴς, i. e. *clarum* & *perſpicuum* denotat: ut & ἀληθὲς, *verum*: quia veritate nihil clarius, certiuſque. Verum pro *diſerto* plerumque ſumitur, eaque ſignificatione apud *Helleniſtas*, qui dici ſolent, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Auctor *Sap. Solom.* c. 10. v. 21. ὅτι ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *linguas infantium diſertas reddit*, ut vertit *Jun.* Interpretes Græci *Eſai.* 35. 6. καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων. *Gatak.* 2 *Sermone ſano*, i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος *verus, ſincerus, ſimplex Sermo*, cui opponitur νοσῶν λόγος apud *Euripid.* in *Phœniſs.* ſed & apud *Sophoclem* in *Trachin.* (ſic reſtituente *H. Stephano*) Τὸ γὰρ νοσοῦν τι ληρεῖν ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος. νοσοῦν τι. i. e. νοσοῦντά τινα λόγον, ut *Euripides. Gatak.* 3 *Poſteri* vertit *Xyland.* forſan ἀπόγονοι, *privigni.* ita enim in jure quandoque dicuntur. *Gatak.* 4 *Arei* Philoſophi, cujus contubernio & amicitia uſus eſt *Auguſtus*, meminit *Sueton.* l. 2. c. 89. Ut & *Strabo.* l. 14. *Seneca* ad *Marc.* c. 4. *Plutarch.* in *Anton.* & alii. *Gatak.* 5 *Sacerdotes* vertit *Xyland. aruſpices Caſaub.* Ego *victimarii, popæ*, Θύτης Æolice φύτης, *popa.* Vid. *Salmaſ.* in *Solin. Gatak.* 5 Τὰ ἄλλα legit *Caſaub.* & eum ſecutus *Gatak.* 6 Subintelligi hic putat *Gatak.* ἐπιλογίζεσθαι, ut ex verſione ejus conſtat. Sed multo apertior, & facilior erit ſenſus, ſi

repetatur

λβʹ. Συντιθέναι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν· καὶ εἰ ἑκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει ὡς οἷόν τε, ἀρκεῖσθαι· ἵνα δὲ τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, οὐδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ ἐνστήσεταί τι ἔξωθεν; οὐδὲν εἴς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως· ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται; ἀλλὰ τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσει, καὶ τῇ ἐπὶ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσει εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσταται, ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος.

λγʹ. [1] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι.

λδʹ. Εἴ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα, ἢ κεφαλὴν ἀποτετμημένην, χωρίς πού ποτε ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, τοιοῦτον ἑαυτὸν ποιεῖ, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ, ὁ μὴ θέλων τὸ συμβαῖνον, καὶ ἀποσχίζων ἑαυτὸν, ἢ ὁ ἀκοινώνητόν τι πράσσων. ἀπέῤῥιψαί πού ποτε ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ μέρος· νῦν σεαυτὸν ἀπέκοψας. ἀλλ᾽ ὧδε κομψὸν

32. In singulis actionibus vitam componere oportet; ut si unaquæque, quantum datur, quod suum est tulerit, in eo acquiescas. quo minus autem ferat, quicquid suum est, prohibere nemo poterit. sed exterius aliquid obstabit? nihil quicquam, quo minus juste, sobrie, considerate *in ea te geras*. sed alius alicujus facultatis fortassis effectus impedietur? atqui dum impedimentum ipsum placide fers, & ad id quod datur æquo animo te transfers, alia statim prioris vice actio emergit, quæ ad eam, de qua sermo instituitur, *vitæ* compositionem non minus apte conducat.

33. Sic accipe, ne fastuosus fias; *sic possidе*, ut dimittere proclivis sis.

34. Si quando manum abscissam vidisti, vel pedem, aut caput etiam amputatum, & seorsim alicubi à reliquo corpore situm; talem plane se facit, quantum in ipso est, qui abscindit sese, dum vel id quod contingit non vult, vel adversus societatis jus aliquid perpetrat. revulsum quodammodo abjecisti te aliquo ab ea, quæ secundum naturam est, unione. pars enim natura fueras: nunc *vero* temet

repetatur illud membri prioris ἀνάγκη γενέσθαι, *necesse est ut cujusque gentis ultimus tandem aliquis exsistat, atque adeo ut tota illa gens* (ultimo sc. illo defuncto) *pereat necesse est*. 1 Ita accipere externa ista, sive opes, sive honores, & consimilia à rerum omnium auctore tributa, ne acceptis, quod plerique solent, insolescas. μωρὸς γὰρ ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος. l. 5. 23. *Gatak.*

temet abſcidiſti. cæterum iſtic illud ſcitum eſt, quod unire te denuo licet. hoc autem nulli alii parti eſt à Deo conceſſum, ut revulſa ſemel & præciſa denuo coaleſcat. Verum benignitatem ejus conſidera, qua hominem cohoneſtavit; cum & in ipſo poſuerit, ne primitus ab univerſo revelleretur; & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulſus, redeundi, denuoque coaleſcendi, & partis ordinem, quem tenuerat, recuperandi.

35. Sicut reliquas facultates rationalium unusquiſque fere ab univerſi natura accepit; ita hanc nos ab eadem facultatem accepimus: quod quemadmodum illa quicquid obſtat & renititur, in uſum ſuum circumvertit, & in fato diſponit, atque ita partem ſui facit; ita & animal rationale, ex impedimento omni materiam creare ſibi poſſit, eoque uti ad illud quod intenderat, quodcunque tandem id fuerit.

36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neque animo ſimul complectere, quot qualeſque moleſtias ſuperventuras eſſe tibi veriſimile ſit. ſed ad præſentium unumquodque interroga te, quidnam hac in re eſt, quod ſubiri aut ſuſtineri nequeat? confiteri namque eru-

ἐκεῖνο, ὅτι ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ διακοπέντι, πάλιν συνελθεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, ᾗ τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον· καὶ γὰρ ἵνα τὴν ἀρχὴν μὴ ἀπορραγῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε· καὶ [1] ἀπορραγέντα πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

λε'. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστος τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον ἡ [2] τῶν λογικῶν φύσις, οὕτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ ἐκείνη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον [3] ἐπιπεριτρέπει, καὶ κατατάσσει εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, οὕτως καὶ τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ ἐφ' οἷον ἂν καὶ ὥρμησε.

λϛ'. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία. μὴ συμπερινόει ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν [4] ἐπιγενήσεσθαι· ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐπερώτα σεαυτόν, τί τοῦ ἔργου τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον; αἰσχυνθήσῃ

1 *Ἀποῤῥαγέντι*, & in fine periodi pro ἐποίησεν, ἐπέτρεψεν ex Mſ. *Hæſchel.* legit *Caſaub.* 2 *Τῆς τῶν ὅλων φύσεως Gatak.* 3 Natura, inquit, univerſi, i. e. numen ipſum, ſive potentia & providentia divina, obſtantia & renitentia ac opponentia ſeſe quæque *circumducit* quodammodo, & *in uſum ſuum convertit.* Hoc eſt enim τὸ ἐπιπεριτρέπειν. *Gatak.* 4 Malim ἐπιγενήσεσθαι in futuro. *Gatak.*

1 Ritum

θήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρῳχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. τοῦτο δὲ καταμικρύνεται, ἐὰν αὐτὸ μόνον περιορίσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς τοῦτο ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

bescens cum cogitatecum, nec quod futurum est, nec quod præteritum est, sed id semper duntaxat quod præsens est, molestiam tibi facessere. minuetur autem istud, si scorsim per se circumscriptum dederis, mentemque redargueris, si ne huic quidem soli tolerando suffecerit.

λζ'. Μήτι νῦν [1] παρακάθηται τῇ τοῦ [2] κυρίου σορῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ τοῦ Ἀδριανοῦ, [3] Χαυρίας, ἢ Διότιμος; γελοῖον. τί δὲ εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δὲ εἰ ᾐσθάνοντο, ἔμελλον ἡσθήσεσθαι; τί δὲ εἰ ἥδοντο, ἔμελλον οὗτοι ἀθάνατοι εἶναι; οὐ καὶ τούτους πρῶτον μὲν γραίας καὶ γέροντας γενέσθαι οὕτως εἵμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί οὖν ὕστερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν τούτων ἀποθανόντων; [4] γράσων πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ.

37. Nunquid etiamnum Veri tumulo assidet Panthea, aut Pergamus? nunquid Hadriani Chabrias, aut Diotimus? ridiculum *foret*. verum, si assiderent, nunquid ipsi hoc sentirent? aut si sentirent, nunquid illos juvaret? aut si eos juvaret, nunquid hi immortales futuri essent? annon & istis destinatum est, ut primo senescant, tum moriantur? ecquid ergo facerent illi, mortuis istis? fœtor est hoc omne, & sanies in sacco.

λη'. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε [5] κρίνων, φησὶ, σοφωτάτοις.

38. Si acute cernere vales, acumine tuo utere, inquit ille, in rebus eis, quæ sapientiam maxime exigunt.

λθ'. Δικαιοσύνης κατεξαναστατικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ· ἡδονῆς δὲ ὁρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

39. In animantis rationalis constitutione virtutem nullam video, quæ justitiæ se opponat: at voluptati quæ opponat sese, continentiam video.

40. Si

1 Ritum alludit sepulchris eorum, quos defunctos conditosque lugebant, assidendi. *Gatak.* 2 Cum *Salmasio* legendum putat *Gatak.* Οὐήρου, cujus *Panthea* liberta, *Pergamus* libertus fuerit. 3 Χαβρίας legunt *Xyland.* *Casaub.* & *Gatak.* 4 Γράσος *Gatak.* 5 Locus depravatus, cui vario modo opem ferre viri docti conantur. Videtur legere *Gatak.* κρίνων, φησὶ, [ἐν] σοφωτάτοις. conjicit autem *Salmas.* Κρίτων φησὶ σοφώτατος. vel Ζήνων φησὶ σοφώτατος.

40. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. quis ipſe? Ratio. at non ſum ratio. eſto. ratio itaque ne vexet ſe. ſiquid autem aliud tibi male habet, id ipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

41. Senſus impeditio, malum eſt naturæ animalis. motus impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud quod vegetativam conditionem pariter impediat, eſtque malum ejuſdem. mentis quoque perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliquid molienti tibi obſtitit quippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qua rationalis, malum eſt. at ſi id quod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum aut læſus es, aut impeditus etiam. mentis utique propria quæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud quidlibet

μ'. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν σὴν ὑπόληψιν περὶ τοῦ λυπεῖν σε δοκοῦντος, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἕστηκας. τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. ἔστω. οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλό σοι κακῶς ἔχει, ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὐτοῦ.

μα'. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. οὕτως τοίνυν ἐμποδισμὸς τοῦ νοῦ κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὴ ταῦτα ἐπὶ σεαυτὸν μετάφερε. πόνος, ἡδονὴ ἅπτεταί σου; ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὁρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; εἰ μὲν ἀνυπεξαιρέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικοῦ κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, οὔπω βέβλαψαι, οὐδὲ ἐμπεπόδισαι. τὰ μέντοι τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν· τούτου γὰρ οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐ τύραννος, οὐ βλασφημία, οὐχ ὁτιοῦν ἅπτεται· [1] ὅταν γένηται

[1] Cum mens aut animus σφαῖρος ſive σφαιροειδὴς ſemel eſt, idem ſemper eſt, nec ulla vel interna (τῶν παθῶν,) vel externa fortunæ vi de ſtatu ſuo dejicitur. *Caſaub.* Verba hæc vertit *Gatak.* quaſi ſic eſſent concepta, ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρ' ὡς κυκλοτερής. Hac autem imagine viri ſapientis uſus eſt *Horatius* Sat. 7. l. 2 --- *In ſeipſo totus teres atque rotundus, Externi ne quid valeat per læve morari.* at *Ariſtoteles* (l. 1. *Ethic. Nicom.*) virum bonum τετράγωνον i. e. quadratum appellat, quod (ut ait l. 3. *Rhetor.*) nulla fortunæ vi everti poſſit, ſed ſibi ipſi ſemper conſtet, & quomodocunque volutatus, baſim firmam habeat, inſtar cubi, qui non facile movetur, motus autem in ſeipſum recumbit.

[2] Melius

νηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει.

μβ΄. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἐμαυτὸν λυπεῖν, οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

μγ΄. Εὐφραίνει ἄλλον, ἄλλο. ἐμὲ δὲ, ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, μὴ ἀποστρεφόμενον, μήτε ἄνθρωπόν τινα, [1] μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων· ἀλλὰ πᾶν εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς [2] ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ χρώμενον ἑκάστῳ κατ᾽ ἀξίαν.

μδ΄. Τοῦτον [3] ἰδοὺ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, οὐ λογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι εἶναι, οἷοί εἰσιν οὗτοι οὓς [4] βαροῦνται· κἀκεῖνοι δὲ θνητοί. τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ, ἂν ἐκεῖνοι φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑπόληψιν τοιαύτην περὶ σοῦ ἔχωσιν.

με΄. Ἀρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἕξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἑξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι᾽ αὐτὸ

attingit, ubi facta fuerit sphæræ instar, teres tota atque rotunda.

42. Indignum censeo, ut me ipse vexem, qui neminem unquam volens vexarim.

43. Alia oblectant alios. me vero, si mentem sanam habuerim, quæ nec hominem quenquam, aut humanum quicquam aversetur; sed quicquid obvenit, oculo benigno aspiciat excipiatque, & pro sui existimatione singulis utatur.

44. Hoc ipsum quod jam adest, tempus tibimet fac impertias. qui famam posthumam affectant potius, non cogitant, alios quosdam ejusmodi fore *posteros* illos, quales isti sunt, quos nunc gravatim ferunt. sed & utrique sunt mortales. quid autem tua interest si vocibus istiusmodi adstrepuerint illi tibi, aut existimationem hanc vel illam de te habuerint.

45. Tolle me, & quocunque libuerit projice. etenim illic quoque genium meum habiturus sum propitium placidumque; hoc nempe contentum, si pro conditionis suæ officio habere se agereque possit. num hoc tanti

ti

1 Melius *Annotator Lugd.* μήτε [τι] τῶν. 2 Syntaxis poscit ὁρᾶν, quia præcesserat τὸ ἡγεμονικόν. *Gatak.* ὁρῶν τι etiam edidit *Casaub.* 3 Malim, ἤδη. *Gatak.* 4 Τὸ βαροῦσθαι, μεταβατικῶς, prout *Marco* istic usurpatum haud temere alibi deprehendes: ut nec hoc sensu secundum *Schol.* in illud *Thucydidis* l. 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. οὐ δεῖ, inquit, λέγειν, ὅτι ἐβαροῦντο, ἀλλὰ βαρύνομαι &c. *Herodianus* tamen ἐβαροῦντό τι αὐτῶν τὴν εὐγένειαν. *Eorumque nobilitatem ægre, sive gravatim ferebant. Gatak.*

1 Ad

ti eſt, ut hac de cauſſa anima mea male ſe habeat, ac deterior fiat, dum † deprimitur, extenditur, confunditur, conſternatur? ecquid reperiam, quod tanti ſit?

46. Nihil homini cuiquam contingere poteſt, quod non humanus ſit caſus; nec bovi, quod non bovis ſit; nec viti, quod non vitis ſit; nec lapidi, quod non lapidis ipſius ſit. Si ergo contingit id cuique, quod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, quid eſt, ægre quod feras? neque enim quicquam tibi tuliſſet natura communis, quod ferri non poſſet.

47. Siqua te angit res externa, non eſt ea ipſa, quæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de ea re judicium. hoc autem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſiquid vero in *interna animi* diſpoſitione te angit, quis prohibere poteſt, quo minus opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, quia hoc aut illud quod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potius quam angi velis? ſed obſtat, inquis, valentius aliquid. nihil eſt ergo quod anxius ſis. neque enim non agendi cauſſa in te eſt. ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. excede er-

κακῶς μου ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, [1] ταπεινουμένη, ὀρεγομένη, [2] συνδυομένη, πτυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τοῦτο ἄξιον;

μϛʹ. Ανθρώπῳ οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα· οὐδὲ βοῒ, ὃ οὐκ ἔστι βοϊκόν· οὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἔστιν ἀμπελικόν· οὐδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἔστι λίθῳ ἴδιον. εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνει, ὃ καὶ εἴωθεν, καὶ πέφυκεν; τί ἂν δυσχεραίνοις; οὐ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

μζʹ. Εἰ μὲν διά τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ; οὐκ ἐκεῖνό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. τοῦτο δὲ ἤδη ἐξαλεῖψαι ἐπὶ σοί ἐστιν. εἰ δὲ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὁμοίως δὲ καὶ εἰ λυπῇ, ὅτι οὐχὶ τὸ δέ τι ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται· μὴ οὖν λυποῦ· οὐ γὰρ παρὰ σὲ ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι. ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένου τούτου. ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν

1 Ad morem demiſiſſime ſupplicantium alludit, opinor, *Antoninus* prioribus duobus verbis. Non enim ſolum in terram abjicere ſe, ſed & corpus totum porrigere ſoliti, qui demiſiſſime, ritu tamen non tam Romano vel Græco, quam barbaro, ſupplicabant. *Caſaub.* 2 *Anxia* vertit *Xyland.* *conſuſa Caſaub.* ut συγχεομένη, vel. συγχυομένη legiſſe videatur. quid ſi συνδεομένη legatur? *una cum corpore conſtricta*, & vinculis quodammodo obnoxia. *Gatak.* † Abjectus, proſtratus (animus ſc.) *Caſaub.*

1 Legendum

ζῆν εὐμενής, [1] ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκει, ἅμα ἵλεως τοῖς ἐνισταμένοις.

è vita æquo animo, quo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

μη΄. Μέμνησο, ὅτι ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ, μὴ ποιοῦντι ὃ μὴ θέλει, κἂν ἀλόγως [2] παρατάξηται. τί οὖν ὅταν καὶ μετὰ λόγου περιεσκεμμένως κρίνῃ περί τινος; διὰ τοῦτο ἀκρόπολίς ἐστιν ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια· οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη· ὁ μὲν οὖν μὴ ἑωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής· ὁ δὲ ἑωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

48. Memineris inexpugnabilem fieri mentem, quando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat quod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione mera instructa sit. quid ergo futurum est, si ratione in consilium adhibita, considerate de re aliqua sententiam tulerit? propterea arx est quædam mens perturbationibus immunis. neque enim aliud ullum habet homo hoc validius communitum *præsidium*, ad quod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qui non videt, imperitus; qui videt, nec eò recipit se, infelix *est*.

μθ΄. Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν· ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει. ἤγγελται τοῦτο. τὸ δὲ, ὅτι βέβλαψαι, οὐκ ἤγγελται· βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον· βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. οὕτως οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

49. Nihil ulterius tecum reputa, quam quod visa primario renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud, læsum esse te. video, puerulum ægrotare, hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primo visis consiste semper, nec amplius quicquam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit *quod commoveat te*. vel adjicias potius aliquid, ut qui rerum omnium, quæ in mundo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

50. Amarus

1 Legendum opinor, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita* εὐμενὴς *i. e. placido animo, quomodo & is solet discedere, qui id quod volebat assecutus est. Gatak.* Vide ad l. 11. c. 3.

2 *Fluctuare*

50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. ne pergas dicere, *Quare autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro aut sutori, si huic vitio verteres, quod eorum quæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen quo projiciant habent: cum universi natura nihil extra se habeat: sed, quod in hac ejus arte maxime mireris, cum se certis terminis circumscripserit, quicquid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliaque ex his ipsis nova producit. adeo ut nec materia extranea opus habeat, nec quo putrefacta projiciat, desideret. ita contenta manet & loco suo, & materia sua, & arte sibi propria.

ν'. Σίκυος πικρός· ἄφες. βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ· ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσεπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ξέσματα καὶ περιτμήματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. καί τοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι ποῦ αὐτὰ ῥίψωσιν· ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις, ἔξω οὐδὲν ἔχει· ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστίν, ὅτι περιορίσασα ἑαυτήν, πᾶν τὸ ἔνδον διαφθείρεσθαι καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκοῦν, εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ· ἵνα μήτε οὐσίας ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπου ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδέηται. ἀρκεῖται ἐν καὶ χώρᾳ τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς, καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

51. Nec in actionibus languidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec anima præceps abreptus & temere exsiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, concidunt, diris

να'. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν [1]ἐπισύρειν· μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν· μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι· μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι ἢ ἐκθόρνυσθαι· μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. κτείνουσι, [2]κρεανομοῦσι, κατα-

1 *Fluctuare* vertit *Xyland.* *tardum & remissum esse Casaub.* haud male. ἐπισύρειν, *languide agere*: tractum ab equis, qui ἐπισύρειν dicuntur, cum ilia *trahentes languide incedunt*, τὰ ὀπίσθια ἐφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια, καὶ ὑποφέροντες ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. uti *Aristot.* histor. animal. l. 8. c. 24. *Gatak.*
2 Τὸ κρεανομεῖν proprie de *Visceratione* usurpatur, in qua κρέα νέμονται, *carnes distribuuntur*. Verum *Marcus* noster istic aliter accipit de immanium atque effera-

ραις ἐλαύνουσι. τί οὖν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώφρονα, δικαίαν; οἷον εἴ τις παραστὰς πηγῇ διαυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ δὲ οὐ παύεται πότιμον ἀναβλύουσα· κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, τάχιστα διασκεδάσει αὐτὰ, καὶ ἐκκλύσει, καὶ οὐδαμῶς βαφήσεται. πῶς οὖν πηγὴν ἀέναον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; [1] Φύου σεαυτὸν πάσης ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, μετὰ τοῦ εὐμενῶς, καὶ ἁπλῶς, καὶ αἰδημόνως.

te devovent. quid hæc obstant, quo minus mentem serves puram, prudentem, sobriam, justam? quemadmodum siquis fonti astans limpido ac dulci, conviciis eum incesserit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non cessat. quin & si lutum quis fimumque injecerit, disperget cito diluetque eum, nec eodem inquinabitur. quomodo ergo fieri potest, ut fontem perennem in te, non puteum habeas? si usu assiduo libertatem cum æquanimitate, simplicitate, modestia, quasi nativam tibi reddideris.

νβ'. [2] Ὁ μὲν μὴ εἰδὼς ὅτι ἔστι κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστι κόσμος. ὁ δὲ ἕν τι τούτων ἀπολιπὼν, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν εἴποι. τίς οὖν φαίνε-

52. Qui nescit esse mundum, ubi sit nescit. qui nescit, ad quid natus sit, nec quis ipse, nec quid mundus sit, novit. qui autem in horum alterutro deficit, nec ad quid ipse natus sit, dicere potest. qualis ergo tibi videtur is, qui vanos hominum eorum

efferatorum hominum truculentia, qui congeneres sibi mactant, ossaque eorum *diffringunt tanquam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem,* ut *Michæas* loquitur c. 3. v. 3. Quod & *Cleoni* minatur ille in *Aristoph. Equit.* *Περικόμματ' ἐκ σοῦ σκευάσω.* i. e. inquit *Schol. κατὰ μέρος κατακόψω τὸ σῶμα. Gatak.* 1 *Compone te* vertit *Xyland.* *gigne Casaub.* [qui & φύε legit cum φύομαι active sumi non putat] phrasis duriuscula, & syntaxis insolens. Itaque suspecta mihi lectio. quam tamen si retinere libuerit, quia alia commoda non occurrit; malim vertere, *congenitam & quasi nativam fac tibi usu atque industria jugi libertatem.* In hoc te assiduo exerce, ut virtus quasi in naturam transeat tibi. *Gatak.* 2 Quemquamne hominum rudem adeo & vecordem esse, ut an mundus sit nesciat! Elementa sc. Terra, Cœlum, cæteraque quibus compages hæc pulcherrima conficitur, sensus fugere non possunt. Sed longe aliud voluit *Antoninus.* Scit nempe mundum esse is unus, qui Unde fuerit, à Quo formatus olim & dispositus, Cui sit etiamnum curæ, quem denique in hoc universo locum is ipse sortitus fuerit, & ad quid operis à Natura constituatur, capit cogitatque. Duplex enim ista notitia qua & Mundum noscis & teipsum, ita cohæret simul, ut hac parte dempta, illius etiam uti expers sis necesse est. *Dacier.*

eorum plausus vel aversatur vel aucupatur, qui nec ubi sint, nec qui sint ipsi, norunt?

ταί σοι ὁ τοῦ τῶν κροτούντων ἔπαινον [1] φεύγων ἢ διώκων, [ἢ] οἱ οὐδ᾽ ὅπου εἰσὶν, οὔτε οἵτινές εἰσι γινώσκουσι;

53. Num in votis habes ab eo laudari, qui intra horulæ spatium ter semet execratur? num ei studes placere, qui nec sibi ipse placet? aut quomodo sibi placet, quem omnium fere, quæ facit ipse, pœnitet?

νγʹ. Επαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τρὶς τῆς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; ἀρέσκειν θέλεις ἀνθρώπῳ, ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ; ἀρέσκει ἑαυτῷ, ὁ μετανοῶν ἐφ᾽ ἅπασι σχεδὸν οἷς πράσσει;

54. *Curæ tibi deinceps sit*, non tam cum aëre ambiente te conspirare, quam menti cuncta ambienti consentire. neque enim minus vis illa intellectualis ubique diffusa est & permeat cuivis exposita, qui attrahere eam potest, quam aëria cuilibet qui respirationis est compos.

νδʹ. Μηκέτι μόνον συμπνεῖν τῷ περιέχοντι ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. οὐ γὰρ ἧττον [2] ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε τῷ σπάσαι δυναμένῳ, ἤπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ.

55. Generatim malitia mundo non obest. particulatim nec alteri cuiquam. huic tantum est noxia, cui concessum est ab ea immunem esse, quandocunque id ipse voluerit.

νεʹ. Γενικῶς μὲν, ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δὲ κατὰ μέρος, οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον. [3] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, ᾧ ἐπιτέτραπται καὶ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτος οὕτως θελήσῃ.

56. Arbitrio meo ex æquo res indifferens est arbitrium vicini mei, atque animula aut caruncula ejus. etiamsi enim

νςʹ. Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρετικὸν ἐπίσης ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ πνευμάτιον αὐτοῦ, καὶ τὸ σαρκίδιον. καὶ

γὰρ

1 Locus corruptus. vertit *Gatak.* quasi legeretur φεύγων ἢ διώκων, οἱ οὐδ᾽ ὅπου &c. Verum *Marcum* scripsisse suspicatur, ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον ἢ εὐφημίαν διώκων, ut ex ἢ εὐφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum sit: vel etiam ὁ τῶν κροτούντων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον interciderit, ἢ alterum in proximam clausulam transierit per exscriptoris oscitantiam. Primam lectionem sequitur *Casaub.* & ψόγον eleganti βραχυλογίᾳ subintelligi putat: eodem modo quo 1 *Cor.* 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐπαίνου solius meminit *Apostolus*, cum ἔπαινος ἢ ψόγος sententia postulat. 2 Animam mundi vult. de qua ad l. 4. 21. 3 Malitia sive vitium, habenti solummodo malum est, & domino suo duntaxat nocet. *Gatak.*

1 In

γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν ἕκαστον τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει· ἐπεί τοι ἔμελλεν ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι· ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν.

quam maxime alter alterius caussa mutuo nati simus, mentium tamen nostrarum cuilibet peculiaris sua constat potestas. alioqui vicini mei malitia malum me faceret: id quod Deo non est visum, ne alieni arbitrii esset miserum me facere.

νζʹ. Ο ἥλιος κατακεχύσθαι δοκεῖ, καὶ πάντη γε κέχυται, οὐ μὴν ἐκκέχυται. ἡ γὰρ χύσις αὕτη τάσις ἐστίν. [1] ἀκτῖνες γοῦν αἱ αὐγαὶ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται. ὁποῖον δέ τι ἐστὶν ἀκτὶς, ἴδοις ἂν εἰ διά τινος στενοῦ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς εἰσδυόμενον θεάσαιο· γίνεται γὰρ κατ' εὐθὺ, καὶ ὥσπερ διερείδεται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀπαντήσῃ, διεῖργον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα· ἐνταῦθα δὲ ἔστη, καὶ οὐ κατώλισθεν, οὐδὲ ἔπεσε. τοιαύτην οὖν τὴν [2] χύσιν καὶ διάχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς ἔκχυσιν, ἀλλὰ τάσιν, καὶ πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα, μὴ βίαιον μηδὲ ῥαγδαίαν τὴν ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι· μηδὲ μὴν κατα-

57. Sol defundi videtur, & ubique quidem diffunditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaque ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi vero res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliquod *foramen* lumen à Sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. recta enim procedit, & † refringitur quodammodo, ubi corpus aliquod solidum occurrerit, quod aërem ultra non admittit: ibi autem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergo mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utique, sed extensionem, quæque adversus obvia quælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat: nec etiam decidat, sed

1 In notationibus ludere, & conatu parum felici, *Chrysippo* Stoicisque solenne fuit. *Marcus* istic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minus probabiliter. Neque enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Melius Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω ἄξω, ἦχα, ἦκται, ἀκτὶς. Neque enim *Etymologo* accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φέρω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (quod & *Marcus* istic) πάντη φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι ἀγνύειν, τὸ κλᾶειν. i.e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad quod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, quod πρὸς τὸ στερέμνιον ut *Marcus* loquitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.* 2 Forsan χύσιν. *Editor Oxon.*
† Dividitur *Xyland.* & *Casaub.*

sed consistat, & illustret quicquid *eam* admiserit. privabit enim semet splendore illius, siquis eam non transmiserit.

58. Qui mortem formidat, vel sensus exstinctionem, vel aliusmodi aliquem sensum formidat. atqui, si sensum nullum prorsus *habueris*, nec mali quicquam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

59. Homines alter alterius causa nati sumus. itaque aut doce, aut sustine.

60. Aliter sagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cum cavet, quam cum considerat, recta fertur, nec minus ad scopum sibi propositum tendit.

61. In mentem alterius cujusque descende: sed & in tuam ipsius descendere quemlibet patere.

πίπτειν, ἀλλὰ ἵστασθαι, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον. [1] αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει τῆς αὐγῆς, τὸ μὴ παραπέμπον αὐτήν.

νη΄. Ο τὸν θάνατον φοβούμενος, [2] ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ αἴσθησιν ἑτεροίαν. ἀλλ᾽ εἴτε οὐκέτι αἴσθησιν, οὐδὲ κακοῦ τινος αἰσθήσῃ· εἴτε ἀλλοιοτέραν αἴσθησιν κτήσῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, καὶ ζῆν οὐ παύσῃ.

νθ΄. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. δίδασκε οὖν, ἢ φέρε.

ξ΄. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νοῦς φέρεται· ὁ μέν τοι νοῦς, καὶ ὅταν [3] εὐλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν στρέφεται, [4] φέρεται κατ᾽ εὐθὺ οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

ξα΄. Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου· [5] παρέχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

1 Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ita qui officium suum præstanti se opponunt, bono, quo frui poterant, se privant, auctori sive actori nihil obsunt. *Gatak.* 2 Frigidum sane, frivolumque nimis adversus mortis metum solamen; *aut nullum es post mortem sensum habiturus, aut aliusmodi quam nunc habes.* Hoc est, quod *Senec. epist.* 82. *adversus mortem minuta jaculari; subula leonem excipere.* potest enim & sensus, qui nunc est, manere, manebitque in improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, quam dum hic viverent, unquam experti fuerint. *Gatak.* 3 Εὐλαβεῖσθαι hic significat *declinare, caute defugere. Mens* inquit *secus quam sagitta aut jaculum fertur.* Sagitta namque non recta fertur, ubi a solidiore materia in quam inciderit, resilit; sed nec cum scopum petit remotiorem, quam ut recta permeando assequi possit. Mens autem *& cum declinat aliquid, & cum in rei alicujus consideratione volutatur*, ad quam ea necessario requiritur, etiam tunc quoque *ad scopum sibi propositum recta fertur* nihilo minus, quam cum aut prosequitur aliquid, aut cum consideratione vel omissa, vel peracta, jam rem ipsam aggreditur. *Gatak.* 4 Legit *Gatak.* φέρεται κατ᾽ εὐθὺ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τὸ π. 5 Legendum παρέχειν cum *Bootio* & *Gatakero.* quod & edidit *Casaub.*

BIBΛΙΟΝ θ'.

α'. Ὁ ἀδικῶν, ἀσεβεῖ. τῆς γὰρ τῶν ὅλων φύσεως κατεσκευακυίας τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δὲ μηδαμῶς· ὁ τὸ βούλημα ταύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς [1] τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν. [2] ἡ γὰρ τῶν ὅλων φύσις, ὄντων ἐστὶ φύσις. τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ [3] ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δὲ καὶ ἀλήθεια αὕτη ὀνομάζεται, καὶ τῶν ἀληθῶν ἁπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τῶν ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ τοῦ κόσμου φύσει· μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερό-

LIBER IX.

1. QUI injuste agit, impie agit. cum enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratia condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ulla ratione sibi invicem obsint; qui naturæ placitum hoc violat, impie prorsus agit adversus numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem quæ exsistunt, necessitudine quadam mutua sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, *quæ natura*, veritas quoque nuncupatur; estque prima omnium, quæ vera sunt, caussa. itaque qui sciens volens mentitur, impie agit, inquantum fallendo injuste agit; qui nolens nesciusque, in quantum universi naturæ dissentit, & in quantum mundi ordinem pulchre compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qui, quantum in se est, ad ea quæ veritati adversa sunt, fertur.

1 *Τὴν τῶν ὅλων φύσιν*, quam & *τὴν ἀλήθειαν* postea vocat, *καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁπάντων πρώτην αἰτίαν*. *Gatak.* 2 Integram lineam quam hic deesse putat *Casaub.* ex MS. *Hæschel.* sic supplet; τῶν Θεῶν [καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ παρὰ τὴν αὐτὴν Θεόν.] ἡ γὰρ &c. 3 *Hæc autem omnia inter se* vertit *Xyland.* ut idem prorsus valeat utrumque τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at *Casaub.* *quicquid nunc est ad id quod prius fuerat, initiumque illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hic idem sit quod τὸ ὑπάρξαν. sicut & τὸ ὑπάρχειν usurpatur in *Demosthenis* oratione adversus *Neæram.* Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος, *Non ut qui prior incipiat.* &c. Utrumque constare potest; illud simplicius videtur. *Gatak.*

1 *Occasiones*

tur. à natura ſiquidem ſubſidia jam olim acceperat, quibus neglectis factum eſt, ut falſa à veris nunc dignoſcere nequeat. Quin etiam, qui voluptates, tanquam quæ ſint bona, ſectatur, dolores, tanquam quæ mala ſint, fugit, impie hic quoque agit. neceſſe eſt enim, ut is qui ſic affectus fuerit, de rerum natura ſæpe conqueratur, quaſi ea bonis maliſque præter meritum utriuſque aliquid attribuat; cum mali ſæpenumero voluptatibus diffluant, eiſque rebus, quibus eæ comparantur, abundent; boni contra in dolore verſentur, atque in caſus ejuſmodi, qui dolorem ſolent parere, incidant. adhæc, qui dolorem timet, eorum aliquid timebit, quæ in mundo neceſſario futura ſunt: hoc eſt autem impium. & qui voluptatem ſectatur, injuriam inferendo non abſtinebit: hoc autem aperte impium. oportet autem, ad quæ rerum natura ex æquo ſe habet (nec feciſſet utiq; utraq;, niſi ad utraq; ſe ex æquo haberet) adverſus hæc eadem eum pariter eſſe ex æquo affectum, qui naturæ ductum ſequi deſiderat, quo naturæ conſentire poſſit. quicunque ergo adverſus dolorem &

μένος παρ' ἑαυτόν. [1] ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει παρὰ τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας οὐχ οἷός τέ ἐστι νῦν διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τῶν ἀληθῶν. καὶ μὴν ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμούσῃ τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς σπουδαίοις· διὰ τὸ πολλάκις τοὺς μὲν φαύλους ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κλᾶσθαι· τοὺς δὲ σπουδαίους, πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου περιπίπτειν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τοὺς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ· τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὅ, τε διώκων τὰς ἡδονὰς, οὐκ ἀφέξεται τοῦ ἀδικεῖν· τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἀμφότερα ἐποίει, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἕπεσθαι ὁμογνώμονας ὄντας, ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅστις οὖν πρὸς πόνους, καὶ ἡδονὰς, ἢ θάνατον

1 *Occaſiones* vertit *Xyl.* *inſtinctus & opportunitates* *Caſ.* malim, *ſubſidia & adminicula à natura accepit*; ita uſurpavit *Xenoph.* œcon. ἑρῶμεν ἐπιστήμας τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται αὔξειν τοὺς οἴκους· *& adminicula quædam unde rem familiarem augere poſſint.* *Demoſth.* χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τοῦ πολέμου. *Nec ſubſidium ullum ad bellum.*

θάνατον καὶ ζωὴν, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τὴν κοινὴν φύσιν, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἐπιγινομένοις ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, καθ' ἣν ἀπό τινος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τήνδε τὴν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

β'. [1]Χαριεστέρου μὲν ἦν ἀνδρὸς ἄγευστον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' οὖν κορεσθέντα γε τούτων ἀποπνεῦσαι, [2]δεύτερος πλοῦς, [3]ἢ προῃρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ οὔπω σε οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἤπερ ἡ τοῦ περικεχυμένου

voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad quæ rerum natura ex æquo se habet, non ex æquo afficitur, impie hunc agere liquido constat. per hoc autem quod dicitur universi naturam istis ex æquo uti, intelligo ista ex æquo evenire ex serie quadam rerum prodeuntium sibique invicem succedentium juxta antiquissimum quendam providentiæ motum, quo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit, cum rationes quasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates quasdam exsistentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discrevisset.

2. Gratius equidem foret, ut prius defungeretur quispiam, quam mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibasset. secundus autem ab hoc gradus, horum satur saltem ut emori præoptet quam, improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipsa suadet, ut è peste ista profugias? pestis est enim, mentis corruptio, *& perniciosa* quidem magis

1 Vertit *Xyland.* quasi scriptum esset Χαριέστερον μὲν ἦν ἂν ἄγευστον &c. quæ fortasse vera lectio. *Casaub.* 2 Formula proverbialis; à nautis desumta: πρῶτος πλοῦς dicitur, ὁ οὔριος, ἤτοι ἐξ οὐρίας· cum *vento favente & adspirante*, navigatio instituitur. δεύτερος πλοῦς, ὅταν οὐρίου ἀποτυχόντες, κώπαις πλείωσι· *quando vento destituti, ad remigium se conferunt*, ut docet ex *Pausania Eustath.* ad extremum Odyss. ε'. Usurpavit & *Plato* in *Phileb.* & *Aristot. Ethic.* l. 6. c. 9. *Gatak.* 3 Προῃρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι *Annotator Lugd.* quem sequitur *Gatak.*

1 Παρά-

magis ea, quam aëris hujus circumfusi intemperies & alteratio *ejusmodi*. hæc enim animalium, qua sunt animalia; illa hominum lues est, qua sunt homines.

3. Mortem noli contemnere, sed animo lubenti excipe, tanquam ex eorum quæ natura vult, numero quod fit. cujusmodi enim res est, adolescere, senescere, crescere, adultum esse, dentire, barbatum esse, canescere, serere, prægnantem esse, parere, aliaque id genus opera naturalia, quæ vitæ tuæ secum ferunt ætates, ejusmodi plane res est & dissolvi. hominis est igitur considerati, nec temerarie, nec impetuose, nec fastuose adversus mortem se gerere: sed tanquam opus naturale, eam præstolari: quo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat, ita exspectanda est hora, qua animula tua involucro isti excidet. si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, morti facilem cum primis præstabit te, si consideraveris res subjectas à quibus morte divelleris, moresque *homi-*

τούτου πνεύματος τοιάδε τις δυσκρασία καὶ τροπή. αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμός, καθὸ ζῷά ἐστιν· ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποί εἰσιν.

γ΄. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ εὐαρέστει αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. οἷον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ τοῦ σοῦ βίου ὧραι φέρουσιν, τοιοῦτο καὶ τὸ διαλυθῆναι. τοῦτο μὲν οὖν κατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, μὴ ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠστικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν· ἀλλὰ περιμένειν ὡς μίαν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν· ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς γυναικός σου ἐξέλθῃ, οὕτως ἐκδέχεσθαι τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σου τοῦ ἐλύτρου τούτου ἐκπεσεῖται. εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν [1] παράπηγμα ἀψικάρδιον θέλεις, μάλιστά σε εὔκολον πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει, ἡ ἐπίστασις ἡ ἐπὶ τὰ ὑποκείμενα, ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ μεθ' οἵων ἠθῶν

1 Παράπηγμα *Suidas* interpretatur κανόνα *canonem*, regulam: additque esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. quo modo usurpavit *Vitruvius* l. 9. c. 7. de quo videri poterint *Turnebi* adversar. l. 11. c. 3. hoc loco *documentum* reddidit *Xyland. remedium*, *Casaub.* atque ita *Marcus* ipse l 4. 44. βοήθημα. quam quam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potius sive *adminiculum* dixeris. *Gatak.*

1 Forsan

ἠθῶν οὐκέτι ἔσται [1] ἡ ἐμπεφυρμένη. προσκόπτεσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ κήδεσθαι καὶ πράως φέρειν· μεμνῆσθαι μέντοι ὅτι οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ ἀπαλλαγὴ ἔσται. τοῦτο γὰρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀνθεῖλκεν ἂν καὶ κατεῖχεν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφεῖτο τοῖς τὰ [2] τοιαῦτα δόγματα περιπεποιημένοις. νῦν δὲ ὁρᾷς, ὅσος ὁ κόπος ἐν τῇ διαφωνίᾳ τῆς συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν, θᾶττον ἔλθοις, ὦ θάνατε, μή που καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ.

δ΄. Ο ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ, κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

ε΄. Αδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, οὐ μόνον ὁ ποιῶν τι.

ς΄. Αρκεῖ ἡ παροῦσα ὑπόληψις καταληπτικὴ, καὶ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνικὴ, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις εὐαρεστικὴ [3] πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

ζ΄. Εξαλεῖψαι φαντασίαν· στῆσαι ὁρμήν· σβέσαι ὄρε-

num quales sint quibus anima tua ulterius non immiſcebitur. *etiamſi* enim offendi eis te neutiquam oportet, ſed curare eos, placideque ferre; meminiſſe tamen licuerit, quod ab hominibus haud idem quod tu ſentientibus diſceſſurus es. hoc enim ſolum, ſiquid aliud, nos retraheret & in vita retineret, ſi cum eadem ſentientibus vitam degere daretur. nunc autem vides, quanta moleſtia, ex diſſenſu mutuo eorum quibuſcum vivitur, oriatur. ut dicere liceat, *Propere accedas ô mors; nequando etiam ipſe obliviſcar mei.*

4. Qui peccat, ſibimet ipſi peccat. qui injuſte agit, ſibi nocet, dum ſe malum facit.

5. Sæpenumero contingit ut injuſte agat, tam qui non facit aliquid, quam & qui facit.

6. Si adſit certa de rebus ſententia,& actio ſocietatem humanam ſpectans,& animus ita affectus,ut boni conſulat omnia quæ à ſuprema cauſa proficiſcuntur, ſufficit.

7. Imaginationes abſterge; motus compeſce; appetitionem exſtin-

1 Forſan, ἡ [ψυχὴ] ἐμπ. *Gatak.* 2 Legit *Gatak.* αὐτοῖς. 3 Lego, vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. *Gatak.* Πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον ſcribit *Caſaub.* quomodo. infra c. 31. Αταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα.

exſtingue; mentem in poteſtate ſui contine.

8. In animantia irrationalia, anima una diſtribuitur; in rationalia vero anima una ratione prædita diſpertitur. quemadmodum & terreſtrium omnium una eſt terra; unaque luce cernimus omnes, & aëre uno ſpiramus, quotquot viſus vitæque participes ſumus.

9 Quæcunque aliquid in commune participant, ad id quod eſt generis ejuſdem prompte feruntur. ad terram mole ſua fertur terreſtre quodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem quodcunque: ut neceſſe ſit vi aliqua intercludi ea, *id ne faciant*. ſurſum fertur ignis ob ignem elementarem: cum omni vero, qui iſtic eſt, igni adeo ſimul accendi proclivis eſt, ut materia omnis ſiccior paulo incendi prompta admodum ſit, eo quod minus ſibi admixtum habeat. quod incendium prohibeat. proinde & quicquid naturæ intellectualis eſt in commune particeps, ad ſibi cognatum pariter, vel multo magis etiam, prompte fertur. quo eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius ei quod ſui generis eſt commiſceri, & cum eo quodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exſiſtunt examina, armenta, pullorum educa-

ξιν· ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

η'. Εἰς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διῄρηται· εἰς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ καὶ μία γῆ ἐστιν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, [1] ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

θ'. Ὅσα κοινοῦ τινος μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει. τὸ γεῶδες πᾶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν σύρρουν, τὸ ἀερῶδες ὁμοίως· ὥστε χρῄζειν τῶν διειργόντων καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μὲν, διὰ τὸ στοιχειῶδες πῦρ· παντὶ δὲ πυρὶ ἐνταῦθα πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον οὕτως, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἔλαττον ἐγκεκρᾶσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. καὶ τοίνυν πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως σπεύδει, ἢ καὶ μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον παρὰ τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγχεῖσθαι ἑτοιμότερον. εὐθὺς γοῦν ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσσοτροφίαι

[1] Mavult *Caſaub.* ὅσα ὁρατικὰ, καὶ ἔμψυχα. atque hic inchoata nova periodo Πάντα ὅσα.

συστροφίαι, καὶ [1] οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν [2] ἐν τῷ κρείττονι ἐπιτεινόμενον εὑρίσκετο, οἷον οὔτε ἐπὶ φυτῶν ἦν, οὔτε ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων, πολιτεῖαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ δὲ τῶν ἔτι κρειττόνων, [3] καὶ διεστηκότων τρόπον τινὰ ἕνωσις ὑπέστη, οἷα ἐπὶ τῶν ἄστρων. οὕτως ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, καὶ ἐν διεστῶσιν ἐργάσασθαι ἐδύνατο. ὅρα οὖν τὸ νῦν γινόμενον. μόνα γὰρ τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα σπουδῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ὧδε μόνον οὐ βλέπεται. [4] ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται· κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὄψει δὲ ὃ λέγω παραφυλάσσων. θᾶσσον γοῦν εὕροι τις ἂν γεῶδές τι μηδενὸς

tiones, & quasi amores *quidam*. etenim istis animæ insunt; itaque in subjecto præstantiori vis illa in unum conducendi conciliandiq; intensior reperitur, quā in stirpibus, lapidibus, aut lignis. hinc & in rationalibus, respublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia; item belli tempore fœdera, & induciæ. quin & in præstantioribus adhuc, licet modo quodam à se invicem dissitis, in astris nempe, unio tamen quædam exsistit. ita fortis præstantioris eminentia etiam in distantibus affectionem ad se invicem mutuam producere valuit. vide interim quo res redierit. sola enim rationalia mutui hujus in se invicem studii ac consensus nunc sunt oblita: confluxusque ille apud ista sola non cernitur. veruntamen, fugiant licet hoc homines, undique occupantur: prævalet enim natura. observando autem id, quod loquor, comperies. facilius enim quis terreni quippiam terrenæ rei nulli

1 Ex Stoicorum sententia, qui brutis animantibus affectus veros negabant, *quasi affectus*, nescio quos, concedebant. *Senec.* de ira l. 1. c. 3. *Muta animalia humanis affectibus carent, habent autem similes illis quosdam impulsus.* &c. Vide & *Plutarchum* & *Porphyr.* de abstinent. l. 3. *Gatak.* 2 *Apud præstantiorem partem* vertit *Xyland.* quasi diceretur, propensionem ad societatem apud animalia ista in parte præstantiore h. e. anima deprehendi. cum hoc potius *Marcus* velit, in istis utpote præstantioribus, quia sunt animata, propensionem illam intensiorem existere, hoc est enim ἐπιτεινόμενον, quod ille omisit. *Gatak.* 3 Sic supra l. 6. c. 43 Τί δὲ τῶν ἄστρων ἕκαστον, οὐχὶ διάφορα μὲν, σύνεργα δὲ πρὸς ταὐτόν. Astra autem hominibus præstantiora dicit, quia illa pro Deis habebant Stoici. vid. infra. c. 35. 4 Hoc est quod *Cicero* de amicit. *Quinetiam siquis ea asperitate est, & immanitate naturæ, ut congressus & societatem hominum fugiat atque oderit, qualem fuisse Athenis Timonem nescio quem accepimus, tamen is pati non possit, ut non acquirat aliquem, apud quem evomat virus acerbitatis suæ.* Vide & [*Arriani*] *Epictet.* l. 2. c. 20. *Gatak.*

nulli adjunctum repererit, quam hominem ab homine *omni* prorsus sejunctum.

10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus: & in propria tempestate fert horum unumquodque. etiamsi autem usus formulam hanc loquendi viti ac similibus præcipue attribuerit, nihil tamen hoc *obstat quo minus & de illis dicatur.* ratio vero fructum habet & communem & proprium: oriunturque ex ea alia ejusmodi, cujusmodi ipsa est ratio.

11. *Peccantem*, si potes, meliora doceto. si minus, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse; nam & Dii *ipsi* adversus tales clementer se gerunt. in quibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem *nempe*, divitias, gloriam *consequendam*: adeo benigni exsistunt. *idem* & tibi licet *facere*: aut dicas, quis te prohibeat?

12. Laborem sustine, non ut miser, nec quo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ita moveri motumve sistere, prout ratio civilis exigit.

13. Hodie molestia me omni exemi. vel potius molestiam à

γεώδους περισσωπτόμενον, ἤπερ ἄνθρωπον ἀνθρώπου ἀπεσχισμένον.

ί. Φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ θεὸς, καὶ ὁ κόσμος· ἐν τ' οἰκείαις ὥραις ἕκαστα φέρει. εἰ δ' ἡ συνήθεια κυρίως [1] τέτροφεν ἐπὶ ἀμπέλου καὶ τ' ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. ὁ λόγος δ', καὶ κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει· καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοιαῦθ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λόγος.

ια'. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ δ' μὴ, μέμνησο, ὅτι πρὸς τοῦτο ἡ εὐμένειά σοι δέδοται· καὶ οἱ θεοὶ δ' εὐμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν. εἰς ἔνια δὲ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν· οὕτως εἰσὶ χρηστοί. ἔξεστι δ' καὶ σοί· [2] εἰ εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων.

ιβ'. Πόνει μὴ ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἓν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

ιγ'. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης [3] περιστάσεως· μᾶλλον δὲ ἐξέβαλον

1 Ita *Basil.* sed *Lugd.* melius *τέτριφεν trivit.* Sic *Cicer.* de fin. l. 3. *Rerum nomina novarum, quæ nunc consuetudo diuturna trivit. Gatak.* 2 Legendum cum *Gatak.* ἢ εἰπέ. 3 Περιστάσεως vocabulum hic in sequiorem partem sumitur; pro ejusmodi casibus qui molestiam nobis aliquam facessunt, quod frequenter fieri *Budæus* monet. *Phrynichus*, Περίστασις ἡ συμφορά. & Stoicis familiare esse eo sensu adnotat. *Maxim. Tyr.* in Titulo dissert 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ

λον πᾶσιν πεῖσεσιν. ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ ἔνδον ἐν τῇ ὑπολήψει. me omnem abjeci. neque enim extra, sed intra me, in opinione mea exsistebat.

ιδ'. Πάντα [1] ταῦτα συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ· ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ· ῥυπαρὰ δὲ τῇ ὕλῃ. πάντα νῦν, οἷα ἐπ' ἐκείνων οὓς κατεθάψαμεν.

14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materia sordida. præsentia omnia, qualia apud illos quos sepelivimus.

ιε'. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ [2] αὑτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. τί οὖν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se quicquam aut norunt, aut narrant nobis. quid ergo de eis pronunciat? mens.

ιϛ'. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ τοῦ λογικοῦ πολιτικοῦ ζώου κακὸν καὶ ἀγαθόν, ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

16. Non in passione, sed actione, situm est rationalis ac civilis animantis bonum malumque; quo modo nec virtus vitiumve illius in passione, sed in actione consistit.

ιζ'. Τῷ ἀναῤῥιφθέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

17. Lapidi projecto nihil est mali, quod deorsum feratur; quod sursum, nihil boni.

ιη'. Διέλθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει τίνας κριτὰς φοβῇ, οἵους καὶ περὶ [3] αὐτῶν ὄντας κριτάς.

18. Mentes hominum penitius introspice, & videbis, quos judices pertimescas, quales etiam de semet judices sint.

ιθ'. Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τι φθορᾷ· καὶ ὁ κόσμος δὲ ὅλος.

19. In transmutatione universa *exsistunt*. tu quoque in jugi alteratione, & corruptione quadam versaris; & mundus *tecum* universus.

κ'. Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν·

20. Quod alteri delictum est, apud eum relinquendum est.

κα'. Ἐνεργείας ἀπόληξις,

21. Actionis terminatio, intentionis

ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι. Sic & apud *Marcum* nostrum l. 1. 15. ἐν ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις. & alibi. *Gatak*. 1 Ταὐτά. *Gatak*. 2 Legendum cum *Gatak*. αὑτῶν. 3 Legit αὑτῶν *Gatak*.

1 Forsan

tentionis aut opinationis cessatio, mors eidem est quædam: *veruntamen* nihil *in se* mali *habet*. ad ætates transi, puerilem puta, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors *est* quædam. *sed* nunquid grave? transi rursus ad ætatem sub avo, tum sub matre, mox sub patre transactam: cumque alias haud paucas differentias mutationesque deprehenderis, interroga te ecquid in his grave sit. pari igitur modo nec *grave quicquam* in vitæ totius terminatione, cessatione, mutatione.

22. Recurrito ad mentem tuam, ad universi, ad *delinquentis* cujusvis. ad tuam, ut ipsam justam exhibeas: ad universi, ut recorderis, cujusnam sis pars: ad delinquentis cujusvis, ut consideres, inscius an consulto deliquerit; cogitesque simul esse tibi cognatum.

23. Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitututus, ita actio tua quævis ad

[1] ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος, οὐδὲν κακόν. μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικήν, τὴν τοῦ μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας· καὶ γὰρ τούτων πᾶσα μεταβολή, θάνατος· μή τι δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρί, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί· καὶ ἄλλας δὲ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολήξεις εὑρίσκων, ἐπερώτα σεαυτόν, μή τι δεινόν. οὕτως τοίνυν οὐδὲ ἡ τοῦ ὅλου σου βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή.

κβ΄. [2]Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτοῦ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ τοῦ ὅλου, καὶ τὸ τούτου. τὸ μὲν σαυτοῦ, ἵνα νοῦν δικαικὸν αὐτὸ ποιήσῃ· τὸ δὲ τοῦ ὅλου, ἵνα συμμνημονεύσῃς τίνος μέρος εἶ· τὸ δὲ τούτου, ἵνα ἐπιστήσῃς πότερον ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι συγγενές.

κγ΄. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, οὕτως καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμ-

1 Forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, οἷον θάνατος, οὐδὲν κακόν. potest tamen sententia continuata legi ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος, οὐδὲν κακόν. Illud *Casaub.* hoc *Xyland.* secutus est. *Gatak.* 2 Vult ut in offensis injuriisque ab alio nobis illatis respiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, quo eam in justitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus: prout alibi loquitur. ad *mentem universi*, cujus cum pars simus, æquo animo ferre debemus, quicquid illa dispensante nobis obtigerit, & in illius etiam usum bonumque cesserit. l. 2. 3. & l. 5.8 & alibi. Ad *mentem injuriam ferentis*, πότερον ἀγνοίᾳ (ita enim legendum autumo) peccaverit l. 2. 1. & l. 3. 11. & alibi. subjicit etiam de *cognatione communi* monitum, quam & locis eisdem sedulo inculcat. *Gatak.*

1 Audacter

συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. ¹ἥτις ἐὰν οὖν πρᾶξίς σου μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόῤῥωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη διασπᾷ τὸν βίον, καὶ οὐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὑτὸν μέρος διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας.

vitam ejusmodi consummandam referatur. quæcunque igitur actio tua ad finem hunc vel immediate vel mediate non tendit, ita vitam tuam divellit, nec unam eandemque esse patitur, & est seditiosa, perinde ac in populo ille, qui factionis suæ homines à consensione istiusmodi in partes trahit.

κδ'. Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ πνευμάτια νεκροὺς βαστάζοντα, ²ὥστε ἐναργέστερον προσπεσεῖν τὸ τῆς νεκύας.

24. Puerulorum rixæ, & ludicra, & animulæ cadavera gestantes; ut vehementius afficiat quod in Mortualibus exhibetur.

κε'. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τοῦ αἰτίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ αὐτὸ περιγράψας θεάσαι· εἶτα καὶ τὸν χρόνον περιόρισον, ὅσον πλεῖστον ὑφίστασθαι πέφυκε τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν.

25. Formæ qualitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad quod plurimum res sic affecta perdurare possit.

26. Innumera

1 Audacter pariter & infeliciter ἐὰν delet *Annotator Lugd.* ex formula loquendi non animadversa, ἥτις ἐὰν pro ἥτις ἂν quæcunque. sicut *Levit.* c. 20. v. 2. ἀνὴρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. & *Matth.* c. 11. v. 36. πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν &c. *Gatak.* 2 *Quo ea quæ in Necyæ*, sive *eorum quæ apud inferos haberi existimantur*, (unde *Odyss.* l. 11. Νεκυίας nomen adhæsit) *repræsentatione aguntur, efficacius peragantur*, spectantiumque mentes vehementius afficiant (ita *Platoni* de legib. προσπίπτον πρὸς τὰς ψυχὰς) Festi sive solennitatis cujusdam à Græcis celebratæ meminit *Suidas*, quæ Νεκύα dicta fuerit; in qua spectacula forsan istiusmodi exhibebantur. Νεκύα, inquit, ἡ τῶν Νεκρῶν ἑορτή. Res itaq; humanas, & occupationes mortalium partim puerulorum lusibus dissidiisque, partim spectaculis vanis, quæ simpliciorum animos afficere solent, consimiles, imo pares plane pronunciat. *Gatak.* *Ulysses* ut ad Inferos descenderit, & quam cum mortuis consuetudinem habuerit, fuse in *Odysseidos* undecimo depingi (cui Libro nomen etiam Νεκυίας idcirco adhæsit) Lectorum nemini non notum arbitror. Hinc itaq; suam quoque videtur Imaginem mutuo sumpsisse *Antoninus*. Quicquid utiq; rerum humanarum agitur, Scenam id omne & Spectaculum esse tantum; nec tam res ipsas, quam rerum Repræsentationes. Adeo ut nobis hactenus cum Inferis conveniat, quod utrobiq; in conspectum exhibeantur Umbræ, & Inania rerum Simulacra. Hoc uno tamen dempto, quod nobis hic loci crassa & palpanda obveniunt, illic exilia, & quæ tactum omnino fugiant. Et dixerat sane pridem in *Ajace Sophocles*.

Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
Εἴδωλ' ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. *Dacier.*

1 Conjicit

26. Innumera perpessus es, quia non didicisti mente tua contentus esse agente ea ad quæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

κϛ'. Ἀνέτλης μυρία, διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ [1] ποιοῦ τι ταῦτα οἷα κατεσκεύασται· [2] ἀλλὰ ἄλις.

27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliquid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitius introspice cujusmodi sint. *facile* videbis, nihil esse quod te angat, quicquid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet: sunt enim natura amici. quin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad quæ feruntur illi.

κζ'. Ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ τοιαῦτά τινα [3] ἐκφωνῶσιν, ἔρχου ἐπὶ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, δίελθε ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν. ὄψει ὅτι οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περί σου δοκῇ. εὐνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ· φύσει γὰρ φίλοι. καὶ οἱ θεοὶ δὲ παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν, πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι [4] διαφέρονται.

28. Eadem plane sunt mundana omnia, sursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia. mens autem universi vel ad singula quæque se promovet: quod si fuerit, ad quod illa se promoverit, tu excipe. vel semel operi se admovit; reliqua vero per consequentiam necessariam *à primis illis ita profluunt*, ut serie quadam continua unum quiddam constituant. vel atomi & corpora indivisibilia *pro rerum principiis habenda erunt*. deni-

κη'. [5] Ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τοῦ ὅλου διάνοια· ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀποδέχου τὸ ἐκείνης ὁρμητόν. [6] ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν [7] καὶ τί ἐν τίνι. τρόπον γάρ τινα ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ·

τὸ

1 Ποιοῦντι legit *Gatak.* quod & exhibet *Edit. Lugd.* ut & *Casaub.* 2 Conjicit *Gatak.* ἀλλὰ ἄλις ἴσω. *Verum sufficiat* quod hactenus hac in parte tibi ipse injurius fueris. quemadmodum infra c. 37. ἄλις τοῦ ἀθλίου βίου. vel etiam, ἀλλὰ ἄλις, *sed hæc satis.* in versione tamen sequi videtur *Bootii* lectionem ἀλλ' ἀλλοῖα. 3 Ἐκφωνήσῃ vel τοιοῦτόν τινας ἐκφωνῶσιν vult *Gatak.* 4 Vid. ad lib. 6. 41. 5 Lego, ταὐτὰ vel τὰ αὐτά. *Gatak.* 6 Legendum videtur ἢ cum *Gatak.* 7 Conjicit *Gatak.* τρόπον γάρ τινα ἀεί τι ἔν τινι, vel καὶ ἔν τι τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *vel reliqua à primis illis pendent, atque ex serie hac continua unum quid consit, aut atomi atque insecabila corpora pro rerum initiis substituenda erunt.* atque in hanc suspicionem eo magis propendet *Gatak.* quia distributio illa *Marco* solens est. l. 4. 3. ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. vid. & l. 10. 6.

1 Hic

τὸ δὲ ὅλον, εἴ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα· εἴτε τὸ εἰκῆ, μὴ καὶ σὺ εἰκῆ· ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει· ἔπειτα καὶ αὐτὴ μεταβαλεῖ· κἀκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ· καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. τὰς γὰρ ἐπικυματώσεις τῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ τὸ τάχος, παντὸς θνητοῦ καταφρονήσει.

que si quis Deus *est*, omnia bene se habent: sive temere *ferantur*, tu ne temere *feraris*: mox futurum est ut tellus nos omnes condat: dein & ipsa *in alia* mutabitur: & ista in infinitum mutabuntur: & ista rursus in infinitum. siquidem qui mutationes & alterationes fluctuum instar sibi invicem supervenientes, & vicissitudinum harum celeritatem consideraverit, næ ille mortale quicquid est despectui habebit.

κθ'. Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία· πάντα φέρει. [1] ὡς εὐτελῆ δὲ καὶ [2] τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ, [3] ὡς οἴεται, φιλοσόφως πρακτικὰ [4] ἀνθρώπεια, [5] μυξῶν μεστά; ἄνθρωπε, τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ.

29. Torrentis est instar rerum natura: omnia *secum* abripit. quam viles autem sunt & muci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophice se gerentes homunculi? id agas, ô homo, quod nunc te poscit natura. aggredere, quatenus

1 Hic periocham hanc alii ordiuntur, prioribus istis ad periocham superiorem rejectis, quo quidem pertinere videntur. 2 *Sophistas Marcus* hic perstringere videtur, de quibus *Julian.* Imperat. epist. 42. βούλονται γὰρ αὐτοὺς τοῖς ἄλλοις, οὐ λέξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι· καὶ τὸ κατὰ σφᾶς εἶναί φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. vel (quod magis reor) *politicos* illos qui sapientiæ nomine laudari solent. *Gatak.* 3 Illud ὡς οἴεται duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, aliosque volunt opinari, vel etiam *ut aliis* haud paucis, falso tamen, videtur. *Gatak* 4 Lego, ἀνθρώπια, nam ἀνθρώπεια *humana*. *Gatak.* 5 *Gravitatis affectatæ pleni* vertit *Casaub.* ut alluserit *Marcus* ad proverbium illud, Βαυαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχούντων, usurpatum *Suidæ*, de quo *Salmas.* ad *Tertull.* Pall. *deducunt*, inquit, *perperam* (*Suidam* notat) *à Myxo Cereris sacerdote. at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλέννα, κόρυζα· κόρυζαν pro tumore, superbia, jactantia dixere.* sed & *μύξαν pro eodem. inde μύξος, ἀλαζών.* itaque *arrogantiæ, & fastus pleni* malim reddere. Cæterum habere locum hic possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, quo μυξώδεις καὶ βλεννώδεις, & μύξης sive κορύζης μεστοί, fatui stupidique dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro stuporis indicio habetur. Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, stolido, fatuo. Plaut.* Epid. *homo es, Qui me emunxisti mucidum, minimi preti.* inde natum, ut sicut *emunctæ naris* hominem (quod de *Lucilio Flaccus* l. 1. Sat. 4.) pro acris ingenii exactique judicii dicebant: ita contra *naris obesæ*, quod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidoque in usu esset. Verum contextus series illo potius inclinat. *Gatak.*

quatenus tibi datur; nec circumſpice, num quis adſit, qui advertat: nec Platonis rempublicam exſpecta. verum ſufficiat tibi, ſi vel parum admodum res proceſſerit; nec vel hoc ipſum parvum quiddam exiſtimaveris. nam dogmata hominum quis mutaverit? & tamen abſque his mutatis, quid aliud ſupererit, niſi ingemiſcentium, dum obſequium ſimulant, ſervitus? age nunc, atque Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an quid natura communis poſcat, norint, & ad hujus dictamen ſeſe inſtituerint. ſin tragice ſemet oſtentarint, quis ad illorum imitationem me addixit? ſimplex quiddam & modeſtum

ὅρμησον, ἐὰν διδῶται, καὶ μὴ περιβλέπου, εἴ τις εἴσεται· [1] μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε· ἀλλὰ ἀρκοῦ, εἰ τὸ βραχύτατον πρόεισι· καὶ τούτου αὐτοῦ τὴν ἔκβασιν, [2] ὡς οὐ μικρόν τι ἐστι, διανοοῦ. δόγμα γὰρ αὐτῶν τίς μεταβάλλει; χωρὶς δὲ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο ἢ δουλεία στενόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων; [3] ὕπαγε νῦν καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [4] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτοὺς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, οὐδείς με κατακέκρικε μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδῆμον τὸ

Φιλο-

1 Non poſſum erudito Interpreti Anglico aſſentiri qui iſta cum ſequentibus tanquam ex aliena perſona à *Marco* prolata exiſtimat. Sunt enim *Marci* ipſius, eum, quem alloquitur, invitantis ad id, quod eſt naturæ ipſius conſentaneum, agendum & conandum, quantum in ſe eſt: monentiſque ſimul animum ne deſpondeat, etiamſi non poſſit hominum mores ita refingere ut reipublicæ Platonicæ inducendæ ſpes detur, aut eam hominum in bono promovendo conſpirationem experiri, quæ in ea, quam *Plato* ſibi finxit, republica exſpectari poterat; ſed ſucceſſibus etiam leviuſculis & proceſſibus perexiguis contentus agat, pergatque nihilo minus in inſtituto. quod idem & de ſe, profectuque ſuo, cuique ſuadere conatur, *l.* 5. 9. *Gatak.* 2 Non eſt parum, inquit, ſi vel parum ſtudio tuo proficere poteris, in tam ampla validaque hominum morumque corruptela; ſi vel ſupprimere ſaltem valeas, quod corrigere non datur. *Gatak.* 3 In his ſe jactare exemplis *Sophiſtarum* turbæ familiare erat; Viros ſuæ, quam præ ſe ferebant, artis regnandi peritos prædicare. Rem ad accuratius examen vocatam noluit *Antoninus*, ne quid in tanta nomina peccare videretur. Jubet tamen *videant ipſi* fuerintne quales exiſtimari vellent maxime, & quotidianæ vitæ conſuetudo an morum gravitati tantopere laudatæ congruerit. *Dacier.* 4 Hunc *Alexandro* & *Philippo* adjungit, quia & ipſe reipub. regimen glorioſe ſatis *Athenis* tractaverat. Vide *Laert.* l. 5. & *Diodor Sicul.* l. 18. ſed & *Cicer.* de offic. l. 1. *Gatak.*

Σεμνοτυ-

φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [1] σεμνοτυφίαν.

est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

λ΄. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ᾽ ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, καὶ τὸν μετά σε βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον· καὶ ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι· καὶ ὡς οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἄλλό τι τὸ σύμπαν.

30. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranquillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam quæ sub aliis olim est acta, quæ post te erit transigenda, quæque apud gentes barbaras jam agitur. & quam multi sint, qui nec norint nomen tuum, quam multi, qui mox ejusdem obliviscentur; quam multi, qui cum te nunc laudent, mox vituperaturi sint. quod denique, neque memoria, neque gloria, neque ejusmodi quicquam æstimatione ulla dignum est.

λα΄. Ἀταραξία μὲν, περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν ἐνεργουμένοις· τουτέστιν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, καταλήγουσα ἐπ᾽ αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

31. Mentis tranquillitas *tibi sit* in eis, quæ ab externa caussa proficiscuntur. justitiæ ratio in eis quæ ab interna efficiuntur. hoc est, intentio tua actioque omnis hunc solum sibi finem propositum habeat, ut ad societatem humanam quod conducat fecerit, utpote quod naturæ tuæ consentaneum exsistat.

λβ΄. Πολλὰ περισσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύνασαι, ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα· καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ, [2] τὸν ὅλον κόσμον πε-

32. Supervacanea multa, quæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cum in opinione tua tota sita sint, animumque angustiis exemptum plurimum dilatare poteris, si mundum totum & seculum

1 Σεμνοτυφία vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης, *sive gravitas quædam fastuosa. Gatak.* 2 [Τῷ] τὸν *Gatak.*

1 Ἀΐδιον

culum in quo degis, mente complexus fueris, & rei cujusque sigillatim transmutationem celerem consideraveris, quamque exiguum temporis spatium inter ortum ejusdem & interitum intercedat; cum & immensum sit quod ortum præcesserit, & interminatum pariter, quod interitum sit consecuturum.

33. Corrumpentur brevi, quæcunque vides: corrumpentur brevi, & qui corrumpi hæc vident. & qui senectute extrema confectus moritur, in eundem statum redigetur cum eo, qui immaturus obiit.

34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, quales mentes gerant, quibus rebus studeant, & quarum caussa *alios* diligunt ac honorent. tum quando vel vituperando obesse, vel laudando prodesse *cuiquam* videntur, quanto cum fastu id faciant.

35. Nihil est aliud amissio quam mutatio. hac autem gaudet natura, quæ nihil non recte facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecquis ergo dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes Deos, qui tot fuerint, po-

ριειληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸν [1]ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὸ τοῦ κατὰ μέρος ἑκάστου πράγματος ταχεῖαν μεταβολὴν ἐπινοεῖν, ὡς βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι διαλύσεως, ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μετὰ τὴν διάλυσιν ὁμοίως ἄπειρον.

λγʹ. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσεται· καὶ οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. καὶ ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσεται τῷ προώρῳ.

λδʹ. Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ περὶ οἷα ἐσπουδάκασι, καὶ δι' οἷα [2]φιλοῦσι καὶ τιμῶσι· γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτε δοκοῦσι βλάπτειν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, ὅση οἴησις.

λεʹ. Η ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ μεταβολή. τούτῳ δὲ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. τί οὖν λέγεις, ὅτι ἐγίνετό τε πάντα, [3]ὃ καὶ πάντα ἀεὶ κακῶς ἔσται, καὶ οὐδεμία ἄρα δύναμις ἐν [4]τοσούτοις θεοῖς ἐξευρέθη ποτὲ ἡ διορθώ-

1 *Αἴδιον Casaub.* 2 *Χολοῦσι Lugd.* 3 *Καὶ ὅτι πάντα Gatak.* 4 Deum summum unicum agnoscebant Stoici, quem & *Δία* sive *Jovem* nuncupabant, mundi istius conditorem *πάντων δημιουργόν, καὶ ἄφθαρτον μόνον.* alios interim Deos

διορθώσουσι ταῦτα, ἀλλὰ κατακέκριται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι;

λϛʹ. Τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, γράσος· ἢ πάλιν, πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα· καὶ [1] ὑποστάθμαι ὁ χρυσός, [2] ὁ ἄργυρος· καὶ τρίχια ἡ ἐσθής· καὶ αἷμα ἡ πορφύρα· καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοιαῦτα. καὶ [3] τὸ πνευματικὸν δὲ ἄλλο τοιοῦτον· ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

λζʹ. Ἅλις τοῦ ἀθλίου βίου, καὶ γογγυσμοῦ, καὶ [4] πιθηκισμοῦ. τί ταράσσῃ; τί τούτων καινόν; τί σε ἐξίστησι; τὸ αἴτιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν. ἔξω δὲ τούτων οὐδέν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ [5] πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος [6] γίνου. ἴσον τὸ ἐ-

tentiam exstitisse corrigendi ista, quo minus mundus ad mala ista addiceretur, quibus perpetim teneretur implicitus?

36. Quam putida est subjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, ossicula, sordes. aut rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, aurum, ac argentum; pili, vestis; sanguis, purpura; & ejusmodi alia quævis. etiam quod formæ rationem obtinet, & ipsum aliud quiddam istiusmodi est; & ex aliis in alia transit.

37. Jam satis est vitæ calamitosæ, & obmurmurationis, & nugarum. quid perturbaris? ecquid in his novi? quid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc autem nihil est. quin erga Deos itaque tandem aliquando simplicior, meliusque affectus

Deos inferiores statuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, sive (ut *Plut. de com. notit.* eosdem deridens) τηκτοὺς *fusiles* ὥσπερ κηρίνους ἢ καττιτερίνους *tanquam si cerei aut stannei exsisterent*. in his & astra ponebant. Ita *Plut. de Philos. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὴν γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι. Verum *Epiphan. hæres. lib.* 1. *hæres.* 5. Deum asserit Stoicos in hæc quasi membra quædam dispertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ψυχὴν, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ ἄλλα. *Gatak.* 1 Ὑποστάθμη, *fæces sive sedimentum*: *Hesych.* Ὑποστάθμη, τρύγια, τρὺξ & Σκωρία, ἡ γεώδης ἐν [τοῖς χυτοῖς] ὑποστάθμη. ita enim locum illum integrandum censeo. *Gatak.* 2 [Καὶ ὁ] *Gatak.* 3 Τὸ πνευματικὸν est *formula* sive *quod formæ rationem obtinet*: Opponitur enim τῇ ὑποκειμένῃ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, sicut τῷ ὑλικῷ τὸ αἰτιῶδες, l. 5. 13. *Gatak.* 4 *Imitationis* vertit *Xyland. dissimulationis Casaub.* at *Suidæ* πιθηκισμοὶ sunt ἀπάται καὶ κολακεύματα; ex *Aristophan.* in *Equit.* ubi *Cleon* adversario suo Οἵ μοι Τάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις? & mox Ἀλλ' οὐχ ὑπερβαλεῖς με θωπείαις. & apud eundem in *Vesp.* Ταῦτα ἰδὼν ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα. *paululum adulatus sum.* Verum *Marco* πιθηκίζειν videtur esse *simiarum more*, quæ gesticulationibus vanis ludos faciunt, *nugari.* quod *Apollodor.* in *Adelph.* dixit ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν πίθηκον εἶναι. h. e. *inter nugaces nugacem esse*, sive pariter nugas meras agere. *Gatak.* 5 Πρὸς τῶν Θεῶν usitata adjurationis formula *Antoninum* scripsisse putat *Casaub.* 6 Vertit *Xyland.* quasi ἐγένου legeretur. at *Lugd.* γίνου. recte. quem & *Casaub.* secutus est. *Gatak.*

1 Locus

affectus sis. perinde habet annis centum an tribus ista noris.

38. Siquis deliquerit, penes ipsum est malum. fortassis autem nec deliquit.

39. Vel ab una mente, quasi fonte communi, tanquam uni corpori superveniunt universa: nec partem oportet de eis conqueri, quæ à toto fiunt: vel atomi *obtinent*, nec aliud est quicquam quam cinnus & dispersio temeraria. quid ergo perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, simulas, armentitia es, pecudis instar pasceris, in feram belluam transiisti?

40. Aut nihil possunt Dii, aut possunt. si nihil possunt, cur precaris? si possunt, cur non hoc potius ab eis prece poscis, nequid horum cupias, nequid de horum ullo anxius sis, quam

κατὸν ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἱστορῆσαι.

λη΄. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. τάχα δ᾽ οὐχ ἥμαρτεν.

λθ΄. Ἤτοι ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα, ὡς ἑνὶ σώματι, ἐπισυμβαίνει· καὶ οὐ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ τοῦ ὅλου γινομένοις μέμφεσθαι· ἢ ἄτομοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ κυκεὼν καὶ σκεδασμός. [1] τί οὖν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκῃ;

μ΄. Ἤτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοί, ἢ [2] [θηριῶσαι] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται, διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον εὔχῃ διδόναι αὐτοὺς, τὸ μήτε φοβεῖσθαί

1 Locus insigniter depravatus videtur. *Casaub.* legi vult ἀποκρίνει, βόσκει; & novum illa conficere ἐρώτημα, vult etiam ἀποκρίνειν illud *excernendi* significatum habere. Sic enim vertit, *Dicis parti illi ratione prædítæ, mortua es, corruptio apprehendit te? num & hæc excrementa egerit? num pecudum ritu depascitur?* ut nimirum corporis instar morti obnoxia sit. à præcedentibus denique illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanquam alio spectantia. *Bootius* autem hæc aliter distringuit. siquidem argumentum superius ad τῷ ἡγεμονικῷ claudit. tanquam si scriptum esset, τί οὖν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; *Quid mente tua conturbaris?* inde autumat & ipse novam sequi materiam, cujus verba sic concipienda sint. Λέγεις, τεθεώρηκας. ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, sive, *in contemplatione versatum te. Verum corruptus es* &c. *Xylander* vocabulum illud θηριῶσαι, quod in sequenti periocha nullo sensu legitur, huc retrahendum putat. & est prorsus: sed τεθηριῶσαι legendum, & ultimo loco collocandum. *Salmasius* de hoc loco per literas consultus de θηριῶσαι huc retrahendo consentit: periodum totam sic concinnandam censet. Τί οὖν ταράσσῃ; μή τι τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηριῶσαι? vel sic etiam, Τί οὖν ταράσσῃ; τί λέγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἔφθαρσαι. &c. *an τῷ ἡγεμονικῷ mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non sunt τοῦ ἡγεμονικοῦ, ac divinæ particulæ, sed brutæ materiæ. *Gatak. Casauboni* lectionem sequitur *Dacier.* 2 Vocabulum hoc ad priora rejiciendum. vide notam superiorem.

1 Legendum

θαί τι τέτων, μήτε ἐπιθυμεῖν τινος τέτων, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινος τέτων, μᾶλλον [1] τῶ μὴ παρεῖναί τι τέτων, ἢ τῶ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, ἐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ σοι μετ' ἐλευθερίας, ἢ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι μετὰ δελείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι ἐχὶ καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνεσιν; ἄρξαι γῦν περὶ τέτων εὔχεσθαι, καὶ ὄψει. ἔτος εὔχεται, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; σύ, πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης; ἄλλος, πῶς στερηθῶ ἐκείνε; σύ, πῶς μὴ χρήζω τοῦ στερηθῆναι; ἄλλος, πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ τεκνίον; σύ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως ὧδε ἐπίστρεψον τὰς εὐχάς, καὶ θεώρει τί γίνεται.

μα'. Ο Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ ἐκ ἦσάν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίε παθῶν, ἐδὲ πρὸς τὲς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησίν, ἐλάλεν. ἀλλὰ [2] τὰ προηγέμενα φυσιολογῶν

ut horum quicquam vel eveniat vel non eveniat? siquidem enim omnino hominibus opem suam conferre possunt, etiam ad hæc possunt: sed dices fortasse, Deos ista in potestate tua posuisse. an non ergo potius fuerit eis, quæ in potestate tua sunt, cum libertate uti, quam ad ea quæ extra potestatem tuam sunt cum servitute animique abjectione anxie ferri? quamquam quis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam quæ in nobis sita sunt? ista ergo Deos prece poscere incipias; videbis *quid futurum sit*. orat hic, quomodo fiet, ut illius *mulierculæ* concubitum obtineam? tu *ora*, quomodo fiet, ut illius concubitum ne concupiscam? †alius, quomodo illius *imperium* abjiciam? tu quomodo ut ne abjicere opus habeam? alius, quomodo filiolum ne amittam? tu, quomodo ne amittere metuam? huc, inquam, omnino vota verte tua, & vide quid futurum sit.

41. Ego, cum decumberem, inquit Epicurus, non de corporis affectionibus cum eis, qui invisebant me, colloquia habebam, nec istiusmodi sermonibus illos alloquebar. verum eis, quæ circa rerum naturam prius

1 Legendum videtur cum *Gatakero* τῦ μὴ παρεῖναί τι τέτων, ἢ τῦ παρεῖναι.
2 *Quæ de rerum natura prius fueram meditatus*. Ita se explicat ipse apud *Laert*. in epist. de quo *Marcus* istic, *Epicurus*; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. At *Casaub*. vertit *præstantiora*. cum *præterita*, *præcedentia*, prægressa, priora, *Epicurus* vellet. *Gatak*. † Alius, ut certa re levetur, *Xyland*.

prius meditatus fueram, differebam: atque in hoc præcipue incumbebam, quo mens, etiamsi motuum in corpusculo istiusmodi particeps, imperturbata consisteret *nihilominus*, bonumque suum retineret. sed nec medicis ita præbebam me, ut efferrent sese, quasi magni quid agerent: sed vita mihi etiam tunc quam optime agebatur. eadem tu, quæ ille, sive in morbo, si contigerit, sive in alio quovis casu adverso, *feceris*. etenim hoc est sectæ cujusvis commune, in casibus quibuscunque à philosophia non absistere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: sed rei tantum præsenti agendæ intendere, & instrumento per quod fiat.

42. Quando alterius cujuspiam impudentia offenderis, statim sic percontare te, Fierine, ergo potest, ut impudentes in mundo ne sint? non potest. tu itaque quod non potest, ne poscas. est enim hic impudentium illorum unus, quos in mundo esse necesse est. idem

διετέλουν, καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὤν, πῶς ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ τοιούτων κινήσεων ἀταρακτεῖ, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. οὐδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, [1] καταφρυάττεσθαι, ὥς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος [2] ἤρετο εὖ καὶ καλῶς. [3] ταὐτὰ οὖν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [4] περιστάσει. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ καὶ [5] φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως κοινὸν, πρὸς [6] μόνῳ τῷ νῦν πρασσομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ὀργάνῳ δι' οὗ πράσσει.

μβ'. Ὅταν τινὸς ἀναισχυντίᾳ προσκόπτῃς, εὐθὺς πυνθάνου σεαυτοῦ, δύναται οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; οὐ δύναται. μὴ οὖν ἀπαίτει τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ

1 Ego existimabam τὸ καταφράττεσθαι istic esse *munire corpus* adversus vim morbi. Verum somnium istud excussit plane mihi Cl. *Salmasius*, dum legendum suggerit καταφρυάττεσθαι, quo verbo usus est *Marcus* l. 7. 3. & l. 10. 13. unde & φρύαγμα pro *fastu* μετὰ δεινοῦ φρυάγματος l. 4. 42. Quod autem *Marcus* hic καταφρυάττεσθαι, id in eodem plane argumento ὀφρῦν ἐπαίρειν [*Arrian.*] *Epictet.* dissert. l. 3. c. 10. τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς κύριε, καλῶς ἕξω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπᾶραι ὀφρῦν; h. e. τοῦ καταφρυάττεσθαι. *Gatak.* 2 *Boot.* ἤγετο mavult. cui accedo. *Gatak.* 3 Lego, τ' αὐτά *Gatak.* 4 Vide supra c. 13. 5 Καὶ [μὴ] φυσιολόγῳ, vel καὶ ἀφυσιολόγῳ *Marcum* scripsisse suspicatur *Gatak.* 6 Μόνῳ [δὲ] τῷ *Gatak.*

1 Phrasis

ἐπὶ τοῦ πανούργου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπίστου, καὶ παντὸς τοῦ ὁτιοῦν ἁμαρτάνοντος, ἔστω σοι πρόχειρον. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. εὔχρηστον δὲ κἀκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετὴν πρὸς τοῦτο τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀντιφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα, πρὸς δὲ ἄλλον ἄλλην τινὰ δύναμιν. ὅλως δὲ ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ πεπλάνηται. τί δὲ καὶ βέβλαψαι; εὑρήσεις γὰρ μηδένα τούτων πρὸς οὓς παροξύνῃ, πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σου χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. τὸ δὲ κακόν σου καὶ τὸ βλαβερὸν, ἐνταῦθα πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν ἔχει. τί δὲ κακὸν, ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει; ὅρα μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλῃς, ὅτι οὐ προσεδόκησας τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκός ἐστι τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπιλαθόμενος θαυμάζεις εἰ ἥμαρτηκε. μάλιστα δὲ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφου.

in promptu tibi sit, de fraudulento, infido, delinquente quolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non posse, quin exsistat hoc genus hominum, mox erga singulos mitius te habiturus es. utile *est* admodum & ut apud te cogites, ecquam homini virtutem natura dederit adversus hoc vitium. dedit enim ea, tanquam antidotum, adversus stolidum mansuetudinem, adversus alium aliam aliquam facultatem. omnino vero licet tibi deceptum melius edocere. quisquis enim delinquit, à proposito aberrat & deceptus est. tum tibi quid is obfuit? nihil enim horum, quibus succenses, quenquam fecisse deprehendes, quod mentem tuam deteriorem *reddat. tuum vero malum damnumque in hoc solo consistit. ecquid autem mali aut insueti fit, si ineruditus, quæ ineruditi sunt, fecerit? tu vide, annon te ipse potius incusare debeas, quod non exspectaveris fore, ut hoc ille delinqueret; quodque cum ratio occasiones tibi justas suppeditet cogitandi, probabile esse illum hoc esse admissurum, tum tamen hoc oblitus, admisisse illũ miraris. præcipue vero quando, tanquam infidum aut ingratum aliquem incusas, in temet censuram converte. pecca-

tum enim proculdubio est tuum, sive quod hominem sic affectum credidisti fidem tibi servaturum, sive beneficium cum dares, quod non absolute dedisti, nec tanquam qui totum actionis tuae fructum jam statim percepisses. quid enim amplius velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipsum tibi sufficit? quod est naturae tuae congruum ubi quid feceris, tum facti istiusmodi mercedem quaeris? *hoc est perinde* ac si oculus visus mercedem poscat aut pedes incessus. quemadmodum enim *membra* ista ad munus aliquod obeundum condita sunt, quod ubi pro conditionis suae ratione obierint, quicquid suum est adepta sunt; ita & homo cum ad benefaciendum natus sit, ubi beneficum quippiam, aut quod in commune conducat, egerit, illud fecit ad quod conditus est, & quod suum est obtinuit.

προδήλως γὰρ σὸν τὸ ἁμάρτημα, εἴτε περὶ τοῦ τοιαύτην τὴν διάθεσιν ἔχοντος ἐπίστευσας, ὅτι τὴν πίστιν φυλάξει, εἴτε τὴν χάριν διδοὺς, μὴ [1] καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. τί γὰρ πλέον θέλεις εὖ ποιήσας ἄνθρωπον; οὐκ ἀρκεῖ [2] σοι; κατὰ φύσιν τὴν σὴν τι ἔπραξας; τούτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει· ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, [3] ἅπερ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα ἀπέχει τὸ ἴδιον· οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος εὐεργετικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

1 Phrasis notanda. καταληκτικῶς διδόναι quis dicitur, quando *actio dandi*, sive *doni collatio*, ἐπ' αὐτὸ τὸ δεδωκέναι καταλήγει, ut alibi loquitur; καὶ ἐνταῦθα ἡ ὄρεξις ἀπολήγει, ut l. 5. 34. *Nihil aliud spectat, nec ullum finem ulteriorem habet praefixum ac propositum sibi, nisi ut datum & largitum sit* (quomodo *Seneca* de benef. l. 1. c. 2. *dedi ut darem*) & ὡς πάντα τὸν καρπὸν ἀπειληφέναι, ita ut omnem prorsus fructum donationis in eo ipso quod dederit, & posuerit qui dat, & accepisse se existimet. uti *Marcus* mox. *Gatak.* 2 Σοι [ὅτι] κ. *Gatak.* 3 Ὅπερ *Gatak.*

LIBER

ΒΙΒΛΙΟΝ ί.

α'. [1] Ἔσῃ ποτὲ ἄρ', ὦ ψυχὴ, ἀγαθὴ, καὶ ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ γυμνὴ, φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἄρα τῆς φιλητικῆς καὶ [2] στεργητικῆς διαθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἄρα πλήρης, καὶ ἀνενδεὴς, καὶ οὐδὲν ἐπιποθοῦσα, οὐδὲ ἐπιθυμοῦσα οὐδενὸς, οὔτε ἐμψύχου, οὔτε ἀψύχου πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; οὐδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσεις; οὐδὲ τόπου, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας, οὐδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσει, καὶ ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὴν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, πάντα σοι εὖ ἔχει, καὶ παρὰ θεῶν πάρεστι, καὶ εὖ ἕξει ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ ὅσα μέλλουσι δώσειν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ τελείου [3] ζώου, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ

LIBER X.

I. Ecquando futura es, o anima, bona, simplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecquando dispositionem dilectioni & affectui genuino deditam degustabis? ecquando futura es plena, rei nullius indiga, nihil desiderans ulterius, nihil expetens vel animatum vel inanime, quo frui tibi volupe sit, neque tempus, in quo diutius fruaris, neque locum, aut regionem, aut cœli blandam temperiem, aut hominum amicam societatem? sed statu præsenti acquiesces, & præsentibus oblectabere quibusque & persuasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Diis provenire, beneque habitura, quæcunque ipsis concedere visum est, & quæcunque concessuri sunt, utpote quæ ad salutem

1 *Eris, spero, aliquando*; vertit *Casaub.* Ego malim ἐρωτηματικῶς legere. *Erisne tandem aliquando?* expostulare siquidem videtur cum anima sua, quod ista nondum assecuta sit. *Gatak.* 2 *Casaub.* de affectibus & desideriis ab exterioribus istis penitus abstractis exponit. Sed levicula mutatione lectio recta restituatur, στερκτικῆς rescribendo. dilectionem talem commendat sibi, qualis est στοργὴ, sive *naturalis affectio*, qua prolem suam parentes diligunt; hoc est veram, simplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. *Gatak.* Verum *Casaub.* per στερκτικῆς (nam nec hoc ille improbavit) affectum illum animi, quo φιλεῖν & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties *Antoninus*) dicimur, intelligit. 3 Mundi sc. sive Dei. vid. l. 4. 40. & alibi. *Gatak.*

salutem faciant animantis, perfecti, probi, justi, honesti, quod cuncta ista, quæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecquando ita affecta futura es, quo cum Deis hominibusque ita verseris, ut nec eos quicquam insimules, neque ab eis ipsa condemneris?

2. Observa quid natura tua exigat, quatenus à natura mera regitur. atque id facias & admittas, nisi natura tua, qua es animal, inde deterior futura sit. tum observa, quid natura, qua es animal, exposcat. & hoc quicquid est, concede tibi, nisi natura tua, qua es animal rationale, deterius inde se habitura sit. quod est autem rationale, protinus est & civile. his regulis usus, nihil ulterius satcgeris.

3. Quicquid contingit, vel ita contingit, ut id ferre natus sis, vel ut non sis. si contingit ita, ut ferre natus sis, ne gravatim te habeas, sed prout natus es, feras. sin *ita contingat*, ut ferre non natus sis, nec sic quidem graveris; ubi enim te

δικαίου, καὶ καλοῦ, καὶ γεννῶντος πάντα καὶ συνέχοντος, καὶ περιέχοντος, καὶ περιλαμβάνοντος διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; ἔσῃ ποτὲ ἄρα τοιαύτη, οἵα θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις οὕτω συμπολιτεύεσθαι, ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν;

β'. Παρατήρει τί σου ἡ φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς [1] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου· εἶτα ποίει αὐτὸ καὶ προσίεσο, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατίθεσθαί σου ἡ ὡς ζώου φύσις. ἑξῆς δὲ παρατηρητέον, τί ἐπιζητεῖ σου ἡ ὡς ζώου φύσις. καὶ πᾶν τοῦτο παραληπτέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατίθεσθαι, ἡ ὡς ζώου λογικοῦ φύσις. ἔστι δὲ τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν. τούτοις δὴ κανόσι χρώμενος, μηδὲν περιεργάζου.

γ'. Πᾶν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι οὕτως συμβαίνει, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς οὐ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν οὖν συμβαίνει σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε· ἀλλ' ὡς πέφυκας, φέρε. εἰ δὲ ὡς μὴ πέφυκας φέρειν,

1 *Quatenus gubernatur à natura mera* i. e. anima vegetativa, quam φύσιν meram appellat sæpius *Marcus*. hoc est, quatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo ducitur. *Permitte tibi*, inquit, *& admitte in te ea quæ natura tua poscere videtur, qua est vegetativa facultate prædita; nisi si id tibi qua animal, i. e. vitæ tuæ sensitivæ adversari videbitur: tum quod natura tua qua es animal expetere visa fuerit, nisi id tibi qua es homo & virtuti rationali minus consentaneum exstiterit. Gatak.*

1 Sic

ρεῖν, μὴ δυσχέραινε· [1] φθαρήσεται γάρ σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι πέφυκας φέρειν πᾶν, περὶ οὗ ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ποιῆσαι, κατὰ φαντασίαν τοῦ συμφέρειν ἢ καθήκειν σεαυτῷ τοῦτο ποιεῖν.

absumpserit, & ipsum concidet. memineris tamen, natura esse comparatum te, ad quidlibet ferendum, quod in opinione tua situm est, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii esse, ut illud facias, censendo.

δ΄. Εἰ μὲν σφάλλεται, διδάσκειν εὐμενῶς, καὶ τὸ παρορώμενον δεικνύναι. εἰ δὲ ἀδυνατεῖς, σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

4 Siquis fallitur, docendo comiter huic errorem suum indica. aut hoc si nequeas, te culpa, vel nec te etiam.

ε΄. Ὅ,τι ἄν σοι συμβαίνῃ, τοῦτό σοι ἐξ αἰῶνος προκατεσκευάζετο· καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων συνέκλωθε τήν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀϊδίου, καὶ τὴν τούτου σύμβασιν.

5. Quicquid tibi contingit, ab æterno destinatum est tibi: caussarumque series sibi invicem implexarum tui ipsius subsistentiam cum casu illo ab æterno conglomeravit.

ϛ΄. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε [2] φύσεις, πρῶτον κείσθω, ὅτι μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου ὑπὸ φύσεως διοικουμένου. ἔπειτα, ὅτι ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τούτων γὰρ μεμνημένος καθότι μὲν μέρος εἰμί, οὐδὲν δυσαρεστήσω τῶν ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένων. οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὃ τῷ ὅλῳ συμφέρει. οὐ γὰρ ἔχει τι τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχουσῶν τοῦτο· τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας, τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν τι ἑαυ-

6. Sive atomi *obtinent*, sive natura *regit universa*, hoc primo statuatur, partem esse me universi à natura administrati. deinde, necessitudine me quadam partibus generis ejusdem esse conjunctum. siquidem ista recordatus; quatenus pars sum totius, nihil ægre feram ab universo mihi attributum. neque enim parti potest esse noxium, quod universo conducit. neque habet quicquam universum, quod non sibi conducat. cum hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi vero natura & hoc amplius obtineat, quod à nulla caussa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium quicquam

1 Sic supra l. 7. 33. Περὶ πόνου. τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν. 2 Omnino scribendum φύσις. Ita constanter *Antoninus* ista opponit l. . 11. 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. & alibi. *Casaub.*

1 Ἀλλοίωσιν

quicquam producat. ubi ergo meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut quicquid evenerit, gratum mihi acceptumque sit. in quantum vero necessitudine quadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum quod communionis jus violet: sed cognatorum potius rationem habebo, omnemque conatum meum ad id dirigam, quod in commune conducat, & ab eo quod est huic contrarium, abstinebo. his ita peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit, quemadmodum civi illi vitam prospere fluere quivis existimet, qui inactionibus, quæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit, & quicquid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

τῇ γεννᾷν. κατὰ μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι μέρος εἰμὶ ὅλου τοῦ τοιούτου, εὐαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον δὲ ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον· μᾶλλον δὲ στοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ ἀπὸ τοὐναντίου ἀπάξω. τούτων δὲ οὕτω περαινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον εὐροεῖν· ὡς ἂν καὶ πολίτου βίον εὔρουν ἐπινοήσειας, προϊόντος διὰ πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, καὶ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

7. Universi partes, quotquot, inquam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc autem, cum sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sane sequius ageretur, cum partes ejus in alteratione frequenti agerent, & ad corrumpendum multifariam essent comparatæ. nunquid autem *dicemus*, aut naturam ipsam instituisse partes suas malo afficere, & ita condidisse, ut in malum incidere non nata tantum essent, sed in malum etiam ne-

ζ'. Τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου, ὅσα, φημὶ, περιέχεται ὑπὸ τοῦ κόσμου, ἀνάγκη φθείρεσθαι· λεγέσθω δὲ τοῦτο σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι· εἰ δὲ (φημὶ) κακόν τε, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, οὐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς [1] ἀλλοτρίωσιν ὄντων, καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι διαφόρως κατεσκευασμένων. πότερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ ἑαυτῆς μέρη κακοῦν, καὶ περιπτωτικὰ τῷ κακῷ, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐμπτωτὰ εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν,

ἢ

1 *Ἀλλοίωσιν* cum *Xylandro* mavult *Gatak.* quia præcesserat *ἀλλοιοῦσθαι*.

1 Haud

ἢ ἔλαθεν αὐτὴν τοιάδε τινὰ γενόμενα; ἀμφότερα γὰρ ἀπίθανα. [1] εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος τῆς φύσεως κατὰ [τὸ πεφυκέναι] ταῦτα ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον, ἅμα μὲν φάναι πεφυκέναι τὰ μέρη τοῦ ὅλου μεταβάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν συμβαίνοντι θαυμάζειν, ἢ δυσχεραίνειν; ἄλλως τε, καὶ τῆς διαλύσεως εἰς [2] ταῦτα γινομένης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. [3] ἤτοι γὰρ σκεδασμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπή, τοῦ μὲν στερεμνίου εἰς τὸ γεῶδες, τοῦ δὲ πνευματικοῦ, εἰς τὸ ἀερῶδες. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι [4] εἰς τὸν τοῦ ὅλου λόγον, εἴτε [5] κατὰ περίοδον ἐκπυρουμένου, εἴτε ἀιδίοις ἀμοιβαῖς ἀνανεουμένου. καὶ τὸ στερέμνιον δέ, καὶ τὸ πνευματικὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ τοῦτο [6] ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν, ἐκ τῶν σιτίων καὶ ἑλκομένου ἀέρος τὴν ἐπιρροὴν ἔλαβεν. τοῦτο οὖν ὃ ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἐτε-

cessario inciderent? aut clam ipsa istiusmodi factas esse? neutrum est verisimile. sin, misso quis naturæ nomine, *ita* nata esse dicere voluerit, vide quam ridiculum sit, ut qui dicat universi partes mutare natas, *idem hoc ipsum mutare illas*, tanquam quod præter rerum ipsarum naturam contingat, miretur & ægre ferat: præsertim, *alia ut mittam*, cum in eadem ipsa resolvatur unumquodque, ex quibus constiterat. aut est enim elementorum, ex quibus concretum fuerat, dissipatio, aut conversio, quicquid est solidi in terram, quicquid aërei est in aërem; ut & ista in universi rationem redigantur, sive illud certo temporis spatio revoluto deflagret, sive vicissitudinibus perpetuis jugiter renovetur. quin & solidum illud aut aëreum ne cogites, quod ab ortu primo exstitit. hoc enim, quod nunc habes, omne heri ac nudiustertius ab alimentis aëreque attracto influxit. hoc ergo mutat, quod *post* acceptum est, non quod mater *primo* peperit.

1 Haud recte satis ista interpretes cepisse videntur. Ex aliorum quasi mente ista supponit: *Si quis* inquit, *missa naturæ illius universalis ordinatione*, quam ipse forsan non agnoscit, ita res esse ex suapte natura constitutas dicat, ut ea ratione corruptioni & mutationi sint obnoxiæ, is sane ex suis ipsius rationibus stultitiæ redarguetur, quod miretur & indignetur mutari quippiam quod mutari natum sit. *Gatak.* 2 Forsan, ταὐτά. *Gatak.* 3 Vide ad l. 6. 4. 4 Vide ad l. 4. 14. & 21. 5 Vide ad l. 5. 13. & l. 11. 1. 6 *Heri & nudiustertius*. i. e. nuperrime. proverbialis formula, de re haud ita pridem gesta. Sed usitatius pro eadem χθὲς καὶ πρώην. *Gatak.*

1 Locus

perit. quanquam ponatur, illud ipsum te valde addicere huic peculiariter sic affecto, nihil tamen

κεν. [1] ὑποθοῦ δὲ, ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσαπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ,

1 Locus perobscurus, in quo hærent Interpretes, nec sibi ipsi satisfaciunt, excepto *Dacierio*, qui sic scribit. *Dato, quod idem nobis etiamdum sit corpus, quod à parentibus traditum accepimus, at illud tamen iri nequit inficias, & crescere id & enutriri, & vivere non posse, nisi nova accedat materies, nisi & immutetur postquam accesserit, & ista mutatione labantem sustineat & renovet molem. Quin & illud elargiare oportet, & novam istam, & pristinam materiam, mutationem adhuc aliam manere; Mortem dico, quæ utramque mox in sua cujusque elementa remissura est.* Sic *Dacierius*: cujus quidem interpretatio quomodo ex his verbis elici possit, non video: ut nec sensus (pace Viri Cl. dixerim) huic loco convenire videtur. Videamus igitur an commodius aliquid excogitari possit; quod non melius fiet, quam si primum investigemus verum & genuinum sensum verborum illorum τῷ ἰδίως ποιῷ, quæ Interpretibus non satis intellecta videntur. Τὸ ἰδίως ποιὸν, est *qualitas illa* sive potius *qualitatum congeries* (ut philosophi loquuntur) *cuique propria & peculiaris, qua à cæteris omnibus dignoscitur*: id vero προσαπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ à quo oritur peculiaris hæc cuique nota & character, *quod quemque peculiari huic affectioni valde addicit, & eadem quasi implicitum tenet.* Verba igitur in hunc sensum possint verti, *Dato vero, hoc esse id* (materiam vult) *quod te vehementer adeo addicit peculiari illi affectioni & notæ, qua à cæteris omnibus dignosceris, nihil tamen hoc obstare puto, quo minus verum sit quod jam dictum est*, materiam sc. in horas mutari, & corpori cujusvis novam quotidie accedere, decedere aliam. Occurrit enim hic illi, quod opponi solitum est huic de perpetuo materiæ in corporibus fluxu opinioni, propriam sc. hanc cuique notam & characterem à materia esse, ideoque non verisimile esse, cum illa non mutetur, hanc mutari. Objectionem quidem hanc non diluit, quod fortasse festinanti non licuit, solummodo ait eam nullius esse apud se momenti. Huic explicationi non mediocre forsan pondus adjiciet *Origenis* locus apud *Epiphanium* (p. 536. Tom. 1. *Edit. Par.* 1622.) ubi hanc ipsam opinionem defendens *Origenes*, his utitur verbis, Καὶ ἐπὶ τούτους εἴ τι ἐστὶν ὅμοιον τοῦτο τὸ εἶδος, καθ' ὃ εἰδοποιεῖται ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, τὸ σωματικὸν, ὃ ἐν τῇ ἀναστάσει περιτίθεται πάλιν τῇ ψυχῇ, ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβάλλον, οὐ πάντως τόδε τὸ ἐντεταγμένον τὸ κατὰ τὴν πρώτην ὑποκείμενον. *Adhæc licet similis corporea ista forma sit, qua Petrus Paullusque potissimum constituitur, id ipsumque quod in resurrectione animæ denuo tribuitur, sed in melius conversum, non tamen eadem est illa materia, quæ corpori primum insita fuerit.* Ubi observatu dignum est, eidem pene hic *Origenem* cui illic *Marcum* respondere objectioni; deinde quod *Antonino* τὸ ἰδίως ποιὸν, *Origeni* est εἶδος, καθ' ὃ εἰδοποιεῖται ὁ Πέτρος &c. τὸ σωματικὸν, *corporea illa forma vel species, qua constituitur Petrus, & à cæteris distinguitur*: quam & paulo supra vocat τὸ εἶδος τὸ χαρακτηρίζον τὸ σῶμα, & ibid. τὴν ΠΟΙΟΤΗΤΑ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου σωματικὴν, καθ' ἣν ΠΟΙΟΤΗΤΑ ἐστὶν οὐλαὶ ἐκ παίδων παραμένουσι τοῖς σώμασι καὶ ἄλλα τινὰ ΙΔΙΩΜΑΤΑ. sequenti denique pagina verbo ad hanc rem utitur ex ipsis *Marci* verbis conficto, ubi peculiarem hanc cuique formam & charecterem vocat τὸ ΙΔΙΟΠΟΙΟΥΝ τὸ σῶμα. *Marcus* etiam infra l. 12. 30. ἰδίως ποιοῖς σώμασι utitur pro *corporibus peculiaribus his qualitatibus seu proprietatibus à se invicem distinctis.*

1 Scribo

ποιῶ, οὐδὲν ὄντι οἶμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

η΄. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ ταῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ· [1] καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπάνιθι ἐπ' αὐτά. μέμνησο δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐβούλετό σοι σημαίνειν τὴν ἐφ' ἕκαστα διαληπτικὴν ἐπίστασιν, καὶ τὸ [2] ἀπαρενθύμητον. τὸ δὲ σύμφρον, τὴν ἑκούσιον ἀπόδεξιν τῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων. τὸ δὲ ὑπέρφρον, τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μορίου [3] ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ δοξάριον, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν διατηρεῖς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων κατὰ ταῦτα ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ ἕτερος, καὶ εἰς βίον εἰσελεύσῃ ἕτερον. τὸ γὰρ ἔτι τοιοῦτον εἶναι, οἷος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ ἐν βίῳ τοιούτῳ σπαράσσεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομάχοις, οἵτινες μεστοὶ τραυμάτων καὶ λύθρου, πα-

obstabit, quo minus verum sit quod jam dictum est.

8. Nomina tibi ubi sumpseris ista, boni, modesti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave nequando transnomineris, & amittas denuo nomina ista, celeriterque (*siquid tale contigerit*) ad ea revertaris. memineris autem, prudentis nomen tibi denotare singularum rerum considerationem, animadversionemque sedulam. unanimis nomen, exceptionem eorum omnium spontaneam, quæ à natura communi fuerint assignata. magnanimi vero, subvectionem mentis supra omnem lenem asperumve carnis affectum, supra gloriolam, supra mortem, & ejusmodi universa. Intra nomina igitur ista si te continueris, nec, ut alii his te titulis cohonestent, concupiveris, alius jam futurus es, *quam pridem fueras*, aliamque initurus vitæ rationem. etenim talis persistere, qualis hactenus fueris, & in vita istiusmodi fœde volutari ac discerpi, hominis est sensus expertis plane, vitæque nimis avidi, nec bestiariis illis absimilis, qui semiadesi, vulneribus sanieque oppleti, in diem

1 Scribo, *κἂν ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα, ταχέως &c.* Casaub. 2 *Animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* i. e. ut nihil negligat, & minus animadversum transmittat: ita *μὴ παρενθυμούμενος. non negligens, non neglectim habens* l. 5. 5. [ubi vide] & l. 6. 50. *γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως. sedulo attendere, atque animum adhibere.* Sunt autem vocabula ista porticus peculiaria, quæque vix alibi reperias. *Gatak.* 3 Vide ad l. 5. c. 26.

diem craſtinum tamen reſervari ſupplicant, iiſdem unguibus morſibuſque iiſdem iidem plane objiciendi. tu vero in nomina pauca hæc inde te. & ſiquidem in illis perſiſtere potes, perſiſtas, tanquam in fortunatorum inſulas quaſdam trajectus. ſin excidere, nec ſtatum tueri poſſe te ſenſeris, in angulum aliquem, ubi poſſis aliquid, audacter te conferas. vel etiam è vita omnino diſcedas, nec iratus tamen, ſed ſimpliciter, libere, modeſte, hoc unum duntaxat in vita *memoratu dignum* exſecutus, quod è vita ſic exieris. ad nominum autem *iſtorum* recordationem, multum conducet meminiſſe Deorum, quodque nolunt illi ratione præditos ipſis adulari, ſed ſimiles ipſis fieri: *meminiſſe* &, ficum eſſe quæ ea quæ ficus ſunt facit: canem, quæ canis; apem, quæ apis; & hominem pariter, qui quæ hominis.

ρακαλοῦσιν, ὅμως εἰς τὴν αὔριον φυλαχθῆναι, παραβληθησόμενοι τοιούτοις τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν. ἐμβίβασον οὖν σεαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῶν μένειν δύνῃ, μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένος. ἐὰν δὲ αἴσθῃ ὅτι ἐκπίπτεις, καὶ οὐ περικρατεῖς, ἄπιθι θαρρῶν εἰς γωνίαν τινὰ, ὅπου κρατήσεις. ἢ καὶ παντάπασιν ἔξιθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως, καὶ αἰδημόνως, ἕν γε τοῦτο μόνον πράξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ οὕτως ἐξελθεῖν. πρὸς μέντοι τὸ μεμνῆσθαι τῶν ὀνομάτων, μεγάλως συλλήψεταί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅτι περ οὐ κολακεύεσθαι οὗτοι θέλουσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα· καὶ εἶναι, τὴν μὲν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς, τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου.

9 Mimus, bellum, terror, torpor, ſervitus, decreta *illa* ſacra tua, *ni caveas*, expungent quotidie, quæcunque è ſtudioſa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis.

θ'. Μῖμος, [1]πτόλεμος, πτοία, νάρκη, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπολείψεταί σου τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, ὁπόσα [2] ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις. δεῖ

1 *Πόλεμος* mavult *Gatak.* cum illud τ ex ſequenti vocabulo irrepſiſſe putat. 2 Quid ſi *ἀφυσιολογήτως* legerimus? ut ſit *Marci* mens *quæ abſque naturæ ipſius contemplatione ſeria ac conſiderata, temere imaginaris, & citra examen juſtum admittis.* hoc enim paſſim inculcat *Marcus* ut rei cujuſque naturam ſedulo inveſtigemus, eamque probe perſpectam habeamus, priuſquam de ea ſententiam ullam cenſuramve feramus. Ita l. 2, 12, & l. 3. 11. &c. *Gatak.*

1 Apud

δεῖ δὲ πᾶν οὕτω βλέπειν καὶ πράσσειν ὥστε καὶ τὸ ¹περιστατικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης ²αὔθαδες σώζεσθαι ³λανθάνον, οὐχὶ κρυπτόμενον. ⁴πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις, πότε δὲ σεμνότητος, πότε δὲ τῆς ἐφ' ἑκάστου γνωρίσεως, τί τε ἐστὶ κατ' οὐσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπὶ πόσον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

oportet autem unumquodque ita & conſiderare & agere, ut & activa facultas conſummetur, & contemplativa ſimul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujuſque ſcientia orta ſervetur, latens quidem, nec abſcondita tamen. tunc enim ſimplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujuſque notitia diſtincta, quid ex natura ſua exſiſtat, quem locum in mundo habeat, quamdiu duratura ſit, ex quibus conflata ſit, quibus poſſit obvenire, qui dare eam & auferre poſſint.

ι'. Ἀράχνιον μυῖαν θηράσαν μεγαφρονεῖ, ἄλλος δὲ λαγίδιον, ἄλλος δὲ ⁵ὑποχῇ ἀφύην, ἄλλος δὲ συΐδια, ἄλλος δὲ ἄρκτους, ἄλλος ⁶Σαρμάτας. οὐ-

10. Aranea muſcam ubi ceperit, ſe effert tanquam magni quid egerit; alius, ubi lepuſculum, alius, ubi reticulo apuam *ceperit*; alius, ubi apros; alius, ubi urſos; alius, ubi Sarmatas.

1 Apud *Laertium*. l. 7. τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἄνευ περιστάσεως· τὰ δὲ περιστατικά. καὶ ἄνευ μὲν περιστάσεως τάδε, ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὅμοια. κατὰ περίστασιν δὲ, τὸ πηροῦν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κτῆσιν διαρρίπτειν. ut τὰ περιστατικὰ ſint *officia ea, quæ moleſtiam aliquam adjunctam habeant*. Verum *Marcus* iſtic laxius uſurpat pro quolibet negotio, quod muneris noſtri exſiſtat. *Gatak.* 2 Αὔθαδες in meliorem partem iſtic ſumi videtur, (quod rarius opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qua *l.* 3. 11. & *infr.* 11. vel pro *animi affectu ſibi placentis acquieſcentiſque* in veritatis, quam adeptus eſt, cognitione; quod vocabuli notio, per ſe media, deſignat, ſiquidem ut *Ariſt. Ethic. Mag. l.* 1. c. 29. ὁ αὐθάδης αὐτοάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὑτῷ ἀρέσκειν. ita Senec. ep. 59 *Ipſe te conſule, ſi per dies nocteſque par & æqualis animi tenor, erecti & placentis ſibi eſt: pervenisti ad humani boni ſummam. Gatak.* 3 Quod. l. 3. 8. dixit, οὐδὲν ἐμφωλεῦον. *Senec.* ep. 43. *tegant non abſcondant te parietes tui. Gatak.* 4 Poteſt eſſe expoſtulatio qualem obſervavimus ſupra c. 1. ego tamen πότε legere malim, & hic, & in ſequentibus clauſulis. *Gatak.* 5 Ὑποχὴ retis genus. *Oppian. Halieut.* l. 3. v. 18. ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι. unde figuræ rotundæ fuiſſe videntur ὑποχαὶ iſtæ. *Gatak.* 6 Quibuſcum tum Romanis cum primis res fuit. Itaque in *Marci* vita mentio fit *Sarmatarum* inter gentes cæteras ab eo debellatas. Ridere autem hic videtur illos, qui *Sarmatis* captis, tanquam re pulchre ſtrenueque geſta, ſemetipſos efferebant. Quod *Alex-*

matas. nam & isti, *qui hos capiunt*, quid latronibus distant, si mentes ac decreta utrobique spectaveris?

11. Methodo contemplativa instructus sis, *qua perspectum habeas*, quomodo cuncta in se invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celsitatem confert magis. corpus exuit, *qui sic affectus est*, reputansque secum, mox esse sibi, relictis his omnibus, ab hominibus discedendum, totum sese permittit justitiæ, in eis quæ ab ipso fiunt; universi naturæ, in eis quæ obveniunt ipsi. quid autem *alius* quispiam de ipso sive dicat, sive existimet, aut adversus ipsum faciat, ne cogitat quidem. utpote qui duobus hisce etiam contentus sit, quicquid impræsentiarum agit, justum præstare, & quicquid impræsentiarum sibi obvenit, diligere: negotiis vero studiisque reliquis omnibus missis, nihil aliud velit, quàm recta juxta legem proficisci, rectaque proficiscentem Deum ipsum sequi.

12. Ecquis suspicionis usus

τοι γὰρ οὐ λῃσαὶ, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

ιά. Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν μέθοδον κτῆσαι. καὶ διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσθητι περὶ τοῦτο τὸ μέρος. οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐννοήσας, ὅτι ὅσον οὐδέπω πάντα ταῦτα καταλιπεῖν ἀπιόντα ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, δικαιοσύνῃ μὲν εἰς τὰ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ ἐνεργούμενα, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶν ὅλων φύσει. τί δ᾽ ἐρεῖ τις, ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἢ πράξει κατ᾽ αὐτοῦ, οὐδ᾽ εἰς νοῦν βάλλεται. δύο τούτοις ἀρκούμενος αὐτὸς, δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πρασσόμενον, καὶ φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ· ἀσχολίας δὲ πάσας καὶ σπουδὰς ἀφῆκεν, καὶ οὐδὲν ἄλλο βούλεται, ἢ εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

ιβ´. [1] Τίς ὑπονοίας χρεία, παρὸν

andro Scythæ apud *Qu. Curtium*. l. 7. c. 8. *Tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es.* Sic etiam Pirata, *Alexandro* eidem quærenti quo scelere impulsus mare haberet infestum; *Eodem* inquit, *quo tu orbem terræ. Sed quia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; quia tu magna classe, imperator.* Cicero de repub. l. 3. *Gatak.* 1 Interpres Anglicus frustra in duo membra sententiam continuari postulantem dissecuit. *Quid* inquit *Marcus, est suspicione opus?* sive *cur tibi res aliqua suspecta sit,* aut scrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cum considerare liceat*, vel *præsto sit intueri, quid facto opus sit?* hoc est enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἐξὸν ποιεῖν, & similia. *Gatak.*

1 Forsan

παρὸν σκοπεῖν τί δεῖ πραχθῆναι; [1] κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν· ἐὰν δὲ μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ συμβούλοις τοῖς ἀρίστοις χρῆσθαι· ἐὰν καὶ ἕτερά τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, προϊέναι κατὰ τὰς παρούσας ἀφορμὰς λελογισμένως, ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου. ἄριστον γὰρ κατατυγχάνειν τούτου. ἐπεί τοι ἥ γε ἀπόπτωσις ἀπὸ τούτου [2] ἐστω, σχολαῖόν τι καὶ ἅμα [3] εὐκίνητόν ἐστι, καὶ φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκὸς, ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος.

est, cum quid fieri oporteat considerare præsto sit? & siquidem *id* perspexeris, placide ac constanter ea progredi; sin minus, consistere, & optimos quosque in consilium adhibere; denique si aliud quippiam, quo minus ea procedas, obstiterit, prout occasiones præsentes se obtulerint, considerate progredi, ei, quod justum tibi visum fuerit, adhærendo. hoc enim assequi, *ut juste agas*, optimum est: nec nisi ab hoc aberrando excideris. quietum quiddam, & agile tamen, alacre pariter & compositum est, quisquis rationi per omnia obsequitur.

ιγ΄. Πυνθάνεσθαι ἑαυτοῦ, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γινόμενον, μήτι διοίσει σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γίνηται τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; οὐ διοίσει. μήτι ἐπιλέλησαι, ὅτι οὗτοι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ ψόγοις φρυαττόμενοι, τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἷα δὲ ποιοῦσιν, οἷα δὲ φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν, οἷα δὲ κλέπτουσιν, οἷα δὲ ἁρπάζουσιν, οὐ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, ᾧ

13. Somno excusso statim percontare te, nunquid tua intererit, si justa bonaque ab alio aliquo fiant? nihil intererit. numquid oblitus sis, quales isti, qui de aliis laudandis vituperandisque *tantopere se efferunt, in lecto sint, quales ad mensam, quæ faciant, quæ fugiant, quæ sectentur, quæ suffurentur, quæ rapiant ad se, non manibus pedibusque, *quod dici solet*, sed parte sui pretiosissima, qua, ubi libuerit,

1 Forsan legi debeat κἂν μὲν συνορᾷς ὀκνηρῶς, sublata distinctione. Verum accedo potius *Bootio* nihil mutanti, sed copulativa tantum interjecta, legenti, κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ &c. ita opponitur τὸ εὐμενῶς, τῷ μεθ' ὑπονοίας. *Gatak.* 2 Ἐπ legit *Boot.* *ab hoc* inquit justo sc. utique & æquo *aberrare, lapsus nomen meretur*. ego, siquis id exhiberet codex, ἀπότευξιν, quam ἀπόπτωσιν malim, prout *Marcus* l. 43. ἀπότευγμα dixit. *Gatak.* Βλαβερά ἐστι mavult *Dacier.* 3 Non *mobile*; quod τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον in plebe, Romana cum primis, *Herodiano* l. 7. notatum, designet, unde *& mobile vulgus*: sed *agile* ad id quod est officium suum aggrediendum agendumq, promptum & proclive; quodq; in eisdem persequendis modo justo debitoque moveatur. *Gatak.*

libuerit, consequi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium denique bonum?

14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probe institutus ac modestus dicet, *Da quod vis; repete quod vis*. nec elatus hoc dicet, sed obsequens tantum, & benevolo adversus eam affectu.

15. Exiguum est quod superest *vitæ tuæ*. vive tanquam in monte. nihil enim interest hic an illic, siquis ubicunque in orbe, tanquam in urbe, *degat*. viderint, norintque homines hominem verum, qui naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, quam ita vivere, *uti ipsi vivunt voluntve*.

16. Ne ulterius *occupere* totus, differendo qualis vir bonus sit, sed *enitendo* ut ipse sis.

17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebro *occurrat*. quodque particularia omnia, substantiam quod attinet, milii sunt instar; tempus quod attinet, terebri circumvolutio.

γίνεται, ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος, ἀγαθὸς δαίμων;

ιδ'. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδήμων λέγει· δὸς ὃ θέλεις, ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει δὲ τοῦτο οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

ιε'. Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. [1] ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε, ἐάν τις πανταχοῦ, ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν οἱ ἄνθρωποι ἄνθρωπον ἀληθινὸν κατὰ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν.

ις'. Μηκέθ' ὅλως περὶ τοῦ οἷόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα διαλέγεσθαι· ἀλλὰ εἶναι τοιοῦτον.

ιζ'. Τοῦ ὅλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς· ὡς δὲ πρὸς χρόνον, [2] τρυπάνου περιστροφή.

ιη'. Εἰς

1 Id ni fallor vult. Ita esse cuique vivendum ac si quocunque degas in loco, is omnium & amœnissimus, & sibi exoptatissimus esset. Editiores enim loci, & domicilia in montium verticibus exstructa apud veteres præ cæteris magno habiti pretio. *Dacier.* Putat autem *Gatak.* *Marcum* voluisse, nihil locum a loco distare, ad animi tranquillitatem quod attinet. quomodo infra c. 23. & l. 4. 3. 2 *Tanquam pistilli circumvolutio* vertit *Casaub.* & sane ὑπέρου περιστροφὴ, sive περιτροπὴ i. e. *pistilli circumvolutio* proverbialiter usurpatur ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν περαινόντων. *Hesych. Suid.* &c. Verum τρυπάνου περιστροφὴ, i. e. *terebræ vertigo*, sive *circumversio Marco* hic de spatio temporis brevissimo. *Gatak.*

1 Hæc

ιη'. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφιστάντα, ἐπινοεῖν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, ὥσπερ θνήσκειν.

18. Rerum præsentium unamquamque advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & quasi putrefactione quadam, aut dissipatione, constitutam, sive ut mori quodammodo nata sit.

ιθ'. [1] Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποπατοῦντες, τὰ ἄλλα. εἶτα οἷοι [2] ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιπλήττοντες. πρὸ ὀλίγου δὲ καὶ ἐδούλευον πόσοις, καὶ δι' οἷα· καὶ μετ' ὀλίγον ἐν [3] τοιούτοις ἔσονται.

19. *Cogita*, quales sint *homines* vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi *agentes:* rursus, quales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanquam in sublimi siti *aliquos* increpant. paulo autem ante, quam multis & qua mercede inserviebant; & paulo post, quo in statu futuri sunt.

κ'. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει.

20. Confert cuique, quod fert cuique natura universi. & tum confert, quando illa fert.

κα'. [4] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα· ἐρᾷ δὲ ὁ σεμνὸς αἰθήρ· ἐρᾷ δὲ ὁ κόσμος ποιῆσαι ὃ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. λέγω οὖν τῷ κόσμῳ,

21. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere quicquid futurum est ut fiat. dico itaque mundo

1 Hæc summis cum imis quibusque communia sunt; & conditionis mortalis & caducæ cumprimis nos admonent. *Gatak.* 2 *Quanto cum fastu se efferant*, ac si ne homines quidem aut mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur* &c. illud ἀνδρονομούμενοι mihi suspectum habetur: cum alibi legisse non memini. *aliis imperare* vertit *Xyland.* ut sit *hominibus leges & jura præscribere.* Forsan ἀνδρονομεῖν idem quod ἀνδρολογεῖν fuerit, quod de *delectu militari* usurpatur: vel etiam quod κρεωνομεῖν, quod de *viscerationibus* sive de *carnibus viritim distributis* adhibetur. in istis autem non sine fastu gerere se solent. qui eas exhibent. *Gatak.* Ἀγορανομούμενοι conjicit *Casaub.* ab ἀγορανομεῖσθαι *Agoranomi* sive *Ædilis munere fungi.* Ædilitatem enim non splendidissimum tantum & latissimi per se imperii magistratum fuisse, sed & ad summos honores viam stravisse notum est. vid. *Dion. Halicarn. l. 6. Ædilitatem* etiam *gerere* proverbialiter à *Plauto* dictum alicubi pro imperiosum esse. 3 Ὁποίοις *Gatak* 4 *Euripidis* versus sunt ab *Aristotele* laudati *Ethic. Nicom.* l. 8. ut & *Athen Deipnosoph.* l. 13. & *Stob.* Tom. 1. l. 1. tit. 12. apud quos duos novissimos integri habentur. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅταν ξηρὸν πέδον Ἄκαρπον αὐχμῷ νοτίδος ἐνδεῶς ἔχῃ. Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς &c. *Gatak.*

mundo ipse, *ecquid tu amas? idem ipse amo.* annon illud ita & fit & dicitur vulgo, *Amat* hoc vel illud *fieri*?

22. Vel istic vivis, & *vitæ huic jam assuevisti*; vel foris vadis, & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaque sis animo.

23. Illud tibi semper constet, ejusmodi quiddam agrum esse, cujusmodi est *locus* alius quilibet. eademque esse omnia istic *agentibus*, quæ eis qui in montium verticibus, vel in littorum crepidinibus, vel alibi ubicunque volueris, *versantur*. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut caulæ septo circundatus.*

24. Quidnam est mihi nunc mens mea? vel qualem ego eam præsto? ad quidnam ea jam u-

ὅτι σοὶ συνερῶ. μήτι δ' οὖν τῷ κἀκεῖνο γίνεται καὶ λέγεται, ὅτι [1] φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι;

κβ'. Ἤτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη εἴθικας· [2] ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ τοῦτο ἤθελες· ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ [3] ἀπελειτούργησας. παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν. οὐκοῦν εὐθύμει.

κγ'. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τό, ὅτι [4] τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι· καὶ πῶς πάντα ἐστὶ ταῦτα ἐνθάδε τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἢ ὅπου θέλεις. ἄντικρυς γὰρ εὑρήσεις [4] τὰ τοῦ Πλάτωνος, σηκὸν ἐν ὄρει, φησί, περιβαλλόμενος· [5] καὶ βάλλειν βλήματα.

κδ'. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου; καὶ ποῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν; καὶ πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι;

1 A vulgari sermonis usu argumentatur, argutius paulo *Marcus* in verbo φιλεῖν quod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι usurpatur; quomodo & Latinis *amat* pro *solet*; quod à Græcis tractum monuisse videtur *Fabius* institut. l. 9. c. 3. *Gatak.* 2 Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis te immisces. *Gatak.* 3 Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult. Inde *vitæ munera*, & *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qui vitæ officia jam compleverint. hinc ἀπολειτουργῆσαι (quod alibi haud temere reperias) *munere defunctum esse* (ut ἀποβιῶσαι, *vitam obiisse*) & ab eodem jam liberum & immunem fieri. *Gatak.* 4 Τοιοῦτό [τι, οἷον] ἐκεῖνο *Gatak.* 5 Ex *Thæteto* [p. 147. *Edit. Serran.*] Ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον. De sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qui non secus in urbe conversatur quam si in monte aliquo ab hominum commercio sejunctus ageret, murisque civitatis perinde ac caulæ alicujus septo pastor rusticus inclusus tenetur. *Gatak.* 5 Ista quo pertineant, ego plane sum nescius. sequentibus adfigit *Casaub.* & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur, cum vertit *& problemata tibi proponere ista, quidnam est mihi nunc mens mea* &c. Verum *Salmasius* expungenda censet; utpote quæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. *Gatak.*

1 Oτι

χρῶμαι; μήτι κενὸν νοῦ ἐστι; μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας; μήτι προστετηκὸς καὶ ἀνακεκραμμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε τούτῳ συντρέπεσθαι;

κε΄. Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης. κύριος δὲ ὁ νόμος. καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης. ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, [1] ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, τῶν ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων, ὅς ἐστι νόμος, νέμων ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

κϛ΄. Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος· ἐξ οἵου οἷον; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα, αἴσθησιν, καὶ ὁρμὴν, καὶ τὸ ὅλον, ζωὴν, καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα (ὅσα καὶ οἷα;) ποιεῖ. ταῦτα οὖν τὰ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν οὕτως ὁρᾶν, ὡς, καὶ τὴν βρίθουσαν, καὶ τὴν ἀναφερῆ, ὁρῶμεν, οὐ-

tor? nunquid est intellectu vacua? nunquid à societate communi soluta & revulsa? nunquid carunculæ ita agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur una?

25. Qui dominum fugit, fugitivus est. dominus autem est lex. ergo qui legem transgreditur, fugitivus est. idem est & qui ideo angitur, vel irascitur, vel metuit; quod secus, quam ipse velit, aut factum sit, aut fiat, aut futurum sit eorum quicquam, quæ ab universi rectore sunt constituta, qui est ipse lex unicuique quod suum est tribuens. fugitivus est igitur, qui metuit, vel angitur, vel irascitur.

26. In uterum semen qui misit, abscedit. hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursus *mater* per gulam demittit; quod alia insuper caussa ubi exceperit, sensum, motumque, adeoque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tanta licet involvantur caligine, contempla ri*oportet*, facultatemque ita intueri *quæ ista facit*, prout vim eam cernimus, qua vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis quidem exter-

[1] Ὅτι οὐ βούλεταί τι γεγονέναι legisse videntur *Xyland.* & *Casaub.* Verum negativa forsan particula intercidit: ut rescribendum sit ὃ [μὴ] βούλεταί τι γεγονέναι. *Gatak.*

1 Melius

externis, sed nec minus clare tamen.

27. Cogita tecum jugiter, qualia nunc sunt omnia, talia prius actitata; cogita & talia futura esse. propone tibi ob oculos, fabulas totas scenasque uniformes, quæcunque vel ex notitia tua, vel ex historia antiqua cognita habueris; aulam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœsi. ejusdem plane modi fuerunt omnia illa, nisi quod per alios *agebantur*.

28. Hominem de re ulla dolentem atque ægre ferentem quicquam, similem habe porcello, qui dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujusmodi est & qui decumbens tacite secum deplorat, quod *fato* nos *omnes* illigati tenemur. *considera* & rationali animali soli datum esse, ut eis, quæ eveniunt, sponte obsequi possit; cum sequi ipsum omnibus sit necessarium.

29 Considerata seorsim, quam instituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda sit, quia ea te privet.

χὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

κζʹ. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς πάντα τοιαῦτα ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο· καὶ ἐπινοεῖν γενησόμενα. καὶ ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως, πρὸ ὀμμάτων τίθεσθαι· οἷον αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴν ὅλην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν ὅλην Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου, Κροίσου· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι᾽ ἑτέρων.

κηʹ. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ᾽ ᾡτινιοῦν λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. [1] ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ τοῦ κλινιδίου μόνος σιωπῇ [2] τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν. καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται, τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι τοῖς γινομένοις. τὸ δὲ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

κθʹ. Κατὰ μέρος ἐφ᾽ ἑκάστου ὧν ποιεῖς ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, εἰ ὁ θάνατος δεινὸν διὰ τὸ τούτου στέρεσθαι.

λʹ. Ὅταν

1 Melius *MS. Hæschel.* ὅμοιος. *Casaub.* 2 *Alligationem* vertit *Xyland.* malim *illigationem* (nisi si vocabulum vitiatum sit, quod quis forsan suspicetur) ut indicetur necessitas illa, quæ fato nos illigatos & obstrictos habeat. *Gatak.* Animæ ad corpus *alligationem* intelligit *Antoninus*, non tamen eo trahendus, quasi rideret illos quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum suspiria & querelas exprimit: sed illos qui queri contenti, & iniquitatem fati miserabiliter accusare, animo despondent ignavi, & auxilia à ratione & philosophia vera, quibus in libertatem se asserant, petenda nulla sibi provident. *Casaub.*

1 Vide

λ'. Ὅταν προσκόπτῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μεταβὰς, ἐπιλογίζου, τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις· οἷον, ἀργύριον ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἶδος. τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς· συμπίπτοντος τοῦ, ὅτι [1] βιάζε(ται)· τί γὰρ ποιήσει; ἢ εἰ δύνασαι, ἄφελε αὐτοῦ τὸ βιαζόμενον.

λα'. Σατύρωνα [2] ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆν, ἢ Ὑμένα. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα, [3] Τροπαιοφόρον φαντάζου· καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν, Κρίτωνα ἢ Σεύηρον φαντάζου. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδὼν, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζου, καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροσπιπτέτω σοι, ποῦ οὖν ἐκεῖνοι; οὐδαμοῦ· ἢ [4] ὁπουδή. οὕτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν [5] οὐκέτι ἔσται ἐν

30. Ubi peccato alicujus offenderis, translatione facta perpende tecum, annon ipse ejusmodi aliquid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud istiusmodi. hoc enim si adverteris, ira statim tibi excidet. *præsertim*, si succurrerit una, cogi hominem. quid enim faceret? aut, si poteris, tu illum vi illa expedias.

31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Eutychem cogita vel Hymenem. & Euphratem ubi videris, Eutychionem cogita vel Sylvanum. & Alciphrone viso, Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi respexeris, Cæsarum aliquem. & in quolibet cogitando, geminum ei quempiam. tum mentem tibi subeat, Ubi nunc sunt illi? nusquam sane: aut ubi tandem? ita enim perspectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil esse. præsertim, si simul fueris recordatus, quicquid semel mutarit, per spatium temporis infinitum non

1 Vide ad l. 8. 14. 2 Τὸ ἰδὼν *considerandi* non *conspiciendi* significatum hic obtinet: cum *Xenophon*, qui seculis aliquot *Marcum* antecesserat, inter cæteros contemplandus proponitur. *Gatak.* 3 Deest ἰδὼν, vel librarii culpa deperditum; vel ἐκ τοῦ κοινοῦ supplendum. *Gatak.* 4 Lego ὅπου δή; *nusquam, aut ubi tandem?* *Gatak.* 5 Visum est Stoicis, Mundum sæpius vel potius semper repetitis vicibus refici, & renovari. [vide ad l. 5. 13. & l. 11. 1.] Videatur tamen sensisse non eadem omnino, quæ nunc sunt, renascitura, sed illis tantum similia: non eundem v. g. *Socratem*, sed huic & virtute & fortuna geminum. *Dacier.*

non esse amplius futurum. tu vero spatii illius quantulum occupas? cur ergo tibi non sufficit spatium hoc tam breve, prout te decet, transigere? quam pulchram *bene agendi* materiam occasionemque subterfugis? quid enim sunt aliud hæc omnia, quam mentis, quæ, hac in vita quæ contingunt, naturam eorum rimata, accurate perspexerit, exercitationes? persiste ergo, dum & ista tibi familiaria effeceris, quo modo stomachus robustus cuncta sibi accommodat, ignisque validus, quicquid ingesseris, flammam inde ac fulgorem edit.

32. Nulli liceat vere de te dicere, non esse te simplicem, aut non esse te bonum. sed mentiatur, quisquis horum quicquam de te opinatus fuerit. hoc autem totum in te situm est. quis enim te bonum simplicemve esse prohibuerit? tu tantum statuas, nec ulterius vivere, quam talis futurus sis. neque enim ratio id poscit, ni talis sis.

33. Ecquid est, quod de materia ista rectissime vel fieri vel dici possit? quicquid enim hoc fuerit, vel facere id ipsum, vel dicere licet: nec obtendas impediri te. ante ingemiscere non desinas, quam eo te adegeris, ut quod voluptuariis hominibus est luxu diffluere, hoc tibi fuerit de subjecta quaque oblata tibi materia ea facere,

τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ οὖν ἐν τίνι; τί δ᾽ οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπεράσαι; οἵαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ ἐστι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν γυμνάσματα λόγου ἑωρακότος ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε οὖν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ, καὶ ταῦτα ὡς ὁ ἐῤῥωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ, ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

λβ΄. Μηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περὶ σοῦ, ὅτι οὐχ ἁπλοῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός· ἀλλὰ ψευδέσθω, ὅστις τούτων τι περὶ σοῦ ὑπολήψεται· πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι. τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἁπλοῦν; σὺ μόνον κρῖνον μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ. οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

λγ΄. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμενον κατὰ τὸ ὑγιέστατον πραχθῆναι, ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι γὰρ ἂν τοῦτο ᾖ, ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν· καὶ μὴ προφασίζου, ὡς κωλυόμενος· οὐ πρότερον παύσῃ στένων, πρὶν ἢ τοῦτο πάθῃς, ὅτι οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης καὶ ὑποπιπτούσης

περιπιπτούσης ὕλης ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ· ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔξεστι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. πανταχοῦ δὲ ἔξεστι. τῷ μὲν οὖν κυλίνδρῳ οὐ πανταχοῦ δίδοται φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, οὐδὲ τῷ ὕδατι, οὐδὲ πυρὶ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται· τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνιστάμενα πολλά. νοῦς δὲ καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος οὕτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. ταύτην τὴν ῥᾳστώνην πρὸ ὀμμάτων τιθέμενος καθ᾽ ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος διὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι τοῦ σωματικοῦ ἐστὶ τοῦ νεκροῦ, ἢ χωρὶς ὑπολήψεως, καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ λόγου ἐνδόσεως, οὐ θραύει οὐδὲ ποιεῖ κακὸν οὐδοτιοῦν· ἐπεί τοι καὶ ὁ πάσχων [1]αὐτὸ, κακὸς ἂν εὐθὺς ἐγένετο. ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων, πάντων ὅ, τι ἂν κακόν τινι αὐτῶν συμβῇ, παρὰ τοῦτο χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον· ἐνταῦθα δὲ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐπαινετώτερος, ὀρθῶς χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. ὅλως δὲ μέμνησο, ὅτι τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν οὐ βλάπτει,

quæ humanæ constitutioni conveniant: etenim pro oblectamento esse tibi debet, quicquid secundum naturam tuam agere tibi datur. datur autem hoc ubique. siquidem cylindro quidem non conceditur, ut motu proprio ubique feratur; sed nec aquæ nec igni nec alii rei cuiquam, quæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. quæ enim coerceant & obsistant, multa sunt. verum mens & ratio per obstantia quælibet prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eadem plane, qua ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil quæras ulterius. reliqua enim obstacula, vel sunt corporis, quod cadaveris *instar habet*, vel opinione, & rationis inclinatione semota, non infringunt, aut mali quicquam efficiunt. alioqui ea qui patitur, malus fieret. atqui in aliis quidem operibus omnibus ita se habet, ut quicquid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, quod eo afficitur. istic vero, si ita dicere licuerit, præstantior fit homo ac laude dignior, dum eis quæ objiciuntur, recte utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, ni civita-

[1] Scribo, αὐτός. Casaub.

1 Ita

tem lædat, civitatem nihil lædere ni legem lædat. horum autem, quæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. quod autem legem non lædit, nec civitatem, nec civem *læserit*.

34. Qui decretis veris imbutus est, hunc *dictum* brevissimum & è trivio arreptum quodlibet commonere suffecerit de mœrore metuve pellendo, quale illud est,

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, quæ vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt *& homunciones isti*, qui tanto cum strepitu, tanquam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & subsannant. foliola itidem, qui famam *tui* posthumam excepturi sunt. ista enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi straverit, sylva horum vice nova

βλάπτει, οὐδέ γε πόλιν βλάπτει, ὃ νόμον οὐ βλάπτει· τούτων δὲ τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων οὐδὲν βλάπτει νόμον. ὃ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτην.

λδ΄. Τῷ [1] δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

[2] Φύλλα τὰ μέν τ᾽ ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ᾽ ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ᾽ ἐπιγίγνεται ὥρῃ·
Ὣς ἀνδρῶν γενεή, ἡ μὲν φύει, ἡ δ᾽ ἀπολήγει.

Φυλλάριον δὲ καὶ τὰ τεκνία σου· φυλλάρια δὲ καὶ τοῦτοι τὰ ἐπιβοῶντα ἀξιοπίστως, καὶ [3] ἐπιφημοῦντα, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα, καὶ χλευάζοντα· φυλλάρια δὲ ὁμοίως, καὶ τὰ διαδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. πάντα γὰρ ταῦτα ἔαρος ἐπιγίγνεται ὥρῃ· εἶτα ἄνεμος καταβέβληκεν· ἔπειθ᾽ ἡ ὕλη ἕτερα

ἀντὶ

1 Ita *Basil.* at *Lugd.* διδηγμένῳ vertente *Xyland. qui morsus est à veris dogmatibus. tanquam qui à cane rabioso* &c. inquit *Casaub.* Verum ego ista concoquere non possum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, *ei qui veris dogmatibus imbutus est.* Sicut βεβαμμένον dixerat l. 3. 4. *Gatak.* 2 Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, quam versuum ἀποσπασμάτια duo repræsentat hic *Edit: Lugd.* & in versione sua reddidit *Xyland.* cum in *Marci* contextu tamen integros exhibuisset: nempe φύλλα τὰ μέν τ᾽ ἄνεμος χαμάδις χέει. —— & Ὣς ἀνδρῶν γενεή. —— Nec est ab vero simile, *Marcum* ista duntaxat posuisse, quia τὸ βραχύτατον prius dixerat; alium aliquem (*Xylandrum* forsan ipsum) reliqua supplevisse. Sunt autem *Homeri* ex *Iliad.* ζ΄. v. 147. *Gatak.* 3 Ms. *Hæschel.* Ἐπευφημοῦντα. *Casaub.*

1 Forsan

ἀντὶ τούτων φύει. τὸ δὲ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν· ἀλλὰ σὺ πάντα ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις· μικρὸν καὶ καταμύσεις· τὸν δὲ ἐξενεγκόντα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

λε΄. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾷν δεῖ τὰ ὁρατά, καὶ μὴ λέγειν, τὰ χλωρὰ θέλω· τοῦτο γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὄσφρησιν εἰς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ ἑτοίμην εἶναι. καὶ τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν, ὡς μύλην πρὸς πάντα ὅσα ἀλέσουσα κατεσκεύασται· καὶ τοίνυν τὴν ὑγιαίνουσαν διάνοιαν πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἑτοίμην εἶναι. ἡ δὲ λέγουσα, τὰ τεκνία σωζέσθω, καὶ πάντες ὅ,τι ἂν πράξω ἐπαινείτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὰ χλωρὰ ζητῶν, ἢ ὀδόντες τὰ ἁπαλά.

λς΄. Οὐδείς ἐστιν οὕτως εὔποτμος, ᾧ ἀποθνήσκοντι οὐ παραστήσονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. σπουδαῖος καὶ σοφὸς ἦν. μὴ τὸ πανύστατον ἔσται τις ὁ καθ' αὐτὸν λέγων; [1] ἀναπνεύσω μέν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ. Χαλεπὸς μὲν οὐδενὶ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ᾐσθανόμην, ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου. ἐφ' ἡμῶν δὲ πόσα

alia profert. commune autem omnium est, breve existendi spatium. at tu omnia, tanquam æterna futura, fugis appetisve. mora parvula, & lumina tibi condentur; eumque qui te extulerit, alius aliquis lugebit.

35. Sani est oculi, cernere visibilia quævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis est. sed & auditus ac olfactus est sani, ad sonos odoresve quosvis *percipiendos* promptum esse. & stomachi valentis, adversus edulia quævis pariter se habere; sicut molam ad omnia, ad quæ molenda condita est. pari igitur ratione & mentis est sanæ, ad obvenientia quæque idoneam esse. quæ vero dixerit *Liberos mihi salvos velim; & Omnes quicquid fecero laudent, velim;* oculi est instar viridia poscentis, vel dentium tenella postulantium.

36. Nemo quisquam adeo felix est, cui morienti non adstabunt aliqui, qui præsenti lætentur malo. bonus sapiensque fuerit, annon ad extremum futurus est qui de illo dicat? *Respirabimus jam tandem à pædagogo isto. non erat revera asper nostri cuiquam: sensi tamen tacite illum damnâsse nos.* hæc igitur de viro bono. at ad nos quod atti-

πόσα

1 Forsan ἀναπνεύσωμέν ποτε, quia sequitur ἡμῶν. *Gatak.*

1 Hoc

net, quam multa sunt alia, ob quæ à nobis liberari desiderent haud pauci? hoc si inter moriendum cogitaveris, libentius discedes; cum ita tecum rem putaveris, Ex ea vita discedo, in qua ipsi ejusdem mecum participes, pro quibus tam multa exantlavi, supplicavi, procuravi, illi, inquam ipsi elatum me optant tanquam qui levamen forsan hinc aliquod sperent. cur ergo diutius istic moram trahere quis cupiat? nec propterea tamen minus illis propitius discedas, sed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. quin rursus nec tanquam vitæ avulsus, sed, prout eis, quibus mortis felicitas quædam obtigit, animula à corpore leniter exsolvitur, talis & tua ab istis etiam esto discessio. eis enim *te* natura annexuit & conjunxit. at nunc disjungit. disjungor itaque tanquam à necessariis, non abstractus tamen, sed sponte discedens. nam & hoc ex eis est, quæ sunt secundum naturam.

πόσα ἄλλα ἐστί, δι' ἃ πολὺς ὁ ἀπαλλακτιῶν ἡμῶν; τοῦτο οὖν ἐννοήσας ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζόμενος, ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ κοινωνοί, ὑπὲρ ὧν τοσαῦτα ἠγωνισάμην, ηὐξάμην, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσί με ὑπάγειν, ἄλλην τινὰ τυχὸν ἐκ τούτου ῥᾳστώνην ἐλπίζοντες. τί ἂν οὖν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας διατριβῆς; μὴ μέντοι διὰ τοῦτο ἔλαττον εὐμενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἔθος διασώζων, φίλος, καὶ εὔνους, καὶ ἵλεως, καὶ μὴ πάλιν ὡς ἀποσπώμενος· ἀλλ', ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εὐθανατοῦντος εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξειλεῖται, τοιαύτην καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθαι· καὶ γὰρ τούτοις ἡ φύσις συνῆψε, καὶ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν διαλύει; διαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μὲν, οὐ μὴν ἀνθελκόμενος, ἀλλ' ἀβιάστως· ἓν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

37. Solenne tibi sit, in cujusque (quoad ejus fieri potest) actione omni, apud te quærere, *Istud iste quo fine facit?* à temet autem auspicare, teque primo loco scrutare.

λζ'. Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τε, τοῦ πρασσομένου ὑπό τινος, ἐπιζητεῖν κατὰ σαυτὸν, οὗτος τοῦτο ἐπὶ τίνα φέρει; ἄρχου δὲ ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

38. Memento illud quod te velut fidiculis citat, esse intra

λη'. Μέμνησο, ὅτι τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο, τὸ ἔνδον ἐγκε-

ἐγκεκρυμμένον· [1] ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωή, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπεριφαντάζου τὸ περικείμενον ἀγγεῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια ταῦτα τὰ περιπεπλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάρνῳ. μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεί τοι οὐ μᾶλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων, χωρὶς τῆς κινούσης καὶ ἰσχούσης αὐτὰ αἰτίας, ἢ τῆς κερκίδος τῇ ὑφαντρίᾳ, καὶ τοῦ καλάμου τῷ γράφοντι, καὶ τοῦ μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

te reconditum quiddam. illud est suadela, illud vita, illud (si fas dicere) homo est. ne cum illo junctim contempleris unquam circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undique ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantum interest, quod agnata sint. siquidem membrorum istorum, absque forma quæ ea cieat sistatque, non magis usus est, quam radii textrici, aut scriptori calami, aut aurigæ flagelli.

1 Hoc vult *Antoninus*, dogmata & opiniones cujusq; ῥητορείαν recte posse nuncupari, ut quæ plus possint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quam ῥητορεία quævis. *Casaub.*

Cc LIBER

LIBER XI.

1. HÆ ſunt animæ ratione prææditæ proprietates. ſe cernit, ſe fingit artatque, ut lubet, qualemque vult ipſa, facit: fructum, quem profert, ipſa carpit. cum arborum fructus, quodque iſtis in animalibus reſpondet, alii carpant. finem ſemper ſuum aſſequitur, ubicunque conſtiterit vitæ terminus. neque *enim* ſic *ſe habet*, quo modo in ſaltando aut in fabulam agendo aliiſque ejuſmodi, in quibus, ſiquid incideris, actio tota fit mutila; ſed in quacunque parte, & ubicunque deprehenſa fuerit, quod præceſſit plenum prorſus & perfectum ſibi facit: ut dicere liceat, *Ego quæ mea ſunt, omnia habeo*. adhæc mundum totum pervagatur, &, quod ambit hunc, vacuum, figuramque ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, &

ΒΙΒΛΙΟΝ ια΄.

α΄. ΤΑ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. ἑαυτὴν ὁρᾷ, ἑαυτὴν διαρθροῖ, ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ, τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρποῦται. (τοὺς γὰρ τῶν φυτῶν καρποὺς, καὶ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων, ἄλλοι καρποῦνται.) τοῦ ἰδίου τέλους τυγχάνει, ὅπου ἂν τὸ τοῦ βίου πέρας ἐπιστῇ. οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως καὶ ὑποκρίσεως καὶ τῶν τοιούτων ἀτελὴς γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν τι ἐγκόψῃ· ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπου ἂν καταληφθῇ, πλῆρες καὶ ἀπροσδεὲς ἑαυτῇ τὸ προτεθὲν ποιεῖ· ὥστε εἰπεῖν, ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι δὲ περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν, καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται, καὶ [1] τὴν περιοδικὴν

1. Vide ad l. 5. 13. *Ariſtocles* apud *Euſebium* præpar. l. 15. ex Stoicorum ſententia; *κατά τινας εἱμαρμένους καὶ ὡρισμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον*. & ibid. ex eorundem mente *Numenius*, poſt ἀνάστασιν ſive *everſionem rerum* ejuſmodi *ἀποκαταστάσεσιν πάλιν γίνεσθαι*, *fieri denuo reſtitutionem*, ſive *reſtaurationem*; quam & *τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν*, *univerſi regenerationem* ibidem *Euſebius* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, uſus eſt *Philo Jud.* de mund. immortal. *Gatak.*

δικλῶ παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνει, καὶ περινοεῖ, καὶ θεωρεῖ, ὅτι ἐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, ἐδὲ περιττότερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν· ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὁ τεσσαρακοντέτης, ἐὰν νοῦν ὁποσονοῦν ἔχῃ, πάντα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἑώρακε κατὰ τὸ ὁμοειδές. ἴδιον δὲ λογικῆς ψυχῆς, καὶ τὸ φιλεῖν τὸς πλησίον, καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδὼς, καὶ τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν, ὅπερ ἴδιον καὶ νόμου· ὅτως ἄρ' ἐδὲν διαφέρει λόγος ὀρθὸς, καὶ λόγος δικαιοσύνης.

universi per intervalla certa renovationem comprehendit & considerat; videtque *simul*, quod nihil novi visuri sint posteri nostri, sicut nec amplius quicquam viderunt antecessores nostri: sed ita fit quodammodo, ut quadraginta annos qui egerit, mentem modo aliquam habuerit, & res gestas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria sunt animæ rationalis & ista; proximos diligere, veracem & verecundam esse, nihil sibi præferre, quod & legis est proprium: ita inter rectam rationem & justitiæ rationem nihil interest.

β'. Ὠδῆς ἐπιτερπῦς, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίε καταφρονήσεις, ἐὰν τ̃ μὲν ἐμμελῆ φωνὴν καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τ̃ φθόγγων, καὶ καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτῦ, εἰ τύτε ἥττων εἶ· διατραπήσῃ γάρ. ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῦ παγκρατίε. ὅλως ἦν χωρὶς ἀρετῆς καὶ τ̃ ἀπ' ἀρετῆς, μέμνησο ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν, καὶ τῇ διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

2. Cantilenam jucundam, saltationem, pancratium contemnes, si voce concinna in sonos singulos divisa de his sigillatim te percontatus fueris, *Num istud me victum habet?* erubesces enim *id fateri*. de saltationis motibus gestibusque singulis, de pancratio itidem, si gemina feceris, futurum est ut pari modo adversus hæc afficiaris, itaque virtute sola excepta & virtutis actionibus, in reliquis omnibus ad particulas seorsim consideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipsas contemptum eas. hoc autem ipsum & ad vitam totam transferas.

3. Qualis est anima ea, quæ parata est jam statim, si oporteurit, è corpore emigrare, & vel exstingui, vel dispergi, vel permanere? ita paratum dico, ut à judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obstinatione mera, pro Christianorum more: *ut mortem obeas* considerate, composite, citra tumultum, quo & aliis idem suadere possis.

4. Nunquid feci, quod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi. hoc tibi semper succurrat: nec desinas unquam.

5. Quam artem profiteris? bene vivendi. hoc quo modo melius fit, quam documentorum ope, quorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

6. Primo tragœdiæ invectæ

γʹ. Οἵα ἐστὶν ἡ ψυχὴ [1] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος, καὶ ἤτοι σβεσθῆναι ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ κατὰ ψιλὴν [2] *παράταξιν*, ὡς [3] οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι, ἀτραγῴδως.

δʹ. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; οὐκοῦν ὠφέλημαι· τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ· καὶ μηδαμοῦ παύου.

εʹ. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. τοῦτο δὲ πῶς καλῶς γίνεται, ἢ ἐκ θεωρημάτων, τῶν μὲν περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, τῶν δὲ περὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς;

ϛʹ. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν

1 Malim, *ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι* &c. vel *ἡ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι* &c. ut *ἕτοιμος* ad *ἀπολυθῆναι* saltem, vel etiam ad *ἤδη ἀπολυθῆναι*, referatur. *Gatak.* 2 *Παράταξις, πόλεμος ἐμπαράσκευος. Suid.* Estque iste vocabuli usus frequentissimus. Verum hic, pro *obstinatione* prout & *Xyland.* optime vertit, singulariter à *Marco* usurpatum. sic etiam supra l. 8. 48. *κἂν ἀλόγως παρατάξηται. Gatak.* 3 *Obstinationem meram* judicio inanem in perpessionibus suis, Christianis affingit *Marcus*; quemadmodum eisdem, sed *Galilæorum* nomine designatis, *amentiam, animique obfirmationem usu solo acquisitam*, [*Arrian.* in] *Epictet.* & *Plinius min. l.* 10. ep. 97. etiamsi Christianos crimine omni immunes prorsus pronunciet; tamen *non dubitandum*, inquit, *qualecunque esset quod faterentur, pervicaciam certe & inflexibilem obstinationem debere puniri. fuerunt alii similis amentiæ* &c. Vide & *Tertullian.* Apolog. c. 27. ad nation. l. 1. c. 17. & alibi. Ita cum nihil aliud, Christianis quod objicere poterant haberent, *obstinationem* & *amentiam* objiciebant. Non est autem vero absimile, quod *Casaub.* autumat, respexisse *Marcum* ad fervorem sui temporis Christianorum, qui tanta animi aviditate sese ad quæstiones & supplicia offerebant & ingerebant. Verum *Clemens* Strom. l. 4. negat id fuisse è disciplina Christiana. *τούτους*, inquit, *ἐξάγειν αὑτοὺς ἀμαρτύρως λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζονται. θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ*, &c. *Gatak.*

1 *Oedip.*

ῥήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι ταῦτα οὕτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τούτοις μὴ ἄχθεσθε ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι οὕτω δεῖ ταῦτα περαίνεσθαι, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες, Ἰὼ Κιθαιρών. Καὶ λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα·

[2] Εἰ δ' ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμὼ, Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

Καὶ πάλιν,

[3] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι. ---- Καὶ,

[4] Βίου θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

Καὶ ὅσα τοιαῦτα. [5] μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς ἀτυφίας οὐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης ὑπομιμνήσκουσα· πρὸς οἷόν τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέ-

sunt quæ casuum & eventuum *hominés* commonefacerent, quo & ista sic fieri nata monerentur; nec quibus in scena oblectarentur, ea in scena majori, gravatim sustinerent: cum viderint non posse hæc aliter transigi, & quod perferant ea etiam illi qui exclamant, *Eheu, Cithæron.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. quale illud est imprimis;

Si me meosque liberos Dii negligunt, Hujus etiam constat ratio.

Et rursus,

Nam neutiquam hominem rebus irasci decet. Et,

Spicas velut frugiferas, sic vitam meti.

& cætera quæ sunt ejusmodi tragœdiæ successit vetus comœdia, quæ libertate magistrali instructa, nec obliqua sed diserta oratione usa, fastum dejicere non inepte satagebat: quo fine & Diogenes ex his quædam adhibuit. considera & quæ deinceps fuerit media comœdia, &

1 *Oedipodis* verba sunt ex *Sophoclis Oedipo Rege*. Hoc vult *Marcus*, vel istiusmodi perpeti reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; immo illos ipsos multo magis. Vel (quod potius opinor) eos quoque qui cum indignatione animi ejulationeque ea ferunt, perferre tamen nihilominus, necessitate cogente, ad quæ tantopere indignantur. *Cithæron* autem *Bœotiæ* mons *Oedipo* exposito, *Pentheo* discerpto, aliisque id genus facinoribus illustris, an infamis. *Gatak.* 2 Vide ad l. 7. c. 41. 3 Vide ad l. 7. 38. 4 *Bios* legendum ut l. 7. 40. ubi vide. 5 Comœdia vetus eo usque perduravit, donec *Lysander Athenis* rerum esset potitus: Media ad *Alexandri* Magni tempora pertigit: Nova etiamdum locum obtinet. *Dacier.* Vide etiam *Scaliger.* Poet. l. 1. c. 7. & *Dacier.* in *Horat.* de Art. Poet. v. 281. &c.

1 Legit

& quorſum tandem introducta ſit nova, quæ in mimicum artificium paulatim defluxit. (nam & ab iſtis utilia dici nonnulla, nemo eſt qui neſciat.) ſed & quo ſpectet totum hoc poëſios hujuſmodi & fabularum agendi inſtitutum.

ση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, [1] ἣ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ [2] μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίστησον. ὅτι μὲν γὰρ λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται· [3] ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκόπον ἀπέβλεψε.

7. Quam liquido compertum habes, nullum aliud vitæ inſtitutum ad philoſophandum magis eſſe idoneum, quam hoc in quo jam verſaris?

ζ'. [4] Πῶς ἐναργὲς προσπίπτει τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν οὕτως ἐπιτήδειον, ὡς ταύτην ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

η'. Κλάδος

1 Legit *Gatak.* n. 2 In Comœdia quidem tum *Veteri*, tum *Media* nihil inerat Mimici. Iſta enim nec in Perſonis, nec in Rebus ipſis ficti quid in ſe admiſit. Nominibus quidem confictis uſa eſt, & Civium præſtantiorum Mores exhibuit populo ſpectandos; ſed has extra Conditiones, à veritate vel latum unguem deflectere religio erat. *Nova* autem eadem premere veſtigia dedignata, & plus ſibi rata licuiſſe, de Veritate parum ſollicita, & Nomina & Materiam de integro effinxit ſibi. jure igitur in Mimicum hæc delapſa artificium perhibetur, cum non ſit jam Vitæ communis Narratio, ſed velut Umbra quædam & Species tantum. *Dacier.* 3 *Veteri* & *Mediæ* finem nunquam fuiſſe utilem haud diffitetur; cum iſtius generis Comœdiæ moribus emendandis prodeſſent maxime; *Novæ* non itidem; utpote quæ populo non tam corrigendo, quam oblectando, & inani ducendo ſpecie (*Antonino* Judice) ſtudeat. Sed & illud ut animo advertat monendus eſt Lector, Comœdiam nec *Veterem* nec *Mediam* abſolute & per ſe laudari, ſed tantum cum *Novis* comparatas. Nec enim *Marci* aut Ingenio convenit, aut Diſciplinæ, hominum ut vitia proferantur palam, & Spectantibus ludo jocoque fiant; Quod & Divinis & humanis legibus adeo repugnare, ut nihil ſupra, Noſtrum minime omnium fefellit. Id utique ſibi dedit negotij, *Novam* ut oſtenderet Comœdiam culpæ haud minus, imo multo magis obnoxiam quam *Vetuſtiora* Dramatis exempla, quæ tamen ut Theatro indigna, Ætas præſens amandaverat. Quin & ipſam etiam Tragœdiam longe eſt ut ab omni eximat cenſura; ſiquidem *Marco*, affectibus modum poni, parum videbatur, niſi & cum Stoicis, eliminandos eos evellendoſque pectoribus humanis, vel, (quod eodem fere recidit) otioſos omnino & inertes eſſe debere decerneret. Quæ huc faciunt plura Lectori occurrant, inter Animadverſiones in *Ariſtotelis* de Poeſi Libellum. *Dacier.* 4 Forſan nullum certum vitæ inſtitutum deſignatum hic vult *Marcus*; ſed hoc monitum duntaxat, ſtatum præſentem, quicunque tandem is ſit, eſſe cuique ad philoſophiæ vel ſtudium, vel exercitium eidem maxime idoneum. *Gatak.*

1 Ruſtico-

η'. Κλάδος τοῦ προσεχοῦς κλάδου ἀποκοπεὶς, οὐ δύναται μὴ καὶ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι. οὕτω δὴ καὶ ἄνθρωπος, ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεὶς, ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπτωκε. κλάδον μὲν οὖν ἄλλος ἀποκόπτει· ἄνθρωπος δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ πλησίον χωρίζει, μισήσας καὶ ἀποστραφείς. ἀγνοεῖ δὲ ὅτι καὶ τοῦ ὅλου πολιτεύματος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. πλὴν ἐκεῖνό γε δῶρον τοῦ συστησαμένου τὴν κοινωνίαν Διός. ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι τῷ προσεχεῖ, καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι. πλεονάκις μέντοι γινόμενον τὸ κατὰ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν, δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον προχωροῦν ποιεῖ. ὅλως τε οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλαστήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν αὖθις ἐγκεντρισθέντι. ὅ, τί ποτε λέγουσι οἱ φυτουργοὶ, [1] ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

8. Ramus à ramo, cui proxime adhæsit, abscissus, non potest non à stirpe tota abscindi. ad eundem modum ergo & homo ab homine quovis resciſſus, communitate tota excidit. porro ramum alius abscindit; homo vero se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, quod una semet à societate civili tota absciderit. veruntamen hoc à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, quod ei liceat denuo coalescere, cui prius adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. quanquam hoc frequentius si fiat, dissociatio istiusmodi & difficilius resarcitur, & restitutio ægre procedere consuevit. omnino denique non pariter se habent surculi duo, quorum alter à prima germinatione cohæsit, & cum stirpe reliqua constanter quasi conspiravit; alter post abscissionem insertus est: quem plantarum cultores dicere solent *confruticari* quidem, sed non *configurari*.

θ'. Οἱ ἐνιστάμενοι προϊόντι σοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὥσπερ ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε οὐ δυνήσονται, οὕτω μηδὲ τῆς πρὸς

9. Qui ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, sicut à recte agendo avertere te nequeunt, ita nec benevolum erga

1 Rusticorum dictum vulgare, sed depravatum, opinor. quid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas translatum? *Bootius* suspicatur posse ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi. *Salmasius* ὁμοσωματεῖν mavult. Ego nihil scripturam vulgatam propius comminisci possum, quam ὁμοσχηματεῖν. ut sit, *pariter fruticari, sed non configurari*; non figuram speciemque eandem cum ramis reliquis obtinere. *Gatak.*

1 Hoc

erga illos affectum excutiant tibi. sed ad utrumque horum teneas te, ut & in judicio actioneque constanti persistas, & in mansuetudine erga illos, qui vel impedire te conantur, vel alio modo quopiam molesti tibi sunt. etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere istis, quam ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterque enim ex æquo stationis desertæ reus est, & qui metu perculsus, & qui natura cognatum sibi atque amicum fuerit aversatus.

10. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, sequetur, naturam eam quæ est consummatissima, cæterasq; omnes in se complectitur, artificis solertiæ neutiquam concedere. atqui in artibus omnibus deteriora quæque præstantiorum gratia fiunt; à communi ergo natura hoc idem fit. atque hinc sane justitia oritur: ab hac vero reliquæ nascuntur virtutes. neque enim quod est justum æquumque servabitur, si vel ad res medias anxie feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconstantes fuerimus.

11. Si, quarum persecutio &

αὐτοὺς εὐμηνείας ἐκκρουέτωσαν· ἀλλὰ φύλασσε ἑαυτὸν ἐπ᾽ ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ τῆς εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχεραίνοντας πρᾳότητος. καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὲς, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδοῦναι καταπλαγέντα· ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης λιποτάκται, ὁ μὲν ὑποτρέσας, ὁ δὲ ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὸ φύσει συγγενῆ, καὶ φίλον.

ι΄. Οὐκ ἔστι χείρων οὐδεμία φύσις τέχνης· καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται· εἰ δὲ τοῦτο, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων τελειοτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις, οὐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς εὐμηχανίας· πᾶσαι δέ γε τέχναι τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω ποιοῦσιν· οὐκοῦν καὶ ἡ κοινὴ φύσις· [1] καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης· [2] ἀπὸ δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται· οὐ γὰρ τηρηθήσεται τὸ δίκαιον, ἐὰν ἤτοι [3] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ εὐεξαπάτητοι καὶ προπτωτικοὶ καὶ μεταπτωτικοὶ ὦμεν.

ια΄. Εἰ οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγ-

1 Hoc enim jus fasque exigere videtur, ut præstantioribus deteriora inserviant. Vide *Aristot. polit.* l. 1. *Gatak.* Sed & *Dionys. Halicarn.* p. 5. Edit. Oxon. φύσεως γὰρ δὴ νόμος ἅπασι κοινὸς, ὃν οὐδεὶς καταλύσει χρόνος, ἄρχειν ἀεὶ τῶν ἡττόνων τοὺς κρείττονας. de hac autem re vide *Puffendorf* de jure natur. & gent. l. 3 c. 2. 2 Sic *Aristot. Ethic. Nichom.* l. 5. παροιμιαζόμενοί φαμεν, Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετή ᾽στι. *Gatak.* 3 Vide ad l. 9. 27.

1 Ista

πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ᾿ ἐκεῖνα ἔρχῃ· τὸ γοῦν κρίμα τὸ περὶ αὐτῶν, ἡσυχαζέτω, [1] κἀκεῖνα μὲν ἀτρεμοῦντα, καὶ οὔτε διώκων οὔτε φεύγων ὀφθήσῃ.

ιβ. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνηται ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπηται, ᾧ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ τὴν πάντων, καὶ τὴν ἐν [2] αὐτῇ.

ιγ. Καταφρονήσει μού τις; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι ἵνα μήτι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων, ἢ λέγων εὑρίσκωμαι. μισήσει; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ εὐμενὴς καὶ εὔνους παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕτοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς, οὐδὲ ὡς κατεπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρηστῶς, οἷος [3] ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἴ γε μὴ προσεποιεῖτο. τὰ ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι, καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον πρὸς μηδὲν ἀγανακτικῶς διατιθέμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν [4] ποιεῖ τὸ [5] [ἐπὶ]

fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, sed ad illas ipse quodammodo accedis, cum ipsæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis quiescat, easque nec prosequeris amplius, nec fugies.

12. Uniformis prorsus est animæ sphæra, cum nec ad exterius quicquam se extendit, nec cum eodem ullo intus concurrit, nec consîdit & comprimitur, sed lumine illo illustratur, quo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipsa sitam cernit.

13. Contemnit me quisquam? ipse viderit. ego mihi cavebo, nequid contemptu dignum vel egisse vel dixisse deprehendar. odit me *quisquam*? ipse viderit. at ego mitis *esse* ac benevolus cuique *pergam*; & huic etiam ipsi, errorem ostendere promptus; neque id contumeliose, neque ut qui patientiam ostentare cupiam, sed ingenue, benigne, quo modo Phocion ille, nisi si simulare agebat. interius enim ita affectum esse oportet, ut ipsi Dii videant, hominem esse *te*, qui nihil quicquam indigne ægreve ferat. quid enim tibi mali *contigerit*, modo quod naturæ tuæ conveniat, id ipse facias

1 Ista post ἔρχῃ interserenda autumo: quo dictionis series felicius ac facilius fluat. *Gatak.* 2 Legit *Gatak.* αὐτῇ. 3 *Valer. Max.* l. 3. c. 8. *Placidi & misericordes, & liberales, omnique suavitate temperati mores Phocionis, quos optime profecto consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit*: bonitatis autem hujus specimina videas apud *Plutarchum* in *Phocion.* in *Præcept. polit.* & in *Apophtheg.* 4 Assentior *Casaubono* ποιεῖς legenti. *Gatak.* 5 Ἐπὶ illud forsan inducendum fuerit. *Gatak.*

facias? annon amplecteris, quod universi naturæ nunc est tempestivum, cum homo sis ad hoc compositus positusque, ut id fieri, quocunque tandem modo, *velis*, quod in commune conducat?

14. Qui se invicem contemnunt, iidem & sibi invicem assentantur: quique se invicem transcendere cupiunt, sibi invicem se submittunt.

15. Quam putidus & insincerus est, qui dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* quid facis, mi homo? quid prædicere opus est? res ipsa appareat. fronti inscriptam statim oportuit vocem hanc, in oculis ipsis relucere statim, *quomodo animus se habeat*: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem plane virum simplicem bonumque oportet esse, qualis is qui hircum olet; ut qui astiterit, simulac accesserit, velit nolit ipse, protinus persentiscat. simplicitatis vero affectatio tortuosa est. amicitia lupina nihil est fœdius. hoc omnium

τῇ φύσει σου οἰκεῖον; οὐ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον, ἄνθρωπος τεταγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;

ιδ'. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις ἀρεσκεύοντες, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

ιε'. Ὡς σαπρὸς καὶ κίβδηλος, ὁ λέγων, ἐγὼ προῄρημαι ἁπλῶς σοι προσφέρεσθαι; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; τοῦτο οὐ δεῖ προλέγειν. [1] αὐτοῦ φανήσεται. ἐπὶ τοῦ μετώπου γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή. [2] τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει· ὡς τῶν ἐραστῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα εὐθὺς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. τοιοῦτον ὅλως δεῖ τὸν ἁπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, οἷον γράσωνα, ἵνα ὁ παραστὰς, ἅμα τῷ προσελθεῖν, θέλει οὐ θέλει, αἴσθηται. ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος [3] σκάλμη ἐστίν. οὐδέν ἐστιν αἴσχιον [4] λυκοφιλίας. πάντων μά-

1 *Αὐτὸ* legi debere suspicatur *Gatak.* 2 Forsan, ὁποῖον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει *quomodo se habet, statim in oculis exstat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; εὐθὺς &c. *ita se habet? in oculis* &c. Forsan autem, τοιοῦτον ἔχειν, sive εἶναι, εὐθὺς &c. *talem esse*, sive *sic affectum esse, in oculis se statim prodit. Gatak.* 3 Cum *Salmasio* legit *Gatak.* σκαμβὴ ἐστι. Σκαμβὴ, autem, διεστραμμένη *Suid.* Verum receptam lectionem σκάλμη retinet *Casaub.* quod ex *Hesych.* & *Polluc.* *gladiolum* aut *pugionem* interpretatur. *Antoninum* autem simulationem simplicitatis *pugionem* vocasse putat, morem illorum respicientem, qui insidias aliis molientes pugionem circumferebant. 4 Quid sit Λυκοφιλία explicat *Eustath.* ad *Il.* κ'. Λυκοφιλίας, ἀντὶ τοῦ ὑπόπτως, ὑπούλως. λυκοφιλίαν & ἀκοινωνησίαν conjunxit etiam *Plato.* Alluditur hoc vocabulo ad fabulam de induciis sive fœderibus, quæ cum ovibus lupi aliquando inire volebant, canibus gregis custodibus obsidum

μάλιστα τοῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχουσι ταῦτα, καὶ οὐ λανθάνει.

ιϛʹ. Κάλλιστα [1] δὲ ζῆν, δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ· ἀδιαφορήσει δὲ ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διῃρημένως καὶ ὁλικῶς· καὶ μεμνημένος, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν ὑπόληψιν περὶ αὐτοῦ ἡμῖν ἐμποιεῖ, οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀτρεμεῖ· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γράφοντες ἑαυτοῖς· ἐξὸν μὲν μὴ γράφειν, ἐξὸν δὲ κἂν που λάθῃ, εὐθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅτι ὀλίγου χρόνου ἔσται ἡ τοιαύτη προσοχὴ, καὶ λοιπὸν πεπαύσεται ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν ταῦτα; εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥᾴδια [2] ἔστω σοι· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ζήτει τί ἐστί σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν, καὶ ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ· παντὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι.

ιζʹ. Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ ἐκ τίνων ἕκαστον ὑποκειμένων, καὶ εἰς τί μεταβάλλει, καὶ οἷον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς οὐδὲν κακὸν πείσεται.

maxime fugias. vir bonus, simplex, benevolus ita in oculis gerit hæc, ut neutiquam lateat.

16. Optime vivendi facultas hæc est in anima sita, si adversus res indifferentes indifferenter se habeat. indifferenter autem se habebit, si divisim & integre earum unamquamque consideraverit, simulque recordatus fuerit, quod nihil horum cogere nos potest, ut hoc vel illud de ipso opinemur; nec accedit ad nos, sed quiescit; nos autem sumus qui judicia de his proferimus atque nobis ipsis inscribimus, cum nec inscribere in nobis situm sit, &, si clanculum irrepserint, statim obliterare: quodque ad breve admodum tempus opus futurum est cautela hac; tum vita terminabitur. ecquid est autem in his difficile? siquidem enim naturæ congrua sunt, eis oblecta te, & facilia futura sunt. sin præter naturam, investiga, quid sit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamsi minus gloriosum sit. venia enim cuique *habenda est*, qui bonum suum sectatur.

17. *Cogita tecum*, unde prodierit unumquodque, & ex quibus consistat, & in quid mutet, & ubi mutaverit, quare futurum sit, & quod *mutando* mali nil patitur.

18 *De*

obsidum loco sibi traditis, quorum loco sc. catulos suos ipsi darent, quo liberius deinceps grassarentur in greges. *Gatak.* 1 Forsan, διαζῆν. est enim novi argumenti exordium. *Gatak.* 2 Forsan, ἔσται. *Gatak.*

1 *Καὶ*

18. *De eis qui adversus te delinquunt cogita*: Primo, quam relationem ad illos habeas. quodque alteri alterius caussâ nati sumus. tu autem speciali quadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento taurus. quin & altius rem repete: vel atomos *obtinere*, vel naturam universa disponere. hoc si *est*, deteriora *constat* præstantiorum *causa esse condita*, præstantiora sui invicem.

Secundo *cogita*, quales sint ad mensam, in lectulo, alibi. præsertim vero, quas à decretis intus sitis necessitates perpetiantur: quantaque cum prudentiæ opinione hæc ipsa, *in quibus delinquunt*, agant.

Tertio, quod, si hæc recte faciunt, ægre ferre non oportet: sin minus, nolentes utique & nescientes *agunt*. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, sic etiam erga quemque pro dignitate cujusque gerendi se peritia. itaque injustos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici se non sustinent.

Quarto, quod & ipse multa peccas, & alius ejusmodi es pla-

ιη'. [1] [Καὶ] πρῶτον, τίς ἡ πρὸς αὐτοὺς μοι σχέσις. καὶ ὅτι ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προστησόμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν δὲ ἔπιθι, ἀπὸ τοῦ, εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν· ταῦτα δὲ ἀλλήλων.

Δεύτερον δὲ, ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλιναρίῳ, τἄλλα. μάλιστα δὲ, οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν· καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα μεθ' οἵου τύφου ποιοῦσι.

Τρίτον, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, οὐ δεῖ δυσχεραίνειν· εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [2] δηλονότι ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες. πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρεται, ὥσπερ τοῦ ἀληθοῦς, οὕτως καὶ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ προσφέρεσθαι. ἄχθονται γοῦν ἀκούοντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ περὶ τοὺς πλησίον.

Τέταρτον, ὅτι καὶ αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις, καὶ [3] ἄλλος τοιοῦτος

1 *Καὶ* illud *περίλκον* videtur. Proponit varias considerationes, quibus animi impetus, ad offensationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranquilla contineatur. eas alibi sæpe prius inculcatas, hoc loco simul uno quasi fasciculo comprehensas, veluti per synopsin quandam, ob oculos constituere visum est. *Gatak.*
2 Δῆλον ὅτι margini adscripsit *Gatak.* 3 Forsan, *ἄλλως* legendum. *alias* sive, *aliis in rebus, ipse paria peccas. Gatak.*

1 Malim

ποιοῦτός εἰ. καὶ εἰ τινῶν δὲ ἁμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ τήν γε ἕξιν ποιητικὴν [1] ἔξεις, εἰ καὶ διὰ δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

Πέμπτον, ὅτι οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνουσι κατείληφας. πολλὰ γὰρ [2] κατ' οἰκονομίαν γίνεται. καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τις περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Εκτον, ὅτι ὅταν λίαν ἀγανακτῇς, ἢ καὶ δυσπαθῇς, ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθημεν.

Εβδομον, ὅτι οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν ἡμῖν· ἐκεῖναι γάρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς· ἀλλὰ αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις. ἆρον οὖν, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τὸ ὡς περὶ δεινοῦ κρίσιν, καὶ ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς οὖν ἀρῶ; λογισάμενος, ὅτι οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ μόνον ᾖ τὸ αἰσχρὸν κακόν, ἀνάγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ λῃστὴν καὶ παντοῖον γίνεσθαι.

Ογδοον, ὅσῳ χαλεπώτερα

ne, *quales illi sunt.* atque etiamsi peccatis quibusdam abstineas, habes tamen *intra* te habitum *talia perpetrare proclivem*, licet vel ignaviæ, vel famæ, vel alius alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

Quinto, quod nec an peccaverint etiam, nosti satis. multa enim, per dispensationem geruntur. atque omnino multa prius edocearis oportet, quam de facto alieno certi quicquam statuere possis.

Sexto, quando quam maxime indignaris, vel ægre fers, *memineris* momentaneam esse vitam humanam, omnesque nos brevi componendos fore.

Septimo, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant; sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ: sed opiniones tantum nostras. istas igitur tolle, missoque de re ipsa, tanquam grave quiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed quomodo tollam? reputando nihil *tibi* inhonestum *contigisse*. nisi enim malum id sit duntaxat quod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel quidlibet etiam, fias.

Octavo, *cogita* quanto gravio-

ra

1 Malim, ἔχεις. atque ita reddit interpres uterque. *Gatak.* 2 Κατ' οἰκονομίαν fieri aliquid dicitur, cum aliud quippiam specie tenus geritur, quam quod vel intenditur, vel revera subest. Inde fit, ut quædam mali speciem præ se ferant, quæ tamen cum alio fine, aliaque ratione peragantur, quam primo aspectu videri possit, culpa omni prorsus carere videntur. Vide *Wolfium* in [*Arrian.*] *Epictet.* l. 3. c. 14. *Gatak.*

1 Ab

ra patiamur ex iracundia ac mœstitia, quam de istis concipimus, quam ex eis ipsis, quorum caussa succensemus & angimur.

Nono, mansuetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. quid enim fecerit tibi, qui vel maxime contumeliosus est, si mansuete adversus illum te gerere perrexeris, & si occasio tulerit, placide illum admonueris, & eodem ipso, quo te lædere molitur, tempore quietus ipse hominem meliora docueris? *Noli sic agere, mi fili; ad aliud nati sumus. mihi quidem noceri nequit. sed ipse læderis, mi fili.* monstraveris etiam scite, & generatim ostenderis, nec apes ita se gerere, nec eorum ullum, quæ gregatim agere nata sunt, animantium. quin neque irrisorie faciendum hoc, neque contumeliose, sed cum genuino amoris affectu; neque animo

ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λῦπαι αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.

Ενατον, ὅτι τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ [1]σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ, καὶ, εἰ οὕτως ἔτυχε, πράως παραινῇς καὶ μεταδιδάσκῃς [2] εὐσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε κακά ποιεῖν σε ἐπιχειρεῖ; μὴ τέκνον· πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. ἐγὼ μὲν οὐ μὴ βλαβῶ, σὺ δὲ βλάπτῃ, τέκνον. καὶ δεικνύναι [3] εὐαφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅτι οὐδὲ μέλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, οὐδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ δὲ μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοστόργως καὶ [4] ἀδήκτως τῇ ψυχῇ· καὶ μὴ ὡς

1 Ab eis tractum qui vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat. vide ad l. 1. 15. *Gatak.* 2 *Vacuas huic rei* vertit *Xyland.* immo, *placide, imperturbate te habens.* [*Arrian.*] *Epictet.* l. 3. c. 2. Εὐσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. & c. 9. εὐσχολῶ. οὐ περισπᾶταί μου ἡ διάνοια. *Gatak.* 3 *Efficaciter* vertit *Casaub.* *aperte Xyland.* malim *apte, scite, dextre, affabre.* *Lucian.* ὑποβάλλειν τοὺς δακτύλους εὐαφῶς. *scite digitos subjicere.* tractum à praxi Chirurgica in qua multum refert, qua manu vulnera colliganda, vel ossa restituenda, tractentur. *Gatak.* 4 Malim, ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehensi, sed de reprehendentis animo acceperim. ne ita vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ allatæ apprehensione attacti & exulcerati indicium præ se ferat. hoc est enim quod postea de *succensente* dicit τέτρωται, *vulneratus est.* Quanquam potest & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci.* quomodo *Dioscoridi*, l. 1. c. 28. ἔλαιον ἄδηκτον dicitur i. e. *quod non mordeat.* & *Plutarch.* de adulat. ἄδηκτον ὁμιλίαν dicit, quæ nihil mordax habeat. Verum prius illud arridet magis. *Gatak.*

1 *Tanquam*

ὡς [1] ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλος παραστὰς θαυμάσῃ· ἀλλ' [2] ἤτοι πρὸς μόνον, καὶ ἐὰν ἄλλοί τινες περιεστήκωσι.

Τούτων τῶν ἐννέα κεφαλαίων μέμνησο, ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν δῶρα εἰληφὼς, καὶ ἄρξαι ποτὲ ἄνθρωπος εἶναι, ἕως ζῇς· φυλακτέον δὲ ἐπίσης τῷ ὀργίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν αὐτούς. ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρει. πρόχειρον δὲ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅτι οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικὸν, ἀλλὰ τὸ πρᾷον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ ἀῤῥενικώτερον· καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων καὶ ἀνδρείας τούτῳ μέτεστιν, οὐχὶ τῷ ἀγανακτοῦντι καὶ δυσαρεστοῦντι. ὅσῳ γὰρ ἀπαθείᾳ τοῦτο οἰκειότερον, τοσούτῳ καὶ δυνάμει. ὥσπερ τε ἡ λύπη ἀσθενοῦς· οὕτως καὶ ἡ ὀργή. ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται, καὶ ἐνδεδώκασιν.

Εἰ δὲ βούλει, καὶ δέκατον παρὰ [3] τοῦ

quasi attacto & exulcerato, neque tanquam in schola, neque ut astanti alicui sis admirationi: sed ita semper, ut cum solo agas, etiamsi alii forsan circumstiterint nonnulli.

Capita novem ista in mente reposita habeas, tanquam dona quædam à Musis accepta; atque incipias tandem homo esse, dum vivis. Veruntamen ex æquo cavendum, sicut ne irascaris eis, ita etiam ne aduleris. utrumque enim societatis jus violat, & ad damnum tendit. adversus iram vero præsto sit illud; irasci haud virile esse; sed mansuetum placidumque animi affectum, ut humanius quiddam, ita & masculum magis: atque is certe, *qui ita affectus est*, robur animi nervosque & fortitudinem penes se habet, non autem is qui indignatur & offenditur. quo enim propius hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorsus, eo etiam ad potentiam propius accedit. quemadmodum autem tristitia, sic & ira imbecillis est animi. utraque enim vulnus accepit, & succubuit.

Quod si volueris, etiam decimum

1 *Tanquam in Schola*, h. e. vel, *ὡς παιδαγωγός τις pædagogi cujusdam instar*, qui imperiose cum agat, molestus esse solet, & gravis habetur. unde *παῤῥησίαι παιδαγωγικὴ* supra c. 6. vel etiam, *tanquam in Schola*, ubi ingenii exercendi ostentandique causa fieri assolent oratiunculæ. hoc est enim quod sequitur, *μηδὲ ἵνα ἄλλος παραστὰς θαυμάζῃ*. *Gatak.* 2 Vertit *Casaub.* quasi legeretur *ἀεί τοι*. quod probat *Gatak.* 3 *Herculem* vult *Casaub.* & certo *Herculem Eumenius* in orat. pro Schol. restaurand. *Musageten, hoc est, comitem ducemque Musarum esse, accepisse*, ait, *Fulvium illum nobiliorem, cum in Græcia esset imperator.* Verum apud Græcos *Apollinis* potius *Musagetæ* titulus iste. *Phurnutus* de nat. deor. c. 32. *Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη*, & *Pausan.* in *Attic.* *Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι*. *Gatak.*

1 Sensus

mum à Musarum præside donum accipe. velle improbi ne peccent, insaniæ est. id enim quod fieri non potest, appetit. tum concedere, ut adversus alios tales sint, sed ne in te peccent postulare, & stolidum est & tyrannicum etiam.

μουσηγέτου δῶρον λάβε· ὅτι [1] τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους μανικόν. ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεται· τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι τοιούτους, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, ἄγνωμον καὶ τυραννικόν.

19. Mentis † affectiones quatuor potissimum sunt jugiter cavendæ, & ubi deprehensæ fuerint, confestim inducendæ, de singulis earum sic censendo: cogitatio ista non est necessaria; ista societatis inimica; istud non à te dicturus es. aliquid enim non à teipso dicere, in rerum absurdissimarum numero habeto. quartum esto, quicquid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

ιθ΄. [2] Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραφυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωράσῃς, ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστου οὕτως· τοῦτο τὸ φάντασμα οὐκ ἀναγκαῖον· τοῦτο λυτικὸν κοινωνίας· τοῦτο [3] οὐκ ἀπὸ σαυτοῦ μέλλεις λέγειν· τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀτοπωτάτοις νόμιζε. τέταρτον δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ [4] ὀνειδιεῖς, ὅτι τοῦτο ἡττωμένου ἐστὶ καὶ ὑποκατακλινομένου τοῦ ἐν σοὶ θειοτέρου μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

20. Quicquid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi natura sursum feratur, utrumque ut tamen universi dispositioni obsequatur, in massa composita istic detinetur. quicquid itidem in te terreum &

κ΄. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καίτοι φύσει ἀνωφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος. καὶ τὸ γεῶδες δὲ τὸ

ἐν

1 Sensus exigit ut legatur τὸ ἀξιοῦν μή. *Gatak.* 2 Affectiones istæ, quantum ego conjicio, sunt Suspicio, Maledicentia, Dissimulatio sive Mendacium, & Intemperantia. *Dacier.* 3 Ex *Marci* mente, non à se loquitur, qui non ab animo, non à mente sua. Ὅταν ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλάστως καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ ἢ λέγῃ τις. l. 2. 16. quæ huic loco commentarii vicem præbent. *Gatak.* 4 Malim, συνειδήσεις *Gatak.* † Conversiones *Casaub.*

1 Legen-

ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καί τοι καταφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕστηκε τὴν οὐχ ἑαυτῶν φυσικὴν στάσιν. οὕτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, ἐπειδάν που καταχθῇ σὺν βίᾳ, μένοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδόσιμον τῆς διαλύσεως σημήνῃ. οὐ δεινὸν οὖν μόνον τὸ νοερόν σου μέρος ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καί τοι οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται, [1]ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ· οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀκολαστήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ ἀφισταμένου τῆς φύσεως. καὶ ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς [2]ἰσότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται, οὐχ ἧττον ἢ πρὸς δικαιοσύνην. καὶ γὰρ ταῦτα ἐν εἴδει ἐστὶ [3]τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ [4] πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

aqueum exsistit, etiamsi natura deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqueadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim disposita sunt, manent, donec dissolutionis signum detur. an non iniquum est ergo, mentem tantum tuam immorigeram esse, nec in statione sua acquiescere? & huic tamen nihil violentum injungitur, sed ea sola quæ ei secundum naturam sunt: nec sustinet tamen, sed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil est aliud, quam à natura defectio. quin & mens, quoties eventum aliquem ægre fert, stationem tunc suam deserit. ad æquanimitatem enim & pietatem est condita, non minus quam ad justitiam. siquidem & ista ad communionem tuendam faciunt; imo actionibus justis antiquiora sunt.

21. Cui

1 Legendum vel, ἀλλ' ἃ μόνα, vel ἀλλὰ μόνα ἃ. *Gatak.* 2 Scribe, ὁσιότητα. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια hic ἰσοδυναμοῦσι: quibus ἡ δικαιοσύνη non ut adversa sed diversa opponitur; ut l. 12. 1. πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. *Casaub.* 3 Εὐκοινωνησία vocabulum, quod haud temere alibi reperias, affectionem illam designans proprie, qua quis est εὐκοινώνητος ut *Aristot.* ethic. l. 4. c. 1. sive εὐμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς ut 1. *Tim.* *Communicare ac largiri sua proclivis.* Verum *Marco* hic affectum eum denotat, quo *promptus quis est ad communem fatorum legem subeundam*, eaque omnia æquo animo perpetienda, quæ ad universi rationes conducere videbuntur. *Gatak.* 4 *Antiquior*, inquit, *justitia* ipsa est *pietas* & θεοσέβεια. cum tamen supra c. 10. antiquissimam omnium esse justitiam, utpote *ex qua reliquæ virtutes universæ procedunt*, asserat. Verum ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qua suum

cuique

21. Cui non unus idemque semper vitæ scopus est, hic unus idemque per vitam totam esse non potest. non satis est quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qualis scopus hic esse debeat. quemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus quæ vulgo hominum quoquo modo bona videntur, sed de certis quibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qui est civilis & communioni congruus proponi oportet. qui enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

22. Murem agrestem & domesticum *cogita*, hujusque pavorem ac trepidationem.

23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

24. Lacedæmonii in specta-

κα'. Ὧ μὴ εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς, οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι οὐ δύναται. οὐκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ κἀκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ τοῦτον τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ οὐχ ἡ πάντων τῶν ὁπωσοῦν πλείοσι δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶνδέ τινων, τουτέστι τῶν κοινῶν· οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ὑποστήσεσθαι. ὁ γὰρ εἰς τοῦτον πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀπευθύνων, πάσας τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κατὰ τοῦτο ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσται.

κβ'. Τὸν μῦν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν κατοικίδιον, καὶ τὴν πτοίαν τούτου καὶ διασόβησιν.

κγ'. [1] Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα.

κδ'. [2] Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν

cuique sive Deo sive homini tribuitur; hic strictiore, qua homini quod est suum elargitur, & pietati quæ erga Deum est ἀντιδιαιρεῖται. *Gatak.* 1 *Socrates* certe apud *Platonem* in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas. Videtur tamen non *plebis dogmata lamiis larvisque* contulisse, sed *idiotas* eorumque *dogmata puerulis*; *externa* ista quæ illos terrere solent, *larvis*. Sic in *Phædone* ait plerosque τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια. & [*Arrian.* in] *Epictet.* eodem, opinor, respiciens: Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει· ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰ μορμολύκεια &c. *Gatak.* 2 Scilicet peregrinis advenisque indulgebant ea Spartani, quæ concessa nolebant suis. Verum istud ævi inferioris fuisse videtur. siquidem primis reipub. istius temporibus advenas minime admisisse videntur. *Plutarch.* in *institut. Lacon.* Ξενηλασίας δὲ εἰσηγήσατο, (de *Lycurgo* sermo habetur) ὅπως οἱ παρεισρέοντες μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος

4 τοῖς

μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν· αὐτοὶ δ' ὅπου ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

κε΄. [1] Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ μὴ ἔρχεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίστῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τουτέστι, μὴ εὖ παθὼν οὐ δυνηθῶ ἀντευποιῆσαι.

κϛ΄. Ἐν τοῖς τῶν [2] Ἐφεσίων γράμμασι, παράγγελμα ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων.

κζ΄. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἕωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τῶν ἀεὶ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτῶν ἔργον διανυόντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ τῆς καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. οὐδὲν γὰρ προκάλυμμα ἄστρου.

κη΄. Οἷος ὁ [3] Σωκράτης τὸ

culis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant; ipsi, ubicunque obtigerat, considebant.

25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; *ne pessimo*, inquit, *exitio peream, cum gratiam collatam referre nequeam.*

26. In scriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria semper habeamus antiquorum aliquem eorum, qui virtutem coluerint.

27. Pythagorei mane cœlum suspicere *præcipiebant*, quo eorum commoneamur, quæ eundem perpetuo cursum servant, eodemque modo peragunt opus suum; utque ordinem *eorundem observemus* & puritatem, & nuditatem. astri siquidem velamentum nullum est.

28. *Cogita* Socrates qui fuerit

τοῖς πολίταις ὑπάρχουσι. *Gatak.* Vide & *Nic. Cragium* de repub. *Lacedæm.* l. 3. c. 3. ubi festis diebus peregrinos urbe non abigi probat ex *Plutarcho* & *Xenophonte.* 1 Quod de *Perdicca Marcus*, de *Archelao Seneca* de benef. l. 5. c. 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixiße Socrates traditur, nolle se ad eum venire, à quo acciperet beneficia, cum reddere illi paria non posset. Gatak.* 2 Forsan *Marcus* scripserat Ἐπικουρείων sive τοῦ Ἐπικούρου γράμμασιν. Inde enim istiusmodi aliquid adducit *Seneca* epist. 11. *Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit:* &c. vide & epist. 25. *Gatak.* 3 Historiam nusquam legisse memini. At contra *Ælianus hist. var.* l. 7. c. 9, 10. *Phocionis* uxorem narrat mariti veste sola indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum sæpe prodiisse. quod & ille σωφροσύνης μεγάλης indicium facit. *Xanthippen* vero *Socratis* ad pompam spectandam viri veste amictam prodire recusasse; illumque dixisse, Ὁρᾷς, ὡς οὐ θεωρήσουσα, θεωρηθησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *vides te non tam spectaturam, quam spectandam proficisci.* Ea interim videtur sors fuisse *Socratis*, quæ & *Epaminondæ* fuerat: quem *l.* 5. *c.* 5. narrat *Ælianus* ἕνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuisse, quod cum ad fullonem opus esset mundandum mittere, domi interim coactum sese continere. *Gatak.*

 1 *Socrati*

rit pelle succinctus, quando Xanthippe veste *ipsius* sumpta foras se proripuerat. quæque amicis suis dixerit, pudore suffusis pedemque retrahentibus, cum sic indutum illum conspicarentur.

κώδιον ὑπεζωσμένος, ὅτε ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε· [1] καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτε αὐτὸν εἶδον οὕτως ἐσταλμένον.

29. Nec in scribendo, nec in legendo aliis præcipias, nisi prius præceptum fuerit tibi. in vita multo magis sic *se habet*.

κθ'. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, οὐ πρότερον ἄρξεις, πρὶν ἀρχθῇς. τοῦτο πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

30. *Cum liber haud sis, jus loquendi non habes.*

λ'. [2] Δοῦλος πέφυκας, οὐ μέτεστί σοι λόγου.

31. —— *at cor carum mihi risit.*

λα'.-- [3] Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

32. *Dura suos fundendo incessent verba parentes.*

λβ'. [4] Μέμψονται δ' ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

33. Insani est, ficum hyeme quærere. assidet huic, qui puerulum requirit, cum non amplius conceditur.

λγ'. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν, μαινομένου· τοιοῦτος: [5] ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτε οὐκ ἔτι δίδοται.

34. Filiolum deosculanti præcipiebat Epictetus, intus apud

λδ'. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ [6] Ἐπίκτητος, ἔνδον

ἐπιφθέγγεσθ

1 *Socrati* nimirum solenne fuit, festivo aliquo commento eludere, quas alii ægre ferebant, uxoris suæ in se admissas procacitates & protervias. Ejusmodi enim fuerat, quod quærenti quomodo *Xanthippæ* rixas & convitia sustinere posset, *Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοώντων ἀνέχῃ· quomodo tu*, inquit, *anserum tuorum strepitus*, illoque subjiciente, *at illi mihi ova pullosque pariunt*, regessit *Socrates*, *& illa mihi liberos. Laërt. l. 2. Gatak.* 2 Iambus est à *Philone* adductus in lib. *de libert. viri boni.* Poetica autem ista segmenta in usum suum chartis suis illevisse videtur *Marcus*, quod utilius, ac sublimius aliquid meditandi aut commentandi ansam atque occasionem dare posse viderentur. *Gatak.* 3 Ex Odyss. *ι'.* v. 413. *Ulyssis* sunt verba narrantis, ut corditus riserit, secum animo reputans quam felici astu, nomine conficto, *Cyclopem* illum immanem fefellisset. *Gatak.* 4 *Hesiodi* videtur, ex *oper.* l. 1. v. 184. verum ibi legitur, *Μέμψονται δ' ἄρα τοὺς —— τοκῆας* sc. de quibus versu præcedente. Aut exscriptor itaque *Marci* scripturam depravavit, cum sensum idoneum è verbis elicere nequiret, aut *Marcus* ipse cum inflexione aliqua extulit. *Gatak.* 5 His forsan locum dederat filius ejus *Verus* inter Medicorum manus præmatura abreptus morte. *Dacier* 6. *Arrian.* in *Epictet.* l. 3. c. 24.

1 Ibid,

ἀποφθέγγεσθαι, αὔριον ἴσως ἀποθανῇ. δύσφημα ταῦτα; οὐδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικοῦ τινος ἔργου σημαντικόν. ἢ καὶ τὸ στάχυας θερισθῆναι, δύσφημον.

λε'. Ὄμφαξ, σταφυλὴ, σταφὶς, πάντα μεταβολαὶ, οὐκ εἰς τὸ μὴ ὂν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν.

λϛ'. [1] Ληστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται, τὸ τοῦ Ἐπικτήτου.

λζ'. Τέχνην δὲ [2] ἔφη περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ περὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάσσειν, ἵνα μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα κοινωνικαὶ, ἵνα κατ' ἀξίαν. καὶ ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι· ἐκκλίσει δὲ πρὸς μηδὲν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

λη'. Οὐ περὶ τοῦ τυχόντος οὖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγὼν, ἀλλὰ περὶ τοῦ [3] μαίνεσθαι, [4] εἰ μή.

λθ'. [5] Ὁ Σωκράτης ἔλεγε· τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί [6] οὖν ζητεῖτε; ὅτι ἔχομεν. τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

se diceret, *Cras forsan moriturus est*. at male ominata sunt ista. mali ominis nihil est, quod munus naturale ullum designat. alioqui spicas etiam demeti infaustum fuerit.

35. Uva acerba, matura, passa; mutationes sunt omnia ista, non in id quod non est, sed in id quod nondum est.

36. *Voluntatis latro nullus est*, inquit Epictetus.

37. Artem assensum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ita cohibendos esse, ut cum exceptione fiant, ut societatis jus spectent, ut pro rei cujusque dignitate adhibeantur. & appetitu quidem abstinendum prorsus: aversationem vero in re nulla adhibendam esse, quæ nostri juris non sit.

38. Non est itaque, inquit, de re vulgari certamen, sed de eo, utrum insaniamus, necne.

39. Socratis dictum. Quid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. quorumnam rationalium? sanorum an pravorum? sanorum. quare ergo non quæritis? quia jam habemus. cur ergo pugnatis & contenditis invicem?

1 Ibid. l. 3. c. 22. 2 *Epicteti* Enchir. c. 7. 3 Hoc est, sc. Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. *Cicero paradox.* 4. & *Laert.* in *Zenone*. *Gatak.* 4 Legendum cum *Gatakero* ἢ μή. 5 Ubi ista *Socratis* reperiantur ignoro. nec possum certo statuere, an scriptum fuerit ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa istud respiciat. *Socrates* certe in *Platon. Alcibiad.* 2. Πάντας ἂν οὖν φάντες ἄφρονας μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Gatak.* 6 Legendum, τί οὖν οὐ ζητεῖτε; ita & interpres uterque. *Gatak.*

LIBER

LIBER XII. BIBΛΙΟΝ ιβ'.

1. Ista omnia, quæ per ambages assequi contendis, jam consequi potes, ni tibi ipse invideas. hoc autem fiet, si præteritum omne missum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiseris, & quod præsens est tantum ad pietatis ac justitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum quicquid destinatur tibi diligis; cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad justitiæ, dum libere & sine ambage ulla quæ vera sunt proloqueris, & quæ legi consentanea ac pro rei cujusque dignitate sunt, facis: nec impediverit te, *quo minus sic te geras*, aut aliena sive vitiositas, sive opinio sive sermo, aut sensus etiam cingentis te massæ istius carneæ. viderit enim id

α'. Πάντα ἐκεῖνα ἐφ᾽ ἃ διὰ περιόδου εὔχῃ ἐλθεῖν, ἤδη ἔχειν δύνασαι, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότητα μὲν, ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον· σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ· δικαιοσύνην δὲ, ἵνα ἐλευθέρως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς λέγῃς τε τἀληθῆ, καὶ πράσσῃς τὰ κατὰ νόμον, καὶ κατ᾽ ἀξίαν. μὴ ἐμποδίζῃ δέ σε, μήτε κακία ἀλλοτρία, μήτε ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ μὴν αἴσθησις τοῦ [1] περιτεθραμμένου σοι σαρκιδίου. ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον.

1 Illa scriptura si retineatur, malim vertere *concretæ & coagmentatæ circum se carnis*. Siquidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliquando significare τὸ πηγνύναι. & inde *Hesych.* Περιτρέφετο, περιεπήγνυτο. habetur illud *Odyss.* ξ'. v. 477. ubi de nive, quæ scutis adhærebat, conglaciata περιτρέφετο κρύσταλλος. Sed & *Iliad.* ε'. v. 903. Ὡς δ᾽ ὅτ᾽ ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπειγόμενος συνέπηξεν, Ὑγρὸν ἐὸν, μάλα δ᾽ ὦκα περιτρέφεται κυκόωντι. Eam enim scripturam *Herodianus* restituit, & *Eustathius* approbat. Cæterum, si quis, cui περιτρέφομαι istud mere poeticum videtur, περιτετραμμένου potius legere voluerit, redditum malim *quæ circum te mutationibus obnoxia est, carnis*. ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. quod corpori cumprimis competit. *Gatak.*

1 Legendum

πάσχον. ἐὰν οὖν ὅτι δήποτε πρὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς, καὶ [1] τὸ μὴ παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τὸ γε μηδέποτε ἄρξασθαι κατὰ φύσιν ζῆν· ἔσῃ ἄνθρωπος ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος, καὶ θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε.

id quod patitur. si igitur, cum in exitu fere jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, quod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, ne vivere desinas aliquando, sed ne secundum naturam vivere tandem occipias; mundo qui te protulit, dignum te præstabis, desinesque in patria tua peregrinus esse, eaque quæ quotidie eveniunt tanquam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

β'. Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν ἀγγείων καὶ φλοιῶν καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνων ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ταῦτα ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. ἐὰν δὲ καὶ σὺ τοῦτο ἐθίσῃς ποιεῖν, τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτοῦ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, [2] ἦπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται.

2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus, Deus denudatas intuetur. sola enim mente sua, illas à sese dimanantes, & derivatas attingit. hoc idem tu si feceris, multa temet molestia liberabis. qui enim circumjectam sibi carnem non respexerit, ne de vestitu, domicilio, fama, aut apparatu instructuque reliquo cogitando, negotium ullum facesset sibi.

γ'. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τἆλλα μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι· τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν. [3] ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τουτέστιν, ἀπὸ τῆς σῆς διανοίας, [4] ὅσα ἄλλα ποιοῦσιν, ἢ λέγουσιν, ἢ ὅσα αὐτὸς ἐποίησας

3. Tria sunt, ex quibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote quorum cura commissa est tibi: tertium tantummodo proprie tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris quæcunque alii dicunt faciuntque; & quæcunque

1 Legendum transpositis voculis καὶ μὴ τὸ π. *Gatak.* 2 Μήπου γε legit *Gatak.* 3 Lege δεῖ. *Gatak.* 4. Legendum ὅσα ἄλλοι. *Gatak.*

1 Ταράσσει

que ipse aliquando dixeris fecerisque, & quæcunque te tanquam futura conturbant, & quæcunq; vel circumdati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; denique quæcunque externa rerum vertigo jugis volvit, ita ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloquens, si à mente, inquam, tua hæc sejunxeris, quæ ex affectu vehementiore eiadhærere solent, & temporis quicquid vel præteritum vel futurum est; feceris que te talem qualis *mundus hic* Empedocli dicitur,

Orbis habens instar jugi vertigine gaudens.

illudque tantummodo, quod vivis, hoc est, quod impræsentiarum adest, vivere fategeris; poteris tandem, quod superest vitæ tuæ, ad mortem usque, tranquille, generose, genioque tuo propitius transigere.

4. Sæpenumero sum miratus, qui fiat, ut cum sese præ cæteris omnibus diligat unusquisque, suam tamen de se existimationem minoris faciat, quam alienam. itaque si vel Deus vel præceptor prudens quis astans præceperit cuiquam, ne quid a-

ἢ εἶπας, καὶ ὅσα ὡς μέλλοντα [1] ταράσσει, καὶ ὅσα τοῦ περικειμένου σοι σωματίου, ἢ τοῦ συμφύτου πνευματίου, ἀπροαίρετα πρόσεστιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περιῤῥέουσα δίνη ἑλίσσει, ὥστε τὴν συνειμαρμένων ἐξῃρημένην καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν [2] ἀπόλυτον, ἐφ᾽ ἑαυτῆς ζῆν, ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ λέγουσαν τἀληθῆ, ἐὰν χωρίσης, φημὶ, τοῦ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ προσηρτημένα ἐκ προσπαθείας, καὶ τοῦ χρόνου τὰ ἐπέκεινα, ἢ τὰ παρῳχηκότα, ποιήσης τε σεαυτὸν, οἷος ὁ Εμπεδόκλειος,

[3] Σφαῖρος κυκλοτερὴς κονῇ περιήθεϊ γαίων.

μόνον τε ζῆν ἐκμελετήσης ὃ ζῇς, τουτέστι, τὸ παρὸν· δυνήσῃ τό γε μέχρι τοῦ ἀποθανεῖν ὑπολιπόμενον, ἀταράκτως καὶ εὐγενῶς, καὶ ἵλεως τῷ σαυτοῦ δαίμονι διαβιῶναι.

δ᾽. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὑτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται, ἢ τὴν τῶν ἄλλων. ἐὰν γοῦν τινα θεὸς ἐπιστὰς, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ᾽ ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι

1 *Ταράσσει σε Gatak.* 2 Desiderari videtur copula, ut sit [καὶ] ἀπόλυτον. *Gatak.* 3 Versus hic apud *Stobæum* tom. 1. l. 1. tit. 18. fœde depravatum sic legitur, *Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μιμίης περιτείθη χαίρων.* Verum *Gatakerus* ex sua & *Salmasii* emendatione sic legit, *Σφαῖρ᾽ ὡς κυκλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαίων.*

1 Forsan

θυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν τοῦτο ὑπομενεῖ. οὕτω τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

pud ſe cogitet menteve agitet, quod non ſimul ac conceperit proferat, ne ad dieculam quidem id ſuſtineret. ita proximos magis, quid de nobis ſentiant, veremur, quam nos ipſos.

ε'. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, τοῦτο μόνον παρεῖδον, τὸ ἐνίους τῶν ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρηστοὺς, καὶ πλεῖστα πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένους, καὶ ἐπὶ πλεῖστα δι' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθι γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς ἀπεσβηκέναι; τοῦτο δὲ εἴπερ καὶ οὕτως ἔχει, εὖ ἴσθι, ὅτι εἰ [ὡς] ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν· καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἤνεγκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐκ δὴ τοῦ μὴ οὕτως ἔχειν, εἴπερ οὐχ οὕτως ἔχει, πιστούσθω σοι τὸ μὴ δεῆσαι οὕτω γίνεσθαι. ὁρᾷς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τοῦτο παραζητῶν δικαιολογῇ πρὸς τὸν θεόν. οὐκ ἂν δὲ οὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοί εἰσιν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἄν τι περιεῖδον ἀδίκως καὶ ἀλόγως ἠμελημένον τῶν ἐν τῇ διακοσμήσει.

5. Qui fit, ut Dii, qui pulcre ac cum ſingulari erga genus humanum amore diſpoſuerunt univerſa, hoc unum neglexerint, *curare nempe*, ne homines, boni cumprimis, quique frequentiſſima cum ipſis quaſi commercia habuerint, atque per opera pia ſacraque miniſteria quam maxime familiares ipſis exſtiterint, ubi ſemel defuncti ſunt, non exſiſterent amplius, ſed omnino exſtinguerentur? hoc vero ſiquidem ſic ſe habet, pro certo ſcias, aliter facturos eos fuiſſe, ſi aliter fieri oporteret. Si enim juſtum erat, & fieri poterat; & ſi juxta naturâ, id natura protuliſſet. vel hinc ergo quod aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas fieri non oportuiſſe. vides enim, quod in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non autem de jure cum Deo diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qui ſunt autem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſte atque irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

ς'. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ,

6. *Illis* etiam aſſueſce, quæ *fieri poſſe* deſperas. nam & ſini-

ſtra manus, cum ad alia opera per deſuetudinem inepta ſit, frænum quam dextra validius tenet; quia huic operi aſſuevit.

7. *Cogita* qualem te, tum corpore tum anima, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſumque vaſtitatem immenſam; materiæ denique cujuſque imbecillitatem.

8 Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: quid dolor; quid voluptas; quid mors; quid gloria: quis cuique moleſtiarum auctor: quo modo nemo ab alio quopiam impediatur. quod denique opinione conſtant omnia.

9 In decretorum uſu, pugili, non gladiotori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, quo utitur, poſito, ſtatim interficitur ille autem manum ſemper præſto habet, qua vibrata duntaxat opus eſt.

10 Res ipſas quales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo

11. Quanta eſt hominis potentia, *in cujus ſitum eſt arbitrio,* ut nihil faciat, niſi quod Deus ipſe comprobaturus eſt, & quicquid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

12 Quicquid naturæ conſen-

πρὸς τὰ ἄλλα διὰ τὸ ἀνέθιστον ἀργὸς οὖσα, τοῦ χαλινοῦ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ εἴθισται.

ζʹ. Οποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ· τὴν βραχύτητα τοῦ βίου, τὴν ἀχάνειαν τοῦ ὀπίσω καὶ πρόσω αἰῶνος, τὴν ἀσθένειαν πάσης ὕλης.

ηʹ. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη· τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων· τί πόνος· τί ἡδονή· τί θάνατος· τί δόξα· [1] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος· πῶς οὐδεὶς ὑπ᾽ ἄλλου ἐμποδίζεται· ὅτι πάντα ὑπόληψις.

θʹ. Ομοιον δὲ εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ· ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποτίθεται, καὶ ἀναιρεῖται· ὁ δὲ τὴν χεῖρα ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συστρέψαι αὐτὴν δεῖ.

ιʹ. [2] Τοιαῦτα τὰ πράγματα ὁρᾶν, διαιροῦντα εἰς ὕλην, αἴτιον, ἀναφοράν.

ιαʹ. Ηλίκην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ δέχεσθαι πᾶν ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

ιβʹ. Τὸ ἑξῆς τῇ φύσει, μήτε θεοῖς

1 Forſan [πῶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. quia ſequitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ᾽ ἄλλου ἐμποδίζεται. *Gatak.* 2 Lege ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *Gatak.*

θεοῖς μεμπτέον· οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι· μήτε ἀνθρώποις· οὐδὲν γὰρ οὐχὶ ἄκοντες. ὥστε οὐδενὶ μεμπτέον.

ιγ'. Πῶς γελοῖος καὶ ξένος, ὁ θαυμάζων ὅτιοῦν τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

ιδ'. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, [1] ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φυρμὸς εἰκαιότητος ἀπροστάτητος. εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιτείνεις; εἰ δὲ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, ἄξιον αὑτὸν ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θείου βοηθείας. εἰ δὲ φυρμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινὰ νοῦν ἡγεμονικόν. κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων, παραφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνευμάτιον, τἆλλα. τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει.

ιε'. Ἢ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ φαίνει, καὶ τὴν αὐγὴν οὐκ ἀποβάλλει· ἡ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη προαποσβήσεται;

ις'. Ἐπὶ τοῦ φαντασίαν παρέχοντος, ὅτι [2] ἥμαρτε· τί δαὶ οἶδα, εἰ τοῦτο ἁμάρτημα; εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν [3] ὅτι κατέκρινεν αὐτὸς

taneum *contingit*, de eo nec Dii sunt incusandi; nihil enim vel sponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipsi sponte. nulli ergo sunt incusandi.

13. Quam ridiculus & peregrinus est, qui quicquam eorum quæ in vita hac fiunt, miratur?

14. Aut est necessitas fatalis, & ordo inviolabilis, aut providentia placabilis, aut confusio temeraria, & rectoris orba. si necessitas inviolabilis, quorsum reniteris? sin providentia, quæ placari possit, auxilio divino dignum te præsta. si denique confusio rectoris orba, sat habe, quod in æstu istiusmodi rectricem quandam intra te mentem habes. quod si te æstus corripuerit, carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat ne abripiat.

15. An cum lucernæ lumen, usquedum exstinguatur, luceat, nec splendorem amittat suum; tu admissurus es, ut in te veritas, justitia, temperantia ante exstinctum temet exstinguatur?

16. Ubi obrepserit tibi cogitatio, peccasse aliquem, *hæc tu tibi*, Unde novi, an peccatum hoc sit; aut si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit?

1 Legit *Gatak* [καὶ] ἀπαράβατος. 2 Forsan, ἥμαρτέ τις. ut τις exscriptori minus cauto exciderit, dum in τί, quod proxime sequebatur, oculum intendit. *Gatak* 3 Scribo, ὅτι μὴ κατέκρινεν, & ad internos malæ conscientiæ aculeos refero, quibus nihil optari posset infelicius. *Seneca* de ira, c. 26. *Maxima est factæ injuriæ pœna, fecisse, nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad supplicium pœnitentiæ trahitur. Casaub.*

egerit? hoc enim perinde est, ac si faciem sibi dilacerasset. *tum illud memineris*, eum qui improbos delinquere non vult, parem esse illi, qui ficum in ficubus succum acrem gerere, & infantes vagire, & equum hinnire, aliaque ejusmodi quæ necessaria sunt, nolit. quid enim fecerit, qui sic affectus fuerit? hunc tu, † si tantum posse te putas, sana.

17. Ni decorum sit, ne feceris; ni verum sit, ne dixeris. ad ista enim duo semper intentio tua tendat.

18. Considera semper, quid illud sit, quod cogitationem tuam afficit; curæque sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra quod desiturum sit, distinguendo explicare.

19. Sentias tandem aliquando, aliquid esse in te præstantius ac divinius eis quæ affectus in te excitant, & quasi fidiculis quibusdam distrahunt te. quæ mihi, *nunc dicas tibi*, mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliquid istiusmodi?

ἑαυτόν; καὶ οὕτως ὅμοιον τοῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν. ὅτι ὁ μὴ θέλων τὸν φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιος τῷ μὴ θέλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, καὶ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι, καὶ τὸν ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀναγκαῖα. ¹ τί γὰρ πάθῃ τὴν ἕξιν ἔχων τοιαύτην; εἰ οὖν γοργὸς εἶ, ταύτην θεράπευσον.

ιζʹ. Εἰ μὴ καθήκει, μὴ πράξῃς· εἰ μὴ ἀληθές ἐστι, μὴ εἴπῃς. ² ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔστω.

ιηʹ. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ³ ποιοῦν, καὶ ἀναπτύσσειν διαιροῦντα, εἰς τὸ αἴτιον, εἰς τὸ ὑλικὸν, εἰς τὴν ἀναφορὰν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς οὗ πεπαῦσθαι αὐτὸ δεήσει.

ιθʹ. Αἴσθου ποτὲ, ὅτι κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σεαυτῷ τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ τῶν νευροσπαστούντων σε. τί μου νῦν ἐστιν ἡ διάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλο τι τοιοῦτον;

κʹ. Πρω-

1 Hoc est τί ποιήσῃ. Sic *Lucian. ad eum qui dixerit Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι. ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *Quid enim faciam?* &c. Idemque in *speculantibus.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὁπότε φίλος ἀνὴρ βιάζοιτο; *quid enim faciat quis?* &c. His & aliis exemplis à *Gatakero* adductis addas licet & illud *Euripidis* in *Hecuba* v. 614. τί γὰρ πάθω; i.e. inquit *Schol.* τί ποιήσω; ἐπειδὴ ὁ ποιῶν τι, πάσχει τρόπον τινὰ, κατ' αὐτὸ τὸ ποιεῖν. 2 Vertit *Casaub.* ac si scriberetur, ἡ ὁρμή σου ἀνίκαστος ἔστω. Conjicit *Gatak.* ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔστω εἰς [ταῦτα] πάντη. *conatus tuus ad ista,* τὸ καθῆκον sc. καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* vel etiam, si ἀδοίαστος illud admittendum sit. ἡ ὁρμή σου ἀδοίαστος εἰς τὸ πᾶν. vide l. 10. c. 33. 3 Ποιοῦν hoc à ποιέω non ποιόω duci putat *Gatak.* ideoque vertit, *quod afficit,* ut l. 3. c. 11. † Si acutus & eloquens es. *Casaub.*

1 Ἀκραν

κ'. Πρῶτον, τὸ μὴ εἰκῆ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ μὴ ἐπ' ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

κα'. Ὅτι μετ' οὐ πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τις τῶν νῦν βιούντων. πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται.

κβ'. Ὅτι πάντα ἡ ὑπόληψις· καὶ αὐτὴ ἐπὶ σοί. ἆρον οὖν, ὅτε θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ [1] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν γαλήνη, σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

κγ'. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια κατὰ καιρὸν παυσαμένη, οὐδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυται· οὐδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν ταύτην, κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως οὖν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύστημα, ὅπερ ἐστὶν ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσηται, οὐδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται· οὐδὲ ὁ καταπαύσας ἐν καιρῷ τὸν εἱρμὸν τοῦτον, κακῶς διετέθη. τὸν δὲ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως δὲ ἡ

20. Primo *vide* nequid temere, aut absque certo aliquo fine. secundo, ne ad ullum alium finem, quam qui societati conducat, referatur.

21. *Cogita tecum*, brevi fore, ut nec ipse ullus usquam futurus sis, nec quicquam eorum quæ vides, nec horum quisquam qui nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetua producantur.

22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. quandocunque ergo volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranquillitas, sic stabilia *tibi futura sunt* omnia, & sinus æstu immunis.

23. Operatio unaquæque, quæ tempore suo desinit, nihil inde mali patitur, quia desiit; nec auctori ejus, cessationis hujus ratione, mali quicquam contingit. pari ergo modo actionum omnium complexio, quæ vita dicitur, si tempore suo desierit, nihil inde quicquam mali patitur, quia desiit: nec qui tempore opportuna seriem hanc terminavit, male ideo afficitur. tempus autem & terminum assignat natura: eaque quandoque peculiaris, ut in senectute fit;

semper

1 Ἄκραν sive *ἀκρωτήριον κάμπτειν, promontorium prætervehi.* nos dicimus *to double the cape.* Solent autem prominentia loca istiusmodi plus aliis esse undis infesta, ventis exposita, procellis obnoxia, eoque nomine magis periculosa: unde proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio. *Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε. Casaub.*

1 Similis

semper vero communis; cujus partibus assidue mutantibus novus perpetuo vegetusque mundus permanet universus. bonum autem semper ac tempestivum est, quod universo conducit. proinde vitæ cessatio non est malum cuiquam, quia nec inhonestum: siquidem nec optionis sit nostræ, nec communitatis legibus adversetur. imo bonum est; siquidem universo tempestivum, eidemque conducens & congruum. ita numine divino fertur, qui eadem, qua Deus, via fertur, menteque sua ad eadem fertur.

24. Tria hæc in promptu habenda sunt. in eis quæ agis, nequid frustra, aut secus *fiat*, quam jus ipsum fecisset. in eis vero quæ extrinsecus eveniunt, vel forte fortuna quodq;vel providentia obvenire. atqui nec de fortuna conquerendum est, nec providentia incusanda. secundum, qualenam unumquodque sit à satione usque ad animationem, ab animatione usque ad animam emissam. item ex quibus conflatur, & in quænam resolvitur. tertium, si in sublime subvectus res humanas

τῶν ὅλων· ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει. καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ ὅλῳ. ἡ οὖν κατάπαυσις τοῦ βίου, ἑκάστῳ οὐ κακὸν μὲν ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν· εἴπερ καὶ ἀπροαίρετον, καὶ οὐκ ἀκοινώνητον. ἀγαθὸν δέ, εἴπερ τῷ ὅλῳ καίριον [1] καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. οὕτω γὰρ καὶ θεοφόρητος, ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ θεῷ, καὶ ἐπὶ ταὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος.

κδ'. Τρία ταῦτα δεῖ πρόχειρα ἔχειν. ἐπὶ μὲν ὧν ποιεῖς, εἰ μήτε εἰκῇ μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν. ἐπὶ δὲ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι ἤτοι κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ κατὰ πρόνοιαν· οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον, οὔτε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. δεύτερον, τὸ ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ [2] στερήματος μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως μέχρι τοῦ τὴν ψυχὴν ἀποδοῦναι. καὶ ἐξ οἵων ἡ σύγκρισις, καὶ εἰς οἷα ἡ λύσις. τρίτον, εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιο τὰ ἀνθρώ-

1 Similis fere locutio l. 3. 4. *συνεμφέρεται, καὶ συνεμφέρει*, ubi vide. putat autem *Casaub.* *συμφερόμενον* esse id, quod à Deo, vel fato longa causarum serie ab initio constitutum est. 2 *Σπέρματος*, omnino legendum censeo. vel, si cui id minus arridet *σπειρήματος* quod propius accedit ad scripturam priorem, & apud *Nicandrum* reperitur (si pro *semine* sumi, quod quidam censent, compertum haberetur) vel *σπορδίματος* etiam, sive *σπερματώσεως*, ut τῇ ψυχώσει respondeat ἡ σπερμάτωσις. *Gatak.*

1 Universas

ἀνθρώπεια, καὶ τὴν πολυτροπίαν ὅση κατανοήσαις, συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοικοῦν, [1] ἐναερίων καὶ ἐναιθερίων· [2] [καὶ] ὅτι ὁσάκις ἂν ἐξαρθῇς, ταὐτὰ ὄψει, τὸ ὁμοειδές, τὸ ὀλιγοχρόνιον. ἐπὶ τούτοις, ὁ τῦφος.

κε΄. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς οὖν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

κϛ΄. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπελάθου τοῦ, ὅτι πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ τοῦ, ὅτι τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον οὕτως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. τοῦ, ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος· οὐ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. ἐπελάθου δὲ καὶ τοῦ, ὅτι ὁ ἑκάστου νοῦς θεὸς, καὶ ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε. τοῦ, ὅτι οὐδὲν ἴδιον οὐδενός· ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. τοῦ, ὅτι πάνθ' ὑπόληψις. τοῦ, ὅτι [3] τὸ παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει.

despiceres, ubi varietatem earum quanta esset perspexisses, simulque uno conspectu comprehenderes, quantum undiquaq; aëriorum & ætheriorum sedes suas habeat, quod quotiescunque subvectus esses, eadem semper occurrerent. ejusdem enim generis sunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen insolescimus.

25. Opinionem ejice; salvus es. ejicere autem ecquis impediat?

26 Quando moleste fers quicquam; oblitus es, omnia secundum universi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te adhæc, quicquid fit, ita semper factum, semperque futurum, & nunc etiam ubique fieri. porro, quæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neque enim tam sanguinis aut seminis, quam mentis exsistit communio. oblitus es, & mentem cujusque Deum esse, & divinitus defluxisse & nihil esse cujusquam proprium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam inde prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & quod tempus denique præsens tantum cuique & vivitur & amittitur.

27 Eos

1 Universas mundi totius regiones, ætheriam, aeriam, aquatilem, terrestrem incolis suis refertas censebant cum Stoici, tum & Platonici. *Alcinous de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καὶ καλοίη ἄν τις γεννητοὺς θεοὺς, καθ' ἕκαστον στοιχεῖον. οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἔν τε αἰθέρι καὶ πυρί τε καὶ ὕδατι. &c. & *Porphyr.* de *abstinent.* l. 3. ζῷα λογικὰ distribuit in quatuor classes, ἐναιθέρια, ἐναέρια, ἔνυδρα, ἐπίγεια. *Gatak.* 2 Καὶ istud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι ad τρίτον refertur. *Gatak.* 3 Vide l. 2. 14.

27. Eos apud te crebro recolas, qui de re aliqua vehementer indignati fuerint, qui vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortuna qualibet exstitere. tum sciscitare, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utiq; sunt, & cinis & fabula, vel ne fabula quidem. succurrat tibi simul & quicquid est ejusmodi, quale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisque omnino cum existimatione in re ulla eminentia. quamque vile sit omne in quod studium tantopere impenditur. quantoque sit Philosophiæ magis consentaneum in oblata sibi materia justum,

κζ΄. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγανακτήσαντας, τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφιστάνειν, ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; καπνὸς, καὶ σποδὸς, καὶ μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος. συμπροσπιπτέτω δὲ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, οἷον, [1] Φάβιος Κατουλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ [2] Λούσιος Λοῦπος καὶ [3] Στερτίνιος ἐν Βαΐαις, καὶ [4] Τιβέριος ἐν Καπρίαις, καὶ [5] Οὐήλιος Ροῦφος, καὶ ὅλως ἡ πρὸς ὁτιοῦν μετ' οἰήσεως διαφορά. καὶ ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης

ἑαυτὸν

1 *Q. Fabius Catullinus* sub *Adriano* Consul reperitur in *Fastis* ad annum U. C 883. quanquam in Græcis à *Scaligero* editis, non Κατουλλῖνος sed Κατουλῖνος dicitur. *Gatak.* 2 *Lucius Lupus Xyl.&Cas.* ut sit legendum Λούκιος. *Xyl. Lucius Lupus in hortis obiit.* ἐν κήποις. at *Cas Lucius Lupus & Stertinius Baiis.* nec necessarium est istic illud, *obiit.* Cæterum lectionem receptam adserit *Isa. Cas. ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lusii* cujusdam Senatus jussu, vel *Hadriani* etiam, ut *Dio* vult, in itinere occisi) sed ita, ut de *Lusio Lupo* isto parum sibi liquere profiteatur. *Gatak.* 3 *Stertinii*, qui per *Tiberii* tempora sub *Germanico* copias duxit, meminit *Tacitus annal. lib.* 2. verum utrum is sit quem *Marcus* velit, aut quid is *Baiis*, mihi plane incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus sub *Augusto* floruit. meminit hujus *Flaccus l.* 2. *epist.* 12.—— *an Stertinii deliret acumen.* & *serm. lib.* 2. *sat.* 3. *sapientum octavum*, ludibundus appellat. verum nec istum istic designatum crediderim. *Gatak.* 4 Καπρίαις potius *Capreis. Capreæ insula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjuncta. Tacit. Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; *Plin. hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qui eo secesserat, quo libidinibus suis indulgeret liberius. unde & palam ac vulgo ab insulæ illius nomine *Capreius* dicebatur. *Sueton. l.* 3. *c.* 42, 43. ita enim malim, quam *Caprium*, vel *Caprinum*; quorum alterum saltem pro *Caprineo* repositum vult *Casaub. Gatak.* 5 *Rufi Helvii*, qui miles gregarius cum esset, coronam civicam sub *Tiberio* meruit, meminit *Tacit. Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qui sub *Marco* ad annum U. C. 931. consulatum gessit, *Fasti* meminere. Verum *Velius Rufus* iste quis exsistat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satis integer videtur, cum nec ubi *Stertinius* aut *Rufus* iste egerint, quod in reliquis diserte expressum est, quicquam dicitur. *Gatak.*

1 Ὑπὸ

ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ [1] ὑπὸ ἀτυφίᾳ τῦφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

temperantem, Deis obsequentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastus contemptu inflatus omnium est maxime intolerabilis.

κη'. Πρὸς τοὺς ἐπιζητοῦντας, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν κατειληφὼς ὅτι εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν [2] καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέντοι οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ ἑώρακα, καὶ ὅμως τιμῶ. οὕτως οὖν καὶ τοὺς θεοὺς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, ἐκ τούτων ὅτι τε εἰσὶ καταλαμβάνω, καὶ αἰδοῦμαι.

28. Interrogantibus, ubi Deos conspicatus, aut unde esse compertum habens, hos ita venereraris, *responsum sit*: Primo etiam visu percipi possunt. deinde, animam meam, cum nullus unquam viderim, [in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cum eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

κθ'. Σωτηρία βίου, ἕκαστον δι' ὅλου αὐτὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τί μὲν αὐτοῦ τὸ ὑλικὸν, τί δαὶ τὸ αἰτιῶδες· ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν· τί λοιπὸν ἢ ἀπολαύειν τοῦ ζῆν, συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥστε μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν;

29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumquodque quid sit in universum discernas; quidq; materiæ, quid formæ habeat. atque ex animo toto justa facias, & vera dicas. quid enim superest, nisi vita frui, bonum bono ita adnectendo, ut ne minimum quidem intervallum bono vacuum relinquatur?

λ'. [3] Ἓν φῶς ἡλίου, κἂν διείργηται τοίχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [4] μία οὐσία κοινὴ, κἂν διείργηται ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις. μία ψυχὴ, κἂν

30. Unum solis est lumen, licet parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur. una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur. una anima, etiamsi naturis

1 Ὑπὸ ἀτυφίας, vel potius ἐπὶ ἀτυφίᾳ emendat *Gatak*. 2 Dii nimirum Stoicorum sunt visui etiam corporeo obvii. Siquidem *mundum* ipsum pro *Deo* habebant. vide ad l. 4. 23. *corpora cælestia* etiam in *Deorum* numero ponebant. vide ad l. 9. 35. *Gatak*. 3 Id agit ut Proximi dilectionem ita naturæ consentaneam ostendat, ut Appetitus quo in illam Anima fertur Rationalis, major sit, & vehementior, quam cui Impetum possis compescere, nisi & ingenio tuo vim simul inferas, & cum Natura bellum geras. *Dacier*. 4 Ad mentem Stoicorum, vide supra l. 4. 40. & alibi.

naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergo rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensus expertes, necessitudinis vinculo non connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa, cujus vi eodem loci feruntur. intellectus vero adversus contribulem suum peculiariter afficitur, eidemque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsus revelli.

31. Quid expetis? num exsistere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursus voce uti, cogitare? ecquid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergo contemptu digna satis ista videntur omnia, ad illud perge,

φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς. μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διακεκρίσθαι δοκῇ. τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημένων, οἷον [1] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις· καί τοι κἀκεῖνα [2] τὸν νοῦν συνέχει καὶ τὸ ἐπεῖτα αὐτὰ βρῖθον. [3] διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γίνεται, καὶ συνίσταται, καὶ οὐ διείργεται τὸ κοινωνικὸν πάθος.

λα΄. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; [4] τὸ λήγειν αὖθις; τὸ φωνῇ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; τί τούτων πόθου σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ δὲ ἕκαστα εὐκαταφρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ τελευταῖον,

1 Ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναίσθητα collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliquæ dictarum rerum partes, formæ sc. & materiæ sensus expertes, sunt etiam à necessitudine mutua alienæ.* Spiritus hic pro forma; sic l. 9. 36. ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν *Marco* ἀντιδιαιρεῦνται. *Gatak.* 2 Lego κἀκεῖνα τὸ νοῦν συνέχει, & τὸ ἐπὶ ταὐτὰ βρῖθον. *& tamen ista etiam* (licet sensus & rationis experta) *mens* (universi sc.) *continet, & facultas interior,* sive *forma illa, cujus vi eodem loci feruntur.* τὸ νοῦν autem ἀντὶ τοῦ νοῦς, *mens, anima* mundi, i. e. Deus de quo l. 10. 1. συνέχει πάντα. *Cicero* de *nat. Deor.* l. 2. *Natura est, quæ continet mundum omnem, atque ea quidem non sine sensu & ratione.* & rursus: *Mundum & ejus partes natura sentiente teneri, in qua ratio perfecta insit. quam vim animum esse dicunt mundi. eandemque esse mentem sapientiamque divinam.* Habes hic aperte *Marci* τὸ νοῦν. Idem de *divin.* l. 2. *Totam mundi hujus molem,* inquit, *mens divina continet, ut anima corpus. Gatak.* 3 Homo magis ad sibi congenerem fertur, tum quia liberam habet electonem, tum qui τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exseritque. *Laert.* in *Zenon.* Εἰς ἅπαν τοῦ κόσμου μέρος διήκει ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ᾽ ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ᾽ ἤδη δι᾽ ὧν μὲν μᾶλλον, δι᾽ ὧν δὲ ἧττον. &c. *Gatak.* 4 Cum quid hic sibi velit λήγειν αὖθις non assequitur *Casaub.* scripsisse *Antoninum* putat τὸ λεσχηνεύεσθαι *Sermocinari, confabulari.* & quod sequitur τὸ φωνῇ χρῆσθαι ut merum hujus glossema expungendum censet.

1 Legendum

λοιπαῖον, τὸ ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ μάχεται τῷ τιμᾷν ταῦτα, τὸ ἄχθεσθαι, [1] ἢ διὰ τοῦ τεθνηκέναι στερήσεταί τις αὐτῶν.

quod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obsequi. atqui instituto huic repugnat, siquis ægre ferat, quod istis morte privandus sit.

λϐʹ. Πόστον μέρος τοῦ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀπομεμέρισται ἑκάστῳ; τάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ ἀϊδίῳ. πόστον δὲ τῆς ὅλης οὐσίας; πόστον δὲ τῆς ὅλης ψυχῆς; ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος, μηδὲν μέγα φαντάζου, ἢ τὸ ὡς μὲν ἡ σὴ φύσις ἄγει, ποιεῖν, πάσχειν δὲ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

32. Quantula pars infiniti ac immensi ævi unicuique assignatur? ab interminato enim quam celerrime absorbetur. quantula item totius materiæ? quantulam & animæ universæ? in quantula etiam telluris totius glebula repis? hæc omnia cum cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad quæ natura tua te ducit, ea sustineas quæ natura communis infert.

λγʹ. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστι· τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, νεκρὰ καὶ καπνός.

33. *Vide*, quo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqua, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

λδʹ. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἐγερτικώτατον, ὅτι καὶ [2] οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν καὶ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τούτου κατεφρόνησαν.

34. Nihil magis ad mortem contemnendam incitaverit, quã si consideres, etiam eos qui voluptatem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempsisse.

λεʹ. Ὧι τὸ εὔκαιρον μόνον ἀγαθὸν, καὶ ᾧ τὸ πλείους κατὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδοῦναι τῷ

35. Cui illud tantummodo quod tempestivum est, bonum habetur; nec interesse putat, plures an pauciores rationi rectæ consentaneas

1 Legendum εἰ διὰ τοῦ, ut sensus exigit. *Gatak.* 2 Epicureos notat, qui summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. vid. *Epicuri* epistolam ad *Menæceum Laert.* l. 10. Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. &c. & *Lucret.* l. 3. *Nil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum. Gatak.*

 1 Vide

consentaneas actiones ediderit, mundumque longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit; huic nec mors formidabilis esse poterit.

36. In hac magna civitate versatus es homo: quid tua refert, si quinque duntaxat annos? etenim quod secundum leges fit, id omnibus æquale est. ecquid igitur grave pateris, si te non tyrannus, nec judex iniquus, sed natura quæ induxit, emittat? perinde ac si histrionem prætor qui conduxerat, è scena dimitteret. sed actus fabulæ quinque nondum absolvi. recte dicis. cæterum in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qui ejusdem olim componendæ cum fuerit, nunc & dissolvendæ auctor est. neutrum autem horum à te est. discede ergo propitius. nam & qui te dimittit, propitius est.

ὀλιγοτέρας ἐν ἴσῳ ἐστί, καὶ ᾧ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ οὐ διαφέρει, τούτῳ οὐδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

λϛʹ. Ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει· τί σοι διαφέρει εἰ πέντε ἔτεσι; [1] τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους, ἴσον ἑκάστῳ. τί οὖν δεινόν, εἰ τῆς πόλεως ἀποπέμπει σε οὐ τύραννος, οὐδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' ἡ φύσις, εἰσαγαγοῦσα; οἷον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς ὁ παραλαβὼν στρατηγός. ἀλλ' οὐκ εἶπον τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τρία. καλῶς εἶπας. ἐν μέντοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστι. τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς διαλύσεως αἴτιος· σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων· ἄπιθι οὖν ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

[1] Vide l. 7, 31. & l. 8, 5, 6. & l. 10. 6.

Finis duodecim librorum Antonini.

Τέλος τῶν τοῦ Αντωνίνου ιβʹ. βιβλίων.

[1] Αντωνίνου

[1] Ἀντωνίνου πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐπιστολὴ περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος Σεβαστὸς, Ἀρμένιος, Ἀρχιερεὺς μέγιστος, Δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ πέμπτον καὶ δέκατον, Ὕπατος τὸ τρίτον, τῷ [2] κοινῷ τῆς Ἀσίας χαίρειν. Ἐγὼ μὲν οἶδα ὅτι καὶ τοῖς θεοῖς ἐπιμελές ἐστι, μὴ λανθάνειν τοὺς τοιούτους. πολὺ γὰρ μᾶλλον ἐκεῖνοι κολάσοιεν ἂν τοὺς μὴ βουλομένους αὐτοὺς προσκυνεῖν, ἢ ὑμεῖς· οὓς εἰς ταραχὴν ἐμβάλλετε, βεβαιοῦντες τὴν γνώμην αὐτῶν ἥνπερ ἔχουσιν, ὡς ἀθέων κατηγοροῦντες. εἴη δ' ἂν κἀκείνοις αἱρετὸν τὸ δοκεῖν κατηγορουμένοις τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν, ὑπὲρ τοῦ οἰκείου θεοῦ. ὅθεν καὶ νικῶσι, προϊέμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ἤπερ πειθόμενοι οἷς ἀξιοῦτε πράττειν αὐτούς. περὶ δὲ τῶν σεισμῶν τῶν γεγονότων, καὶ γινομένων,

Epistola Antonini ad commune Asiæ de religione nostra.

IMperator Cæsar M. Aurelius Antoninus Aug. Armenicus, Pontifex Maximus, Tribuniciæ potestatis xv. Consul III. Communi Asiæ S. Equidem scio Diis ipsis curæ esse, ne hujusmodi homines lateant. Multo enim magis illis convenit punire eos qui colere ipsos recusant, quam vobis : qui eorum, adversus quos tumultuamini, sententiam ac propositum amplius confirmatis, dum eos accusatis tanquam impios. illis autem longe optabilius fuerit, ut in jus vocati mortem oppetere videantur pro Deo suo, quam ut incolumes remaneant. Ita victores evadunt, animas suas potius projicientes, quam ut ea facere quæ vos jubetis, in animum suum inducant. Ceterum de terræ motibus qui vel facti sunt vel etiamnum fiunt,

non

1 Desumpta est hæc epistola ex *Eusebii* Histor. Ecclesi. l. 4. c. 13. Exstat & apud *Justinum Martyr.* in calce Apologetici, verbis licet non plane iisdem. Hanc *Antonino Pio* ab *Eusebio* tributam *Marco* nostro asserit *Valesius* in not. ad locum. 2 Ita *Cicero Commune Milyadum* & *Commune totius Siciliæ* in Verrinis dixit. Porro cum *κοινὸν Ἀσίας* dicitur, subaudiendum est *συνέδριον*. Habebant enim Asiani commune Concilium totius gentis, quo singulæ civitates Legatos seu synedros mittebant, ut docet *Aristid.* in 4. orat. Sacr. *Valesius.*

3 1 Optime

non absurdum videtur vos commonere, qui & animos abjicitis quoties hujusmodi casus contingunt, & vestra cum illorum institutis comparatis. Atqui illi quidem majorem tunc fiduciam in Deo collocant: vos vero per omne illud tempus quo præ imperitia labi mihi videmini, Deos negligitis: & tum alias cæremonias insuper habetis, tum cultum Immortalis illius. Et Christianos qui illum venerantur, expellitis, & ad mortem usque infestius perurgetis. Porro de his hominibus plurimi provinciarum rectores, Divo patri nostro antea scripserunt: quibus ille rescripsit; ejusmodi homines nulla molestia afficiendos esse, nisi forte contra statum imperii Romani aliquid moliri viderentur. Sed & multi ad me de illis retulerunt: quibus ego patris mei constitutionem secutus respondi. Quod si quis adhuc pergit cuiquam illorum negotium facessere ex eo quod Christianus sit, delatus quidem crimine absolvatur, tametsi conceum stet reipsa Christianum esse. Delator autem ipse pænas luat.

[1] οὐκ ἄτοπον ὑμᾶς ὑπομνῆσαι ἀθυμοῦντας μὲν ὅταν περ ὦσι, παραβάλλοντας δὲ τὰ ἡμέτερα πρὸς τὰ ἐκείνων. οἱ μὲν οὖν εὐπαρρησιαστότεροι γίνονται πρὸς τὸν Θεόν· ὑμεῖς δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον καθ᾽ ὃν ἀγνοεῖν δοκεῖτε, τῶν τε Θεῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμελεῖτε, καὶ τῆς θρησκείας τῆς περὶ τὸν ἀθάνατον· ὃν δὴ τοὺς Χριστιανοὺς θρησκεύοντας ἐλαύνετε καὶ διώκετε ἕως θανάτου. ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων, ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν περὶ τὰς ἐπαρχίας ἡγεμόνων καὶ τῷ Θειοτάτῳ ἡμῶν ἔγραψαν πατρί· οἷς καὶ ἀντέγραψε μηδὲν ἐνοχλεῖν τοῖς τοιούτοις, εἰ μὴ φαίνοιντό τι περὶ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐγχειροῦντες. καὶ ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πολλοὶ ἐσήμαναν· οἷς δὴ καὶ ἀντέγραψα κατακολουθῶν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ· εἰ δέ τις ἐπιμένοι τινὰ τῶν τοιούτων εἰς πράγματα φέρων ὡς δὴ τοιοῦτον, ἐκεῖνος ὁ καταφερόμενος ἀπολελύσθω τοῦ ἐγκλήματος, καὶ ἐὰν φαίνηται τοιοῦτος ὤν· ὁ δὲ καταφέρων ἔνοχος ἔσται δίκης.

1 Optime *Langus*, doctus *Nicephori* interpres hunc locum ita vertit. *De terræ motibus autem qui vel fuere vel fiunt adhuc: non importunum fuerit vos qui ea de causa animum despondistis, admonere, ut Scilicet res vestras cum rebus illorum conferatis.* Igitur *Langus* locum ita legit. οὐκ ἄτοπον ὑμᾶς ὑπομνῆσαι ἀθυμοῦντας ὅταν περ ὦσι· παραβάλλοντας τὰ ὑμέτερα πρὸς τὰ ἐκείνων. quæ quidem scriptura mihi vehementer placet. *Vales.* *Langi* tamen versio neutiquam probatur doctissimo *Grabe*, qui ultimam clausulam sic vertit: *ac vestra infortunia illis imputatis.*

[1] Μάρκου βασιλέως ἐπιστολὴ πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐν ᾗ μαρτυρεῖ, Χριστιανοὺς αἰτίους γεγενῆσθαι τῆς νίκης αὐτῶν.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος, Γερμανικὸς, Παρθικὸς, Σαρματικὸς, δήμῳ Ῥωμαίων καὶ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ χαίρειν. Φανερὰ ὑμῖν ἐποίησα τὰ τοῦ ἐμοῦ σκοποῦ μεγέθη, ὁποῖα ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐκ περιστάσεως διὰ περιβολῆς ἐπακολουθήματα ἐποίησα ἐν τῇ μεθορίᾳ [2] καμὼν καὶ παθὼν, [3] ἐν Κοτίνῳ καταλαμβανομένου μου ὑπὸ [4] δρακόντων ἑβδομήκοντα τεσσάρων ἀπὸ μιλίων ἐννέα. γενομένων δὲ αὐτῶν ἐγγὺς ἡμῶν, [5] ἐξπλωράτωρες ἐμήνυσαν ἡμῖν, καὶ Πομπηϊανὸς ὁ ἡμέτερος πολέμαρχος ἐδήλωσεν ἡμῖν ἅτινα εἴδομεν· (καταλαμβανόμενος δὲ ἤμην ἐν μεγέθει πλήθους ἀμίκτου, στρατευμάτων λεγεῶνος πρίμας,

Marci Imperatoris Epistola ad Senatum: qua testatur Christianos victoriæ eorum(Romanorum contra barbaros) *causam fuisse.*

Imperator Cæsar M. Aurelius Antoninus, Germanicus, Parthicus, Sarmaticus, populo Romano & sacro Senatui salutem. De magnitudine propositi mei certiores vos feci, quales ad confinia Germaniæ ex discrimine inter circumfusa *hostium* castra me afflixerint defatigationes atque molestiæ, cincto me à septuaginta cohortibus novem miliarium spatio in Cotino. Qui cum non longe abessent, exploratores id nobis indicarunt: & Pompejanus copiarum nostrarum militarium præfectus ea significavit, quæ prius nobis cognita erant: (cinctus autem eram magna eaque immani multitudine copiarum legionis primæ,

1 Hanc epistolam spuriam, & à recentiori quodam Græco, rerum Romanarum ignaro, confictam esse affirmat, & probare contendit *Scaliger* in Animadversionibus ad Euseb. An. MMCLXXXIX. *Grabe.* 2 *Sylburgius* hæc verba corrupta, quasi populorum nomina accipit, ac reponi vult Κουάδων καὶ Σαρματῶν. Sed cum *Lango & Scaligero*, καμὼν καὶ παθὼν legere malo. *Idem.* 3 Ἐν Καρνούτῳ legere amat *Scaliger* loco citato. *Idem.* 4 Δρούγγων in locum δρακόντων substituit *Scaliger*, notans, vocem *Drungus* significare *cohortem*, eamque à barbaris seculo *Diocletiani* ad Latinos, & ab his ad Græcos transmissam esse. Sed *Salmasius* in Not. ad *Julium Capitolinum* de Vita *Antonini*, cap. 24. retinendam docet vocem δρακόντων, utpote quæ signum militare denotat. *Idem.* 5 Hanc vocem sub imperio Græcorum Constantinopolitano demum usurpari cœptam, notat *Scaliger* loco citato. *Idem.*

1 Γεμίνας

mæ, decimæ, geminæ, fretentariorum) exercitum mistum ex omni turba conferta nongentorum septuaginta millium adesse. Ipse igitur vires meas inquirens, & copiarum numerum cum multitudine barbarorum atque hostium conferens, ad preces diis patriis fundendas properavi. Sed ab iis neglectus, & copias meas in angustum redactas cernens, evocavi, qui apud nos dicuntur, Christianos, ac per inquisitionem magnum eorum inveni numerum: acriusque in eos infremui: quod quidem minime factum oportuit, propter eam, quam in illis postea comperi, virtutem. Unde illi pugnam, non à telorum armorumque expeditione, neque à tubarum classico exorsi sunt: quod tale quid adversum eis sit, propter Deum, quem secum in conscientia gestant: (quapropter æquum est, quos atheos esse suspicati sumus, *ut eos norimus*

δεκάτης, [1] γεμιναφρεντησία) [2] μίγμα καὶ ἠριθμημένον πλήθη παρεῖναι παμμίκτου ὄχλου χιλιάδων ἐννακοσίων ἑβδομηκονταεπτά. ἐξετάσας οὖν ἐμαυτὸν καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἐμὸν πρὸς τὸ μέγεθος τῶν βαρβάρων καὶ πολεμίων, κατέδραμον εἰς τὸ θεοῖς εὔχεσθαι πατρῴοις. ἀμελούμενος δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν, καὶ τὴν στενοχωρίαν μου θεωρήσας τῆς δυνάμεως, παρεκάλεσα τοὺς παρ᾽ ἡμῖν λεγομένους Χριστιανούς· καὶ ἐπερωτήσας, εὗρον πλῆθος καὶ μέγεθος αὐτῶν, [3] καὶ ἐμβριμησάμενος εἰς αὐτούς· ὅπερ οὐκ ἔπρεπε, διὰ τὸ ὕστερον ἐπεγνωκέναι με τὴν δύναμιν αὐτῶν. ὅθεν ἀρξάμενοι, [4] οὐ βελῶν παράρτησιν, οὔτε ὅπλων, οὔτε σαλπίγγων, διὰ τὸ ἐχθρὸν εἶναι τὸ τοιοῦτο αὐτοῖς, διὰ τὸν Θεὸν ὃν φοροῦσι κατὰ συνείδησιν· (εἰκὸς οὖν ἐστιν, οὓς ὑπολαμβάνομεν ἀθέους εἶναι,

[1] Θεὸν

1 Γεμίνας, φρετλυσίας reposuit *Scaliger*. Cui quoad priorem vocem consentit *Salmasius*; quoad posteriorem vero monet, φρεντησίας legendum esse, non φρετλυσίας. Sic enim Græcos solere enunciare hæc nomina *fretense*, φρεντήσιον, ut *castrense*, καστρήσιον, &c. *Grabe*. 2 *Scaliger* hæc ita emendat: μίγμα ἀναριθμημένων πλήθει παρεῖναι, notatque insuper ἀναριθμημένων ineptissime dictum esse ἀντὶ τοῦ, ἀκαταρίθμητον. *Idem*. 3 *Sylburg*. monet, καὶ pro καίπερ accipiendum videri, atque ita vertendum *etiamsi adversus eos infremuissem*. Sed fortasse Imperator tunc etiam in Christianos infremuit, inque eos inquisivit, ut ab exercitu removeret, ratus illorum causa se in has angustias redactum, & à Diis neglectum esse. *Idem*. 4 Sensus est, Christianos in præsenti periculo pugnam non ab armorum paratura vel classici cantu sed à precibus ad Deum incepisse. *Idem*. 5 Cum βελῶν παράρτησιν subaudiendum μηχανῶνται vel simile quid. SYLBURG. Sed nihil deest, si parenthesis interponatur. *Idem*.

1 Vocu-

[1] Θεὸν ἔχουσιν αὐτόματον ἐν τῇ συνειδήσει τετειχισμένον) ῥίψαντες γὰρ ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν, οὐχ ὑπὲρ ἐμοῦ μόνον ἐδεήθησαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ παρόντος στρατεύματος, [2] παρήγοροι γενέσθαι δίψης καὶ λιμοῦ τῆς παρούσης. πεμπταῖοι γὰρ ὕδωρ οὐκ εἰλήφειμεν διὰ τὸ μὴ παρεῖναι. ἦμεν γὰρ ἐν τῷ μεσομφάλῳ τῆς Γερμανίας, καὶ τοῖς ὅροις αὐτῶν· ἅμα δὲ τῷ τούτους ῥίψαι ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτοὺς, καὶ εὔχεσθαι Θεῷ, ᾧ ἐγὼ ἠγνόουν, εὐθέως ὕδωρ ἠκολούθει οὐρανόθεν, ἐπὶ μὲν ἡμᾶς ψυχρότατον, ἐπὶ δὲ τοὺς Ῥωμαίων [3] ἐπιβούλους, χάλαζα πυρώδης. ἀλλὰ καὶ εὐθὺ Θεοῦ παρουσίαν ἐν εὐχῇ γινομένην παραυτίκα, ὡς ἀνυπερβλήτου καὶ [4] ἀκαταλύτου. αὐτόθεν οὖν ἀρξάμενοι, συγχωρήσωμεν τοῖς τοιούτοις εἶναι Χριστιανοῖς, ἵνα μὴ καθ' ἡμῶν τι τοιοῦτον αἰτησάμενοι ὅπλον, ἐπιτύχωσι. τὸν δὲ τοιοῦτον συμβουλεύω, διὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι Χιρστιανὸν, μὴ ἐγκα-

Deum in conſcientia *quaſi* incluſum habere ſponte facientem *quæ deſiderant*) nam projicientes ſe in terram, non pro me tantum, ſed & pro exercitu, qui tum ibi aderat, precati ſunt, ita ut ſolatio nobis eſſent in præſenti fame & ſiti. in quintum enim jam diem aquam, quum ea haud præſto eſſet, non ceperamus. Nam in meditullio Germaniæ, & in finibus hoſtium eramus. Simul atque vero illi in terram ſunt provoluti, atque Deum precati, quem ego ignorabam, confeſtim aqua de cœlo eſt conſequuta; in nos illa quidem frigidiſſima, in Romanorum vero hoſtes grando ignea. Sed & cum oratione ipſa illico præſentia DEI affuit, tanquam inſuperabilis & invicti. Inde igitur incipientes, permittamus hiſce, Chriſtianos eſſe, ut ne ſimile telum adverſus nos precibus impetrantes, voti compotes fiant. Hominem igitur hujuſmodi, eo quod Chriſtianus ſit, haud in jus

1 Voculam ὅτι hic deſiderari, iterum notavit *Sylburg*. Sed hoc loco plura deſiderantur, quæ ſenſum in verſione à nobis expreſſum expleant. *Grabe.* 2 Παρήγορον repoſuit *Scaliger*, ita ut ad Deum referatur. *Idem.* 3 Hæc vox optime reſpondet textui *Julii Capitolini* in Vita *M. Antonini* cap. 24. ſcribentis: *Fulmen de cœlo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit.* Ubi *Salmaſius* in Notis *hoſtium machinamentum*, cum ἐπιβούλοις confert, ac primum quidem, quale illud machinamentum fuerit, ſe ignorare profitetur; poſtea vero id ex *Dionis* Epitome expiſcatur, nempe quod Barbari, pugnam detrectantes, Romanos æſtu ſitique interituros ſperaverint, locis omnibus, unde aquam conſequi poſſent, occupatis. *Idem.* 4 Poſt ἀκαταλύτου deeſt συνειδόμεν aut aliud conſimile verbum. SYLBURG.

jus vocandum statuo. Si quis autem inveniatur Christianum, propterea quod Christianus sit, deferre; delatum ipsum Christianum, nullo alio crimine accusatum quam quod Christianus sit, ubi hoc confessus fuerit, manifesto se talem gerere, delatorem vero ipsum vivum comburi volo. At Christianum confessum, ac eo nomine ab omni periculo liberum, is cui provincia præfectura credita est, ad pœnitentiam ejusmodi professionis & statum illiberalem non traducet. Hæc vero etiam Senatusconsulto confirmari volo: & constitutionem hanc meam in foro Trajani proponi jubeo, ut legi possit. Illam quoque in provincias quasque mittendum curabit Verasius Pollio præfectus. Quicunque autem hac uti, & habere (exemplar ejus) voluerit, ne id ex eo, quod à nobis propositum est, *descriptum* accipere prohibeatur.

λεῖσθαι. εἰ δὲ εὑρεθείη τις ἐγκαλῶν τῷ Χριστιανῷ ὅτι Χριστιανός ἐστι, τὸν μὲν προσαγόμενον Χριστιανὸν πρόδηλον εἶναι βούλομαι[1] γίνεσθαι ὁμολογήσαντα τοῦτο, ἄλλο ἕτερον μηδὲν ἐγκαλούμενον, ἢ ὅτι Χριστιανός ἐστι μόνον· τὸν προσάγοντα δὲ τοῦτον ζῶντα καίεσθαι. τὸν δὲ Χριστιανὸν ὁμολογήσαντα, καὶ συνασφαλισάμενον περὶ τοῦ τοιούτου, τὸν πεπιστευμένον τὴν ἐπαρχίαν εἰς μετάνοιαν καὶ ἀνελευθερίαν τοιοῦτον μὴ μετάγειν. ταῦτα δὲ καὶ τῆς συγκλήτου δόγματι κυρωθῆναι βούλομαι, καὶ κελεύω τοῦτό μου τὸ διάταγμα ἐν τῷ Φόρῳ τοῦ Τραϊανοῦ προτεθῆναι, πρὸς τὸ δύνασθαι ἀναγινώσκεσθαι.[2] Φροντίσει ὁ πραίφεκτος Βηράσιος Πολλίων εἰς τὰς πέριξ ἐπαρχίας πεμφθῆναι. πάντα δὲ τὸν βουλόμενον χρῆσθαι καὶ ἔχειν, μὴ κωλύεσθαι λαμβάνειν ἐκ τῶν προτεθέντων παρ' ἡμῶν.

1 Hoc verbum redundare notat *Sylburg.* quia præcessit εἶναι. Sed εἶναι ad πρόδηλον, atque γίνεσθαι ad ὁμολογήσαντα referri potest. *Grabe.* 2 Particulas δὲ καὶ post hoc verbum desiderat *Sylburg.*

Epistola

[1] *Epiſtola Marci ad præfectum ſuum, qua eum certiorem facit, ſe Avidio Caſſio Syriacas legiones commiſiſſe.*

AVIDIO Caſſio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuria, & [2] Daphnicis moribus agentes, quas totas [3] excaldantes ſe reperiſſe Cœſonius Vectilianus ſcripſit. & puto me non erraſſe, ſiquidem & tu notum habeas Caſſium, hominem Caſſianæ ſeveritatis & diſciplinæ. neque enim milites regi poſſunt niſi vetere diſciplina. Scis enim verſum [4] à bono poëta dictum & omnibus frequentatum, *Moribus antiquis res ſtat Romana viriſque.* tu tantum fac adſint legionibus abunde commeatus. quos (ſi bene Avidium novi) ſcio non perituros.

Reſponſio præfecti ad Marcum.

RECTE conſuluiſti, mi domine, quod Caſſium præfeciſti Syriacis legionibus. Nihil enim tam expedit quam homo ſeverior [5] Græcanicis militibus. Ille ſane omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo & ſinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata eſt, neque quicquam deeſt ſub bono duce: non enim multum aut quæritur aut impenditur.

Epiſtola Veri ad M. Antoninum.

AVIDIUS Caſſius avidus eſt imperii, quantum & mihi videtur, & jam inde ſub avo meo patre tuo innotuit, quem velim obſervari jubeas. Omnia ei noſtra diſplicent, opes non mediocres parat, literas noſtras ridet. te philoſo-

1 Hæc & quæ ſequuntur epiſtolæ exſtant apud *Vulcatium Gallicanum* in *Avidio Caſſio.* 2 *Daphne* ſuburbium *Antiochiæ*: locus ita infamis voluptatibus, ut modeſtioribus ac frugi prope inacceſſum ſcribat *Chryſoſtomus*, ſermone in *Babylam* martyrem. Natum ex eo Proverbium, *Daphnicis moribus agere. Caſaub.* 3 *Excaldationes*, θερμολουσίαι & *excaldare ſe*, ἐſt θερμολουτεῖν. *Salmaſ.* 4 Reg. *ab uno poëta.* fortaſſe verius ſit ab *Ennio poëta* nam verſum eſſe *Ennii*, certum ex *Auguſtini* de *Civit. Dei*, libro 2. cap. 21. *Caſaub.* 5 Romani munditiem & delicias Græcis ferebant acceptas: *Trebellius* de *Herode*: *homo omnium delicatiſſimus, & prorſus orientalis & Græcæ luxuriæ. Idem.*

philoſopham aniculam, me luxurioſum morionem vocat. vide quid agendum ſit: ego hominem non odi: ſed vide ne tibi & liberis tuis non bene conſulat, quum tales inter [1] præcinctos habeas quales milites libenter audiunt, libenter vident.

Reſcriptum Marci de Avidio Caſſio.

EPISTOLAM tuam legi, & ſolicitam potius quam imperatoriam, [2] & non noſtri temporis. Nam ſi ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere, etiamſi velimus. Scis enim proavi tui dictum, *Succeſſorem ſuum nullus occidit.* ſin minus, ipſe ſponte ſine noſtra crudelitate fatales laqueos inciderit. Adde quod non poſſumus reum facere quem nullus accuſat, & (ut ipſe dicis) milites amant. Deinde in cauſis majeſtatis hæc natura eſt, ut videantur vim pati etiam [3] quibus probatur. Scis enim ipſe quid avus tuus Adrianus dixerit, *Miſera conditio imperatorum, quibus de affectata tyrannide niſi occiſis non poteſt credi.* Ejus autem exemplum ponere, quam Domitiani qui hoc primus dixiſſe fertur, malui. Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis, quantum debent. Sibi ergo habeat ſuos mores, maxime cum bonus dux ſit & ſeverus, & fortis & Reip. neceſſarius. Nam quod dicis, liberis meis cavendum eſſe morte illius, plane liberi mei pereant ſi magis amari merebitur Avidius quam illi, & ſi Reipub. expediet Caſſium vivere quam liberos Marci.

Epiſtola Marci ad Fauſtinam Imperatricem.

VERUS mihi de Avidio verum ſcripſerat, quod cuperet imperare. Audiſſe enim te arbitror quod [4] æruſcatores

1 *Cincti & præcincti* ſunt & dicuntur milites. *Petronius* "*Qui pelago credit, magno ſe fœnore tollit,* "*Qui pugnas &c. caſtra petit præcingitur auro.* propter pecuniam, quam Zona geſtabant milites. *Salmaſ.* 2 Hoc vult: Sollicitum eſſe & meticuloſum non eſt imperatoris: certe meum non eſt, qui bonis artibus ad imperium acceſſi, & nullius facti mihi ſum conſcius cur odio cujuſquam ſim dignus. *Caſaub.* 3 Ut ſæpe in libris Juris actor cauſſam ſuam judici probare vel adprobare dicitur, cum illi rationibus ſuis facit ſatis: ſic reo ſua accuſatio probatur, quando ille certis argumentis convictus tenetur. *Idem.* 4 Ex *Heriſpatores*, quod habet *Pal. Veri Stat-*

tores de eo nuntiarent. veni igitur in Albanum, ut tractemus omnia diis volentibus, nihil timens.

Epistola Faustinæ ad Marcum.

IPSA in Albanum cras, ut jubes, mox veniam: tamen jam hortor, ut si amas liberos tuos, istos rebelliones acerrime [1] prosequaris. Male enim assueverunt & duces & milites: qui nisi opprimuntur, opprimunt.

Alia Epistola ejusdem Faustinæ ad Marcum.

MATER mea Faustina patrem tuum Pium ejusdem in defectione Celsi sic hortata est, ut pietatem primum circa suos servaret, sic circa alienos. Non enim pius est imperator qui non cogitat uxorem & filios. Commodus noster vides in qua ætate sit: Pompejanus gener & senior est & peregrinus. Vide quid agas de Avidio Cassio & de ejus consciis. Noli parcere hominibus qui tibi non pepercerunt: & nec mihi nec filiis nostris parcerent, si vicissent. Ipsa iter tuum mox consequor: quia Fadilla nostra ægrotabat, in Formianum venire non potui. sed si te Formiis invenire non potero, assequar Capuam: quæ civitas & meam & filiorum nostrorum ægritudinem poterit adjuvare. Soteridam medicum in Formianum ut dimittas rogo. Ego autem Pisitheo nihil credo, qui puellæ virgini curationem nescit adhibere. Signatas mihi literas Calphurnius dedit, ad quas rescribam si tardavero, per Cæcilium senem spadonem, hominem (ut scis) fidelem: cui verbo mandabo quid uxor Avidii Cassii, & filii, & gener de te jactare dicantur.

Antonini Responsio.

TU quidem mea Faustina religiose pro marito & pro nostris liberis agis. Nam relegi Epistolam tuam in Formiano, qua me hortaris ut in Avidii conscios vindicem. Ego vero & ejus liberis parcam, & genero, & uxori, &

res conjicit *Salmas.* quodnam autem fuerit *Statoris* munus notum ex *Ciceron.* Ep. *litteras à te mihi stator tuus reddidit* & Ibid. *præsto mihi fuit stator ejus cum litteris.* 1 Scribe ex Regio *persequaris. Casaub.*

ad

ad Senatum ſcribam, ne aut proſcriptio gravior ſit, aut pœna crudelior. Non enim quicquam eſt quod imperatorem Romanum melius commendet gentibus quam clementia. Hæc Cæſarem Deum fecit, hæc Auguſtum conſecravit, hæc patrem tuum imprimis Pii nomine ornavit. Denique ſi ex mea ſententia de bello judicatum eſſet, nec Avidius eſſet occiſus. Eſto igitur ſecura, Dii me tuentur, diis pietas mea cordi eſt. Pompejanum noſtrum in annum ſequentem conſulem dixi.

Ex Oratione M. Antonini quam ad Senatum miſit.

HABETIS igitur P.C. pro gratulatione victoriæ generum meum conſulem. Pompejanum dico: cujus ætas olim remuneranda fuerat conſulatu, niſi viri fortes interveniſſent, quibus reddi debuit quod à republ. debebatur. Nunc quod ad defectionem Caſſianam pertinet, vos oro atque obſecro P.C. ut cenſura veſtra depoſita meam pietatem clementiamque ſervetis, imo veſtram: neque quemquam ullum ſenatus occidat. Nemo ſenatorum puniatur, nullus fundatur viri nobilis ſanguis: deportati redeant, proſcripti bona recipiant. Utinam poſſem multos etiam ab inferis excitare. Non enim unquam placet in imperatore vindicta ſui doloris: quæ etſi juſtior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Avidii Caſſi & genero & uxori veniam dabitis. Et quid dico veniam? quum illi nihil fecerint. Vivant igitur ſecuri, ſcientes ſub Marco ſe vivere. Vivant in patrimonio parentum pro parte donato: auro, argento, veſtibus fruantur: ſint divites, ſint ſecuri, ſint vagi & liberi, & per ora omnium ubique populorum circumferant meæ, circumferant veſtræ pietatis exemplum. Nec magna hæc eſt P. C. clementia, veniam proſcriptorum liberis & conjugibus dari. Ego vero à vobis peto ut conſcios ſenatorii ordinis & equeſtris à cæde, à proſcriptione, à timore, ab infamia, ab invidia, & poſtremo ab omni vindicetis injuria: detiſque hoc meis temporibus, ut in cauſa tyrannidis; qui in tumultu cecidit, probetur occiſus.

INDEX

INDEX

Vocum & locutionum memorabilium, quæ in duodecim Antonini libris occurrunt. Numerus Romanus librum, Barbarus sectionem denotat.

A

B.

B

Γ

Δ

E

 Στερητική,

Hominum illustrium, quorum meminit Antoninus, index.

FINIS.

